

E3 E344 180

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΟΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ
ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Ε' ΤΑΞΕΩΣ

ΤΩΝ
ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΕΓΚΡΙΘΕΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑΝ 1905—1910

ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΚΟΦΙΝΙΩΤΟΥ

(πρώην τμηματάρχου τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως)

ΚΡΙΣΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

*Ἡ τε ἔλη καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ βιβλίου εἶνε ἀνάλογος
τῆς πνευματικῆς ἀγαπύξεως τῶν παιδῶν, δι' οὗς
τὸ βιβλίον προορίζεται.*

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑ ΡΑΦΤΑΝΗ-ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

1905

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΛΕΞΗ ΔΗΜΑΡΑ

E 344

180

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΟΝ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ
ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Ε' ΤΑΞΕΩΣ

ΤΩΝ

ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΕΓΚΡΙΘΕΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑΝ 1905—1910

ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΚΟΦΙΝΙΩΤΟΥ

(πρώην τμηματάρχου της μέσης και ανωτέρας εκπαίδευσως)

ΚΡΙΣΙΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

*"Η τε ὕλη καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ βιβλίου εἶνε ἀνάλογος
τῆς πνευματικῆς ἀναπύξεως τῶν παιδῶν, δι' οὗς
τὸ βιβλίον προορίζεται.*

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑ ΡΑΦΤΑΝΗ-ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

1905

ΑΡΙΘ. { Πρωτ. 10307
          { Διεκτ. 8487

Ἐν Ἀθήναις, τῆς 3 Ἰουλίου 1905.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρὸς τὸν κ. Ἰω. Κροφινιώτην.

Ἐχόντες ἐπ' ὄψει τὸν Νόμον ΒΤΙ' τῆς 12 Ἰουλίου 1895, τὸ σχετικὸν Β. Διάταγμα τῆς 28 Ὀκτωβρίου ἰδίου ἔτους, τὰς προκηρῦξεις περὶ διαγωνισμοῦ διδακτικῶν βιβλίων τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαίδευσως καὶ τὴν ἔκθεσιν τῆς οἰκείας Ἐπιτροπείας, δηλοῦμεν ἡμῖν, ὅτι ἐγκρίνομεν τὸ ὑφ' ἡμῶν εἰς τὸν διαγωνισμὸν ὑποβληθὲν Ἐκπαιδευτικὸν βιβλίον, ὅπως εἰσαχθῆ ἑπὶ πενταετίαν ἀπὸ τοῦ προσεχὸς σχολικοῦ ἔτους ὡς διδακτικὸν βιβλίον διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Ε' τάξεως τῶν δημοτικῶν σχολείων, δημοσίων, δημοσυντηρητῶν καὶ ἰδιωτικῶν.

Καλεῖσθε δ' ὅπως ἐκτελέσητε τὰ ὑπὸ τοῦ εἰρημένου Νόμου κλπ. ὑπαγορευόμενα καὶ τὰς ὑπὸ τῆς ἐπιτροπείας ἀναγραφόμενας παρατηρήσεις.

Ὁ Ὑπουργὸς

Α. ΚΑΛΛΙΦΡΟΝΑΣ

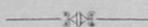
ΣΤΕΦ. Μ. ΠΑΡΙΣΗΣ

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ συγγραφοῦ.

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑΡΙΟΝ

Ἡ ὄρασις τῆς ψυχῆς.

Μεταξὺ τῶν μαθητῶν τοῦ σχολείου ὁ μὲν Κωνσταντῖνος, υἱὸς πτωχοῦ ὄπλοποιοῦ, διακρίνετο διὰ τὴν φιλομάθειαν καὶ ἄκραν ἐπιμέλειαν, ὁ δὲ Ἀθανάσιος, υἱὸς ἐνὸς τῶν προῦχόντων τῆς κομπούλεως, διακρίνετο διὰ τὴν πρὸς τὰ γράμματα ἀποστροφὴν, καὶ διὰ τὴν ἄκραν ἀμέλειαν περὶ τὰ μαθήματα.

Πολλὰκις οἱ διδάσκαλοι συνεβούλευσαν, ἐπέπληξαν καὶ ἐτιμώρησαν τὸν Ἀθανάσιον, ἀλλὰ τὰ πάντα ἀπέβησαν μάταια. Οἱ γονεῖς, συναίσθανόμενοι τὰ δεινὰ τῆς ἀπαιδευσίας, δὲν ἔπαιον προτρέποντες τὸν υἱὸν εἰς τὴν σπουδὴν καὶ τὴν μαθησιν· ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ Ἀθανάσιος ἐξηκολούθει νὰ ἀμελῇ.

Οἱ διδάσκαλοι ἀπελπίσαντες προέτειναν ἐπὶ τέλους εἰς τὸν Γεροστάθην τὴν ἐκ τοῦ σχολείου ἀποπομπὴν τοῦ ἀμελοῦς Ἀθανάσιου, διότι καὶ αὐτὸς δὲν ὠφειλεῖτο, διὰ τοῦ κακοῦ δὲ παραδείγματος ἠδύνατο καὶ ἄλλους ἐκ τῶν μαθητῶν νὰ βλάψῃ, διότι δυστυχῶς οἱ ἄπειροι νέοι εὐκολώτερον μιμοῦνται τὰ κακὰ ἢ τὰ καλὰ παραδείγματα.

Ἄλλ' ὁ ἀγαθὸς Γεροστάθης δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀπελπίσει. «Ἀπαιτεῖται, ἔλεγεν, ἐπιμονὴ καὶ σταθερὰ θέλησις πρὸς ἐπιτυχίαν ἔργου τινὸς ἀγαθοῦ». Ἔργον δὲ ἀγαθὸν καὶ φιλόανθρωπον ἰθεώρει νὰ σώσῃ τὸν νέον Ἀθανάσιον ἀπὸ τὰ δεινὰ τῆς ἀπαιδευσίας καὶ ἀπὸ τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους διατρέχουσιν ὅσοι, στερούμενοι τὸ σωτήριον φῶς τῆς μαθήσεως, κυλίουται ἐντὸς τοῦ σκότους τῆς ἀμαθείας.

Πρὶν λοιπὸν παραδεχθῆ ὁ Γεροστάθης τὴν περὶ ἀποπομπῆς τοῦ Ἀθανασίου πρότασιν, ἤθελσε νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν συμφιλίωσιν αὐτοῦ μετὰ τῶν γραμμάτων κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον.

Αἱ εἰκονογραφίαι.

Προσεκάλεσεν ὁ Γεροστάθης Κυριακὴν τινα ὄλουε τοὺς μαθητὰς τοῦ σχολείου εἰς τὴν οἰκίαν, ἵνα δείξῃ εἰκονογραφίας ὠραίας, τὰς ὁποίας κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας εἶχε λάβει ἐκ Τεργέστης.

Πάντες προθύμως ἐτρέξαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ γέροντος· ἐκ τῶν πρώτων δὲ ἦτο καὶ ὁ Ἀθανάσιος, ὅστις ἐγαργαλίσθη ἀκούσας ὅτι αἱ εἰκονογραφίαι ἦσαν ὠραῖαι καὶ διασκεδαστικαί.

Ἀφοῦ ἐκάθισαν ἅπαντες περὶ τὴν μεγάλην τράπεζαν τοῦ γέροντος, ἤρχισε νὰ δεικνύῃ περιέργους τῶ ὄντι εἰκόνας ἀνθρώπων ἀγρίων, διαφόρων εἰδῶν καὶ χρωμάτων, τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Αὐστραλίας. Ὁ Ἀθανάσιος ἠρώτησε τότε, «ποῦ εἶνε ἡ Ἀφρική, ἡ Ἀμερική καὶ ἡ Αὐστραλία». Ὁ δὲ Γεροστάθης ἀπάντησεν· «Ἡ Ἀφρική, ἡ Ἀμερική καὶ ἡ Αὐστραλία εἶνε μέρη μεγάλα τῆς γῆς, τῶν ὁποίων καὶ τοὺς κατοίκους καὶ τὰ προϊόντα, καὶ τὸ κλίμα καὶ τοὺς ποταμούς, καὶ τὰ ὄρη, καὶ τὰς πόλεις θὰ μάθῃς, ἐὰν σπουδάσῃς τὸ ὠραῖον καὶ τετραπὸν μάθημα τῆς Γεωγραφίας.

» Ἄλλ' οἱ ἄγριοι οὗτοι, εἶπεν ὁ Γεροστάθης δεικνύων τὰς εἰκόνας πρὸς τὸν Ἀθανάσιον, οὔτε τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας, οὔτε ἄλλο τι μάθημα σπουδάξουσιν, ὄντες δὲ ὄλως ἀγράμματοι καὶ ἀπαίδευτοι, οὔτε γνώσεις ἀφελίμους ἔχουσιν, οὔτε ἠθὴ καλὰ, οὔτε πολιτισμόν, οὔτε εὐτυχίαν· καὶ δι' αὐτὸ ὀνομάζονται ἄγριοι, ὀλίγον διαφέροντες ἀπὸ τὰ ἄγρια θηρία. Καὶ ἡμεῖς, φίλε Ἀθανάσιε, θὰ ἡμεθα ἄγριοι ὡς αὐτοί, καὶ ὡς τὰ ἄγρια ζῷα, ἐὰν δὲν εἴχομεν βιβλία, διδασκάλους, σχολεῖα, διὰ τῶν ὁποίων καὶ τὸν νοῦν φωτίζομεν, καὶ τὴν καρδίαν ἐξημερώνομεν, καὶ τὸν βίον οὕτω πολιτίζομεν καὶ ἐξευγενίζομεν.»

Μετὰ τὰς εἰκόνας ταύτας ἔδειξεν ὁ γέρον εἰκονογραφίας διαφόρων μεταλλείων, καὶ εἰκόνας χρωματισμένους διαφόρων μεταλλ-

λων και άλλων προϊόντων, τα όποια οι άνθρωποι εξαγούσι από τα σπλάγγα της γης» είπε δε, «περὶ όλων αυτών πραγματεύεται η Όρνιθολογία, μάθημα διδασκικώτατον και ιερπιδώτατον.»

Μεταξύ των εικονογραφιών τούτων υπήρχε μία, παριστάνουσα άνθρωπου, εκ του όποιου εξήγοντο άνθρωποι μεταλλικοί. Πλησίον δε αυτής είδον και άλλην, παριστάνουσαν τοποθεσίαν τινά εις την Βρασιλίαν της Αμερικης, όπου διάφοροι μαύροι έφαινοντο καταγινόμενοι προς άνεύρεσιν άδαμάντων.

Έξ αυτών δε των εικόνων λαβών άφορμήν είπεν «Ο μαύρος άνθραξ και ο λαμπρός άδάμας εινε εν και το αυτό σώμα, διότι η χημεία απέδειξε, ότι τα αυτά ουστατικά στοιχεία, τα όποια αποτελοῦσι τον άνθρωκα, αποτελοῦσι και τον άδάμαντα. Αν οι χημικοί ήδύνατο να εύρωσι τρόπον, δι' οῦ να κρυσταλλώνωσι τους άνθρακα, ήθελον μεταβάλει αυτούς εις αληθεϊς άδάμαντας. Αλλά μόνη η φύσις έχει την δύναμιν ταύτην» καθώς όμως μόνον εις τους κόλπους της γης μυστηριωδώς κρυσταλλώνονται οι μαύροι άνθρακες, και εις λαμπρούς και πολυτίμους άδάμαντας μεταβάλλονται, τοιοιτοτρόπως μόνον εις τους κόλπους της ορθής παιδείας και της χριστιανικής ανατροφής καθαρίζονται, εξευγενίζονται και λαμπρύνονται αι μαύραι και άπαίδευτοι ψυχαί. Εύχομαι δε ώστε και ήμεϊς, φίλοι μου, διὰ της φιλομαθείας και επιμελείας φωτίζοντες τον νοῦν και βελτιώνοντες την καρδίαν να καταστήτε μίαν ήμέραν λαμπροί άδάμαντες και στολισμοί της πολυπαθοῦς ήμῶν πατρίδος.»

Ακολουθως παρουσίασεν εικονογραφίας ζώων, εκ των όποιων τα περισσότερα δέν εγνωρίζον, είδειξε δε εικόνας σκελετών διαφόρων μεγάλων ζώων, τα όποια έπαυσαν πρό χρόνων να ζῶσι επί της γης και τα όποια οι ζωολόγοι ονομάζουσι προκατακλυσμιαια. Είδον δε και εικόνας περιέργων και κομψοτάτων φωλεῶν, τας όποιας διάφορα πτηνά κατασκευάζουσι μετ' άκρας επιτηδειότητος και χάριτος.

Διηγήθη τότε διαφόρους περιέργους ιδιότητας των ζώων, και ιδίως πώς οι κάστορες κτίζουσι τους διπάτους οίκους αυτών, κόπτοντες διά των οδόντων τους αναγκαίους στύλους, τους όποιους

ἔπειτα ἐμπήγουσιν εἰς τὴν γῆν, κτυποῦντες αὐτοὺς διὰ τῆς οὐράς· πῶς αἱ φιλόπονοι μέλισσαι κατασκευάζουσι μετ' ἄκρας ἰσομετρίας τὰ ἐξάεδρα κήρινα δωμάτια, ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐναποθέτουσι τὸ μέλι, πῶς τὴν αἰθουσαν τῆς βασιλίσσης κατασκευάζουσι εὐρυχωροτέραν ὅλων τῶν ἄλλων, καὶ πῶς συνεννοούμεναι διαμοιραζοῦσι τὴν ἐργασίαν, αἱ μὲν ἐργαζόμεναι ἐντὸς τῆς κυψέλης, ἄλλαι δὲ ἐξερχόμεναι, ὅπως συναθροίσωσι καὶ φέρωσι τροφήν πρὸς τὰς ἐργαζομένας.

Ἐνῶ δὲ ἐθαύμαζον ἀκούοντες ταῦτα, ὁ γέρον ἐῖπεν· «Ἀξιόθαύμαστα εἶνε τῶ ὄντι, παιδία μου, τὰ ἔργα τῶν διαφόρων ζώων καὶ πτηνῶν· ἀλλὰ τὰ ἔργα ταῦτα, ὅποια ἦσαν πρὸ ἑκατὸν καὶ χιλίων ἐτῶν, τὰ αὐτὰ εἶνε καὶ σήμερον, τὰ αὐτὰ θὰ εἶνε καὶ πάντοτε. Οὐδεμία διαφορὰ, οὐδεμία τελειοποίησις καὶ προόδος παρατηρεῖται εἰς τὰ ἔργα τῶν ζώων· ὁ ἄνθρωπος ὁμοῦς πεπρωτισμένος διὰ τοῦ ἐπιδεκτικῆς ἀναπτύξεως, καθ' ἡμέραν δύναται νὰ βελτιώσῃ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἴδου ἡ μεγίστη καὶ οὐσιώδης διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ζώων· ἢ ἀνθρωπίνῃ προόδῳ μόνον διὰ τῆς μελέτης, διὰ τῆς ἐπιμελείας, διὰ τῆς μαθήσεως ἀποκτῶται. Ὅστις λοιπὸν ἀποστρέφεται τὰ μέσα ταῦτα τῆς προόδου, ἐξ ἀνάγκης θέλει μείνει ζῶον στάσιμον καὶ δυστυχές.»

Μετὰ ταῦτα παρουσίασεν εἰκόνας ἱστορικές, παριστανούσας συμβεβηκότα ἐνδοξα τῆς Ἑλληνικῆς, τῆς Ῥωμαϊκῆς καὶ τῆς νεωτέρας ἱστορίας, προσέτι δὲ καὶ εἰκονογραφίας προτομῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Μετὰ τοῦτο εἶπεν· «Πόσον διασκεδαστικὴ, ἀναγκαῖα καὶ ὠφελίμος εἶνε ἡ σπουδὴ τῆς Ἱστορίας, ἣτις διδάσκει πῶς τὰ ἔθνη ἀξάνονται, εὐτυχοῦσι καὶ λαμπρύνονται, καὶ πῶς ἄρ' ἐτέροισι μαροιάονται, πίπτουσι καὶ ἐξαφανίζονται! Φιλάνθρωπον καὶ εδεργετικὸν εἶνε τῶ ὄντι τὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας, διότι αὐτὴ ἀποκαλύπτει τὰ σφάλματα τοῦ παρελθόντος ἐπ' ἀγαθῶ τοῦ μέλλοντος.

»Οὔτε ἱστορικός, οὔτε ἄλλας ὠφελίμους γνώσεις θὰ δυνηθῶμεν ν' ἀποκτήσωμεν, ἂν προηγουμένως δὲν προμηθευθῶμεν τὰ ὄργανα, διὰ τῶν ὁποίων ἀποκτῶνται αἱ γνώσεις, δηλαδὴ ἂν δὲν

μάθωμεν γλώσσας, ἰδίως τὴν προγονικὴν ἡμῶν γλῶσσαν, διότι αὕτη θέλει διευκολύνει πολὺ τὴν σπουδὴν ὄλων τῶν ἄλλων γλωσσῶν. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶνε ἡ ὠραιότερα, ἡ πλουσιωτέρα, ἡ ἁρμονικωτέρα γλῶσσα τοῦ κόσμου. Εἰς αὐτὴν ἐγραφήσαν ὑπὸ τῶν ἐνδόξων προγόνων ἡμῶν τὰ ὠραιότερα ποιήματα, αἱ διδακτικώτερα ἱστορίαι, οἱ εὐγλωττότεροι λόγοι, ἡ ὑψηλότερα φιλοσοφία καὶ αἱ σοφώτεραι πρακτικαὶ συμβουλαί. Οὐδέεις Γερμανός, Γάλλος, Ἄγγλος, Ἰταλός, ἢ Ἀμερικανός, ὅστις μέλλει ν' ἀποκτήσῃ ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν, παραμελεῖ τὴν σπουδὴν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων. Ὅποσον δὲ αἴσχος θὰ ἦτο εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀπογόνους τῶν Ἑλλήνων, ἐὰν ἠθέλομέν ποτε ἀμελήσει τὴν μητρικὴν γλῶσσαν!

» Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ σπουδὴ τῆς Ἑλληνικῆς, καθὼς καὶ πάσης ἄλλης γλώσσης, εἶνε κατ' ἀρχὰς ξηρὰ καὶ κοπιώδης· ἀλλ' ὅσον πικρὰ εἶνε αἱ ρίζαι τῆς παιδείας, τόσον γλυκεῖς εἶνε οἱ καρποί.

» Ἐὰν λοιπόν, σπουδάζοντες τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὰς ἄλλας γλώσσας, ἔχητε πρὸ ὀφθαλμῶν τοὺς γλοκκιτάτους καρπούς, τοὺς ὁποίους θὰ γενθῆτε μετὰ τὴν μάθησιν τῶν γλωσσῶν τούτων, εὐχαρίστως θὰ ὑποφέρητε καὶ τῆς γραμματικῆς τὴν ἀηδίαν καὶ τοῦ λεξικοῦ τὸν κόπον, καθὼς εὐχαρίστως πίνετε τὸ πικρὸν ἱατρικόν, ἵνα ἀπολαύσῃτε τὴν υγείαν, καθὼς εὐχαρίστως περιπατεῖτε δρόμον στενὸν καὶ δύσβατον, ἵνα φθάσῃτε εἰς ἀνθηρὸν καὶ τερπνὸν κῆπον. Εὐτυχεῖς ὅσοι, κάτοχοι τῆς Ἑλληνικῆς, γνωρίζουσι δι' αὐτῆς τὰς θείας καλλογάς τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὰ ἀμάραντα κάλλη τῆς Ἑλληνικῆς εὐφυίας.»

Δύναμις τῶν γραμμάτων.

Στήλη πυρός, λέγει ἡ Παλαιὰ Γραφή, ὠδήγησεν εἰς τὰ σκότη τῆς ἐρήμου τὸν Μωϋσῆν. Στήλη πυρός, παιδί μου, εἶνε καὶ τὰ γράμματα, καὶ διὰ μὲν τοῦ φωτός ὀδηγοῦσιν ἡμᾶς ἐν τῷ μέσῳ τοῦ σκότους καὶ τῶν κινδύνων τῆς παρουσίας ζωῆς, διὰ δὲ τῆς θερμότητος μεταδίδουσιν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν τὸ πῦρ τῆς ἀρετῆς.

Λύχνος φωτίζων τὸ σῶμα εἰς τὸ σταδίων τοῦ βίου εἶνε ἡ ψυχὴ,

τὰ δὲ γράμματα εἶνε τὸ ἔλαιον τοῦ λύχνου τούτου. Δυστυχεῖς ὅσοι ἐγκαίρως δὲν προμηθευθῶσι τὸ ἀναγκαῖον διὰ τὸν λύχνον ἔλαιον, διότι τυφλοὶ καὶ ἄθλιοι θά διέλθωσι καὶ τὴν νεότητα καὶ τὸ γῆρας αὐτῶν.

Τὰ γράμματα καὶ νέους ὄντας μορφώνουσι καὶ ἄνδρας ὠφελούσι, καὶ γέροντας τέρπουσι καὶ δυστυχεῖς παρηγοροῦσι, καὶ ἀργούς ἐνασχολοῦσι καὶ μονάζοντας διασκεδαζουσι καὶ εὐτυχεῖς εὐφραίνουσι, ἐλαφρὸν δὲ καὶ εὐχάριστον καθιστῶσι πάντοτε τὸ φορτίον τῆς ζωῆς. Καθὼς διὰ τῆς σωματικῆς αὐξάνομεν τὰς σωματικὰς δυνάμεις, τοιοῦτοτρόπως διὰ τῆς σπουδῆς αὐξάνομεν τὰς ψυχικὰς. Ὅσον δὲ περισσότερον αὐξάνονται καὶ βελτιοῦνται αἱ σωματικαὶ καὶ ψυχικαὶ δυνάμεις τοῦ ἀνθρώπου, τόσῳ περισσότερον αὐξάνουσι καὶ βελτιοῦνται τὰ ἔργα, ἡ εὐτυχία, ὁ πολιτισμός.

Δι' αὐτὸ τὰ περισσότερα ἐγκλήματα πράττονται ὑπὸ ἀγραμμάτων σπανιώτατα δὲ οἱ πεπαιδευμένοι ὑποπίπτουσι εἰς κακουργίας. Παρατηρήθη τῷ ὄντι, ὅτι εἰς τόπους ὅπου πρὸ χρόνων ἐπράττοντο πολλὰ ἐγκλήματα, ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν πολὺ ἠλαττώθη, ἀφοῦ συνεστάθησαν σχολεῖα, μορφώνοντα οὐχὶ μόνον τὸν νοῦν, ἀλλὰ καὶ τὴν καρδίαν τῶν παιδῶν.

Τοιαύτη εἶνε ἡ σωτηρία δύναμις τῶν γραμμάτων. Διὰ τοῦτο ὁ Θαλῆς ἔλεγε· — «Φίλει τὴν παιδείαν»· ἄλλος δὲ σοφὸς ἔλεγε· — «Μανθάνων μὴ κάμνε», ἤτοι μὴ ἀποκάμνης μανθάνων.

Ἄλλὰ καθὼς ὁ στόμαχος ὑποφέρει καὶ ἀσθενεῖ ἀπὸ τὴν πολυφαγίαν, οὕτω καὶ ὁ νοῦς κουράζεται καὶ πάσχει ἀπὸ τὴν πολλὴν καὶ ποικίλην ἐνασχόλησιν. Διὰ τοῦτο ὅσοι εἰς πολλὰ συγχρόνως ἐνασχολοῦνται, δυσκόλως εὐδοκιμοῦσι. Ὅθεν καὶ ὁ Αἰσχύλος ὀρθότατα ἔλεγεν, «ὁ χρῆσιμα εἰδώς, οὐχ ὁ πολλὰ εἰδώς σοφός ἐστιν.»

«Ὅτι ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ πολὺ», ἔλεγον οἱ παλαιοὶ. Ἡ δὲ κοινὴ ἡμῶν παροιμία φρονίμως λέγει· «Ὁ κυνηγῶν πολλοὺς λαγούς, κανένα δὲν πιάνει». Προσέχετε προσέτι, ἀγαπητά μου παιδία, μήπως τὰ γράμματα ἀντὶ νὰ ἠθικοποιήσωσι τὴν καρδίαν καὶ ἐνισχύσωσι τὸν νοῦν, φουσκώσωσι μόνον αὐτόν, καὶ οὕτω καταστήσωσι ὑμᾶς οἴηματίας καὶ περιφρονητάς

τοῦ πατρικοῦ ἐπαγγέλματος. Ἐχετε δὲ πάντοτε κατὰ νοῦν, ὅτι τὰ γράμματα δὲν ἀτιμάζονται ὑπὸ τῆς ἐργασίας, ἀλλὰ τιμῶσι πᾶσαν βιοτικὴν ἐνασχόλησιν.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ συμμαθητὴς Ἀθανάσιος μετεβλήθη οὐσιωδῶς γενόμενος ἐκ τῶν ἐπιμελεστέρων μαθητῶν τοῦ σχολείου. Οἱ διδάσκαλοι ἐθαύμαζον τὴν μεταβολήν, ὁ δὲ Γεροστάθης ἦτο πλήρης χαρᾶς δι' αὐτήν.

Μετ' εὐγνωμοσύνης δὲ μέχρι τῆς σήμερον ἐνθυμεῖται ὁ Ἀθανάσιος τὴν Κυριακὴν ἐκείνην, τὴν ὅποιαν ἡμεῖς μὲν ὠνομάσαμεν *Κυριακὴν τῶν εἰκονογραφιῶν*, αὐτὸς δὲ ὠνόμασε *Κυριακὴν σωτήριον*, διότι ἔσωσεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς δυστυχίας καὶ τοῦ κινδύνου τῆς ἀπαιδευσίας, εὐχάριστον δὲ καὶ εὐπόληπτον κατέστησεν ὅλον τὸν βίον αὐτοῦ.

Εἰς τὸν παλαιὸν συμμαθητὴν καὶ φίλον μου Ἀθανάσιον χρεωστῶ τοὺς ἀκολουθοῦς στίχους:

« Ὅποτε ἤμην ἀμαθής,
 Πῶς ἦσαν ὄλα σκοτεινά !
 ὦ ! πόσον ἤμην δυστυχής,
 Ἐχων τὰ ὄμματα κλειστά !
 Τώρα πιάων τὸ βιβλίον
 Τὸ χαρτὶ καὶ τὸ κονδύλι,
 Μακαρίζω τὸ σχολεῖον
 Ζήτησαν οἱ τρεῖς μοι φίλοι ! »

Γνώθι σαυτόν.

Ὅτε, νέος ὢν, ἐμαθήτευον εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ χωρίου μου, ἤκουσα παρὰ τοῦ διδασκάλου, ὅτι ὑπῆρχόν ποτε εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἄνδρες ἐπονομασθέντες *Σοφοί*. Τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην, ἂν καὶ μικρὸς, ὑπερηγάπησα ὑπερβολικᾶ.

« Καὶ τί ἀπαιτεῖται, ἠρώτησα ἀμέσως, ἵνα γίνῃ τις ἄξιος τοῦ ἐνδόξου αὐτοῦ τίτλου ; Μήπως ἀπαιτεῖται εὐγένεια γεννήσεως ; μήπως ἀπαιτοῦνται πλοῦτη μεγάλα ; » « Ὅχι, μοι ἀπεκρίθησαν.

«Οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ πλούσιοι, ἐπαγαπανόμενοι εἰς τὴν ἐξ εὐγενῶν καταγωγὴν αὐτῶν καὶ εἰς τὰ μεγάλα πλούτη, μένουσι οὐνήθως ἄσημοι καὶ ἀπαίδευτοι· ἐπαρῶμενοι δὲ καὶ τοὺς ἄλλους περιφροῦντες, καταπνῶσι οὐχὶ οἱ σοφώτεροι, ἀλλ' οἱ ἀνοητότεροι τῆς κοινωσίας».

«— Τί λοιπὸν ἀπαιτεῖται ἵνα γίνῃ τις σοφός ; »

Τότε ὁ διδάσκαλος ἀπεκρίθη· «Ἡ ἀληθὴς σοφία συνίσταται εἰς τὸ Γινῶθι σαυτόν· διότι μόνον ὅταν γνωρίσῃ τις ἑαυτόν, ἀποκιῶ φρόνησιν καὶ καθίσταται εὐτυχής· διὰ τοῦτο δὲ οἱ Ἕλληνες ἐνεχάραξαν διὰ χρυσῶν γραμμάτων ἐπὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος τὸ Γινῶθι σαυτόν, ὡς τὸ ἀναγκαιότερον ὄλων τῶν παραγγελημάτων.»

Ἐπειδὴ δὲ τὸ νὰ γνωρίσω τὸν ἑαυτόν μου μοὶ ἐφάνη εὐκολώτατον, ἀπεφάσισα νὰ γίνω καὶ ἐγὼ σοφός.

«— Ἀλλὰ δὲν εἶνε τόσον εὐκολόν, μοὶ εἶπον, τὸ Γινῶθι σαυτόν, ὅσον νομίζεις· δὲν πρόκειται διὰ τοῦ Γινῶθι σαυτόν νὰ γνωρίσῃς τὸν ἐξωτερικόν σου Σίμωνα, τὸν ὑποκίπτοντα εἰς τὰς αἰσθήσεις σου, ἀλλὰ τὸν ἐσωτερικόν σου Σίμωνα, δηλαδὴ τὴν ψυχὴν σου, τὴν καρδίαν σου, τὰς ἠθικὰς σου ἐλλείψεις, τὰς ψυχικὰς σου κακίας, γνωρίζων δὲ αὐτὰς νὰ διορθώσῃς. Ἡ ἐργασία αὕτη δὲν εἶνε πολὺ εὐκόλος.

»Πόσοι ἀσημῶτατοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἂν καὶ καθ' ἡμέραν βλέπουσι τὰ πρόσωπα αὐτῶν εἰς τὸν καθρέπτην, νομίζουσιν, ὅτι εἶνε χαριέστατοι καὶ ὠραιότατοι !

»Πόσοι γονεῖς δὲν βλέπουσιν οὔτε τὰ φυσικά, οὔτε τὰ ἠθικά τῶν τέκνων αὐτῶν ἐλαττώματα, τὰ ὁποῖα πᾶς ἄλλος εὐκόλως διακρίνει !

»Ἀλλ' ἐὰν ἡ φιλαυτία τυφλώσῃ τόσον, ὥστε μήτε τὰ φυσικά ἐλαττώματα νὰ βλέπωμεν, φαντάσθητι, φίλε Σίμων, πόσον δυσκολώτερον θὰ εἶνε τὸ νὰ γνωρίσῃς καὶ ὁμολογήσῃς εἰς σὲ αὐτὸν τὰ ἠθικά σου ἐλαττώματα ! Πολὺ εὐκολώτερον εἶνε νὰ μάθῃ τις πόσον ὁ ἥλιος ἀπέχει ἀπὸ τῆς γῆς καὶ πόσον ἡ γῆ ἀπὸ τῆς σελήνης, ἢ νὰ γνωρίσῃ ἀληθῶς ἑαυτόν».

Αἱ δυσκολίαι ὅμως αὗται δέν μ' ἀπεθάρρυνον, διότι ὁ τίτλος τοῦ Σοφοῦ πολὺ μ' ἐγαργάλιζεν.

ἤρχισα λοιπὸν νὰ σπουδάζω ἑμαυτὸν καὶ νὰ ἐξετάζω μετὰ προσοχῆς, ὅπως γνωρίσω. Ἄλλ' εἰς τὸ ἔργον μου τοῦτο εὔρον ἀμέσως δυσκολίας, τὰς ὁποίας δὲν περιέμενον. Κατ' ἀρχάς μὲν ἡ φιλαυτία καὶ ἡ ὑπερηφάνεια ἐσκοτίζον τὸν νοῦν μου, καὶ δὲν ἔβλεπον εἰς ἑμαυτὸν εἰμὴ προτερήματα, οὐδὲν δὲ ἐλάττωμα εὔρισκον. Βαθμηδὸν ὅμως ἤρχισα νὰ διακρίνω μικρά τινα ἐλαττώματα καὶ κακίας· ἀλλ' ὁ νοῦς μου, νικώμενος ὑπὸ τῆς φιλαυτίας, εὔρισκε σοφιστικὰς τινὰς δικαιολογίας τῶν ἐλαττωμάτων καὶ κακιῶν μου. Ὅτε δὲ προεχώρησα εἰς τὸ ἔργον μου καὶ ἐξηκολούθησα μετ' ἐπιμονῆς τὴν σπουδὴν μου, ἤρχισεν ὁ μὲν νοῦς νὰ ὑπερισχύῃ, ἡ δὲ φιλαυτία νὰ ὑποχωρῇ· καὶ τότε καθ' ἡμέραν ἀνεκάλυπτον εἰς ἑμαυτὸν ἰδέαν τινὰ ἐσφαλμένην, ἠθικόν τι ἐλάττωμα, καὶ νέαν ἔλλειψιν, ἀδυναμίαν, ἢ κακίαν.

Αἱ δυσάρεστοι αὐταὶ ἀνακαλύψεις κατ' ἀρχάς μοὶ ἦσαν πολὺ ἐνοχλητικαί, πληγώνουσαι τὴν φιλαυτίαν καὶ φιλοτιμίαν μου· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὸ ἔργον μου κατήντησε καὶ εὐκολον καὶ εὐάρεστον, διότι ἀνακαλύπτων ἐλάττωμά τι καὶ ἐκριζώνων αὐτὸ ἀπὸ τῆς ψυχῆς μου ἠσθάνομην ἀνάπαυσιν καὶ ἡδονὴν γλυκυτάτην.

Θὰ ἐκθέσω δὲ ἀμέσως τὰς κυριωτέρας παρατηρήσεις καὶ ἀνακαλύψεις, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἐξέτασις ἑμαυτοῦ με ὠδήγησεν, ὅπως δι' αὐτῶν εὐκολυνθῆτε εἰς τὸ ἔργον, ἂν ποτε καὶ ὑμεῖς ἐπιθυμήσητε ν' ἀποκτήσητε σοφίαν καὶ ὑπόληψιν σοφῶν.

Μετρίότης εἰς τὰς ἐπιθυμίας.

Ἐξετάζων ἑμαυτὸν, τὸ πρῶτον ἐλάττωμα, τὸ ὅποιον ἀνεκάλυψα, ἦτο μικρὸς σπινθήρ κενοδοξίας καὶ φιλοπροωτίας. Ἄν ἐγκαίρως δὲν ἀνεκάλυπτον καὶ δὲν ἔσθονον τὸν σπινθήρα τοῦτον, ἴσως ἤθελε προξενήσει φλόγα καὶ πυρκαϊάν, ἧτις καὶ ἐμὲ καὶ πολλοὺς ἄλλους μετ' ἐμοῦ ἤθελε κατακαύσει. Ἐπειδὴ εἰς τὸ σχολεῖον διεκρινόμην μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν μου, εἰς δὲ τὰς ἐξετάσεις ἐφαινόμην μεταξὺ τῶν ἀρίστων, μοὶ ἐγενήθη ἀνεπαροσθήτως ἡ ἰδέα, ὅτι δύναμαι νὰ γίνω ἀνὴρ μέγας καὶ ἕξοχος, καὶ νὰ τεθῶ ἐπὶ κεφαλῆς ἄλλων, ὡς ἐπίσκοπος, στρατηγός, ἢ ὑπουργός.

Ὅστις φορεῖ κίτρινα ὀμματουάλια, βλέπει χρυσοῦ τὰ γάλκινα νομίσματα· ὅστις δὲ φορεῖ τὰ ὀμματουάλια τῆς κενοδοξίας καὶ φιλαυτίας, ἑαυτὸν μὲν βλέπει χρυσοῦν, τοὺς δὲ ἄλλους χαλκί-
νους. Ἄλλὰ παρευρεθεῖς εἰς τινὰ ἐπίσημον τελετήν, παρετήρησα ὅτι ὀλίγοι ἦσαν οἱ λαμπροφοροῦντες ὑπάλληλοι, πλεῖστοι δὲ οἱ ἄπλοῖ πολῖται. Τότε ἐνόησα, ὅτι ἡ κοινωνία ὁμοιάζει πυραμίδα, εἰς τὴν στενὴν κορυφὴν τῆς ὁποίας ὑπάρχουσιν ὑψηλαὶ τινες θέ-
σεις, ἀλλὰ πολὺ ὀλίγοι, καὶ αὐταὶ στενόχωροι καὶ ἐπικίνδυναι εἰς τοὺς κατέχοντάς αὐτάς, καὶ ὅτι δυσκόλως δύναται τις ν' ἀναβῆ
εἰς τὰς ὑψηλάς ταύτας θέσεις, ἐξ ὧν ὅμως εὐκόλως δύναται τις νὰ πέσῃ καὶ νὰ συντριβῆ. Ἄλλ' εἰς τὴν πλατεῖαν βάσιν τῆς πυ-
ραμίδος ὑπάρχει τόπος εὐρύχωρος, ἕκαστος δὲ δύναται ἐκεῖ νὰ ἐκ-
τείνῃ καὶ νὰ κινήσῃ ἐλευθέρως τὰς χεῖρας καὶ δι' αὐτῶν ἐργαζό-
μενος νὰ ζήσῃ ἀσφαλῶς καὶ ἐν ἀνέσει.

— Ὡ φίλε Σίμων, εἶπον τότε κατ' ἐμαυτὸν, στείλον εἰς κόρα-
κας τὴν κενοδοξίαν καὶ τὴν φιλοπρωτίαν σου· θέλων νὰ πηδήσῃς
ὑψηλά, κινδυνεύεις νὰ πέσῃς καὶ νὰ συντριψῇς τὴν κεφαλὴν σου.

Αἱ σκέψεις αὐταὶ ἔδυσαν ἀμέσως τὸν σπινθῆρα τῆς κενοδοξίας,
καὶ μ' ἐπεισαν, ὅτι πρέπει ν' ἀκολουθήσω τὸ πατρικὸν μου
ἐπάγγελμα.

Ἴδου τὸ πρῶτον βῆμά μου εἰς τὴν ὁδὸν τῆς Σοφίας, «μετριότης
εἰς τὰς ἐπιθυμίας μου»· εὐχαρίστως δὲ ἔμαθον, ὅτι καὶ οἱ ἀρχαῖοι
σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων συνεβούλευον τὸ «Μηδὲν ἄγαν» καὶ τὸ «Πᾶν
μέτρον ἄριστον».

Ἀπερισκεψία.

Παρετήρησα ἀκολουθῶς ἐξεταζὼν ἐμαυτὸν, ὅτι σχεδὸν πᾶν δυσ-
ἀρεστον, τὸ ὁποῖον εἰς ἐμὲ ἢ εἰς ἄλλους ἐπροξένουν, προήρχετο
ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς ἀπερισκεψίας μου. Ὅσάκις ἔκρινον
ἐσφαλμένως περὶ ἀνθρώπων ἢ πραγμάτων, ὅσάκις ἔλεγον ἢ ἐπρατ-
τόν τι ἀπρεπὲς ἢ ἐπιζήμιον, παρετήρουν, ὅτι δὲν εἶχον σκεφθῆ ἀρ-
κετὰ ὀρίμως πρὶν κρίνω, πρὶν ὁμιλήσω, ἢ πρὶν ἐνεργήσω. Συνεπέ-
ρανα λοιπόν, ὅτι ὁ ἀπερίσκεπτος δὲν δύναται ποτὲ ν' ἀποκτήσῃ
ὑπόληψιν σοφοῦ καὶ ὅτι ἵνα γίνῃ τις ἄξιος τῆς ἐπωνυμίας ταύτης

ἀπαιτεῖται νὰ σκέπτηται ὀρίμως καὶ ἄνευ βίας, νὰ συλλογίζηται καὶ νὰ προβλέπη ὅλα τὰ ἐνδεχόμενα ἀποτελέσματα τῶν πράξεων αὐτοῦ, συμβουλευῆται δὲ καὶ τὸν νοῦν ἄλλων φρονίμων πρὶν εἶπη ἢ ἐνεργήσῃ τι. Εὐχαρίστως δὲ ἐπληροφόρηθην, ὅτι τὰ αὐτὰ συμβούλευον καὶ οἱ ἀρχαῖοι σοφοὶ τῆς Ἑλλάδος, λέγοντες — «Νόει καὶ πράττει. — Τὸν νοῦν ἡγεμόνα ποιοῦ. — Σοφοῖς χρῶ. — Μίσει τὸ ταχὺ λέγειν. — Βία μὴδὲν πράττειν. — Πρᾶττε ἀμετανοήτως.»

Οἰκονομία καιροῦ.

Ὅτε πρωῖαν τινὰ ἐξυπνήσας, ἀντὶ νὰ πηδήσω ἀμέσως ἀπὸ τῆς κλίνης μου, ἔμενον ἐντὸς αὐτῆς ὀλοκλήρον περίπου ὄραν ὀκνῶν καὶ κυλιόμενος, ὑπελόγισα διὰ τῶν μικρῶν ἀριθμητικῶν μου γνώσεων ὅτι χάνων τοιοῦτοτρόπως μίαν ὄραν καθ' ἑκάστην πρωῖαν, ἐντὸς ἐνὸς ἔτους ἔχονον τριάκοντα ὀλοκλήρους ἐργασίμους ἡμέρας.

Πόσον εἶμαι δυστυχῆς, εἶπον τότε, ἐὰν καθ' ἑκάστον χρόνον τῆς ζωῆς μου ἔμενον ἀσθενῆς καὶ κλινήρης τριάκοντα ὀλοκλήρους ἡμέρας ἄνευ ἐργασίας, ἄνευ ὠφελείας καὶ ἐκ τῶν ἐτοιμῶν ἐξοδεύω!

Διατί λοιπὸν νὰ χάνω τόσον πολῦτιμον καιρὸν; Ἐκτοτε ἅμα ἀκούων τὴν πρωῖαν τὸν πετεινὸν λαλοῦντα ἀφίνω τὴν κλίνην μου.

Ἐσκέφθην δὲ ὅτι αἱ ὄραι εἶνε τὸ νόμισμα τῆς ἡμέρας, καὶ αἱ ἡμέραι τὸ νόμισμα τῆς ζωῆς, καὶ ὅτι ὁ καιρὸς ὅστις παρήλθε δὲν ἐπανέρχεται πλέον. Ἄς μὴ ἀφίνω λοιπὸν, εἶπον, νὰ παρέρχωνται ἀνωφελῶς αἱ ἡμέραι, αἱ ὄραι, αἱ στιγμαὶ μου ἄς μὴ χάνω τὸ πολῦτιμον τοῦτο νόμισμα. Ὁ καιρὸς παρερχόμενος ἀνωφελῶς δὲν ἀφίνει ὅπισθεν εἰμὴ ὀκνηροῦς, κκακῆθεις καὶ δυστυχεῖς.

Ἴδου καὶ ἄλλο βῆμα πρὸς τὴν φρόνησιν, ἢ οἰκονομία τοῦ καιροῦ, καὶ κατὰ τοὺς Ἑλληνας σοφοὺς «Χρόνου φείδου»· διότι, κατὰ τὸν μαθητὴν τοῦ Ἀριστοτέλους Θεόφραστον, ἡ μεγίστη τῶν ἀσωτιῶν εἶνε ἡ ἀσωτία τοῦ καιροῦ.

Τάξις.

Συνεθίζον κατ' ἀρχάς, ἵνα μὴ χάνω τὸν καιρὸν μου εἰς τὴν τακτοποίησιν τῶν πραγμάτων μου, ν' ἀφίνω αὐτὰ ἀτακτοποίητα

καὶ ὅπου ἔτυχον· ἀλλὰ παρατήρησα, ὅτι, ἵνα ἀνεύρω ἀκολούθως τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἤξευρον ποῦ ἔθεσα, ἔχانون πολὺ περισσότερον καιρὸν ἢ ὅσον ἤθελον ἐξοδεύσει, ἵνα τοποθετήσω ἀπ' ἀρχῆς αὐτὰ τακτικῶς. Ἐδιδάχθην λοιπὸν, ὅτι πρὸς οἰκονομίαν τοῦ καιροῦ, τοῦ ματαίου κόπου καὶ τῆς δυσαρρεσκείας ἀπαιτεῖται νὰ ἔχω προσδιωρισμένον τόπον δι' ἕκαστον πρᾶγμα, καὶ νὰ θέτω ἕκαστον πρᾶγμα εἰς τὸν οἰκεῖον τόπον.

Παρατήρησα προσέτι, ὅτι πρὸς οἰκονομίαν τοῦ καιροῦ ἀπαιτεῖται νὰ κάμω ἕκαστον εἰς τὴν ὥραν του, καὶ ὅτι ἡ ἀταξία περὶ τὴν ἐργασίαν διπλασιάζει τὸν κόπον καὶ φθείρει ματαίως τὸν πολὺτιμον καιρὸν. Συνεπέρανα λοιπὸν, ὅτι «*πάν πρᾶγμα ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ*».

Παρηγορία τοῦ πτωχοῦ.

Βλέπων κατ' ἀρχάς τοὺς πλουσίους ἀφ' ἑνὸς καὶ τὴν ἰδικήν μου πτωχείαν ἀφ' ἑτέρου ἐμελαγχόλων καὶ ἐλυπούμην· ἀλλ' ἐξετάζων ἐπληροφορήθην ὅτι εἰς τοῦτον τὸν κόσμον ἕκαστος, εἴτε πλούσιος εἴτε πτωχός, ἔχει πόνον εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ὅστις βασανίζει· ἔμαθον μάλιστα ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ πόνοι τῶν πλουσίων εἶνε πολὺ ὀδυνηρότεροι ἢ οἱ πόνοι τῶν πτωχῶν, διότι καὶ ἡ ὑγεία αὐτῶν εἶνε χειροτέρα καὶ αἱ ἀνάγκαι περισσότεραι καὶ αἱ ἐπιθυμίαι ἀτελεύτητοι· ἐβεβαιώθην ἐπομένως ὅτι πᾶν ὅ,τι λάμπει δὲν εἶνε χρυσίον, καὶ ὅτι πᾶς, ὅστις μακρόθεν φαίνεται εὐτυχής, δὲν εἶνε τοιοῦτος, ἐὰν ἐκ τοῦ πλησίον ἐξετάσης αὐτόν.

Παρηγορήθην λοιπὸν καὶ ἐξηκολούθησα ἐργαζόμενος πάντοτε τιμῶς καὶ ἐπιμελῶς, οἰκονομῶν τὰ ἐκ τῆς ἐργασίας μου κέρδη, καὶ ζῶν λιτῶς καὶ σωφρόνως. Συλλογιζόμενος δὲ ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι πολὺ πτωχότεροι ἐμοῦ, καὶ ἄλλοι πολὺ πλουσιώτεροι τῶν πλουσίων, τοὺς ὁποίους ἀνοήτως ἐζήλευον, ἐζῆσα πάντοτε εὐτυχής καὶ εὐχαριστημένος ἀκολουθῶν τὴν συμβουλήν τοῦ «ἐλληνοῦς Ἰσοκράτους»· «*Στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτηε δὲ τὰ βελτίω*».

Γενναιότητα και έπιμονή.

Παρετήρησα προσέτι ότι πολλά σχέδια επιχειρήσεων, τὰ ὅποια ὠρίμως ἐσκέφθην καὶ κατορθωτὰ καὶ ὠφελιμώτατα εὔρον, δὲν ἐτόλμησα νὰ πραγματοποιήσω, φοβηθεὶς ἐνδεχόμενα ἐμπόδια καὶ δυσκολίας. Ἐσκέφθην λοιπὸν ὅτι ἡ γενναιότης δὲν εἶνε ἀναγκαία μόνον εἰς τοὺς στρατιώτας, ἀλλ' εἰς πάντα ἄνθρωπον, ὅπως δι' αὐτῆς νικᾷ τὰς παρουσιαζομένας δυσκολίας εἰς τὰς ἐντίμους καὶ ἐπωφελεῖς ἐπιχειρήσεις τοῦ βίου.

Ἄλλὰ πολλοὶ ἀρχίζουσι καὶ ὀλίγοι τελειώνουσιν, ἐνῶ ἡ ἀρχὴ εἶνε τὸ δυσκολώτερον, τὸ δὲ τέλος τὸ εὐαρεστότερον μέρος τοῦ ἔργου. Ὅθεν, εἶπον κατ' ἑμαυτόν, πλὴν τῆς γενναιότητος ἀπαιτεῖται καὶ σταθερὰ καὶ ἐπίμονος θέλησις, ἵνα ἀντιπαλαίῃ τις καὶ καταβάλλῃ τὰς δυσκολίας καὶ τὰ ἐμπόδια, τὰ ἀπαντῶντα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἐπιχειρήσεώς τινος.

Εἶνε τῶ ὄντι ἀφροσύνη ν' ἀροτριᾷ τις τὸν ἀγρὸν καὶ νὰ μὴ σπεῖρῃ αὐτόν, ἢ νὰ σπεῖρῃ καὶ νὰ μὴ θερίσῃ.

Παρετήρησα, ὅτι, ἐὰν ἡ ὄρνις δὲν ἐπιμελῆ τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν ἐπὶ τῶν ὠδῶν αὐτῆς, ὀρνίθια οὐδέποτε ἐξέρχονται. Ἐπιμονὴ λοιπὸν, ἐφώνηξα, καὶ σταθερὰ θέλησις! Ἡ σταθερὰ θέλησις εἶνε τῶ ὄντι ὁ δυνατώτερος μοχλὸς παντὸς ἔργου δι' αὐτῆς ἠδυνήθην νὰ ἐννοήσω πράγματα, τὰ ὅποια κατὰ πρῶτον μοὶ ἐφαίνοντο ἀκατάληπτα, καὶ νὰ ἐκτελέσω ἔργα, τὰ ὅποια ἐνόμιζον ἀνεκτέλεστα. Ἴδού λοιπὸν καὶ ἄλλο βῆμα εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σοφίας· «ὡς θέλωμεν, καὶ ὡς θέλωμεν σταθερῶς καὶ ἐπιμόνως, καὶ τότε αἱ δυσκολίαι ἐκλείπουσι καὶ αἱ ἐπιχειρήσεις τελεσοροῦσιν».

Αἱ δυσκολίαι ὡς μὴ ἀμβλύνουσιν, ἀλλ' ὡς ὀξύνουσι τὴν θέλησιν ἡμῶν, ὡς ἡ ἀντίστασις τοῦ ἀκονίου ὀξύνει τὴν μάχαιραν.

Ἵπομονὴ καὶ ἐλπίς.

Ἐὰν ἡ ἐπιμονὴ εἶνε ἀναγκαία, ἵνα ἀντιπαλαίωμεν πρὸς τὰς δυσκολίας, ἀναγκαιοτάτη εἶνε καὶ ἡ Ἵπομονή, ὅπως ὑποφέρωμεν ἡσύχως καὶ ἀταράχως τὰς ἀποτυχίας καὶ δυστυχίας. Ὅταν

ὑπάρχη μὲν ἄνεμος, ἀλλ' εἶνε ἐναντίος, διὰ τῆς ἐπιμονῆς δυνάμεθα λοξοδρομοῦντες νὰ προχωρήσωμεν τὸ πλοῖον· ἀλλ' ὅταν ὑπάρχη γαλήνη καὶ πλήρης νηνεμία, τὸ δὲ πλοῖον μένη ἀκίνητον, μάττην ἀγανακτοῦμεν· ἀπαιτεῖται τότε ὑπομονή, μέχρις οὗ πνεύση οὖριος ἄνεμος.

Διὰ μὲν τῆς ὑπομονῆς μετριάζομεν τὴν ἀποτυχίαν ἢ δυστυχίαν ἡμῶν, διὰ δὲ τῆς ἀνυπομονησίας διπλασιαζομεν τὴν στενοχωρίαν καὶ λύπην.

Ὁ ἀνυπόμονος ἵππος, ὅστις μὴ ὑποφέρει τὸ φορτίον τινασσει αὐτὸ ἀπὸ τῶν ὠμων, ἵνα ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοῦ βάρους αὐτοῦ, καταστρέφει τὴν ἰσορροπίαν τοῦ φορτίου καὶ ἀνοήτως πληγώνει τὴν ῥάχιν αὐτοῦ.

Ἡ ὑπομονὴ εἶνε θυγάτηρ τῆς δυνάμεως καὶ μήτηρ τῆς ἐλπίδος. Ἡ δὲ ἐλπίς εἶνε ἡ παρηγορία καὶ τὸ καταφύγιον εἰς τὰς πικρίας τῆς παρουσίας ζωῆς· εἶνε ἀκτὶς φωτὸς εἰς τὸ σκότος· σανὶς εἰς τὸ ναυάγιον, φωνὴ ἀνθρωπίνη εἰς τὴν ἔρημον· ἀνάμνησις φίλου εἰς τὴν δυστυχίαν· μειδίαμα τέκνου ἀγωνιῶντος· ἐπίκλησις τοῦ δικαίου καὶ πολυεσπλάγγου Θεοῦ ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ θανάτου. Ἡ ἐλπίς, ἡ ἀναγκαιοτάτη αὕτη σύντροφος τῶν δυστυχοῦντων, δικαίως ἀνυψώθη μεταξὺ τῶν τριῶν μεγάλων ἀρετῶν, αἵτινες πρέπει νὰ στολίζωσι πάντα ἀληθῆ χριστιανόν. Αἱ χριστιανικαὶ δὲ αὗται ἀρεταὶ εἶνε ἡ πίστις, ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐλπίς.

Ἴδού, φίλοι μου, ἐν περιλήψει ὅσα μ' ἐδίδαξαν ἡ πολυχρόνιος πεῖρά μου καὶ ἡ σπουδή. Ὀφελήθητε ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ συγχρόνως ἐξακολουθήσατε καὶ ὑμεῖς σπουδάζοντες πάντοτε ἀμερολήπτως καὶ διορθώνοντες τὰ ἐλαττώματα ὑμῶν, ἵνα ἀποκτήσητε οὕτω τὴν πολύτιμον ἄγκυραν τῆς εὐτυχίας, ἥτοι τὴν φρόνησιν.

Ἵγιεινὰ παραγγέλματα.

Ἴδού δέ, εἶπεν ὁ Γεροστάθης, πῶς διατηρῶ τὴν ὑγείαν μου διὰ καθαριότητος·

1) Νίπω συχνὰ τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον, τακτικώτατα δὲ κάμνω τοῦτο, διὰ νὰ ἐξυπνήσω τὴν πρωΐαν καὶ πρὶν κοιμηθῶ τὴν ἑσπέραν.

2) Λούω καθ' ἐκάστην πρωΐαν τὴν κεφαλὴν μου ὕλην διὰ ψυχροῦ ὕδατος, τὸ ὁποῖον καὶ καθαρίζει καὶ ἀπὸ κρυολογήματα προφυλάττει. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἐκπληρῶ τὸ πρῶτον ἐκ τῶν τριῶν μεγάλων παραγγελμάτων τοῦ σοφοῦ ἱατροῦ Βοεθραβίου «ἔχετε τὴν κεφαλὴν δροσερὰν, τὸν στόμαχον ἐλαφρὸν καὶ τοὺς πόδας θερμοὺς».

3) Καθαρίζω καλὰ καὶ τὴν πρωΐαν καὶ ὁσάκις ἀποτρόγω, καὶ τακτικώτατα τὴν ἐσπέραν πρὶν κοιμηθῶ τοὺς ὀδόντας, διότι ἡ ὕλη τοῦ φαγητοῦ, ἣτις προσκολλᾶται εἰς τοὺς ὀδόντας, ἐὰν δὲν ἐκπλυθῆ, σήπεται καὶ φθείρει αὐτούς. Οἱ δὲ ἀκάθαρτοι καὶ ἐφθαρμένοι ὀδόντες, ὄχι μόνον ἀηδῆ ἀποφορὰν μεταδίδουσι, ἀλλὰ καὶ πόνους δριμυτούτους προξενοῦσι. Προσέτι δὲ μολύνουσι τὸ σάλον, ὅπερ, κατερχόμενον δυσῶδες εἰς τὸν στόμαχον, γεννᾷ ἀσθενείας· ἐμποδίζουσι δὲ καὶ τὴν καλὴν μάσησιν τῶν φαγητῶν, ἀναγκαιοτάτην εἰς τὴν ὑγίαν, ὡς ἀποτελοῦσαν τὴν πρώτην χώνευσιν.

4) Λούω προσέτι διὰ ψυχροῦ ὕδατος διὰ τινος σπογγαρίου ἢ διὰ τινος μαλλίνου χειροκτίου δλόκληρον τὸ σῶμα, καὶ ἀμέσως τριβόμενος διὰ τινος ὑφάσματος μετὰ πολλῆς δυνάμεως στεγνώνω καὶ θερμαίνω αὐτόν· διὰ τῆς ψυχρολογουσίας δὲ ταύτης καὶ τὸ σῶμα ἐνδυναμοῦται καὶ ἡ ὑγεία διευθεῖται.

5) Ἀλλάσσω συχνὰ τὰ ἐνδύματά μου, καὶ μάλιστα ὅσα κατὰ-σάρκα φορῶ, ἵνα μὴ ἐμποδίζηται ἐκ τοῦ ὄυπου αὐτῶν ἡ ἄδηλος διαπνοή καὶ μὴ μολύνηται ἐκ τῆς ἀκαθαρσίας αὐτῶν ὁ περίξ ἐμοῦ ἄηρ, τὸν ὁποῖον ἀναπνέω.

6) Φροντίζω ἐπὶ τέλους περὶ τῆς ἄκρας καθαριότητος τῆς κατοικίας μου καὶ τῶν περίξ αὐτῆς, ἵνα μὴ ἀναπνέω ἀκάθαρτον ἄερα.

Ἔοτε ἠκούσαμεν, ὅτι ὁ Γερροστάθης ἔλυσεν ὅλον τὸ σῶμά του διὰ ψυχροῦ ὕδατος, ἀνετριχιάσαμεν· ἠρωτήσαμεν δὲ αὐτὸν πῶς ἠδύνατο νὰ ὑποφέρει τὸ ψῦχος.

— Ὑποφέρω, εἶπε, καθὼς ὑποφέρουσι αὐτὸ αἱ χεῖρες καὶ τὸ πρόσωπον, ὅταν νίπτηθε διὰ ψυχροῦ ὕδατος. Ἡ συνήθεια τὰ πάντα διευκολύνει! Ἐὰν ἀπὸ τὸ καλοκαίριον ἀρχίσητε νὰ λούητε

Ἀναγνωσματέριον Ε' τάξ. Ἰω. Κοφινιώτου

2

δλον τὸ σῶμα διὰ ψυχροῦ ὕδατος, θὰ συνηθίσητε τὸ ψῦχος, καὶ θὰ ἐξακολουθήσητε εὐχαρίστως καὶ ἐν καιρῷ χειμῶνος νὰ πράττητε αὐτό. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ὑπάρχουσι τὰ ὑγιέστερα παιδιὰ τοῦ κόσμου, διότι καθ' ἡμέραν ἐκθέτουσιν αὐτὰ εἰς τὸν ἀνοικτὸν καὶ καθαρὸν ἀέρα, καὶ καθ' ἑκάστην λούουσι διὰ ψυχροῦ ὕδατος.

Ἐκτοτε καὶ ἐγὼ καὶ οἱ συμμαθηταί μου, ἀκολουθοῦντες τὰς συμβουλὰς τοῦ Γεροστάθου, καὶ πολὺ πρῶτ' συνειθίσασαμεν νὰ ἐξυπνώμεν, καὶ τὴν καθαριότητα ἠγαπήσαμεν, καὶ τὴν ψυχρολουσίαν ἠρχίσασαμεν. Πραγματικῶς δὲ τριβόμενοι διὰ τινος ὑφάσματος μετὰ τὸ λούσιμον ταχέως καὶ σφιγκτά, ἵνα στεγνώνωμεν ἀμέσως καλῶς τὸ σῶμα, δὲν ἐκρυώνομεν, ἀλλὰ ἐθερμαίνομεθα καὶ ἡσθάνομεθα ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ ὑγιεστέρους καὶ εὐρωστοτέρους.

Ὁ φίλος καὶ αἱ τρεῖς φίλοι τοῦ Γεροστάθου.

Ὁ Γεροστάθης εἶπεν, ὅτι τὴν καλὴν ὑγίαν, τὰς κοκκίνας παρειὰς καὶ τὴν διατήρησιν τῶν σωματικῶν δυνάμεων χρεωστῆ εἰς ἓνα φίλον καὶ τρεῖς φίλας, εἰς τὴν φιλίαν τῶν ὁποίων ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἔμεινε καὶ μένει πιστός.

Παρακαλέσαμεν τότε τὸν γέροντα νὰ εἴπῃ τίς ὁ φίλος, καὶ τίνας αἱ τρεῖς φίλοι αὐτοῦ.

Αὐτὸς δὲ μειδιάσας ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ προσπαθήσῃ νὰ συμφιλώσῃ καὶ ἡμᾶς μετ' αὐτῶν, ἵνα ζήσωμεν καὶ ἡμεῖς ὑγιεῖς καὶ εὐρωστοὶ ὡς ἐκεῖνος.

— Κατὰ τὸ παρὸν δὲ μάθετε μόνον ὅτι ὁ μὲν φίλος μου εἶνε ἀόρατος, ἀλλ' εἰς ἄκρον εὐάρεστος· ἐκ δὲ τῶν τριῶν φίλων, ἡ μὲν πρώτη φίλη μου εἶνε καθαρὰ ὡς ἡ χιών, ἡ δευτέρα ἐλαφρὰ, εὐκίνητος καὶ ἀνδρεία, ἡ δὲ τρίτη σκεπτικὴ, κρατοῦσα εἰς τὰς χεῖρας χαλινὸν ὡς σύμβολον.

Εἰπὼν δὲ ταῦτα ὁ καλὸς γέρον, ἀπεχωρίσθη διὰ τοῦ ἀκολουθῆσαι διστίχου

«Ψυχῆς καὶ σώματος ἡ ὑγεία
 »εἶν' ἡ ἐπίγειος εὐτυχία».

Ἡ ἀόρατος τροφή.

Οἱ τῶν παιδῶν διδάσκαλοι
ἀνογέτωσαν τὰ σχολεῖα, τοῦ ἡλίου ἀνατέλλοντος.
Σόλων.

Ἄφου ὁ Γεροστάθης εἶπεν, ὅτι καὶ τὴν καλὴν ὑγείαν καὶ τὰς σωματικὰς δυνάμεις χρεωστῆ εἰς τὸν ἀόρατον φίλον καὶ εἰς τὰς τρεῖς φίλας αὐτοῦ, δὲν ἐπαύομεν παρακαλοῦντες αὐτὸν νὰ φανερώσῃ καὶ τὸν φίλον καὶ τὰς φίλας αὐτοῦ.

Ἐσκιρτήσαμεν δὲ ἀπὸ χαρᾶν, ὅτε, μετὰ τὴν μεσημβρίαν τῆς προσεχοῦς Κυριακῆς, ἐνῶ ὠδήγει ἡμᾶς ἐπὶ τινος καταπρασίου καὶ κατασκίου βουνοῦ, ὑπεσχέθη, ὅτι ἐκεῖ ἐσκόπευε νὰ γνωστοποιήσῃ τὸν ἀόρατον φίλον τῆς καλῆς ὑγείας. Ὅτε ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ ἐφθάσαμεν, ἠσθάνθημεν ἐσωτερικὴν εὐχαρίστησιν, ἐλαφρότερον τὸ σῶμα, καὶ ζωηρότεραν τὴν ἀναπνοήν, εὐθυμοὶ δὲ καὶ ζωηροὶ ἐπηδῶμεν καὶ ἐτρέχομεν.

— Πόθεν αὐτὴ ἡ εὐθυμία καὶ ἡ ζωηρότης ; ἠρώτησεν ὁ γέρον.

— Δὲν ἠξεύρομεν καὶ ἡμεῖς, ἀπεκρίθημεν, ἀλλ' ἡ κορυφὴ τοῦ βουνοῦ πολὺ εὐχαριστεῖ ἡμᾶς.

— « Ὑμᾶς δὲν εὐχαριστεῖ ἡ κορυφὴ τοῦ βουνοῦ, ἐπανέλαβεν ὁ Γεροστάθης, ἀλλ' ὁ ἀόρατος φίλος μου, ὅστις κατοικεῖ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ταύτης.

Οἱ λόγοι αὐτοῦ τοῦ γέροντος κατέπληξαν ἡμᾶς καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν ἐστράφησαν ὑλόγυρα, ὅπως ἀνεύρωσι τὸν ἀόρατον φίλον, ἢ τὴν κατοικίαν αὐτοῦ.

Ὁ δὲ Γεροστάθης εἶπε: — Μὴ τρομάζετε, παιδιά μου, ὁ ἀόρατος φίλος μου εἶνε ὁ καθαρὸς ἀήρ, τὸν ὁποῖον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ τούτου ἀναπνέετε· αὐτὸς εὐχαριστεῖ, αὐτὸς καθιστᾷ τὰ μέλη ἐλαφρὰ καὶ ἐκίνητα, καὶ τὴν ἀναπνοὴν πολὺ εὐφρόσυνον. Ἄν συμφιλιωθῆτε καὶ ὑμεῖς μετὰ τοῦ καθαροῦ ἀέρος, ἂν ἀγαπήσητε αὐτὸν ὅσον ἠγάπησα καὶ ἀγαπῶ, διὰ τῆς φιλίας αὐτοῦ θὰ ἀποφύγητε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς πολλὰς ἀσθενείας, πολλὰ ἰατρικὰ καὶ πολλὰ βάσανα.

Αί αναθυμιάσεις.

— Ἄλλ' ὁποῖαν σχέσιν ἔχει ὁ ἀήρ μετ' τὴν ὑγείαν ; ἠρωτήσαμεν τὸν Γεροστάθην.

— Ὁ ἀήρ, ἀπήνητ' ἔειπε ἡ πρωτίστη καὶ ἀναγκαιοτέρα τροφή τοῦ ἀνθρώπου. Πολλοὶ ἔζησαν καὶ ζῶσι τρώγοντες μόνον χόρτα, καὶ ἀποφεύγοντες τὴν κρεοφαγίαν ὡς σκλήρῃν καὶ θηριώδη. Πολλοὶ ἠδυνήθησαν γὰρ ζήσωσι καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς τροφῆς ἐπὶ ἰκανᾷ ἡμέρας· ἄλλ' οὐδεὶς δύναται γὰρ ζῆσθαι οὐδὲ μίαν μόνην ὥραν, ἐὰν παύσῃ γενόμενος τὴν ἀόρατον αὐτὴν τροφήν, ἐὰν δηλαδὴ παύσῃ ἀναπνέων ἀέρα.

Ἐκ τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν γεννῶμεθα, μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ἀποθνήσκωμεν, ἔχομεν ἀνάγκην ἀκατάπαυστον τοῦ ἀέρος, διότι διὰ τῆς ἀναπνοῆς αὐτοῦ ζωογονεῖται ἐντὸς τῶν πνευμόνων τὸ αἷμα, καὶ οὕτω γίνεται κατάλληλον πρὸς διατροφήν καὶ διατήρησιν τοῦ σώματος καὶ τῆς ζωῆς.

Ἄν λοιπὸν ἀναπνέωμεν καθαρὸν ἀέρα, καὶ τὸ αἷμα τότε γίνεται καθαρὸν, καὶ ἡ κυκλοφορία ζωηροτέρα, καὶ τὸ σῶμα ἐπομένως ἀποκαθίσταται ὑγιές, ζωηρὸν καὶ εὐθυμον. Ἄν δὲ ἀναπνέωμεν ἀκάθαρτον, ὑγρὸν, ἢ μεμολυσμένον ἀέρα, καὶ τὸ σῶμα μολύνεται, καὶ ἡ ὑγεία πάσχει καὶ ἀφανίζεται, ἀπαράλλακτα καθὼς ὅταν τρώγωμεν βλαβεράς καὶ ἀκαθάρτους τροφάς.

Τότε δὲν ἐνθυμοῦμαι τίς ἐξ ἡμῶν εἶπεν. — « Ἄφου ὁ ἀήρ εἶνε ἀόρατος, πῶς εἶνε δυνατόν νὰ διακρίνωμεν τὸν καθαρὸν ἀπὸ τὸν ἀκάθαρτον, ἵνα ἀναπνέωμεν τὸν καθαρὸν, καὶ ἀποφεύγωμεν τὸν ἀκάθαρτον ;

— « Ὡ βέβαια, ἀπεκρίθη ὁ γέρον, διὰ τῶν ὀφθαλμῶν δὲν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὰς ἀκαθαρσίας καὶ τὰ μολύσματα τοῦ ἀέρος· ἀλλὰ πολὺ καλῶς δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὰ ἀντικείμενα, τῶν ὁποίων αἱ κακαὶ ἀναθυμιάσεις μολύνουσι αὐτόν.

Ἐξ ὅλων σχεδὸν τῶν σωμάτων ἀποχωρίζονται μικρὰ καὶ ἀφανῆ μόρια, τὰ ὁποῖα ἀναμιγνύονται μετὰ τοῦ πέραξ ἀέρος· αὐτὰ δὲ τὰ ἐξατμιζόμενα μόρια λέγονται ἀναθυμιάσεις.

Πολλάκις αἱ ἀναθυμιάσεις αὗται εἶνε βλαβεραὶ καὶ θανατηφό-

ροι. Τοιαύτας επικινδύνους αναθυμιάσεις προξενούσιν οί βάλτοι καί ὅλα τὰ ἀκίνητα καὶ λιμνάζοντα ὕδατα, τὰ πτώματα τῶν ζώων, τὰ νεκροταφεῖα, τὰ ὀπωρικά καὶ ὅλαι αἱ φυτικά οὐσῖαι, ὅταν σήπωνται, καὶ ἐν γένει πᾶσα ἀκαθαρσία καὶ δυσωδία ἐπιβλαβῆ καθιστᾷ εἰς τὴν υγιάν τὸν πέριξ αὐτῆς ἀέρα.

Εἰς τὰς ἐξοχάς, εἰς τὰς ὑψηλὰς θέσεις καὶ μάλιστα ὅπου εἶνε δένδρα, ὁ ἀήρ εἶνε καθαρώτερος καὶ ἐπομένως υγιεινότερος, ἢ εἰς τὰς πόλεις, ὅπου καὶ τὰ δένδρα σπανιότερα, καὶ αἱ ἀκαθαρσίαι περισσότεραι. Δι' αὐτὸ ἐν γένει οἱ χωρικοὶ εἶνε υγιέστεροι καὶ πλέον ῥοδοκόκκινοι ἢ οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων· δι' αὐτὸ οἱ ἀσθενοῦντες εἰς τὰς πόλεις στέλλονται ὑπὸ τῶν ἰατρῶν εἰς τὰς ἐξοχάς, ἵνα ἀναλάβωσι.

Εἰς ὅσας δὲ πόλεις αἱ ὁδοὶ εἶνε ἀκάθαρτοι καὶ στεναί, καὶ ἐπομένως αἱ βλαβεραὶ ἀναθυμιάσεις πολλαί, καὶ ἡ ἀνανέωσις τοῦ ἀέρος δύσκολος, τὰ δὲ σφαγεῖα τῶν ζώων καὶ τὰ νεκροταφεῖα κείνται ἐντὸς αὐτῶν, αἱ δὲ ἀκαθαρσίαι δὲν ἐξέρχονται δι' ὑπογείων ὑπονόμων, ἐκτὶ ὁ ἀήρ μολύνεται, ἀσθένειαι δὲ ἐπιδημικαὶ καὶ θάνατοι συχνάκις ἐπισκέπτονται τὰς δυστυχεῖς αὐτὰς πόλεις.

Καὶ ὁ ἀήρ, τὸν ὁποῖον ἐκπνέουεν, ἀφοῦ ἀναπνεύσωμεν, καὶ αἱ ἀναθυμιάσεις τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, καὶ τὰ πολλὰ φῶτα, καὶ τὰ ἀκάθαρτα ἐνδύματα, εἶπεν ὁ γέρον, διαφθείρουσι καὶ μολύνουσι τὸν ἀέρα. Ἴνα διατηρῶ δὲ τὴν υγιάν μου διὰ τοῦ καθαροῦ ἀέρος, ἰδοῦ, εἶπε, τί ἐξακολουθῶ νὰ κάμνω κατὰ συμβουλήν σοφοῦ ἰατροῦ, ὅστις κατεγίνετο μᾶλλον νὰ προλαμβάνῃ ἢ νὰ θεραπεύῃ τὰς ἀσθενείας.

Ἐνεθυμήθη τότε καὶ ἀνέφερεν, ὅτι εἰς τὴν Κίαν, ἵνα εὐρίσκωσιν οἱ ἰατροὶ συμφέρον εἰς τὴν πρόληψιν τῶν ἀσθενειῶν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν γέννησιν καὶ παράτασιν αὐτῶν, πληρῶνεται μόνον δι' ὅσας ἡμέρας τοῦ χρόνου οἱ πελάται αὐτῶν περάσωσιν ὑγιεῖς οὐδεμίαν δὲ χρηματικὴν ἀμοιβὴν λαμβάνουσι διὰ τὴν θεραπείαν τῶν ἀσθενειῶν, καὶ ἐνὸς αὐταὶ διαρκούσι.

Υγιεινά παραγγέλματα.

Κατὰ συμβουλήν λοιπόν τοῦ σοφοῦ ἱατροῦ, ἐπκνέλαθεν ὁ Γε-
ροστάθης,

1) Προσέχω ὅπως ἡ κατοικία μου εἶνε εἰς ὑψηλὸν καὶ σύνδε-
δρον μέρος, μακρὰν λιμναζόντων ὑδάτων καὶ παντὸς εἶδους ἀκα-
θαρσίας καὶ δυσωδίας.

2) Ἀποφεύγω νὰ κοιμῶμαι, ὅπου κοιμῶνται καὶ ἄλλοι, καὶ
σβύνω πρὶν πέσω εἰς τὴν κλίνην τὸ φῶς, ἵνα μὴ φθειρῶ καϊό-
μενον τὸν ἀέρα τοῦ κοιτῶνός μου.

3) Ὅταν τὴν ἀγῆν ἐξυπνήσω, πρῶτῶ καὶ εἰδυθῶ, ἀνοίγω τὸ
παράθυρον τοῦ κοιτῶνός μου, ἵνα εἰσέλθῃ καθαρὸς ἀήρ, καὶ
ἐξέλθῃ ὁ διαφθαρεὶς καὶ μολυνθεὶς ὑπὸ τῆς ἀναπνοῆς μου κατὰ
τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός.

4) Πρὶν ἀεριοθῶσι καλὰ τὰ σινδόνια καὶ ἐφαπλώματα, δὲν
συγχωρῶ νὰ στρώσωσι τὴν κλίνην μου, τῆς ὁποίας καὶ τὸ στρώμα
καὶ τὸ προσκεφάλαιον εἶνε μᾶλλον σκληρόν, διότι τὰ τοιαῦτα εἶνε
μᾶλλον ὑγιεινότερα τῶν μαλακῶν.

5) Συχνὰ καὶ τακτικὰ κάμνω ἐκτεταμένους περιπάτους εἰς τὴν
ἐξοχὴν, ὅπως ἀναπνέω καθαρὸν ἀέρα.

6) Ἐπὶ τέλους, ἵνα εἶμαι ὑγιῆς καὶ εὖρωστος, συνείθισα ἐκ
παιδικῆς ἡλικίας νὰ ἐξυπνῶ καθ' ἡμέραν πολὺν πρῶτῶ καὶ ἀμέσως
νὰ ἐξέρχωμαι τῆς κλίνης μου. Τὴν τελευταίαν αὐτὴν παραγγελίαν
μοὶ συνέστησε θεορμῶς ὄχι μόνον ὁ ἱατρός, ἀλλὰ καὶ ὁ μακαρίτης
πατήρ μου· καὶ εἶχον δίκαιον, διότι τὴν ἀγῆν ὁ ἀήρ εἶνε καθα-
ρώτερος· τὸ νὰ μένῃ δέ τις, ἀφοῦ ἐξυπνήσῃ, ἐντὸς τῶν ἀναθυμιά-
σεων τῆς κλίνης εἶνε ὀλέθριον εἰς τὸ σῶμα, καὶ μάλιστα ὅταν
εἶνε ρεανικόν.

Ὁ ψωμοζήτης Χρῆστος.

Ἄφοῦ ἐπηδήσαμεν, ἐτρέξαμεν καὶ ἐγυμνάσθημεν εἰς τὴν ἐξο-
χὴν, ἐπιστρέφοντες εἶδομεν νέον πτωχόν, καθήμενον εἰς τὴν δι-
μοσίαν ὁδόν, καὶ ζητοῦντα ἀπὸ τοῦ διαβάτας ἐλεημοσύνην.

Ὁ Γεροστάθης παρατηρήσας τὸν νέον αὐτὸν εἶπεν· — Ἴδου ἄλλος δκηηρὸς Νάσος! ἄς προσπαθήσωμεν νὰ σώσωμεν αὐτόν· ἴσως ἡ φθοροποιὸς ἀσθένεια τῆς δκηηρίας δὲν προσχώρησεν ἀκόμη.

Ὁ νέος ἐφάνετο κατὰ πάντα ὑγιής, ἡ δὲ φυσιογνωμία ἦτο μᾶλλον συμπαθητικὴ. Ὁ δὲ Γεροστάθης, πλησιάζας, ἠρώτησε πῶς ὀνομάζεται.

— «Χρῖστος, ἀπεκρίθη, ζητῶν συγχρόνως δι' εὐχῶν ἐλεημοσύνην.

Ὁ Γεροστάθης ὅμως, ἀντὶ νὰ δώσῃ ἐλεημοσύνην, ἠρώτησεν αὐτόν ἂν εἶνε ἀσθενής.

— Ὡ εἶμαι πολὺ καλὰ, ἀπεκρίθη. — Δοιπὸν διατὶ ἐπαιτεῖς; — Διότι εἶμαι πτωχός, εἶπεν ὁ Χρῖστος. — Καὶ διατὶ δὲν ἐργάζεσαι νὰ ζήσης; διὰ τῆς ἐργασίας δύνασαι νὰ παύσης τοῦ νὰ εἶσαι πτωχός, ἐνῶ διὰ τῆς ἐπαιτείας πάντοτε πτωχός καὶ ἄθλιος θὰ ζήσης. Ὁ Θεὸς σοὶ ἔδωκε τὰς χεῖρας ἵνα ἐργάζησαι, καὶ ὄχι ἵνα ζητῆς ἐλεημοσύνην. Εἶνε ἐντροπὴ μεγάλη ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἁμαρτία ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ νὰ ἐπαιτῆ τις, ὧν ὑγιής καὶ νέος.

Ταῦτα μετὰ πατρικῆς ἀγαθότητος εἶπεν ὁ γέρον πρὸς τὸν Χρῖστον, ὅστις μετὰ συστολῆς ἀπήνητησεν, δὲν εὐρίσκω ἐργασίαν. Ὁ δὲ Γεροστάθης εἶπεν· «Ἐργασίαν δὲν εὐρίσκουσι μόνον οἱ δκηηροί. Ἐὰν δὲ ἡ δκηηρία σὲ κατήνησε ψωμοζήτην, μὴ ἀμφιβάλλης ὅτι αὐτὴ δύναται εὐκόλως νὰ σὲ κατανήσῃ καὶ εἰς τὴν ἀγχόνην. Ὁ Θεὸς ἐπλασεν ἡμᾶς ἵνα ἐργαζώμεθα. «Ἐν ἰδρωτι τοῦ προσώπου σου φαγεῖν τὸν ἄρτον σου», εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν προπάτορα Ἀδάμ· ὁ δὲ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει, ὅτι ὁ μὴ ἐργαζόμενος δὲν πρέπει μήτε νὰ τρώῃ· «ὁ μὴ θέλων ἐργάζεσθαι μὴ ἐσθιέτω».

Ὁ νέος ψωμοζήτης ἐκ τῶν λόγων τοῦ Γεροστάθου συνεκινήθη καὶ δακρύων παρεκάλεσε νὰ εὕρῃ ἐργασίαν εἰς αὐτόν.

Ὁ ἀγαθὸς γέρον ἐξήγησε τότε ποῦ κατοικεῖ καὶ παρήγγειλε νὰ υπάγῃ πρὸς συνάντησιν αὐτοῦ.

Ἐμάθομεν δὲ ἀκολούθως, ὅτι ἐφρόντισε νὰ συστήσῃ τὸν νέον

Χριστον εἰς βράπτῃν τινά τῆς κομποπόλεως, καὶ ὅτι μετὰ τινος χρόνου, προοδεύσας διὰ τῆς τιμιότητος καὶ τῆς φιλοπονίας ἀποκατέστη βράπτῃς εὐπόληπτος καὶ εὐκατάστατος εἰς Ἰωάννιν, εὐλογῶν καὶ μακαρίζων τὸν Γεροστάθην.

Ὅτε δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐμελλε νὰ χωρισθῶμεν ἀπὸ τοῦ Γεροστάθου, ὑπεσχέθη, ὅτι τὴν ἐπιούσαν Κυριακὴν, μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, θὰ διηγηθῇ ἀνέκδοτά τινα εὐάρεστα.

Ἐν τούτοις μὴ λησμονήσητε ποτέ, εἶπε, τὸν δκηηρὸν καὶ κακοῦργον Νάσον· αὐτὸς ἄς ὑπενθυμίξῃ πάντοτε, ὅτι ἡ μὲν δκηηρία εἶνε μίητηρ πασῶν τῶν κακιῶν ἡ δὲ ἐργασία ζωή.

Ἄνευ τῆς ἐργασίας οὔτε ἄρτον ἠθέλομεν ἔχει, οὔτε ἐνδύματα, οὔτε κατοικίαν. Ἡ ἐργασία ἠλενθέρωσε τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τῆς ἀργιότητος.

Ἡ ἐργασία μετέβαλε τὰς ἐρήμους εἰς καλλιερρημένας καὶ καρποφόρους γαίας. Ἡ ἐργασία ἐκάλυψε τὴν γῆν διὰ πόλεων, καὶ τοὺς ὠκεανοὺς διὰ πλοίων. Ἡ ἐργασία θεραπεύει τὰς ἀνάγκας ἡμῶν, μεταβάλλουσα εἰς χροῖσιμα τὰ ἀκατέργαστα προϊόντα τῆς φύσεως. Ἡ ἐργασία ἀποκαθιστᾷ τὸν πτωχὸν εὐκατάστατον, καὶ τὸν βάρβαρον ἐξηγυρισμένον.

Οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ γέροντος παρήγαγον βαθυτάτην ἐντύπωσιν. Ἐκτοτε ἠγαπήσαμεν τὴν εὐεργετικὴν ἐργασίαν, καὶ ἐφοβήθημεν ὡς τὰς μεγαλειτέρας δυστυχίας τὴν ἀργίαν καὶ τὴν ὀκηηρίαν. Ἐκτοτε προσεπαθήσαμεν νὰ μὴ ἀφίνωμεν νὰ παρέρχηται μήτε μία στιγμὴ χωρὶς νὰ ἐνασχολῶμεν τὸν νοῦν ἢ τὸ σῶμα εἰς τι ὠφέλιμον. Ἄν δὲ ἐμένομεν ποτε ἀργοί, ἀμέσως ἐζητοῦμεν ἐνασχόλησιν τινὰ, ἐνθυμούμενοι τοὺς ἀκολούθους στίχους, τοὺς ὁποίους πολλακίς ἠκούσαμεν παρὰ τοῦ Γεροστάθου.

« Ἡ φιλοπονία εἶνε εὐτυχία καὶ ζωή,
Θάνατος ἢ ὀκηηρία καὶ τῶν κακιῶν πηγὴ ».

Ὁ Ἐπαμεινώνδας τελέαρχος.

Οἱ ἀληθῶς μεγάλοι πρόγονοι ἡμῶν δὲν ἐφοβοῦντο τὸν κόπον, οὐδὲ τὴν ἐργασίαν ἐντρέποντο. Ὁ ἀρχαιότερος μετὰ τὸν Ὀμηρον

ποιητής τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ἡσίοδος, ἐδίδασκε τοὺς Ἕλληνας τὴν ἐργασίαν, ψάλλων·

» Ἄτιμος εἶν' ἡ ἀργία,
Ἐντιμος ἡ ἐργασία.»

Πολλοὺς δὲ χρόνους μετὰ τὸν Ἡσίοδον ὁ φιλόπατρις ῥήτωρ Ἴσοκράτης ἐπανελάμβανε τὴν αὐτὴν ἰδέαν, κηρύττων ὅτι ἡ ἀρετὴ τὴν μὲν ὀκνηρίαν θεωρεῖ ἀξιοκατηγόρητον, τὴν δὲ ἐργασίαν ἀξίεπαινον. «Τὸν μὲν ὄκνον νόρον, τὸν δὲ πόνον ἔπαινον ἡγεῖται ἡ ἀρετή.» Ὁ μέγας πολίτης τῶν Θηβῶν Ἐπαμεινώνδας, ὅστις ἦτο μεγαλύτερος στρατηγὸς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, οὐδέποτε ἐντράπη τὴν ἐργασίαν, ὅσον εὐτελὴς καὶ ἂν ἦτο. Ἐγνώριζεν ὁ Ἐπαμεινώνδας τὸ τοῦ Εὐριπίδου, «Οὐδείς ὀκνηρὸς ἀνεράνη ἐνδοξος· διὰ τῶν κόπων γεννᾶται ἡ δόξα.»

«Οὐδείς, ὦν ῥάθυμος, εὐκλεῆς ἀνὴρ, ἀλλ' οἱ πόνοι γεννῶσι τὴν εὐανδρίαν.»

Φθονεροὶ τινες ἐχθροὶ ἐπέτυχον νὰ ἐκλεχθῆ πρός περιφρόνησιν τελευάρχου, ἦτοι ἐπιστάτης τῶν δημοσίων ὁδῶν. Ἄλλ' ὁ μέγας Ἐπαμεινώνδας προθύμως ἐδέχθη τὴν τελευαρχίαν.

Τοιοιουτρόπως δὲ ἐδίδαξε τοὺς συγχρόνους καὶ μεταγενεστέρους ὅτι ὡς ἡ ὑψηλὴ θέσις δὲν τιμᾷ τὸν ἀναξίως κατέχοντα αὐτήν, οὕτω καὶ ἡ μικρὰ δὲν ἀτιμάζει τὸν ἀνώτερον αὐτῆς, ἀλλὰ τιμᾶται ὑπ' αὐτοῦ. Πόσον εὐτυχὴς τῶ ὄντι ἡ πολιτεία ἐκείνη, τῆς ὁποίας τὰ διάφορα δημόσια ἀξιώματα εἶνε ἐμπειπιστευμένα εἰς ἄνδρας ἀνωτέρους τῶν θέσεων.

Πόσον δὲ δυστυχὴς καὶ ἀθλία ἡ πολιτεία ἐκείνη, εἰς τῆς ὁποίας τὰς δημοσίας θέσεις διορίζονται ἄνδρες κατώτεροι τῶν θέσεων!

Ταῦτα ἐδίδαξεν ὁ μέγας Ἐπαμεινώνδας, ὅστις, ἐνόσω ὑπάρχει ἱστορία εἰς τὸν κόσμον, θὰ μείνῃ ἀθάνατος μετὰ τῶν δύο ἐνδόξων θυγατέρων, αἵτινες ἦσαν αἱ δύο λαμπραὶ νύκαι εἰς τὰ Λεῦκτρα τῆς Βοιωτίας καὶ εἰς τὴν Μαντίνειαν τῆς Πελοποννήσου, ὅπου πληγῶθεις ἔπεσεν ἐνδόξως.

Καὶ ὁμῶς, εἶπεν ὁ Γερροστάθης, ἐγὼ θεωρῶ τὸν Ἐπαμεινώνδαν δυστυχῆ, διότι αἱ τότε περιστάσεις τῆς Ἑλλάδος ἠνάγκασαν αὐτὸν

ν' ἀγωνισθῆ οὐχὶ ὑπὲρ τῆς ὅλης Ἑλλάδος, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν Θηβῶν μόνον, καὶ οὐχὶ κατὰ τῶν βαρβάρων, ἀλλὰ κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, οἵτινες ἦσαν Ἑλληνας, ὡς οἱ Θηβαῖοι.

Ὁ Φωκίων ἀντλῶν ὕδωρ καὶ ἡ σύζυγός του ζυμώνουσα.

Εἷς τῶν ἐνδοξοτέρων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἦτο καὶ ὁ Φωκίων, ὅστις ἀνεφάνη εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ ἐναρετώτερος πολιτικός, συγχρόνως δὲ καὶ ἀξιώτερος στρατηγός. «Πόνος γὰρ εὐκλείας πατήρ», εἶπεν ὁ Εὐριπίδης. Ἐὰν λοιπὸν ὁ κόπος εἶνε πατήρ τῆς δόξης, ἔπεται ὅτι καὶ ὁ Φωκίων, ὅστις τοσοῦτον ἐδοξάσθη, οὔτε τὸν κόπον ἐφοβήθη, οὔτε τὴν ἐργασίαν ἐντρέπη. Ὅτε οἱ πρέσβεις τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ μεγάλου πολίτου τῶν Ἀθηνῶν Φωκίωνος, φέροντες τὰ δῶρα, τὰ ὅποια ἔστειλε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀλέξανδρος, εὔρον τὸν μὲν Φωκίωνα ἀντλοῦντα ὕδωρ ἐκ τοῦ φρέατος, τὴν δὲ ἐνάρετον σύζυγον τοῦ ἐνδόξου στρατηγοῦ ζυμώνουσαν ἕρπον.

Ἠρωτήσαμεν τότε τὸν Γεροστάθην, ἂν αὐτὸς ἦτο ὁ πατήρ τοῦ Φώκου, περὶ τοῦ ὁποίου ἔλλοτε ἀνέφερε. — *Ναί*, ἀπήντησεν, αὐτὸς εἶνε. Οἱ μουσικοί, ὡσάντις ἐπιτύχῃσι μελωδίαν τινὰ ὠραίαν, ἀγαπῶσι γὰ ἐπαναλαμβάνουσιν αὐτήν. Ἀλλὰ καὶ τὸ λαμπρὸν μελόδραμα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἔχει μελωδίας τινὰς ἐξόχως ὠραίας, τοιαῦται δὲ εἶνε ὁ Ἀριστείδης, ὁ Σωκράτης, ὁ Φωκίων, ὁ Κίμων ὁ Ἐπαμεινώνδας. Αὐτὰς συχνάκις θὰ ἐπαναλαμβάνω, ὦν βέβαιος ὅτι πάντοτε θὰ εὐφραίνωσι τὰς καρδίας ὑμῶν.

Ἄλλος τότε εἷς ἐξ ἡμῶν παρετήρησεν, ὅτι ὁ Φωκίων ἴσως ἐζῆ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους τῶν ἀπλῶν ἡθῶν, δι' αὐτὸ αὐτὸς μὲν ἦντλει, ἡ δὲ σύζυγός του ἐζύμωνεν.

— *Ὅχι, ὄχι*, ἀπεκρίθη ὁ γέρον. Ὁ Φωκίων δὲν ἐζῆ κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους τοῦ Ὀμήρου, ὅτε ἡ μὲν βασίλισσα τῆς Ἰθάκης Πηνελόπη ὕφαινε τὸν ἰστόν, ἡ δὲ βασιλόπαις Ναυσικία ἐπλυνεν εἰς τὸν ποταμὸν τὰ ἐνδύματα αὐτῆς, καὶ ἡ βασίλισσα τῶν Φαίακων ἔγενθεν ἀπὸ τῆς πρωΐας. Οὔτε κατὰ τοὺς παιριαρχικοὺς χρόνους

της Παλαιᾶς Γραφῆς ἔζη ὁ Φωκίων, ὅτε ἡ Ρεβέκκα καὶ ἡ Ρα-
χὴλ ἔβοσκον μόναι τὰ ποίμνια αὐτῶν. Ὁ Φωκίων ἔζη, ὅτε ἡ πο-
λυτέλεια, συνωδευμένη ὑπὸ τῶν πιστῶν δορυφόρων τῆς διαφθο-
ρᾶς καὶ τῆς ἀναιδείας, εἶχεν εἰσχωρήσει εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ κα-
τασκάπτουσα τὴν Ἑλληνικὴν ἀρετὴν προητοίμαζε τὴν καταστρο-
φὴν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ ὁ Φωκίων δὲν παρεσύρθη ὑπὸ τοῦ ὄλε-
θροῦ χειμάρρου· ὄθεν αὐτὸς μὲν ἦντλει, ἡ δὲ γυνὴ ἐζύμωνε,
διαμαρτυρόμενοι οὕτως ἀμφοτέροι κατα τῆς φθοροποιῦ πολυ-
τελείας.»

Ὁ Σόλων, ὁ Θαλῆς, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἴπποκράτης.

Καὶ αὐτοὶ οἱ σοφώτατοι ἄνδρες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος δὲν ἐν-
τράπησαν, ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος, νὰ ἐργασθῶσιν, ἵνα ἀποκτή-
σωσι τὰ ἀναγκαῖα πρὸς τὸ ζῆν, ὅπως δυναθῶσι καὶ ἑαυτοὺς καὶ
ἄλλους νὰ ὠφελήσωσιν.

Ὁ Σόλων, ὁ νομοθέτης τῶν Ἀθηνῶν, στερούμενος τῶν ἀναγ-
καίων καὶ ἐντρεπόμενος νὰ ζητῇ παρὰ τῶν ἄλλων μετῆλθε τὸ ἐμ-
πόριον.

Τὸ αὐτὸ ἐπάγγελμα μετῆλθε καὶ ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, εἰς τῶν
ἐπτὰ σοφῶν, καὶ ὁ Ἴπποκράτης ὁ Χίος ὁ Πυθαγορικὸς φιλόσοφος.

Καὶ αὐτὸς ὁ θεῖος Πλάτων, ὁ μαθητὴς τοῦ Σωκράτους, ὁ μέγι-
στος φιλόσοφος τῆς Ἑλλάδος, μετέβη ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Αἴγυπτον,
ἵνα πωλήσῃ φορτίον ἐλαίου.

Πᾶς ἀγαθὸς ἀνὴρ, εἴτε πολιτικός, εἴτε μὴ, πρέπει νὰ μετέρ-
χεται τίμιόν τι ἔργον εἰς ἀπόκτησιν τῶν ἀναγκαίων. Αὐτὰ διδά-
σκει ὁ ἀγαθὸς Πλούταρχος ἐπικυρῶν τοὺς λόγους τοῦ Ἡσίοδου
«Ἔργον οὐδὲν ὄνειδος», καὶ τοῦ σοφοῦ Πιττακοῦ «Ἀνιαρὸν ἀργία».

Ὁ Σόλων μάλιστα τόσοσ ἀπεστρέφετο τὴν ἀργίαν καὶ ὀκνηρίαν,
ὥστε, ἵνα ἀναγκάσῃ ἑκαστον πατέρα νὰ διδάσκῃ τέχνην τινὰ τὰ
τέκνα αὐτοῦ, ἐνομοθέτησε τὸ ἐξῆς:

«Ὅστις δὲν φροντίσῃ νὰ διδάξῃ τέχνην τινὰ τὰ τέκνα, γηρο-
σκων δὲν θὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα ν' ἀπαιτῇ διατροφὴν παρὰ τῶν
τέκνων αὐτοῦ.»

Ὁ Σωκράτης ἀγαματοποιός.

Ὁ Σωκράτης ὁ Ἀθηναῖος, ὅστις ἀνεφάνη ὁ ἐναρετώτερος ἀνὴρ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἦτο υἱὸς τοῦ ἀγαματοποιοῦ Σωφρονίσκου. Ὡν δὲ ἐκ νεότητος υἱὸς φρόνιμος, ἠκολούθησε τὸ πατρικὸν ἐπάγγελμα καὶ φαίνεται ὅτι ἠδουκίμησεν εἰς αὐτό, διότι καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ περιηγητοῦ Πικυσανίου, περὶ τὰ 160 ἔτη μετὰ Χριστόν, διετηροῦντο ἀκόμη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν αἱ τρεῖς ἐνδεδυμένα: Χάριτες, καλλιτεχνικὰ ἔργα τοῦ γλύπτου Σωκράτους.

Ἀφοῦ δέ, ἀκολουθήσας τὴν πατρικὴν τέχνην, ἔδωκε διὰ τῆς γλυφίδος μορφήν εἰς τὰ μάρμαρα, ἐπεθύμησε διὰ τῆς ἀρετῆς νὰ μορφώσῃ καὶ τὰς καρδίας τῶν συμπολιτῶν, διότι μάλιστα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους εἶχον ἀρχίσει δυστυχῶς νὰ φθειρῶνται.

Ἀφιερῶθη λοιπὸν τότε εἰς τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν.

Γνωρίσας δὲ ἐξ ἰδίας πείρας τὴν ἀνάγκην καὶ τὰ καλὰ τῆς ἐργασίας, τὴν ἐργασίαν συνίστα εἰς τοὺς συμπολίτας, λέγων· «Ἡ ἐργασία εἶνε ἀγαθὸν καὶ ὠφέλιμον, ἡ δὲ ἀργία κακὸν καὶ βλαβερόν· ἀνόμαζε δὲ ἐργάτας μὲν τοὺς ἐργαζομένους τιμίως, ἀργοὺς δέ, ὅχι μόνον τοὺς μηδὲν πράττοντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐργαζομένους τὰ πονηρὰ καὶ ἐπιζήμια». Ἐκ τούτων βλέπεις, Ἰωάννη, εἶπεν ὁ γέρων, ὅτι τὸ πατρικὸν ἐπάγγελμα δὲν ἠμπόδισε τὸν Σωκράτην νὰ ἀναφανῆ ὠφέλιμον τέκνον τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρός σου εἶνε γεωργία, πρέπει νὰ σοι διηγηθῶ καὶ περὶ τοῦ Ῥωμαίου Κιγκιννάτου.

Ὁ Κιγκιννάτος καὶ τὸ ἄροτρον του.

Ὀλίγους χρόνους πρὸ τοῦ Σωκράτους ἔζη εἰς τὴν Ῥώμην ὁ Κιγκιννάτος, ὅστις, ἀγαπῶν τὴν γεωργίαν, κατεγίνετο εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ κτήματος αὐτοῦ.

Ἐνῶ δὲ ἐνησχολεῖτο καλλιεργῶν τοὺς ἀγρούς, ἡ Ῥώμη εὐρέθη εἰς μέγαν κίνδυνον· ἐχθρικός στρατός εἶχε περικυκλώσει τὸν Ῥωμαϊκόν, καὶ ἡ καταστροφή ἦτο σχεδὸν βεβαία.

Κατὰ τὸν μέγαν αὐτὸν κίνδυνον ὁ Ῥωμαϊκὸς λαὸς ἐνεθυμήθη

τὸν Κιγρινῶτον, τὸν ὁποῖον, ἂν καὶ γεωργόν, ἐσέβοντο καὶ ἡγάπων διὰ τὴν φρόνησιν, τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν ἀνδρείαν. Ὅθεν ἐκλέγουσιν ἀμέσως αὐτὸν Δικτάτωρα τῆς Ῥώμης, δηλαδὴ ἀπόλυτον ἄρχοντα, δυνάμενον νὰ πράξῃ πᾶν ὅ,τι ἤθελεν ἐγκρίνει εἰς διάσωσιν τῆς κινδυνεύουσας πατρίδος.

Ὁ Κιγρινῶτος ὑπακούων εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος ἀφίνει τὸ ἄροτρον ἀντὶ ὅμως νὰ κομπάσῃ διὰ τὴν ὑψηλὴν θέσιν σύννου ἀνελογίζετο τὰς δυσκολίας τῆς θέσεως ταύτης.

Ἄλλ' ὠδηγήσας τοὺς συμπολίτας καταστρέφει ἐνδόξως τοὺς ἐχθρούς, ἐλευθερώνει τὸν κινδυνεύοντα Ῥωμαϊκὸν στρατόν, καὶ σφάζει τὴν Ῥώμην. Ἀμέσως δέ, παραιτούμενος τὴν δικτατορίαν καὶ τὰς τιμὰς, ἐπανέρχεται εἰς τὸ ἀγαπητὸν ἄροτρον. Ὁ Κιγρινῶτος λοιπόν, ἂν καὶ γεωργός, ἀνεφάνη σωτὴρ τῆς πατρίδος.

Ὁ Φιλοποίμην γεωργός.

Καὶ ὁ Φιλοποίμην ἡγάπα τὴν γεωργίαν καὶ τὸ κυνήγιον, ὅπως δι' αὐτῶν γυμνάζῃ τὸ σῶμα. Εἶχεν ἀγρὸν οὐχὶ μακρὰν τῆς πατρίδος του Μεγαλοπόλεως, εἰς τὸν ὁποῖον καθ' ἡμέραν μετὰ τὸ δεῖπνον πεζὸς μετέβαινε. Ἐκεῖ ἀναπαύομενος ἐπὶ ἀχυρίνου στρώματος, ἐξύπνα πολὺ πρῶτὸν καὶ ἐκαλλιέργει τὰ κτήματα· ἐπιστρέφων δὲ πάλιν πεζὸς εἰς τὴν πόλιν, ἐνησχολεῖτο εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς πατρίδος.

Προσεπάθει δὲ νὰ προσπορίζηται τὰ ἀναγκαῖα ἐκ τῆς γεωργίας, διότι τὰ ἐξ αὐτῆς χρήματα θεωρεῖ τὰ δικαιότερα ὄλων τῶν ἄλλων. Ἐφρόνει δὲ πρέπον ν' ἀποκτᾷ ἕκαστος πολίτης διὰ τῶν κόπων τὰ ἴδια, ὅπως ἀπέχη ἀπὸ τῶν ξένων καὶ τῶν δημοσίων.

Τοιοῦτος ὢν ὁ Φιλοποίμην καὶ φιλοτιμούμενος νὰ μιμηθῇ τὸν Ἐπαμεινώνδαν κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ κατὰ τὴν στρατηγικὴν φρόνησιν, ἀνεφάνη ἄξιος στρατηγός τῆς Ἀχαϊκῆς συμμαχίας, καὶ τὸ τελευταῖον ἐνδόξον τέκνον, τὸ ὁποῖον εἰς τὰ ἔσχατα ἐγέννησεν ἡ Ἑλλάς πρὸς περηγορίαν τῆς περκαμζούσης δόξης αὐτῆς.

Ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Πλούταρχος ὑπὲρ τῆς γεωργίας.

Καὶ ὁ Σωκράτης, ὁ σοφώτατος πάντων κατὰ τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος, ἠγάπα τὴν γεωργίαν. Ἴδου δὲ ὅποια ἔλεγεν ὑπὲρ αὐτῆς πρὸς τὸν Κριτόβουλον·

Καὶ οἱ πτωχοὶ καὶ οἱ πλούσιοι πρέπει νὰ ἐνασχολῶνται εἰς τὴν γεωργίαν, διότι ὄχι μόνον εὐπορίαν φέρει, ἀλλὰ καὶ ἡδονικὴ καὶ διασκεδαστικὴ συγχρόνως εἶνε. Αὕτη συνηθίζει ἡμᾶς εἰς τοὺς κόπους, εἰς τὸ ψῦχος, εἰς τὴν θερμότητα καὶ εἰς τὸ νὰ ἐξυπνώμεν πρῶτ', καὶ νὰ περιπατῶμεν πολὺ. Τοιοῦτοτρόπως ἐνδυναμώνει τὸ σῶμα καὶ καθιστᾷ ὑγιεῖς, εὐρώστους καὶ ἱκανοὺς πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς φίλης πατρίδος. Τὰ ψυχρὰ ὕδατα τῆς ἐξοχῆς, οἱ σύνδενδροι καὶ κατάσκιος τόποι καὶ ὁ δροσερὸς καὶ καθαρὸς ἀῆρ ὄχι μόνον ὑγίαν, ἀλλὰ καὶ ἡδονὴν προξενοῦσιν εἰς τοὺς γεωργοὺς. Εἶνε δὲ ἀδύνατον ἐλεύθερος ἄνθρωπος νὰ εὖρη ἐνασχόλησιν ὀφελιμωτέραν καὶ τερπνότεραν.

« Ἡ γεωργία προσεῖτι διδάσκει καὶ τὴν ἀγάπην τῆς ἐργασίας καὶ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ· διότι οἱ μὲν κόποι τοῦ ἐπιμελοῦς γεωργοῦ πλουσιοπαρόχος ἀνταμείβονται, ἡ δὲ ὀκνηρία τοῦ ἀμελοῦς διὰ τῆς δυστυχίας τιμωρεῖται.

Διδάσκει δὲ καὶ τὰ καλὰ τῆς ἐνώσεως καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἀμοιβαίας βοήθειας.

Δικαίως δὲ ἐπωνομάσθη μήτηρ καὶ τροφὸς ὄλων τῶν ἄλλων τεχνῶν· διότι, ὅταν ἡ γεωργία τόπου τινὸς εὐτυχεῖ, καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι συνευτυχοῦσιν, ὅπου δὲ ἡ γεωργία παραμελεῖται, ἐκεῖ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι δυστυχοῦσιν. Οἱ γεωργικοὶ λαοὶ γίνονται φίλοι τῆς εἰρήνης, τῆς τάξεως καὶ τῆς εὐνομίας, ἀνδρεῖοι ὑπερασπισταὶ τῆς πατρίδος καὶ ἐχθροὶ τῆς ἀδικίας καὶ τῆς πλεονεξίας. Δι' αὐτὸ δὲ καὶ ὁ δεύτερος βασιλεὺς καὶ νομοθέτης τῆς Ῥώμης Νουμᾶς συνέστησε τὴν γεωργίαν εἰς τοὺς Ῥωμαίους ὡς φίλτρον εἰρήνης, καὶ μᾶλλον ὡς ἠθοποιὸν παρὰ ὡς πλουτοποιόν. Καὶ ἡμεῖς λοιπόν, Ἰωάννη, χωρὶς νὰ παραμελῶμεν τὰς ἄλλας τέχνας, ἅς ἀγαπήσωμεν ἰδίως τὴν γεωργίαν, ἥτις καὶ τρέφει καὶ ἐνδύει καὶ φι-

λονόμους καθιστᾷ ἡμᾶς, καθ' ὅσων μάλιστα ἡ γεωργία ὑπόκειται εἰς τὰ ἔθνη ἀδθυπαρξίαν, ἀνεξαρτησίαν καὶ εὐτυχίαν.

Μόλις ὁ Γεροστάθης ἐτελείωσε τοὺς λόγους τούτους, καὶ ἀμέσως ὁ Ἰωάννης μετὰ δακρύων εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔδραμε πρὸς τὸν πατέρα, καὶ φιλῶν τὴν δεξιάν, ἐβεβαίωσεν αὐτὸν ὅτι προθύμως θέλει ἀφιερῶθῃ εἰς τὸ γεωργικὸν ἐπάγγελμα.

Ἀπερίγραπτος ἦτο ἡ χαρὰ καὶ ἡ συγκίνησις τοῦ γέροντος Ζήση, ὅστις, ἀφοῦ κατεφίλησε τὸν υἱόν, δὲν ἤξευρε πῶς νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Γεροστάθην.

Ὁ Γεροστάθης συνεχάρη τὸν Ἰωάννην καὶ προσεκάλεσεν αὐτὸν νὰ ἔρχηται καθ' ἡμέραν εἰς τὸν κῆπον, ἵνα βοηθῇ εἰς τὴν καλλιέργειαν, καὶ λαμβάνῃ συμβουλὰς καὶ ὀδηγίας περὶ γεωργικῆς.

Ὁ Ἰωάννης, ὅστις μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦτο ἀδύνατος, χλωμὸς καὶ φιλάσθενος, συνήθισας νὰ ἐξυπνᾷ πρῶτ', καὶ ἐργαζόμενος ἔκτοτε τακτικώτατα εἰς τὸν κῆπον τοῦ Γεροστάθου, κατέστη ἐντὸς ὀλίγου εὐρωστος καὶ βροδοκόκκινος. Μιμούμενός δὲ τὴν στιχουργικὴν διαθεσὶν τοῦ ἀγαθοῦ γέροντος, συνέταξε τοὺς ἀκολούθους στίχους:

«Τὸ πατρικὸν ἐπάγγελμα πρὸ χρόνων φυτευμένον,
Παράγει ἤδη τοὺς καρπὸς βαθέως ῥιζωμένον.
Ἄφρων υἱός, ὅστις αὐτὸ ἀπὸ τὴν ῥίζαν κόψῃ,
Κι' ἄλλο φυτεύων ἀντ' αὐτοῦ ἐλπίζει νὰ προκόψῃ».

Ὁ Μιλτιάδης καὶ ὁ Ἀριστείδης εἰς τὸν Μαραθῶνα.

Ὁ μέγας βασιλεὺς τῆς Περσίας Δαρεῖος, ἀποφασίσας νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν μικρὰν Ἑλλάδα, ἔστειλε κατ' αὐτῆς ἐκ τῆς Ἀσίας ἑξακόσια πλοῖα καὶ ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδας στρατοῦ. Ὅτε δὲ ὁ Περσικὸς στρατὸς ἀπεβιβάσθη εἰς τὸν Μαραθῶνα, πεδιάδα τῆς Ἀττικῆς, οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν κατ' αὐτῶν δέκα μόνον χιλιάδας ἀνδρῶν. Δέκα στρατηγοὶ Ἀθηναῖοι διψοῦν τὰς δέκα ταύτας χιλιάδας· ἕκαστος δὲ τῶν δέκα στρατηγῶν εἶχεν ἀνὰ μίαν ἡμέραν

κατὰ σειρὰν τὴν γενικὴν ἀρχιστρατηγίαν. Τὸ σύστημα τοῦτο τῆς κατὰ σειρὰν ἀρχιστρατηγίας ἠυχαρίσται μὲν τὴν φιλαρχίαν, τὴν φιλοπρωτίαν καὶ τὴν φιλοδοξίαν ὅλων, δὲν ἤρρεσεν ὅμως εἰς τὸ φρόνιμον Ἀριστείδην, ἂν καὶ ἦτο εἷς ἐκ τῶν δέκα στρατηγῶν. Εὐτυχῶς ὁ Ἀριστείδης δὲν ἐμολύνετο ἀπὸ τοῦ ὀλέθριου πάθους τῆς φιλαρχίας καὶ φιλοπρωτίας. Ὁ Ἀριστείδης ὢν φιλόπατρις δὲν ἦτο φιλόπρωτος. Ὁ φιλόπρωτος εἶνε φίλος ἑαυτοῦ. Ὁ δὲ ἀγαπῶν τὴν πατρίδα δὲν ἀνέχεται ποτε νὰ πρωτεύῃ αὐτός, ἂν καὶ ἀνικανός, ἀλλ' ἐπιθυμεῖ νὰ πρωτεύῃ ὁ ἰκανώτερος, ἵνα εὐδοκιμῇ ἡ πατρίς.

Ὁ Ἀριστείδης λοιπὸν προέτεινεν, ὅτι τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος ἀπαιτεῖ νὰ θυσιάσῃσι πᾶν αἶσθημα φιλαρχίας καὶ φιλοπρωτίας καὶ ν' ἀναθέσῃσι διαρκῶς τὴν ἀρχιστρατηγίαν εἰς τὸν ἰκανώτερον καὶ ἐμπειρότερον μεταξὺ τῶν δέκα. Εὐτυχῶς δὲ ἡ συνετὴ πρότασις τοῦ Ἀριστείδου ἐγένετο δεκτὴ, καὶ ὁ Μιλτιάδης, ὅστις ἦτο ὁ ἐμπειρότερος στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων, ἀνέλαβε τὴν ἀρχιστρατηγίαν καὶ διὰ τῆς λαμπρᾶς νίκης ἐδόξασε τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος.

Ἐξ ἑξακοντακιστῶν Περσῶν ἐθυσιάσθησαν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην πρὸς ταπεινώσιν καὶ σωφρονισμόν τοῦ ὑπερηφάνου Δαρείου. Ἐπτά δὲ ἐκ τῶν Περσικῶν πλοίων προφθασαντες οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν παραλίαν κατέκαυσαν ὡς ὀλοκαυτώματα ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ἐκ τῶν Ἑλλήνων δὲ μόνον ἑκατὸν ἐνενήκοντα ἔπεσαν ἐνδόξως ὑπὲρ πατρίδος.

Μεταξὺ τῶν πεσόντων ἦτο καὶ ὁ Κυνέγειρος, ἀδελφὸς τοῦ Αἰσχύλου, τοῦ ἀρχαιότερου τραγικοῦ ποιητοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Κυνέγειρος, προφθασας νὰ συλλαβῇ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἐν τῶν Περσικῶν πλοίων ἔτοιμον ν' ἀποπλεύσῃ, κατέσφαζε διὰ τῆς δεξιᾶς τοῦ ἐν τῷ πλοίῳ ἐχθρούς. ὅτε δὲ οἱ Πέρσαι ἔκοψαν τὴν κρατοῦσαν τὸ πλοῖον στιβερὰν χεῖρα, ὁ μεγάλῳ ψυχὸς Ἕλληνας δὲν ἐδειλίασεν· ἀλλὰ προσπαθῶν, ὡς ἄλλος λέων, διὰ τῶν ὀδόντων νὰ κρατήσῃ τὸ πλοῖον, εὗρε τὸν ὑπὲρ πατρίδος ἡρωϊκὸν θάνατον, τὸν γλυκύτερον καὶ ἐνδοξότερον πιντός ἄλλου θανάτου.

Ἰδοῦ, παιδία μου, εἶπεν ὁ Γερροσταθης, τὰ ἐξαίτια ἀποτελέσματα τῆς ἀνατροφῆς, τῆς ἀνδρείας, τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς φι-

λοπατριάς ! Δέκα χιλιάδες Ἑλλήνων κατατροπώνουσι ἑκατὸν εἰκοσι χιλιάδας Περσῶν, καὶ νικῶσι οὕτω τοὺς νικητὰς τῶν Μήδων, τῶν Λυδῶν, τῶν Βαβυλωνίων !

Ἄλλὰ καὶ οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι ἦσαν Ἀσιανοὶ ἀνάνδρως ἀνατρεφόμενοι, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες παιδιόθεν ἐξήσκουν τὸ μὲν σῶμα εἰς τὴν ἀνδρείαν, τὸ δὲ φρόνημα εἰς τὴν ἑλευθερίαν, τὴν δὲ καρδίαν εἰς τὴν ἀγάπην τῆς πατρίδος.

Ἐν τούτοις ἄς μὴ λησμονήσωμεν, ὅτι, ἂν ὁ Ἀριστείδης δὲν ἐθυσίαζεν εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος τὸ αἶσθημα τῆς φιλοπρωτίας, ἂν αὐτὸς πρῶτος δὲν παρεχώρει τὴν ἀρχιστρατηγίαν εἰς τὸν Μιλτιάδην, λέγων ὅτι «τὸ νὰ ὑποτάσσηται τις εἰς τοὺς ἰκανωτέρους καὶ ἐμπειροτέρους αὐτοῦ δὲν εἶνε αἰσχρὸν, ἀλλὰ μάλιστα σεμνὸν καὶ σωτήριον», ἴσως ἢ Ἑλλάς δὴν ἐξανδραποδιζομένη ἔκτοτε ἤθελεν ἐκβαρβαρωθῆ, ἢ δὲ Εὐρώπῃ δὲν θὰ ἦτο ὅποια σήμερον εἶνε.

Ὁ Λεωνίδας εἰς τὰς Θερμοπύλας.

Ἡ καταστροφὴ τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἀντὶ νὰ σωφρονίσῃ τὸν ὑπερήφανον Δαρεῖον, εἶτι μᾶλλον ἐξηγήρωσεν αὐτόν. Ἦρχισε λοιπὸν νὰ προετοιμάζῃ στρατοὺς μεγάλους, σκοπεύων νὰ ἐκστρατεύσῃ αὐτοπροσώπως ὅπως ἐκπλύνῃ τὸ Μαραθῶνιον αἷσχος. Ἄλλ' ἐπέλθον ὁ θάνατος ἐματαίως τὰ σχέδια αὐτοῦ· τὴν πραγματοποιήσῃν ὅμως αὐτῶν ἀνέλαβεν ὁ Ξέρξης, ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ. Δέκα ἔτη μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος ἐξεστράτευσεν ὁ Ξέρξης κατὰ τῆς Ἑλλάδος φέρων κατ' αὐτῆς δύο ἑκατομμύρια στρατοῦ, ὑπὲρ τὰ χίλια τετρακόσια πολεμικὰ πλοῖα, χίλια πλοῖα φορτηγὰ καὶ τρία περίπου ἑκατομμύρια δούλων.

Ἀφοῦ διέβη ἀπὸ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου, παρεχώρησε διὰ τῆς Θράκης εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ διὰ τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Θεσσαλίαν, καὶ διὰ τῶν Θερμοπυλῶν ἔμελλε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν κυρίως λεγομένην Ἑλλάδα.

Ἄλλ' οἱ Ἕλληνες εἶχον προκαταλάβῃ τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, στείλαντες πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς θέσεως ταύτης τὸν βασιλεὺς Ἀναγνωσμάταριον Ε' τάξ. Ἰω. Κοφινιώτου

σιλέα τῆς Σπάρτης Λεωνίδα, ὀδηγοῦντα ἕξ χιλιάδας Ἑλλήνων, ἕξ ὧν τριακόσιοι ἦσαν Σπαρτιάται.

Ὅτε ὁ Ξέρξης ἔμαθεν, ὅτι τόσον ὀλίγοι Ἕλληνες ἔμελλον νὰ διαφιλονικήσωσιν εἰς τοὺς πολυαριθμούς στρατοὺς αὐτοῦ τὴν διόδον, ἐγέλασεν· ἀλλὰ συγχρόνως ἐθαύμασε, μαθὼν ὅτι μετ' ἄκρας ἀπαρξίας περιέμενον τὴν μάχην, κτενίζοντες τὰς μακρὰς αὐτῶν κόμας καὶ ἐξασκούμενοι εἰς τὰ ἀγαπητὰ γυμνάσια.

Τεσσάρων ἡμερῶν προθεσίαν ἔδωκεν ὁ Ξέρξης πρὸς τὸν Λεωνίδα, ὅπως σκεφθῆ τὸν μέγαν κίνδυνον καὶ τὴν βεβαίαν καταστροφὴν καὶ ἐπομένως ἀναχωρήσῃ ἀφίνων τὴν εἴσοδον ἐλευθέραν· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Λεωνίδας καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν Ἕλληνες ἔμενον σταθεροὶ εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν, ὁ Ξέρξης ἀπέστειλε πρέσβεις ἵνα ζητήσῃ τὴν παράδοσιν τῶν ὅπλων. «Ἐλθὼν λαβέτω», ἀπήντησε τότε λακωνικῶς καὶ γενναίως ὁ ἀτρόμητος Λεωνίδας.

Ὅτε δέ τις τῶν πρέσβεων ἵνα ἐκφοβίσῃ τοὺς Ἕλληνας εἶπεν, ὅτι τόσα πολλὰ εἶνε τὰ ἐχθρικὰ στρατεύματα, ὥστε τὰ βέλη ῥιπτόμενα θὰ ἀποκρύψωσι τὸν ἥλιον, «Τόσον καλλιτέρα», ἀπήντησαν οἱ Σπαρτιάται, «θέλομεν πολεμήσῃ ὑπὸ σκιάν».

Ὁ ὑπερήφανος βασιλεὺς μαθὼν ταῦτα ὀργίσθη, καὶ ἀμέσως διέταξε τοὺς στρατοὺς νὰ ὀρμήσωσι καὶ συλλάβωσι ζῶντας τοὺς ὀλίγους ἐκείνους αὐθάδεις Ἕλληνας, δεσμίους δὲ νὰ παρουσιάσωσιν αὐτοὺς ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐπὶ δύο ὀλοκλήρους ἡμέρας ὅλαι αἱ ἀπειράριθμοι δυνάμεις τῆς Ἀσίας δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κλονίσωσι τὴν καρτερίαν καὶ τὴν ἀνδρείαν τῶν ὀλίγων Ἑλλήνων. Ἀντικρούοντες γενναίως οἱ Ἕλληνες καὶ σωρῆδόν κατασφάζοντες τοὺς ἐφορμῶντας βαρβάρους, διετηρήθησαν εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν ἀκλόνητοι, ὡς οἱ βράχοι τῶν Θερμοπυλῶν, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἐμάχοντο. Ἐπὶ τέλους δὲ ἤθελον θριαμβεύσῃ, ἐὰν ὁ ἐπικατάρκτος Ἐφιάλτης δὲν ᾤδήγει δι' ἀγνώστου μονοπατίου τοῦ ὄρους Οἴτης εἰκοσι χιλιάδας Περσῶν πρὸς περικύκλωσιν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Λεωνίδας ἰδὼν τὴν προδοσίαν, καὶ ἐπομένως τὸν θάνατον βέβαιον, ἀπέστειλεν ἀμέσως εἰς τὰς πόλεις αὐτῶν τοὺς ὑπὸ τὰς ὀδηγίας αὐτοῦ Ἕλληνας, ὅπως χρησιμεύσωσιν εἰς ἄλλην περίστασιν. Ἐκράτησε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς τριακοσίους Σπαρτιάτας, εἰπὼν ὅτι αὐτοί, κατὰ

τούς νόμους τῆς Σπάρτης δὲν δύνανται ν' ἀφήσωσι τὴν θέσιν αὐτῶν, ἀλλὰ ὀφείλουσι νὰ ὑπερασπίσωσι μέχρι τελευταίας πνοῆς. Πλὴν δὲ τούτου χρησμός τις εἶχεν ἀναγγείλη, ὅτι κατὰ τὸν πόλεμον ἐκεῖνον ἢ ἡ Σπάρτη ἔπρεπε νὰ χαθῆ, ἢ εἰς τῶν βασιλέων αὐτῆς νὰ φονευθῆ. Ὅθεν ὁ βασιλεὺς Λεωνίδας προθύμως ἀπεφάσισε νὰ θυσιασθῆ εἰς τὰς Θερμοπύλας πρὸς σωτηρίαν τῆς πατρίδος.

Ὅτε λοιπὸν ἐπῆλθε τὸ σκότος τῆς νυκτός, ὡς κεραυνὸς μετὰ τῶν τριακοσίων ἐπιπίπτει κατὰ τοῦ Περσικοῦ στρατοῦ. Τρόμος καὶ φρίκη καταλαμβάνει τοὺς βαρβάρους, τὸ δὲ σκότος ἔτι μᾶλλον αὐξάνει τὴν ταραχὴν. Δύο ἀδελφοὶ τοῦ Ξέρξου καὶ εἴκοσι χιλιάδες Ἀσιανῶν πίπτουσιν ὑπὸ τὰ στιβαρὰ ξίφη τῶν τριακοσίων ἡρώων· ἀλλ' ἀπαυδήσαντες νὰ σφάζωσιν, ἔπεσον καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τέλους, ἀνταλλάξαντες τὴν πρόσκαιρον ζωὴν ἀντὶ δόξης ἀθανάτου, ἣτις αἰωνίως θὰ λαμπρύνῃ καὶ τὸν Λεωνίδα καὶ τοὺς τριακοσίους καὶ τὴν γεννήσασαν αὐτοὺς Σπάρτην. Ἐπὶ τοῦ μνημείου τῶν ἡρώων τούτων οἱ Σπαρτιῆται, ἵνα παραδώσωσιν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς τὴν πειθαρχίαν καὶ φιλοπατρίαν τῶν πεσόντων, ἐχάραζαν δίστιχον, τοῦ ὁποίου ἰδοὺ ἡ ἔννοια·

«Εἰπὲ ᾿ς τὴν φίλην Σπάρτην μας, ᾧ ξένε διαβάτα,
 δι πιστοὶ ᾿ς τοὺς Νόμους τῆς κοιτούμεθα ἐνταῦθα».

Ἄλλ' ὁ Λεωνίδας καὶ οἱ τριακόσιοι βεβαίως δὲν ἤθελον ἀπαθανατισθῆ εἰς τὰς Θερμοπύλας, ἂν δὲν ἐφρόντιζον νὰ καταστήσωσι τὰ σώματα αὐτῶν ὑγιᾶ καὶ εὖρωστα, ἂν δὲν συνείθιζον εἰς τὴν πειθαρχίαν, καὶ ἂν δὲν ἐμάνθανον ν' ἀγαπῶσι μετὰ τὸν θεὸν τὴν πατρίδα.

Μόλις ὁ ἀγαθὸς γέρον ἐτελείωσε τὴν διήγησιν, καὶ ἀμέσως, δὲν ἐνθυμοῦμαι τίς τῶν συμμαθητῶν μετὰ φωνῆς ἐνθουσιώδους εἶπε· — «Λοιπὸν καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ γυμναζώμεθα, ἵνα γίνωμεν ἀνδρεῖοι καὶ μεγαλόφυχοι ὡς οἱ ἔνδοξοι προπάτορες ἡμῶν».

Ἄλλὰ ὁ Ἀθανάσιος, ὅστις ἠγάπα τὴν ἀντιλογία, ψυχρὰ ἀπήντησε· — Καὶ εἰς τί θὰ χρησιμεύσῃ ἡ ἀνδρεία ἡμῶν; Ἡμεῖς

ὄντες δοῦλοι, δὲν ἔχομεν πατρίδα ἐλευθέραν νὰ ὑπερασπίσωμεν.

Οἱ ψυχροὶ αὐτοὶ λόγοι παρήγαγον γενικὴν κατῆφειαν. Σκυθρωπὸς ἐγένετο καὶ ὁ Γεροστάθης, ἐπὶ πολλὴν δὲ ὥραν ἔμεινε σιωπηλός, καὶ ἔν δάκρυον ἔβρεξε τὰς παρειάς αὐτοῦ· στενάζας δὲ βαθέως, διέκοψεν ἐπὶ τέλους τὴν σιωπὴν διὰ τῶν ἀκολουθῶν λόγων·

Ἡ ἀρχαία καὶ νεωτέρα Ἱστορία διδάσκει, παιδία μου, ὅτι ἡ ἔλλειψις τῆς σφμασκίας καὶ ἡ μαλθακὴ δίαιτα παραλύουσι καὶ ἐκνευρίζουσι καὶ τὰς σωματικὰς καὶ τὰς ψυχικὰς δυνάμεις τῶν πολιτῶν καὶ ὅτι ἀνανδρον καὶ ἐκνευρισμένον ἔθνος εἶνε ἀνεπίδεκτον γενναίων φρονημάτων, ἀνίκανον ἐπομένως καὶ ν' ἀποκτήσῃ καὶ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ὅτι τοιαῦτα δυστυχῆ ἔθνη ταχύτερον ἢ βραδύτερον ἐξευτελίζονται, παρακμάζουσι καὶ καταστρέφονται.

Ἡμεῖς δὲ ἔχομεν πολὺν περισσοτέραν ἀνάγκην τῆς σωμασκίας ἢ οἱ κάτοικοι τῶν ψυχρῶν κλιμάτων. Εἰς τὸ μεσημβρινὸν κλίμα αἱ θερμαὶ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἐκνευρίζουσι τὰς σωματικὰς δυνάμεις. Ὅθεν διὰ τῆς σωμασκίας πρέπει νὰ ἐνισχύωμεν καὶ ν' ἀναπληρω-
μεν αὐτάς, τοσοῦτο μᾶλλον ὅσον καὶ ὀλιγάριθμοι δυστυχῶς κατη-
τήσαμεν.

Πλὴν δὲ τῶν γυμνασμάτων, τὰ ὅποια εἰς τὸ σχολεῖον ἔδειξεν ὁ Γεροστάθης, εἶπεν ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι σωμασκίαι, ὡς ὁ περίπατος, ὁ δρόμος, τὸ πῆδημα, ἡ πάλη, ὁ δίσκος, ἡ ἵππασία, τὸ κολύμβημα, ἡ κωπηλασία, ὁ χορός, ἡ ὀπλασκία, τὸ κυνήγιον.

Ἄλλ' οἱ ἀρχαῖοι σοφοὶ ἔλεγον «Μηδὲν ἄγαν» καὶ «Πᾶν μέτρον ἄριστον»· ὅθεν, τὰ γυμνάσια πρέπει πάντοτε νὰ εἶνε μέτρια καὶ ἀνάλογα τῶν δυνάμεων ἡμῶν, διότι ὡς ἡ ἔλλειψις πάσης σωμασκίας βλάπτει, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ υπερβολικὴ κούρασις ἐξασθε-
νίζει καὶ ἐξαντλεῖ τὰς δυνάμεις.

Μὴ λημονεῖτε δὲ ποτέ, ὅτι τὸ σῶμα εἶνε τὸ ὄργανον τῆς ψυχῆς ἐπομένως χάριν τοῦ σώματος μὴ παραμελήσητε τὴν ψυχὴν. Μόνον οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος καὶ ὄλως ἀνωφελεῖς εἰς τὴν πατρίδα ἀθληταὶ ἀφοσιοῦνται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν σωμασκίαν, παραμελοῦντες τὸν φωτισμὸν τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας τὴν διάπλασιν.

Ταῦτα εἶπεν ὁ ἀγαθὸς γέρον· συχνάκις δὲ ὠδήγει ἡμᾶς εἰς τὰς ἐκτὸς τῆς κωμοπόλεως πεδιαδας, ὅπου ἐγύμναζεν ἡμᾶς κα'

εις τὸν δρόμον, καὶ εἰς τὸν δίσκον καὶ εἰς τὸ πῆδημα. Ἐνθυμου-
μαι δὲ πόσον προσεκτικός ἦτο μήπως κουρασμένοι καὶ ἰδρωμένοι
πίωμεν ψυχρὸν ὕδωρ· ἐβεβαίωνα δὲ ὅτι ἐγνώρισεν πολλὰ παιδιά, τὰ
ὅποια ἐκ τούτου ἠσθένησαν, ἐβασανίσθησαν καὶ ἐπὶ τέλους ἀπέθα-
νον, μὴ δυνηθέντα νὰ γίνωσι χρήσιμα μήτε εἰς τοὺς γονεῖς μήτε
εἰς τὴν πατρίδα.

Πρὶν δὲ διαλυθῶμεν κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, προσεκάλεσε
νὰ ὑπάγωμεν τὸ προσεχὲς Σάββατον εἰς τὴν οἰκίαν, ἵνα ἴδωμεν
πῶς αὐτὸς ἐξακολουθεῖ πάντοτε γυμνάζων τὰς σωματικὰς δυνά-
μεις αὐτοῦ, ἀπεχαιρέτισε δὲ ἡμεῖς διὰ τοῦ ἀκολούθου διστίχου·

«Τακτικὰ ἄσκῶν τὸ σῶμα γίνεσθαι καὶ ὑγιῆς,
καὶ γενναῖος τῆς πατρίδος ἥρωσ κ' ὑπερασπιστής».

Θρησκεία.

Τὸ νὰ ἔχη τις ἀείποτε ἀνὰ στόμα τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εἶνε μά-
ταιον· οὐσιώδες δὲ τὸ νὰ πράττῃ ὅσα διατάττει ὁ Θεός. Ὁφελι-
μώτατον εἶνε τὸ νὰ φοβῆται τις τὸν Θεόν, γλυκύτατον τὸ νὰ
προσέχη εἰς τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, ἐνδοξότατον νὰ ἀκολουθῇ αὐτάς.
Ἀκολουθεῖτε τὸν Θεόν, φοβεῖσθε αὐτόν, φυλάττετε τὰς ἐντολάς
αὐτοῦ, ἀκούετε τὴν φωνὴν αὐτοῦ, δουλεύετε εἰς αὐτόν, προστίθεσθε
εἰς αὐτόν. Ἡ θρησκεία δὲν κεῖται εἰς τοὺς λόγους τοὺς σεμνοῦς,
ἀλλ' εἰς τὰ ἔργα τὰ ἀγαθὰ· θρησκεία καθαρὰ εἶνε νὰ ἐπισκεπτώ-
μεθα ὄρφανους καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν καὶ νὰ βοηθῶμεν
αὐτούς. Ὁ ἔχων πίστιν, ἔργα δὲ μὴ ἔχων, εἶνε ἄθρησκος. Τιμᾶται
ὁ Θεός, ὅταν ὁμοιωθῇ πρὸς αὐτόν ἡ διάνοια ἡμῶν· τοῦτο δὲ μόνον
διὰ τῆς ἀρετῆς γίνεται. Τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶνε οἱ ἄνθρωποι νὰ
πράττωσι τὰ καλὰ. Δὲν τιμᾶται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἡ γλῶσσα, ἀλλὰ
τὰ ἔργα. Ὁ σοφίαν ἀσκῶν ἀσκεῖ ἐμπράκτως τὴν εὐσεβίαν πρὸς
τὸν Θεόν. Αὕτη κεῖται εἰς τὸ νὰ τιμῶμεν τὸν Θεόν, νὰ μὴ ἀδικῶ-
μεν τοὺς ἄλλους. Οὐδεὶς ἄδικος εἶνε εὐσεβής. Καρπὸς τῆς εὐσε-
βείας εἶνε ἡ φιλανθρωπία. Ὅπως συκρατηθῇ καὶ εὐδοκίμησῃ
ἔθνος τι, πρῶτιστα πάντων οἱ πολῖται αὐτοῦ πρέπει νὰ ἔχωσι τὴν
πεποιθήσιν, ὅτι ὑπάρχει Θεός, δημιουργὸς πάντων τῶν ἐν τῷ οὐ-

ρανῶ καὶ τῇ γῆ, διοικῶν καὶ διακοσμῶν τὰ σύμπαντα· ἔπειτα πρέπει νὰ σέβωνται αὐτὸν ὡς τὸν αἴτιον πάντων τῶν ἐν τῷ βίῳ καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ νὰ ἔχωσι τὴν ψυχὴν καθαρὰν πάσης κακίας, πεποιοῦτες ὅτι ὁ Θεὸς δὲν χαίρει διὰ τὰς θυσίας τῶν πονηρῶν καὶ τὰς δαπάνας, ἀλλὰ διὰ τὰς πράξεις τὰς ἀγαθὰς καὶ δικαίας. Θυσία εὐπρόσδεκτος εἰς τὸν Θεὸν εἶνε ἡ ἀγαθὴ διάθεσις τῆς ψυχῆς, τὸ δὲ ζῆν κατὰ Θεὸν εἶνε τὸ σωφρόνως καὶ δικαίως πάντα πράττειν. Ὁ Θεὸς δὲν ἀποβλέπει εἰς τὰ δῶρα καὶ τὰς θυσίας· ἀτενὲς τὸ βλέμμα αὐτοῦ ἔχει εἰς τὴν ὁσιότητα καὶ τὴν δικαιοσύνην τῆς ψυχῆς. Τελειότητα θέλει ὁ Θεὸς καὶ τὸν βίον ὄσιον καὶ ἀμεμπτον καὶ ψυχὴν τελείαν, δηλ. ψυχὴν εὐσεβῆ καὶ ἐνάρετον. Ὁ βίος ὁ σύμφωνος πρὸς τὰ θεῖα προστάγματα καὶ ἡ τήρησις πασῶν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ τοῦτο εἶνε τὸ ἀρεστὸν εἰς τὸν Θεόν, τοῦτο εἶνε τὸ τέλος τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἀπόσπασμά τι τοῦ Θεοῦ· μέρος τι ἔχει ἐν αὐτῷ. Ὅταν δὲ εἶνε ἀκάθαρτα τὰ διανοήματα καὶ ῥυπαραὶ αἱ πράξεις αὐτοῦ, μολύνει τὸν ἐν ἑαυτῷ Θεόν, τὸ ὅποιον εἶνε ἀσεβέστερον ἢ τὸ νὰ μολύνη τοὺς χειροποιήτους ναοὺς αὐτοῦ. Ὁ βίος τῶν ἀρχομένων διαμορφοῦται κατὰ τὰς ἐξείεις καὶ τὰ κελεύσματα τῶν ἐκάστοτε ἀρχόντων, συμφώνως δὲ πρὸς ταῦτα καὶ ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων πρέπει νὰ συμμορφῶται κατὰ τὰς ἐξείεις καὶ τὰ κελεύσματα τοῦ Θεοῦ, διότι τοῦτον οἱ ἄνθρωποι ἔχουσιν ἄρχοντα. Τὰ ἄνω ζητεῖτε, τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ γῆς. Μιμηταὶ τοῦ Θεοῦ γίνεσθε. Ὁ Θεὸς εἶνε πλήρης ἀγάπης, ἀγαθὸς καὶ δίκαιος· καὶ ὁ βίος λοιπὸν ἡμῶν ἄς εἶνε πλήρης ἀγάπης, ἀγαθότητος καὶ δικαιοσύνης. Ὁ ἔχων ὑπ' ὄψιν τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ καταγωγὴν, ὁ ἀναλογιζόμενος ὅτι ἔχει γίνῃ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε πατὴρ αὐτοῦ, οὐδέποτε εἶνε δυνατόν νὰ σκεφθῆ ἢ νὰ πράξῃ ἀγενές τι ἢ ταπεινόν· καταστέλλει πᾶσαν ἐπιθυμίαν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καθιστᾷ ἐν ἑαυτῷ δεσπότην καὶ κυρίαρχον τὴν φρόνησιν, ἐνισχύει τὸ ἐν ἑαυτῷ θεῖον, καταστέλλει τὸ ἐν ἑαυτῷ ζῴωδες καὶ διάγει τὸν βίον ἐν ὁσιότητι καὶ ἀληθείᾳ καὶ δικαιοσύνη. Οἱ ἐπιτηδεύοντες δὲ δικαιοσύνην καὶ φρόνησιν διὰ παντός τοῦ βίου αὐτῶν γίνονται φίλοι τοῦ Θεοῦ. Τὸ τέλος τοῦ ἀνθρώπου εἶνε τὸ νὰ γίνῃ κατὰ τὸ δυνατόν ὅμοιος πρὸς τὸν

Θεόν. Ὅμοιος δὲ πρὸς τὸν Θεόν κατὰ τὸ δυνατόν γίνεται ὁ ἄνθρωπος, ὅταν εἶνε ἐνάρετος, ὅσιος, φρόνιμος καὶ δίκαιος. Τότε ὁ ἄνθρωπος εἶνε ὄντως κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ, ὅταν μιμηταὶ τὸν Θεόν κατὰ τὸ δυνατόν, μηδὲν παραλείπων ἐξ ἐκείνων, τὰ ὅποια εἶνε εἰς τὴν ἐνδεχομένην ταύτην ὁμοίωσιν ἀναγκαῖα, ὅταν δηλ. ἐγγρατεύηται, ἔχη ὑπομονήν, ζῇ δικαίως, κρατῇ τῶν παθῶν αὐτοῦ, εὐεργετῇ καὶ διὰ λόγου καὶ δι' ἔργου τὸν πλησίον καὶ τηρῇ ἀπαραβάτως τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο δὲ καὶ μόνον εἶνε ἡ θρησκεία, τὸ θεῖον καὶ ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος εἶνε ὁ ἀληθῶς θρησκός.

Ὁ κ ν η ρ ί α.

Ἡ Ἁγία γραφὴ ἰδοὺ τί συμβουλεύει τὸν ὄκηρον νὰ πράξη, ἐκεῖνον δηλ. ὁ ὅποιος δὲν ἀγαπᾷ νὰ ἐργάζεται, ἀλλὰ μένει ἀεργός. «*Ἴθι πρὸς τὸν μύρμηκα, ὦ ὄκηρέ, καὶ ζήλωσον ἰδὼν τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ καὶ γενοῦ ἐκείνου σοφώτερος. Ἐκεῖνός γάρ γεωργίου μὴ ὑπάροχτος, μηδὲ τὸν ἀναγκάζοντα ἔχων, μηδὲ ὑπὸ δεσπότην ὢν, ἐτοιμάζεται θέρος τὴν τροφήν, πολλὰ δὲ ἐν τῷ ἀμητῷ ποιεῖται τὴν παράθεσιν. Πορεύθητι πρὸς τὴν μέλισσαν καὶ μάθε, ὅτι ἐργάτις ἐστὶ, τὴν τε ἐργασίαν σεμνὴν ποιεῖται». Συμβουλεύει ἡ Ἁγία γραφὴ τὸν ὄκηρον νὰ ἴδῃ τὸν μύρμηκα καὶ νὰ μιμηθῇ τὴν φιλεργίαν αὐτοῦ. Ὁ μύρμηξ, ἂν καὶ δὲν ἀναγκάζῃ τις αὐτὸν νὰ ἐργάζεται, ἐργάζεται ὅμως τὸ θέρος συλλέγων τὴν τροφήν. Ὁ μύρμηξ τόσοσ φιλεργός εἶνε, ὥστε μόνος κατασκευάζει τὴν κατοικίαν αὐτοῦ, τὴν μυρμηκίαν, μετὰ πολλῆς τέχνης καὶ ἐπιτηδείότητος. Ὁ μύρμηξ μικρότατον ἔντομον ὢν ἔρπει πρὸς τὰ ἔμπροσθεν ταχέως κρατῶν εἰς τὸ στόμα κόκκον σίτου ἢ κριθῆς καὶ μεταφέρων αὐτὸν εἰς τὴν ἀποθήκην τῆς μυρμηκίας. Ἀφ' οὗ δὲ ἀποθήσῃ αὐτόν, δὲν ἠσυχάζει, ἀλλὰ πάλιν μεταβαίνει, ἵνα εὕρῃ ἄλλην τροφήν. Ὅταν λοιπὸν ὁ ὄκηρὸς παρατηρῇ τὸν μύρμηκα τὸν ἐργατικόν, θὰ αἰσχυνηθῇ, διότι αὐτὸς δὲν ἐργάζεται, καὶ θὰ φιλοτιμηθῇ νὰ μιμηθῇ αὐτὸν κατὰ τὴν ἐργασίαν. Καὶ τὴν ἐργατικὴν μέλισσαν ἂν παρατηρήσῃ ὁ ὄκηρὸς, θὰ φιλοτιμηθῇ νὰ μιμηθῇ αὐτὴν*

κατὰ τὴν φιλεργίαν. Εἶνε αἰσχρὸν μικρότατα μὲν ἔντομα νὰ εἶνε τὸσον ἐργατικὰ καὶ φιλόπονα, ὁ ἄνθρωπος δέ, ὅστις ἔχει λογικόν, νὰ μὲν ἄργος. Ὁ ἄργος καὶ ὀκνηρὸς οὔτε εἰς ἑαυτὸν, οὔτε εἰς τοὺς ἄλλους εἶνε ὠφέλιμος· δὲν δύναται οὐδὲν ἀγαθὸν νὰ ἀποκτήσῃ, οὔτε υἰεῖαν, οὔτε πλοῦτον, οὔτε δόξαν. Τὸν ὀκνηρὸν πάντες ἀποστρέφονται καὶ μισοῦσι, διότι ἡ ἀργία εἶνε μήτηρ πάσης κακίας. Ὁ φίλεργος ὁμοῦ καὶ ἐπιμελὴς καὶ εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους εἶνε ὠφέλιμος· αὐτὸς δύναται νὰ ἀποκτήσῃ υἰεῖαν, πλοῦτον, δόξαν καὶ νὰ ἀγαπᾶται καὶ νὰ τιμᾶται ὑπὸ πάντων. Ἄν θελήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν τίς διάγει τὸν βίον εὐχαριστότερον, ὁ πονῶν καὶ ἐργαζόμενος, ἢ ὁ ἀμελῶν καὶ τρυφῶν, θὰ εὕρωμεν μᾶλλον, ὅτι εὐχάριστον βίον διάγει ὁ πονῶν καὶ ἐργαζόμενος. Τοῦ ἀμελοῦς καὶ τρυφῶντος τὸ σῶμα εἶνε ἔκλυτον καὶ πλαδαρὸν καὶ αἰ αἰσθησεῖς οὔτε υἰεῖς, οὔτε εἰλικρινεῖς, ἀλλὰ χαῦναι καὶ μαλακαί. Καὶ ὁ γυμναζόμενος ἵππος εἶνε χρήσιμος καὶ ἡ πλέουσα ναῦς καὶ τὸ τρέχον ὕδωρ καὶ ὁ σίδηρος ὁ ἐργαζόμενος ἀπολαμβάνει καὶ προσομοιάζει πρὸς ἄργυρον.

Οὐδὲν ἀγαθὸν δύναται τις νὰ ἀπακτήσῃ ἄνευ κόπου καὶ ἐπιμελείας. Ἄν θέλωμεν νὰ ἀγαπώμεθα ὑπὸ τῶν φίλων, πρέπει νὰ κοπιᾶζωμεν ὑπὲρ αὐτῶν ἂν θέλωμεν νὰ ἀγαπώμεθα ὑπὸ τῆς πόλεως, πρέπει νὰ ὠφελῶμεν διὰ τῆς ἐπιμελείας ἡμῶν αὐτήν. Ἄν θέλωμεν ἡ γῆ νὰ παράγῃ ὑπὲρ ἡμῶν καρποὺς ἀφθότους, πρέπει νὰ καλλιεργῶμεν αὐτήν. Ἄν θέλωμεν ἀπὸ τῶν βοσκημάτων νὰ ἀποκτήσωμεν πλοῦτον, πρέπει νὰ φροντίζωμεν ὑπὲρ αὐτῶν. Ἄν θέλωμεν νὰ ἐλευθερώσωμεν φίλους καὶ νὰ τιμωρήσωμεν τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος, πρέπει νὰ καταγινώμεθα εἰς πολεμικὰς τέχνας. Ἄν θέλωμεν κατὰ τὸ σῶμα νὰ εἴμεθα υἰεῖς, πρέπει νὰ ἀσκώμεθα.

Πάντες τὸν ἄργον καὶ ἀμελῆ κατηγοροῦσι καὶ οἰκτεῖοι καὶ φίλοι καὶ συγγενεῖς καὶ κρίνουσιν αὐτὸν βάρος τῆς γῆς, διότι τοιοῦτος ἐγεννήθη ὄχι μόνον εἰς βλάβην τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοῦ. Οὐδὲν εἶνε ἀναιδέστερον ἀνθρώπου, ὅστις οὐδὲν πράττει, ἀλλὰ κάθηται ἄργος. Ἡ ἀργία τὰ πάντα βλάπτει καὶ τὰ μέλη τοῦ σώματος.

Καὶ ὀφθαλμὸς ἂν μὴ ἐργάζεταιται καὶ στόμα καὶ γαστήρ καὶ πᾶν ἄλλο μέλος ἐμπίπτει εἰς τὴν ἐσχάτην νόσον.

— Ἄργος μὴ ἐσθιέτω.

— Ὁ πτωχὸς ἂν δὲν δουλεύῃ,
θὰ πεινᾷ, θὰ διακονεῖ.

— Ποιὸς τὰ χέρια του κουνάει,
κυβερνιέται, δὲ πεινάει.

Ἡ φιλαδελφία τῆς Ἀντιγόνης.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Οἰδίποδος τοῦ βασιλέως τῶν Θηβῶν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Ἐτεοκλῆς καὶ Πολυνείκης ἀπεφάσισαν, ἵνα ἐκάτερος βασιλεύῃ ἐπὶ ἓν ἔτος. Καὶ πρῶτος ἐβασίλευσεν ὁ Ἐτεοκλῆς· ἐπειδὴ ὅμως οὗτος μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἐνιαυτοῦ δὲν παρέδιδεν εἰς τὸν ἀδελφὸν τὸ σκήπτρον, ὁ Πολυνείκης ἐλθὼν εἰς Ἄργος καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀδράστου εἰς γάμον λαβὼν μετὰ ἐξ ἄλλων στρατηγῶν ἐκστρατεύει κατὰ τῆς ἰδίας πατρίδος. Αἱματηρῆς μάχης γενομένης, οἱ δύο ἀδελφοὶ φονεύουσιν ἀλλήλους. Ὁ Κρέων ὁ γυναικᾶδελφος τοῦ Οἰδίποδος ἀνακηρυχθεὶς βασιλεὺς ἀπεφάσισεν, ἵνα τὸ μὲν πτώμα τοῦ Ἐτεοκλέους ἐνταφιάσῃσι μεγαλοπρεπῶς, διότι ἐπολέμησεν ὑπὲρ πατρίδος, τὸ δὲ τοῦ Πολυνείκου μείνῃ ἄταφον καὶ ἐκτεθῆ βορᾷ τῶν κυνῶν, διότι ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς πατρίδος.

Ὁ Κρέων κηρύσσει θάνατον κατ' ἐκείνου, ὅστις θὰ τολμήσῃ νὰ θάψῃ τὸ πτώμα τοῦ Πολυνείκου. Ἡ εὐγενὴς ὅμως Ἀντιγόνη φιλάδελφον ἦθος ἔχουσα περιφρονεῖ τὸ κήρυγμα τοῦ βασιλέως Κρέωντος καὶ ἀποφασίζει νὰ θάψῃ τὸν ἀγαπητὸν αὐτῆς ἀδελφόν. Πρὸ τούτου ἀνακοινοῖ τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς εἰς τὴν ἀδελφὴν Ἰσμήνην καὶ παρακαλεῖ νὰ συμμετάσχη καὶ αὐτὴ τῆς ταφῆς, ἀλλ' ἡ Ἰσμήνη δειλὴ οὖσα καὶ γυναικείως σκεπτομένη ἀποτρέπει τὴν ἀδελφὴν λέγουσα· « Ἀδελφὴ Ἀντιγόνη, γυναῖκες εἴμεθα καὶ μὴ εἶναι ἐγκαταλειφθεῖσαι, ἅψ' οὗ ἀπέθανον οἱ γονεῖς καὶ οἱ ἀδελφοί, δὲν εἶνε φρόνιμον νὰ ἀνθιστάμεθα εἰς τοὺς νόμους τοῦ βασιλέως. »

Ἡ Ἀντιγόνη ὁμως γενναϊότερα καὶ εὐγενέστερα φρονήματα ἔχουσα λέγει: «Καὶ ἄνευ σοῦ θά θάψω τὸν ἀδελφόν, διότι προτιμῶ μετὰ τοῦ ἀγαπητοῦ ἀδελφοῦ νὰ κεῖμαι ἐν τῷ ἔδῳ ἢ νὰ παραβῶ τὰ πρὸς αὐτὸν καθήκοντα». Διαλαθοῦσα δὲ τοὺς φύλακας θάπτει αὐτόν. Ὁ Κρέων μαθὼν τοῦτο μαίνεται καὶ ζητεῖ νὰ μάθῃ, τίς ἦτο ὁ τολμήσας νὰ θάψῃ τὸν Πολυνείκην παρὰ τὴν διαταγὴν αὐτοῦ. Ἡ Ἀντιγόνη μεγαλοψύχως ἀποκρίνεται: «Ἐγνώριζον τοῦτο, ἀλλὰ προετίμησα νὰ ἀκολουθήσω τὸ φυσικὸν δίκαιον ἢ τὸ θεϊκόν, διότι τὸ φυσικὸν δίκαιον ὄρισαν αὐτοὶ οἱ θεοί, οὐδεὶς δὲ ἀνθρώπινος νόμος ἰσχύει νὰ καταρρήρη τὸ κῆρος αὐτοῦ. Ἐγνώριζον δέ, ὅτι ἀπειθοῦσα ἔμελλον νὰ ἀποθάνω· ἀλλὰ κέρδος θεωρῶ, διότι ἀποθνήσκω πρὸ τοῦ ὀρισμένου χρόνου ἐπιτέλεσα τὸ καθήκον πρὸς τὸν ἀδελφόν καὶ μὴ ἀνεχθεῖσα νὰ μένῃ οὗτος ἀταφος». Ὁ Κρέων μηδὲν ἄναγνωρίζων τὸ φυσικὸν τοῦτο δίκαιον καὶ τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα τῆς Ἀντιγόνης διατάσσει τοὺς φύλακας νὰ ἀπαγάγῃσιν αὐτὴν εἰς τὸν τάφον· οὕτως ἡ Ἀντιγόνη ὑποστηρίζουσα τὸ θεῖον καὶ τοὺς ἀγράφους νόμους καταδικάζεται ὑπὸ τοῦ τυράννου εἰς θάνατον ἔχουσα τὴν ὑπερήφανον συνείδησιν, ὅτι ἐξεπλήρωσε τὸ ἐαυτῆς καθήκον πρὸς τὸν ἀγαπητὸν ἀδελφόν Πολυνείκην.

Ἡρωϊκοὶ χρόνοι.

Κατὰ τοὺς ἠρωϊκοὺς χρόνους τὸ πατρικὸν κράτος ἦτο σεβαστόν, ὁ ἠλικιωθεὶς υἱὸς ἀπεδείκνυε πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τὴν εὐγνωμοσύνην διὰ φιλοστόργου ἀφοσιώσεως, ἰδίως διὰ τῶν λεγομένων θρέπτρων, δηλ. διὰ τῆς διατροφῆς τῶν γηρασάντων γονέων· καὶ αἱ Ἐρινύες, τῶν ὁποίων τὴν τιμωρὸν χεῖρα ἐκίνει ἡ ἀρὰ τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς, ἐνέπνεον μέγαν φόβον.

Ἡ νύμφη ἔφερε πρὸς τὸν γαμβρὸν προῖκα· πρὸ πάντων ὁμως ὁ γαμβρὸς ἔδιδε πρὸς τὸν πατέρα τῆς νύμφης δῶρα, τὰ καλούμενα ἔδνα· καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἦτο τόσον σύνθητες, ὥστε ἐνομιζέτο κολακευτικώτατον διὰ τὸν νέον νὰ λάβῃ νύμφην ἀνάεδνον, δηλ. χωρὶς νὰ δώσῃ δῶρα εἰς τὸν πατέρα αὐτῆς. Ὁ δὲ πλούτος, τὸ ἀξίωμα καὶ ἡ ἐπιφανὴς καταγωγὴ δὲν ἦσαν τὰ μόνα προτερήματα.

άτινα παρά του νέου άνδρός άπηρούντο, ίνα άξιωθή τής εύνοίας των γονέων, των όποιων έζήτει τήν κόρην. Ούτος ώφειλε πολλάκις νά δώση και δείγματα τής βώμης, τής άνδρείας ή τής δεξιότητος αυτού. Ο πατήρ του Νέστορος Νηλεύς είχεν αποφασίσει νά δώση τήν περίφημον διά τό κάλλος κόρην αυτού Πηρώ είς εκείνον, όστις ήθελεν άπαγάγει τάς επιμελώς φυλαττομένας βούς του Ίφί- κλου, του πατρός του Πρωτεσιλάου.

Οί γνήσιοι άδελφοί διένεμον τήν πατρικήν περιουσίαν έξ ίσου διά κλήρου, οί δέ νόθοι έλάμβανον μόνον μικρότερον κλήρον, έτιμώντο δέ ίσον πρός τους γνησίους. Ούχι μόνον μεταξύ άδελφών, αλλά και μεταξύ συγγενών άπωτάτων, και μεταξύ ανθρώπων τής αύτής φυλής ύπήρχον δεσμοί φιλίας διαρκείς, χαριέστατοι, ευγενέστατοι.

Τοιαύται ύπήρξαν αί φιλίαι του Ήρακλέους και του Ίολάου, του Θησεώς και του Πειρίθου, του Όρέστου και του Πυλάδου. Η Ίλιάς αύτή ύμνησε τήν φιλίαν του Άχιλλέως πρός τόν Πάτροκλον, του Ίδομενέως πρός τόν Μηριόνη, του Διομήδους πρός τόν Σθέnelον. Ο άγέρωχος Άχιλλεύς άρπάσας δι' άμφοτέρων των χειρών κόριν αιθαλόεσσαν δέν έπέχυσεν επί τής κεφαλής αυτού και δέν ήσχυσε τό χαρίεν αυτού πρόσωπον, και δέν έξηπλώθη μέγας μεγαλωστί κατά γής, και δέν έτιλε τήν κόμην αυτού, ότε έμαθε τόν θάνατον του άγαπητου Πατρόκλου;

Μήπως ό δεινός εκείνος του Άγαμέμνονος αντίπαλος δέν έκλαυσε, δέν έθρήνησε, δέν εκήρυξεν ότι ουδεμίαν έχει εύφροσύνην έν τώ κόσμω τούτω, άφ' ότου άπώλεσε τόν εταίρον, τόν όποιον έτίμα ίσον πρός τήν αυτού κεφαλήν; Μήπως ή όλη τής Ίλιάδος ύπό- θεσις δέν στηρίζεται κυρίως είς τήν φιλίαν εκείνην του Άχιλλέως πρός τόν Πάτροκλον;

Άλλος γοητευτικώτατος χαρακτήρ τής ήρωϊκής κοινωνίας είνε ή εύγενής προθυμία, μετά τής όποιας έγίγνετο δεκτός πάς άνθρωπος ζητών φιλοξενίαν, και ή μακρά διάρκεια του ήθικου δεσμού, του συναπτομένου μεταξύ δύο ανθρώπων, οίτινες έκοινωνησαν τής αύτής τροφής και άντηλλάξαν άμοιβαία δώρα δεσμού μεταβαί- νοντας πολλάκις από του πατρός πρός τόν υίόν. Ναι μόνον ή άριστος ό δεχθείς ξένον και προσενηγών πρός αυτόν δώρα άπεζημιούτο ύπό

τοῦ δήμου διὰ τὴν ἀξίαν τῶν δώρων τούτων, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐλατ-
 τώνει παντάπασιν τὴν χάριν, τὴν ὅποιαν εἶχεν ἡ φιλοξενία κατὰ τοὺς
 χρόνους ἐκείνους. Ὁ ἄριστος τῆς Ὀμηρικῆς ἐποχῆς χαιρετίζει
 πρῶτον τὸν ξένον, ὅστις ἐπεκαλεῖτο τὴν προστασίαν τῆς οἰκίας
 αὐτοῦ, παρατίθησιν εἰς αὐτὸν σιτία, καὶ ἔπειτα ἐρωτᾷ αὐτὸν περὶ
 τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ σκόπου τῆς ὁδοιπορίας. *Ἄν καὶ ὁ ἴδιος δὲν
 προσκαλεῖ εἰς τὴν οἰκίαν εὐχαρίστως ξένους, δὲν δύναται ὅμως καὶ
 νὰ ἀποβάλλῃ αὐτούς, ἐὰν ἀφ' ἑαυτῶν προσέλθωσι καὶ ζητήσωσι νὰ
 διαμείνωσιν εἰς αὐτήν. Εἰς τὴν Ὀδύσειαν ὁ Ἀλκίνοος λέγει πρὸς
 τὸν Ὀδυσσεά, ὅτι ὁ ξένος καὶ ὁ ἰκέτης ἐπέχει τόπον ἀδελφοῦ ὡς
 πρὸς πάντα ἄνθρωπον, ὅστις ἔχει ὀλίγην εὐαισθησίαν καρδίας.

Εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ αἰσθήματος τούτου συνετέλεσεν ἴσως καὶ
 τοῦτο, ὅτι κατὰ τὴν δόξαν τῶν τότε ἀνθρώπων οἱ θεοὶ αὐτοὶ κα-
 τήρχοντο ἐνίοτε εἰς τὴν γῆν ἐν σχήματι ξένων. Βέβαιον δ' εἶνε,
 ὅτι ὁ δεσμὸς τῆς φιλοξενίας τοσοῦσον εἶχεν ἀναπτυχθῆ, ὥστε βλέ-
 πομεν ἀνθρώπους ἔχοντας ἔργον ἴδιον νὰ φιλοξενῶσιν, ὅποιος ἦτο
 λ. γ. ὁ γενναῖος Ἀξυλος, ὅστις ἐπίτηδες ἔκτισε τὴν οἰκίαν πλη-
 σίον τῆς ὁδοῦ, ἵνα δέχηται καὶ περιποιηθῆ τοὺς ξένους. Καὶ ὁπό-
 σον ἀδιάρρηκτοι ἦσαν οἱ δεσμοὶ τῆς φιλοξενίας, ἐξάγεται ἐκ τῆς
 Ἰλιάδος, κατὰ τὴν ὅποιαν ἀκμάζοντος τοῦ πολέμου Γλαῦκος ὁ
 τῶν Λυκίων ἡγεμὼν, σύμμαχος δὲ τοῦ Πριάμου, καὶ ὁ τῶν Ἀρ-
 γείων Διομήδης ὡς ἔμαθον, ὅτι οἱ πάπποι αὐτῶν διετέλεσαν ἡνω-
 μένοι διὰ τοῦ ἱεροῦ τῆς φιλοξενίας δεσμοῦ, ἀντὶ νὰ πολεμήσωσι
 κατ' ἀλλήλων προτείνουσι τὴν δεξιάν καὶ ἀνταλλάσσουσι τὰ ὄπλα.

*Ἐτι δὲ σεβαστότερος τοῦ ξένου ἦτο ὁ ἰκέτης.

Εὐθύς δηλ. ὡς ἄνθρωπός τις καταδιωκόμενος ὕπως δῆποτε ἤθελε
 παρουσιάσῃ φέρων ἰκετηρίαν ἐλαίαν ἢ βράβδον καὶ παρακαθίσας
 εἰς τὸν βωμὸν ἢ τὴν ἐστίαν τῆς οἰκίας ἤθελε ζητήσῃ τὴν προστα-
 σίαν τοῦ κυρίου τῆς οἰκίας, οὗτος δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπορρίψῃ τὴν αἴ-
 τησιν, διότι ἄλλως ἐτιμωρεῖτο δεινῶς ὑπὸ τῶν Ἐρινύων. Ἐχθρὸς
 νικηθεὶς ἠδύνατο μὲν νὰ προσπέσῃ εἰς τοὺς πόδας τοῦ νικητοῦ καὶ
 νὰ ζητήσῃ τὸν ἔλεον αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν ἐλαμβάνε τὸν χαρακτῆρα
 καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ ἰδίου λεγομένου ἰκέτου ὁ νικητὴς ἦτο κύ-
 ριος νὰ φρονεῖσῃ ἢ νὰ φεισθῇ αὐτοῦ καὶ νὰ δεχθῇ λύτρα.

Ἄνατροφὴ Σπαρτιατῶν καὶ Σπαρτιατίδων.

Ὁ σοφὸς νομοθέτης τῶν Σπαρτιατῶν πολλοὺς καὶ σοφοὺς νόμους ἐνομοθέτησε, μεταξὺ δὲ τούτων σοφώτατος νομίζεται ὁ νόμος περὶ ἀνατροφῆς Σπαρτιατῶν καὶ Σπαρτιατίδων. Ἡ ἀνατροφή τούτων ἀπέβλεπεν εἰς ἓνα καὶ μόνον σκοπόν, εἰς τὸ νὰ καταστῶσι στρατιῶται διαρκῶς ἀσκούμενοι, ἀδιαλείπτως γρηγοροῦντες καὶ τυφλῶς πειθαρχοῦντες εἰς τοὺς νόμους τῆς πολιτείας. Οἱ νέοι οὕτω πως ἀνετρέφοντο, ὥστε ἐπὶ τούτῳ ἐγεννῶντο, ἐπὶ τούτῳ ἀνετρέφοντο καὶ ἐπὶ τούτῳ ἔζων, οὐδεμίαν ἄλλην ἔχοντες φροντίδα καὶ ἡδονὴν ἢ νὰ προπολεμῶσιν ὑπὲρ πατρίδος καὶ νὰ ἀποθνήσκωσιν ὑπὲρ αὐτῆς. Ἡ ἀνατροφή τῶν Σπαρτιατῶν ἤρχιζεν ἀμέσως ἀπὸ τῆς γεννήσεως· ὁ πατὴρ δὲν ἦτο κύριος νὰ ἀνατρέφῃ αὐτὸς τὸ γεννηθὲν τέκνον, ἀλλὰ παραλαμβάνων αὐτὸ ἔφερεν εἰς τόπον τινά, ὅστις ὠνομάζετο λέσχη. Εἰς τοῦτον καθήμενοι οἱ πρεσβύτεροι τῆς φυλῆς ἐξήταζον ἀμέσως τὸ νεογνόν, καὶ ἂν μὲν ἦτο εὐπαγὲς καὶ ῥωμαλέον, παρεδίδοτο εἰς ἀνατροφήν, ἂν δὲ ἀσθενὲς καὶ ἄμορφον, ἔρριπτον εἰς τὰς λεγομένας Ἀποθείας, βαρβαρῶδη τόπον πλησίον τοῦ Ταυγέτου, διότι ἐνόμιζον, ὅτι τὸ βρέφος, τὸ μὴ ἔχον εὐεξίαν καὶ ῥώμην, καὶ εἰς ἑαυτὸ καὶ εἰς τὴν πατρίδα εἶνε ἄχρηστον. Ὅθεν αἱ γυναῖκες τὰ νεογνά περιέλουον οὐχὶ δι' ὕδατος, ἀλλὰ δι' οἴνου, διότι τοιοῦτοτρόπως τὰ μὲν ἀσθενικὰ καὶ νοσῶδη ἐκ τοῦ οἴνου ἀπενεκροῦντο, τὰ δὲ ὑγιεινὰ μᾶλλον ἠξάνοντο καὶ ἐκρατύνοντο. Ἐλαμβάνετο δὲ πᾶσα ἐπιμέλεια περὶ τὰς τροφάς, αἵτινες ὑπεχρεοῦντο ἄνευ σπαργάνων νὰ ἐκτρέφωσι τὰ βρέφη, ὥστε νὰ καθιστῶσι ταῦτα ἐλεύθερα κατὰ τὰ μέλη, εὐκόλα κατὰ τὴν διαίταν, ἄφθογα εἰς τὸ σκότος καὶ εἰς τὴν ἐρημίαν, ἄπειρα δὲ κλαυθμυρισμῶν. Δὲν ἐπετρέπετο δὲ εἰς ἕκαστον γονέα νὰ ἀνατρέφῃ τὸν υἱόν, ὡς αὐτὸς ἤθελεν, ἀλλ' ὥφειλε κατὰ κανόνας τινὰς νὰ ἀνατρέφῃ τοῦτον μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν ἑπτὰ ἐτῶν. Ἀπὸ δὲ τῶν ἑπτὰ ἐτῶν παρεδίδοτο τὰ τέκνα εἰς δημόσιον λειτουργόν, ὅστις ὠνομάζετο παιδονόμος. Οὗτος παραλαμβάνων τὰ τέκνα διήρει εἰς ἀγέλας, ὥστε ἐκάστης ἀγέλης συνανστρέφοντο οἱ παῖδες ὁμοῦ, συνέπαιζον καὶ συνεσχόλαζον. Ἐκάστης ἀγέλης προϊστάτο

ἄρχων νέος εἰκοσαετής διακρινόμενος κατὰ τὴν σύνεσιν καὶ ἀνδρείαν πρὸς τοῦτον οἱ παῖδες τῆς ἀγέλης ἀπέβλεπον, εἰς τοῦτον προστάσσοντα ἐπειθόντο καὶ ἐνεκαρτέρον, ὅτε ὑπ' αὐτοῦ ἐτιμωροῦντο, ὥστε πᾶσα ἡ παιδείσις καὶ ἀνατροφή τούτων ἦτο μελέτη καὶ ἀσκήσις εἰς εὐπειθειαν. Οἱ πρεσβύτεροι ἐπεσκόπουν αὐτούς, ὅτε ἐπαιζον, καὶ ἐμβάλλοντες εἰς αὐτούς πολλάκις μάχας τινὰς καὶ φιλονικίας κατεμάνθανον ὅποιος εἶνε κατὰ τὴν φύσιν ἕκαστος ἐξ αὐτῶν πρὸς τὴν τόλμην καὶ πρὸς τὸ νὰ φυγομαχῇ. Ἡ ἀνατροφή, τὴν ὁποίαν ἐλάμβανον οἱ παῖδες τῆς Σπάρτης, εἶχε κυρίως σκοπὸν νὰ διαμορφώσῃ ἄνδρας μέλλοντας νὰ ζήσωσιν ἐν μέσῳ μυρίων κινδύνων καὶ δυσχερειῶν. Ὅθεν ὁ νέος Σπαρτιάτης δὲν ἐγνώριζε πολλαὰ γράμματα, ὀλίγιστα ἐδιδάσκετο ἐκ τῶν τεχνῶν, ἀλλ' ἐγνώριζε νὰ τρέχῃ, νὰ πηδᾷ, νὰ παλαίῃ, νὰ ῥίπτῃ δίσκον ἢ ἀκόντιον καὶ ἐν γένει νὰ μεταχειρίζηται πᾶν ὄπλον μετὰ βώμης, εὐστροφίας καὶ χάριτος ἀπαραμίλλου, ἐμάνθανε νὰ ἄρχηται καὶ νὰ καρτερῇ εἰς τοὺς πόνους καὶ νὰ νικᾷ μαχόμενος. Ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ὁ βίος αὐτοῦ ἦτο σχολεῖον ἀδιάλειπτον καρτερίας. Ἐφ' ὅσον δὲ προεχώρει ἡ ἡλικία αὐτῶν, ἐν χρῶ' ἐκείρον αὐτούς καὶ συνειθίζον νὰ παίζωσιν ἀνυπόδητοι καὶ γυμνοί. Γινόμενοι δὲ δωδεκαετείς διετέλουν ἄνευ χιτῶνος, ἐν ἱμάτιον φοροῦντες μόνον κατὰ τὸ θέρος καὶ τὸν χειμῶνα, ἦσαν ἀχμηροὶ τὰ σώματα καὶ δὲν ἐγνώριζον τὰ ἀλείμματα. Ἐκοιμῶντο δὲ ὁμοῦ κατ' ἴλην καὶ ἀγέλην ἐπὶ στιβάδων, τὰς ὁποίας αὐτοὶ συνεφόρουσαν ἐκ τοῦ φοιμένου παρὰ τὸν Εὐρώταν καλάμου ἀποκόπτοντες τὰ ἄκρα αὐτῶν διὰ τῶν χειρῶν ἄνευ μαχαιριδίου. Παιδονόμοι ἐτάσσοντο ἐπ' αὐτῶν ἐκ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, διέτασσον δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἄλλους μὲν νὰ φέρωσι ξύλα, τοὺς δὲ μικροτέρους λάχανα. Συνειθίζον αὐτούς νὰ κλέπτωσιν, ἄλλοι μὲν βαδίζοντες εἰς τοὺς κήπους, ἄλλοι δὲ ὑπεισερχόμενοι εἰς τὰ συσσίτια τῶν ἀνδρῶν πανούργως καὶ πεφυλαγμένως· ἂν δὲ τις συνελαμβάνετο κλέπτων, ἐτιμωρεῖτο διὰ μάστιγος, ὄχι διότι ἐκλεψεν, ἀλλὰ διότι ἐκλεψεν ἀτέχνως καὶ βραθύμως. Συνειθίζον αὐτούς νὰ κλέπτωσι καὶ ἐκ τῶν τροφῶν ὅ,τι ἠδύνατο, ἵνα μακθάνωσι νὰ ἐπιτίθενται κατὰ τῶν κοιμωμένων ἢ κατὰ τῶν φυλασσόντων βραθύμως. Ἐδίδετο εἰς αὐτούς γλίσχρον

δειπνον, ἵνα ἀναγκάζωνται νὰ τολμῶσι καὶ πανουργῶσι πρὸς εὐ-
 ρεσιν τροφῆς καὶ νὰ κλέπτωσι ταύτην. Λέγεται δὲ ὅτι τόσον ἐφυ-
 λάσσοντο νὰ μὴ ἀνακαλυφθῶσι κλέπτοντες, ὥστε παῖς τις κλέ-
 ψας σκύμνον ἀλώπεκος, ἵνα μὴ ἀνακαλυφθῆ, ἔκρυπεν αὐτὸν ὑπὸ
 τὸ τρίβωνιον, σπαρασσόμενος δὲ τὴν κοιλίαν διὰ τῶν ὀνύχων
 τούτου καὶ τῶν ὀδόντων ἀπέθανε. Συνεΐθιζον τούτους προσέτι νὰ
 ἀντέχωσιν εἰς τὰς πληγὰς, πολλοὶ δὲ ἐφρηβοὶ πολλάκις ἀπέθανον
 ἐκ τῶν πληγῶν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ὀρθίας Ἀρτέμιδος. Δὲν ἐπετρέ-
 πετο δὲ εἰς αὐτούς, ὅσον σκληρῶς καὶ ἄν ἐδέροντο, νὰ ἐκβάλωσι
 φωνήν, ἢ δείξωσι σημεῖόν τι πόνου. Τοὺς παῖδας συνεΐθιζον ἐνω-
 ρίς νὰ μιμῶνται τὴν διαγωγὴν τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν, νὰ γνωρίζω-
 ζωσι τὰς καλὰς καὶ γενναίας αὐτῶν πράξεις καὶ νὰ κρίνωσι περὶ
 αὐτῶν συντόμως καὶ εὐστόχως. Ἀπῆτουν δὲ παρὰ τῶν παίδων,
 ὁσάκις εὐρίσκοντο ἐνώπιον ἡλικιωμένων, νὰ σιωπῶσι· μόνον δὲ ἐὰν
 ἠρωτῶντο, ἔπρεπε νὰ ἀποκρίνωνται ἐσκεμμένως καὶ συντομώτατα.
 Οὕτως ἀπέκτα ὁ Σπαρτιατῆς εὐκολώτερον παντὸς ἄλλου Ἑλ-
 ληνος τὴν τέχνην τοῦ νὰ ἐκφράζηται συντόμως καὶ εὐφυῶς ὁμι-
 λῶν. Μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιμελείας, μετὰ τῆς ὁποίας συνεΐθιζον
 τοὺς παῖδας εἰς ἀπλότητα καὶ καθαρότητα τῆς ἐκφράσεως, ἐδί-
 δασκον αὐτούς καὶ ᾠδὰς καὶ ᾠσματα, τὰ ὁποῖα διήγειρον ἀφ' ἐνός
 μὲν τὸ θάρρος καὶ τὴν κλίσιν εἰς τὰ μεγάλα ἔργα, ἀφ' ἑτέρου δὲ
 ἀποστροφὴν πρὸς τὴν δειλίαν, διότι ταῦτα διὰ γλώσσης σοβαρᾶς
 καὶ δυνατῆς παρίστανον ἢ τὴν δόξαν ἐκείνων, οὔτινες ἀπέθανον
 ὑπὲρ τῆς Σπάρτης, ἢ ἦσαν ψόγος καὶ κατηγορία τῶν δειλιασάν-
 των εἰς τὸν πόλεμον.

Καὶ ὁ χορὸς αὐτὸς ἐρρυθμίζετο οὕτως, ὥστε ὑπέτρεφε τὴν φι-
 λοτιμίαν. Κατὰ τὰς ἐορτὰς τῶν Σπαρτιατῶν ἐσχηματίζοντο κατὰ
 τὰς τρεῖς ἡλικίας τῶν ἀνθρώπων τρεῖς χοροί, τῶν γερόντων, τῶν
 ἀνδρῶν καὶ τῶν παίδων. Καὶ ὁ μὲν χορὸς τῶν γερόντων ἤρχιζε
 νὰ ψάλλῃ ὡς ἑξῆς:

Ἄμὲς πόκ' ἤμες ἄλκιμοι νεανίαι, δηλ. εἴμεθα ἄλλοτε ἡμεῖς
 ἀνδρεῖοι νεανίαι· ἀποκρινόμενος δὲ ὁ χορὸς τῶν ἀνδρῶν ἔλεγεν,
 ἄμὲς δὲ γ' εἰμέσ· αἱ δὲ λῆς, πείραν λαβέ, δηλ. ἡμεῖς εἴμεθα τώρα,
 ἄν δὲ τολμᾶς, δοκίμασον· ἔπειτα ἔψαλλεν ὁ χορὸς τῶν παίδων·

ἄμες δὲ γ' ἐσούμεσθα πολλῶν κάρηρονες, δηλ. ἡμεῖς δὲ θά γίνωμεν πολὺ ἀνδρείότεροι.

Πρὸ πάντων δὲ ἐδιδάσκοντο οἱ παῖδες νὰ εἶνε σεμνοὶ καὶ εὐπειθεῖς, νὰ σέβωνται τοὺς γέροντας καὶ τοὺς ἄρχοντας, διότι ἐνόμιζον ὅτι τοῦτο εἶνε ἡ βᾶσις πάσης ἀγαθῆς πολιτείας. Τὸ βῆμα καὶ τὸ βλέμμα τῶν νέων Σπαρτιατῶν καθ' ὕδον διερχομένων ἐνέφαινε κοσμιότητα καὶ σωφροσύνην. Ἐνώπιον τῶν πρεσβυτέρων ἦσαν συνεσταλμένοι ὡς κόραι καὶ σιωπηλοὶ ὡς ἀγάλματα, πλὴν ἂν ἀπηυθύνετο πρὸς αὐτοὺς ἐρώτησίς τις.

Ἡ αὐστηρὰ ἀγωγή, εἰς τὴν ὅποιαν ὑπεβάλλοντο οἱ παῖδες, ἐξετείνετο καὶ εἰς τοὺς ἡλικιωμένους· διότι οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ζῆ, ὡς ἤθελεν, ἀλλὰ συνεμορφοῦτο πρὸς τὸν βίον τὸν ὠρισμένον ὑπὸ τοῦ νόμου. Οὐδεὶς Σπαρτιάτης διητάτο κατ' ἰδίαν ἕκαστος ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν κοινῇ εἰς δημόσια συσσίτια, εἰς τὰ ὅποια ἔπρεπε πάντες νὰ παρακᾶθηνται.

Ὅμοια πρὸς τὴν ἀνατροφήν τῶν νέων ἦτο ἡ ἀνατροφή τῶν παρθένων καὶ αὗται ἠσκούντο εἰς δρόμον, πάλην, βολὴν δίσκου καὶ ἀκοντίων, ἵνα ἰσχυραὶ γινόμεναι γεννώσι παῖδας ἱκανοὺς νὰ ἀναδεικνύωνται ἀγαθοὶ στρατιῶται. Οἱ νέοι οὕτω πῶς ἀνατρέφομενοι γενναίως ἀπέθνησκον ὑπὲρ πατρίδος ἔχοντες σύνθημα «*νίκη ἢ θάνατος*».

Αἱ δὲ μητέρες αἱ Λάκαιναι παραδίδουσαι τὴν ἀσπίδα εἰς τοὺς υἱοὺς αὐτῶν ἔλεγον «*ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς*», δηλ. ἢ νὰ ἐπαναφέρωσι τὴν ἀσπίδα εἰς Σπάρτην ἢ νὰ ἐπανεέλθωσι νεκροὶ ἐπ' αὐτῆς. Ὁ ἀπολέσας τὸ ὄπλον αὐτοῦ ἐνομιζετο ἄτιμος, ὁ δὲ τρέσας δηλ. ὁ δειλιάσας καὶ μὴ προτιμήσας τὸν θάνατον μετὰ τῶν συναγωνιστῶν ἀπέβαλε πάντα τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτου καὶ περιεφρονεῖτο ὑπὸ πάντων διὰ παντός τοῦ βίου. Ὁ Ἀριστόδημος ἦτο εἰς ἐκ τῶν 300 Σπαρτιατῶν, οἵτινες ὑπὸ τὸν Λεωνίδα ἀντικατετάχθησαν εἰς Θερμοπύλας κατὰ τῶν Περσῶν, μόνος δ' οὗτος δὲν ἐφρονεῖθη μετὰ τῶν ἄλλων Σπαρτιατῶν, ἀλλὰ δειλῶς καὶ ἀγεννῶς διεσώθη εἰς τὴν Σπάρτην· οὐδεὶς ὅμως μετ' αὐτοῦ συνδιελέγετο, οὐδὲ εἶχε μετ' αὐτοῦ ἐπικοινωνίαν τινά, ἀλλὰ πάντες ἐπιδεικνύοντες αὐτὸν ἔλεγον «*ἰδοὺ ὁ τρέσας, ὁ Ἀριστόδημος*».

Περὶ πατρίδος.

«Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους». Τὴν αὐτὴν τοῦ Σωτῆρος ἐντολὴν ἐπαναλαμβάνει πρὸς ἡμᾶς μετὰ πάσης εὐλαβείας καὶ ἡ πατρίς. Καὶ ἡ πατρίς ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν τῆς φιλογενείας τὸν φόρον, ὅστις εἶνε τὸ μόνον γνώρισμα καὶ τοῦ ἀγαθοῦ Χριστιανοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ πολίτου. Ἡ πατρίς εἶνε πολυσέβαστος μήτηρ τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου, ἡ εὐεργετικωτάτη τροφὸς αὐτοῦ καὶ διδάσκαλος, τὸ ἱερώτατον στάδιον, εἰς τὸ ὁποῖον κατέβη πρῶτον νὰ γυμνασθῇ εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς φιλαδελφίας καὶ τῆς φιλανθρωπίας. Εἰς τὴν πατρίδα πρῶτον εἶδεν ὁ ἄνθρωπος τὸν ἥλιον, ἀνέπνευσε τὰς ζωογόνους αὔρας τοῦ ἀέρος, ἔμαθε νὰ ἐκφραζῆ τὰς ἐννοίας διὰ τοῦ λόγου· ἐτρέφη, ὡς Χριστιανός, τὸ ἄδολον γάλα τῆς εὐσεβείας· ἔλαβε τὰ στοιχεῖα καὶ τῆς φυσικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς ἀνατροφῆς. Χρεωστεῖ λοιπὸν νὰ τιμᾷ τὴν πατρίδα, καθὼς τιμᾷ τοὺς ἰδίους αὐτοῦ γονεῖς, ὅτινες εἶνε καὶ αὐτοὶ τέκνα τῆς σεβαστῆς ταύτης πατρίδος καὶ μητρίδος καὶ πρωτογόνου βίβης ὅλης τῆς γενεᾶς αὐτοῦ. Χρεωστεῖ νὰ φρονῇ σταθερῶς, ὅτι δὲν ἐγενήθη εἰς τὸν κόσμον μόνον δι' ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πατρίδα. Ἡ πατρίς ἔχει δικαίωμα ἀγιώτατον εἰς ὅλα τοῦ πατριώτου τὰ προτερήματα, εἰς τὰς ἀρχάς καὶ εἰς τὰς γνώσεις, εἰς τὰ πλούτη, εἰς τὰς δυνάμεις αὐτοῦ, ὅπως ἂν ἔχῃ, καὶ ὅπου ποτ' ἂν τύχῃ νὰ διατρίβῃ. Καθὼς τὰ εὐκαρπα δένδρα, ὅσους ἂν ἐκθρέψωσι καρπὸς, πρῶτον τούτους παραθέτουσιν εἰς τὸ γενέθλιον αὐτῶν ἔδαφος, τοὺς δὲ περιττεύοντες χαρίζουσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὡς γλυκεῖαν ἀπόλαυσιν, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ ἀγαθὸς καὶ γνήσιος πατριώτης χρεωστεῖ τὴν ἐπικαρπλίαν τῶν ἑαυτοῦ προτερημάτων πρῶτιστα καὶ μάλιστα εἰς τὴν γενήσασαν καὶ θρέψασαν αὐτὸν γῆν. Διὰ τοῦτο καὶ θεῖοι καὶ ἀνθρώπινοι νόμοι καταδικάζουσιν ὡς πατραλοῖαν τὸν παραβάτην τῶν πατριωτικῶν καθηκόντων. Διὰ τοῦτο προστάσσουσιν ἕκαστον νὰ ὑπερμαχῆ πρῶτον ὑπὲρ τῆς πίστεως, καὶ δεῦτερον ὑπὲρ τῆς πατρίδος. «Μάχου ὑπὲρ πίστεως καὶ παιρίδος». Διὰ τοῦτο τέλος καὶ αὐτὴ ἡ φύσις ἔχει ἡμᾶς τοιοῦτοτρόπως προσκεκολλημένους εἰς τὸ γενέθλιον ἔδαφος, ὥστε δὲν

επιτρέπει νὰ μὴ αἰσθανώμεθα ἀγάπην καὶ πόθον πρὸς τὴν πατρίδα. Καὶ αὐτὰ τὰ ἄψυχα συχνάκις καταθέλγουσιν, αἷμα-λωτίζουσιν ἡμᾶς. Ὁ ἥλιος τῆς πατρίδος φαίνεται εἰς ἡμᾶς γλυκύτερος, ὁ ἀήρ εὐπνότερος καὶ ζωηρότερος, τὰ προϊόντα τροφιμώτερα καὶ ποικιλώτερα καὶ ἡδύτερα. Τὰ καλὰ λιβάδια, τὰ σκιερὰ δάση, τὰ καθαρὰ ὕδατα, πολλάκις καὶ ἐν δένδρον, ἐν βυάκιον, καὶ βράχος τις πολλάκις ἀπότομος τῆς πατρίδος κυριεύει καὶ κατακρατεῖ τὴν φαντασίαν τόσον, ὥστε, ὅσον ἂν εἶνε μικρὸς ὁ τόπος τῆς γεννήσεως ἐκάστου, εἰς τοῦτον ἐγκαλλωπίζεται, καὶ πρὸς τοῦτον ἀποβλέπει, καὶ τοῦτον προτιμᾷ περισσώτερον ἢ τὰς εὐδαιμονεστάτας χώρας καὶ πόλεις τῆς οἰκουμένης.

Ἄλλὰ πῶς δύναται ἕκαστος εἰς τὴν ξενιτείαν νὰ δεῖξῃ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα χρεωστούμενην εὐγνωμοσύνην καὶ ἀγάπην, ἂν δὲν ἀγαπᾷ καὶ περιθάλπῃ τοὺς ἰδίους ὁμογενεῖς; Ἡ πατρίς ζῆ εἰς τὸ γένος· τοῦ δὲ γένους τὴν εἰκόνα παριστάνουσι τὰ πρόσωπα τῶν ὁμογενῶν, οἵτινες περικυκλώνουσι ἡμᾶς. Ὅ,τι καλὸν χρεωστεῖ τις νὰ πράξῃ εἰς τὴν πατρίδα, χρεωστεῖ νὰ πράξῃ τοῦτο εἰς τὸ γένος του, καὶ ὅ,τι καλὸν δὲν δύναται νὰ κάμῃ εἰς ὄλον αὐτοῦ τὸ γένος, χρεωστεῖ νὰ τὸ κάμῃ εἰς ὅσους τῶν ὁμογενῶν δυνηθῇ. Εἰς τούτου δὲ τοῦ χρέους τὴν δικαίαν ἐκπλήρωσιν δὲν πρέπει νὰ διακρίνῃ ὁ νησιώτης τὸν ἡπειρώτην, οὐδ' ὁ μεγάλῃς πόλεως πολίτης τὸν κάτοικον τῆς μικρᾶς. Πᾶς ὁμογενὴς εἶνε συμπατριώτης· διότι πατρίς κυρίως εἶνε ὁλόκληρος ἡ συνοικία καὶ ὁλομέλεια ὄλου τοῦ γένους. Ἐὰν λοιπὸν πᾶς πατριώτης ἔχῃ τοῦτο τὸ χρέος πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα, πόσον πρέπει νὰ εἶνε τὸ χρέος ἡμῶν πρὸς τὴν ἡμετέραν; Ἕλληνες χριστιανοί, συλλογίσθητε εἰς ποίαν γῆν ἐγεννήθημεν καὶ ποία τις εἶνε κατὰ τὸ παρὸν ἢ κατὰστάσις αὐτῆς. Ἡ πατρίς τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς, ἀφ' οὗ τοσούτους χρόνους ἐβασανίσθη ὑπὸ τὸ σιδηρῶν σκῆπτρον τῆς ἀσεβείας, ἀντιπαλαίει σήμερον πρὸς τὰς φάλαγγας τοῦ θανάτου. Οἱ ἐκλεκτοὶ υἱοὶ τῆς Ἐκκλησίας μονομαχοῦσι πρὸς τὰ λυσσῶντα τέκνα τῆς Ἄγασ, ὦ φίλη Πατρίς, ὦ Ἕλλάς! Ποῖον ἄρα καὶ πότε θέλει γίνεαι τῆς ἀνίσου ταύτης πάλης τὸ τέλος;

(Ἐκ τοῦ λόγου περὶ φιλογενείας Κωνστ. Οἰκονόμου σ. 71—72).

Φιλοπατρία Σπαρτιατίδων.

Ὅτε ὁ Πύρρος ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Λακεδαιμόνος, ἤλπισεν ὅτι θὰ κυριεύσῃ ἀρχαίᾳ τὴν πόλιν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι προβλέποντες τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον καὶ φοβούμενοι μήπως ἡ πόλις κυριευθῆ, συνεσκέφθησαν περὶ τοῦ πρακτέου. Κατὰ τὸ γινόμενον συμβούλιον ἐπεκράτησεν ἡ ἐξῆς γνώμη, τὰς μὲν γυναῖκας πρὸς περισσοτέραν ἀσφάλειαν νὰ ἀποστείλωσιν εἰς Κρήτην, αὐτοὶ δὲ νὰ μείνωσιν εἰς τὴν πόλιν καὶ νὰ ἀγωνισθῶσι γενναίως.

Αἱ γυναῖκες ὅμως τῆς Σπάρτης ἔμαθον ταῦτα. Ἡ Ἀρχιδάμεια κρατοῦσα ξίφος εἰς τὰς χεῖρας προσῆλθεν ἐκεῖ, ὅπου συνηδρίαζον οἱ γερουσιασταὶ καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς·

« Ἄδικα πράττετε, ὦ Λακεδαιμόνιοι, ἂν νομίζετε ὅτι θὰ ἀνεχθῶμεν ἡμεῖς μὲν αἱ γυναῖκες τῆς Σπάρτης νὰ σωθῶμεν μόναι, ἡ πατρίς δὲ νὰ κινδυνεύσῃ ».

Οἱ γερουσιασταὶ ἐκπλαγέντες ἐκ τοῦ θάρρους αὐτῆς μετέβαλον γνώμην. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν νὰ σχηματίσωσι τάφρον παράλληλον πρὸς τὸ στρατόπεδον τῶν ἐχθρῶν καὶ ἔνθεν καὶ ἔνθεν ταύτης νὰ στήσωσιν ἀμάξας καταχώσαντες αὐτάς μέχρι τοῦ μέσου τῶν τροχῶν. Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ἤρχισαν νὰ πράττωσι ταῦτα, προσῆλθον γυναῖκες, ἅλλαι μὲν περιζωσθεῖσαι τοὺς χιτωνίσκους, ἅλλαι δὲ μονοχιτώνες, ἵνα συμβοηθῆσωσιν εἰς τὴν ἀνόρουξιν τῆς τάφρου. Προέτρεπον δὲ τοὺς ἄνδρας αὐτοὶ μὲν νὰ ἡσυχάσωσιν ἵνα ἔχωσι δυνάμεις πρὸς πόλεμον, αὐταὶ δὲ ἐβεβαίουν, ὅτι θὰ ἀποτελειώσωσι τὴν ἀνόρουξιν τῆς τάφρου. Αἱ γυναῖκες καθ' ὅλην τὴν νύκτα εἰς τοῦτο κατεγίνοντο.

Εὐθύς ὡς ἐξημέρωσεν, οἱ πολέμιοι ἐπῆλθον κατὰ τῆς πόλεως. Ἡ μάχη ἤρχισεν. Αἱ γυναῖκες ἐδίδον ὄπλα, βέλη, σιτία καὶ ποτὰ εἰς τοὺς μαχομένους ἄνδρας προτρέπουσαι αὐτούς εἰς μάχην καὶ λέγουσαι, ὅτι εἶνε γλυκὺ τὸ νὰ ἀποθάνωσιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν μητέρων καὶ συζύγων πολεμοῦντες ἀξίως τῆς Σπάρτης.

Οἱ ἄνδρες ἐκ τούτου ὡς λέοντες ἐπολέμουν. Ἄν καὶ λυσσῶδως ἐπολέμει ὁ Πύρρος, οὐδὲν κατώρθωσεν, ἀλλὰ πολλοὺς στρατιώτας

ἀπολέσας, αὐτὸς δὲ τραυματισθεὶς ἀπεμακρύνθη ἐκ τῆς πόλεως. Τοιοῦτοτρόπως διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ φιλοπατορίας τῶν γυναικῶν ἐσώθη ἡ πόλις.

Ἄχιλλεὺς καὶ Πάτροκλος.

Ὁ Πάτροκλος ἦτο υἱὸς τοῦ Μενoitίου καὶ τῆς Σθενέλης. Ἐγεννήθη εἰς Ὀποῦντα τῆς Λοκρίδος, ὅπου φονεύσας κατὰ τινα ἀγῶνα τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμφιδάμαντος καὶ βιασθεὶς νὰ φύγη ἤλθεν εἰς Φθίαν πρὸς τὸν Πηλέα τὸν πατέρα τοῦ Ἀχιλλέως. Τοῦτου δὲ γενόμενος πιστὸς φίλος συνέξστράτευσεν ὕστερον εἰς τὴν Τροίαν. Ἐνταῦθα ὁ Πάτροκλος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὀργῆς τοῦ Ἀχιλλέως κατὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος, καθ' ἣν ἀπεῖχε τοῦ ἀγῶνος, ἔμεινε πάντοτε πλησίον τοῦ φίλου παρηγορῶν αὐτόν. Ὅτε δὲ διὰ τῆς μητρὸς τοῦ Ἀχιλλέως Θέτιδος πρὸς τὸν Δία σφοδρὰ ἠγέρθη μάχη μεταξὺ τῶν Τρώων καὶ Ἀχαιῶν καὶ ἐκατέρωθεν πολλοὶ ἐφονεύθησαν, οἱ Ἕλληνες νοήσαντες ὅτι εἶχον ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς τοῦ Ἀχιλλέως ἐπεμφσαν πρὸς αὐτὸν προσθείαν, ἵνα πείσωσιν αὐτόν νὰ συμμετάσχη τοῦ πολέμου. Ἄλλ' ὁ Ἀχιλλεὺς ἠρνήθη. Τότε ὁ Πάτροκλος βλέπων τὸν ἀπελπισμὸν τῶν Ἀχαιῶν προσῆλθε πρὸς τὸν φίλον Ἀχιλλέα καὶ ἔστη πλησίον αὐτοῦ δάκρυα θερμὰ χέων. Ὁ Ἀχιλλεὺς ἰδὼν τὸν Πάτροκλον κλαίοντα εἶπε: «Διατὶ δακρύεις, ὦ Πάτροκλε, ὡς κόρη μικρά; Μήπως ἔχεις νὰ αναγγείλῃς τι δυσάρεστον εἰς ἐμὲ ἐκ τῆς παιρίδος μου; Ὁ πατήρ σου ζῆ καὶ ὁ ἐμός, περὶ τῶν ὁποίων ἠδυνάμεθα νὰ λυπηθῶμεν, ἂν ἐμανθάνομεν ὅτι ἀπέθανον. Μήπως κλαίεις, διότι οἱ Ἀχαιοὶ καταπιέζονται καὶ φονεύονται ὑπὸ τῶν Τρώων πλησίον τῶν πλοίων ἕνεκα τῆς παραβάσεως τῶν δικαίων; Εἰπέ μοι, μή μοι ἀποκρύπτῃς τι, ἵνα μάθωμεν ἀμφοτέρωθεν».

Πρὸς τὸν Ἀχιλλέα βαρέως στενάζων ἀπήντησεν ὁ Πάτροκλος:

«Ὁ Ἀχιλλεῦ, ἰσχυρότατε ἐκ τῶν Ἀχαιῶν· μεγίστην δυστυχίαν καταπιέζει τοὺς Ἀχαιοὺς ἐκ τῶν ἀρίστων ἄλλοι μὲν ἐφονεύθησαν, ἄλλοι δὲ κείνται τετραυματισμένοι πλησίον τῶν πλοίων.

Ἐπληρώθη ὁ κρατερός Διομήδης, ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ Ἀγαμέμνων, ὁ Εὐρύαλος, σὺ δὲ ἀκόμη εἶσαι ἐξωργισμένος ; Εἶθε ποτὲ νὰ μὴ με καταλάβῃ τοιαύτη ὀργή, ὅποια κατέλαβε σέ. Ἐκ τῆς ἐπιμονῆς σου εἰς τὴν ὀργὴν συμπεραίνω ὅτι δὲν εἶνε πατήρ σου ὁ Πηλεὺς οὐδὲ ἡ Θέτις μήτηρ σου, ἀλλ' ἡ γλαυκὴ θάλασσα σὲ ἐγέννησε καὶ αἱ πέτραι αἱ σκληραί. Ἄν ὑπὸ ματαιίας ἐμποδίζουσαι νὰ μετὰσσης σὺ τοῦ πολέμου, πέμψον ἐμὲ τάχιστα, δὸς δέ μοι καὶ τοὺς στρατιώτας σου, ἵνα ἔλθω εἰς σωτηρίαν τῶν Ἀχαιῶν. Δὸς εἰς ἐμὲ νὰ ἐνδυνῶ τὰ ὄπλα σου, ἵνα οἱ Τρῶες νομίζοντες ἐμὲ ὡς σὲ ἐκ τῶν ὀπλων ἀπομακρυνθῶσιν ἐκ τοῦ πολέμου καὶ ἀπαλλαγθῶσιν οἱ Ἀχαιοὶ ἀπωθούντες τοὺς Τρῶας μακρὰν τῶν πλοίων καὶ τῶν σκηρῶν».

Πρὸς ταῦτα ὁ Ἀχιλλεὺς ἀπαντᾷ τὰ ἐξῆς:

«Ποῖον λόγον εἶπες, ὦ Πάτροκλε ; Ἐγὼ δὲν μετέχω τοῦ πολέμου, ὅχι διότι ἐμποδίζομαι ὑπὸ ματαιίας τινός, ἀλλὰ διότι ὁ Ἀγαμέμνων ἀφήρεσε παρ' ἐμοῦ τὸ γέρας, τὸ ὅποῖον μοι ἔδωκαν οἱ Ἀχαιοί, ὅτε ἐκურτίεσαν τὴν καλῶς ἐκτισμένην πόλιν. Ἄλλ' ἄς ἀφήσωμεν τὰ γεγενημένα καὶ ἄς μὴ ἐνθυμώμεθα αὐτά· δὲν εἶναι δὲ ἐπιτετραμμένον ἀδιαλείπτως νὰ εἶμαι ὠργισμένος, ἄν καὶ εἶπον, ὅτι δὲν θὰ καταπαύσω τὴν ὀργὴν μου, πρὶν ὁ πόλεμος ἀπειλήσῃ τὰ ἐμὰ πλοῖα. Δάβε λοιπὸν σὺ τὰ ὄπλα μου καὶ ἐνδύθητι αὐτὰ καὶ ἄρχε τῶν στρατιωτῶν μου, ὄρμησον δὲ μετὰ δυνάμεως, ἵνα μὴ οἱ Τρῶες κατακάψωσι τὰ πλοῖα καὶ ἀφαιρέσωσιν ἡμᾶς τὴν γλυκεῖαν ἐπάγονον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλ' ἀφοῦ ἐκδιώξης τοὺς Τρῶας ἐκ τῶν πλοίων, ἐπάνελθε πάλιν καὶ μὴ καταδίωκε αὐτοὺς, μηδὲ ἐξακολούθει τὸν πόλεμον».

Ἐνδυσθεὶς λοιπὸν τὴν πανοπλίαν τοῦ Ἀχιλλέως ὁ Πάτροκλος καὶ λαθὼν μεθ' αὐτοῦ τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ ὄρμησε κατὰ τῶν Τρῶων, ὅστινες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, διότι ἐξέλαβον τὸν Πάτροκλον ὡς Ἀχιλλέα. Πολλοὶ ἐκ τῶν Τρῶων ἐφρονέθησαν καταδιωχθέντες μέχρι τῶν πυλῶν τῆς Τροίας, ἀλλὰ καὶ ὁ Πάτροκλος ἐφρονέθη ὑπὸ τοῦ Ἔκτορος. Περὶ τὸ σῶμα τοῦ Πατρόκλου φιλιτάτου ἐταίρου τοῦ Ἀχιλλέως, τοῦ εὐεργέτου καὶ σωτῆρος τῶν Ἀχαιῶν, συνεκροτήθη αἱματηρὰ μάχη, καθ' ἣν οἱ μὲν Τρῶες πειρῶνται τὰ

ὄπλα καὶ τὸ ἄρμα ν' ἀφαιρέσωσιν, οἱ δὲ Ἀχαιοὶ νὰ σώσωσι πάντα ταῦτα μετὰ τιμῆς τοῦ πεσόντος. Κατὰ τὴν κρατερὰν ταύτην μάχην ὁ Μενέλαος φονεύει τὸν Εὐφορβόν, ἀλλ' ὁ Ἐκτωρ ἀφαιρέσας τὴν πανοπλίαν τοῦ Πατρόκλου ἐνδύεται αὐτὴν καὶ ἀνθίσταται κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἠδύναντο οἱ Ἀχαιοὶ νὰ λάβωσι τὸ σῶμα τοῦ Πατρόκλου, ὁ Μενέλαος ἀπέστειλε τὸν Ἀντίλοχον, ἵνα ἀναγγείλῃ πρὸς τὸν Ἀχιλλεῖα τὸν θάνατον τοῦ Πατρόκλου καὶ προτρέψῃ αὐτὸν νὰ σώσωσι τὸν νεκρὸν. Ὁ Ἀντίλοχος, σπεύδει ἵνα ἀναγγείλῃ πρὸς τὸν Ἀχιλλεῖα, τὸν ὅποιον εὗρεν ἰστάμενον ἔμπροσθεν τῶν πλοίων, τὴν λυπηρὰν ἀγγελίαν. «Οἴμοι, ὦ Ἀχιλλεῦ, πόσον λυπηρὰν ἀγγελίαν θὰ μάθῃς, ἢ ὅποια εἶθε νὰ μὴ συνέβαιεν! Ὁ Πάτροκλος κεῖται νεκρὸς περὶ τὸν νεκρὸν οἱ Ἀχαιοὶ μάχονται τὴν πανοπλίαν τοῦ Πατρόκλου ὁ Ἐκτωρ ἀφήρεσεν». Ὁ Ἀχιλλεὺς ἀκούσας ταῦτα μεγάλως ἐλυπήθη, λαβὼν δὲ δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν κόνιν μαύρην ἔρριψεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του καὶ κατήσχυε τὸ χαριέν πρόσωπον, ἐκάθισε δὲ ἐπὶ τοῦ ὠραίου χιτῶνος ἢ μαύρην κόνιν, αὐτὸς δὲ μεγάλως ἐξαπλωθεὶς ἔκειτο ἐπὶ τῆς κόνεως καὶ ἔτιλλε διὰ τῶν χειρῶν τὴν κόμην. Καὶ αἱ ὑπέρβριαι, τὰς ὁποίας ὁ Ἀχιλλεὺς καὶ ὁ Πάτροκλος εἶχον ἀποκτήσῃ ἐκ λαφυραγωγίας, λυπούμεναι μεγάλως ἐθρήνουν καὶ προσδραμοῦσαι πρὸς τὸν Ἀχιλλεῖα ἐπληττον διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν τὰ στήθη. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἀντίλοχος κρατῶν τὰς χεῖρας τοῦ Ἀχιλλεῖως ὠδύρετο καὶ ἐστέναζε φοβούμενος μήπως ὁ Ἀχιλλεὺς ἀποκόψῃ τὸν λαιμὸν διὰ τοῦ ξίφους. Ἡ Θέτις, ἡ μήτηρ τοῦ Ἀχιλλεῖως, ἀκούσασα τοὺς δεινοὺς στεναγμοὺς τοῦ υἱοῦ, προσελθοῦσα λέγει πρὸς αὐτόν· «Τέκνον, διατί κλαίεις; Τί πένθος οὐ κατέλαβεν; Εἰπέ, μὴ κρύπτῃς τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ· ὅ,τι νῆχθήθῃς καὶ ἐξήτησας παρὰ τοῦ Διός, τοῦτο συνέβη, οἱ Ἀχαιοὶ δηλαδὴ ἔπαθον ἐπονείδιστα». Πρὸς τὴν μητέρα ὁ Ἀχιλλεὺς ἀπαντᾷ· «Βεβαίως, ὦ μητὲρ, ὁ Ζεὺς ἐξετέλεσεν ὅ,τι νῆχθήθην, ἀλλὰ τί μοι ὄφελος ἐκ τούτου, ἀπ' οὗ ὁ ἀγαπητός μου φίλος Πάτροκλος ἐφονεύθη, τὸν ὅποιον ἐγὼ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους φίλους ἠγάπων ἴσον πρὸς ἐμαυτόν; Τοῦτον ἔχασα, τὰ δὲ ὄπλα αὐτοῦ ὁ Ἐκτωρ ἐκδύσας ἀφήρεσε. Τὰ ὠραῖα ταῦτα ὄπλα οἱ Θεοὶ ἔδωσαν δῶρον ἐν

τὸν Πηλέα κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐτέλεσε τοὺς γάμους αὐτοῦ μετὰ σοῦ. Εἶδε σὺ μὲν νᾶ ἦσο μετὰ τῶν ἀθανάτων θεῶν, ὁ δὲ Πηλεὺς νᾶ εἶχεν ἄλλην θνητὴν σύζυγον. Τώρα καὶ σὺ θὰ δοκιμάσῃς πένθος μέγα, διότι δὲν θὰ ὑποδεχθῆς πάλιν τὸν νίον σου ἐπανερχόμενον. Ἡ φιλοτιμία μου ἀπαιτεῖ νᾶ μὴ ζήσω πλέον, μηδὲ νᾶ συγκαταριθμῶμαι μετὰ τῶν ἀνδρῶν, ἂν ὁ Ἐκτωρ δὲν φονευθῆ ὑπὸ τοῦ δόρατός μου καὶ δὲν ἀποτίῃ τὰ ἀντίποινα διὰ τὴν σκύλευσιν τοῦ Πατρόκλου». Ἡ μήτηρ Θέτις ἀπήντησε: «Ταχέως θὰ ἀποθάνῃς, τέκνον μου, ἀφοῦ φονεύσῃς τὸν Ἐκτορα». Ὁ Ἀχιλλεὺς μὴ ἀναλογιζόμενος τὴν ἀπειλὴν τῆς μητρός, ἀλλὰ τὸν φίλον Πάτροκλον θέλων νᾶ ἐκδικήσῃ λέγει: «Ἄς ἀποθάνω εὐθύς, ἀφοῦ δὲν ἦτο εἰμαρμένον νᾶ βοηθῆσω τὸν φίλον μου φονεούμενον. Οὗτος μὲν μακρὰν τῆς πατρίδος ἐφονεύθη, ἐγὼ ὅμως ἔλειψα ὥστε νᾶ ἀποκρούσω τὸ κατηραμένον κακόν, ἀλλὰ τώρα θὰ ἀπέλθω, ἵνα συναντήσω τὸν φονέα τοῦ φίλου μου».

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἀχιλλεὺς ἠγέρθη καὶ φωνήσας μεγάλως κατετρόμαξε τοὺς Τρῶας, ἐκ τῶν ὁποίων δῶδεκα ἄριστοι ἐφονεύθησαν. Τότε οἱ Ἀχαιοὶ τὸν Πάτροκλον λαβόντες ἀπέθεσαν ἐντὸς φερέτρου, μετέφερον ἐκ τῆς τάφρου εἰς τὴν σπηλὴν, παρηκολούθει δὲ καὶ ὁ Ἀχιλλεὺς δακρύων, διότι εἶδε τὸν φίλον κείμενον ἐντὸς φερέτρου. Οἱ Ἀχαιοὶ καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἀνεστέναζον γοῶντες διὰ τὸν θάνατον τοῦ Πατρόκλου, τοῦ θρήνου δὲ ἐξῆρχεν ὁ Ἀχιλλεὺς θέσας τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ φίλου καὶ στενάζων εἶπε πρὸς τοὺς στρατιώτας: «Ὅντως μάταιον λόγον εἶπον κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν παρεθάρρυνα εἰς πόλεμον τὸν ἦρωα Πάτροκλον, ὅτι ἐκπορθήσας τὴν Τροίαν θὰ φέρω εἰς τὴν πατρίδα αὐτὸν μετὰ πολλῶν λαφύρων· ἀλλ' ὁ Ζεὺς δὲν ἐκτελεῖ πάσας τὰς διαθέσεις τῶν ἀνθρώπων· πεπρωμένον εἶνε καὶ οἱ δύο νᾶ βράσωμεν τὴν γῆν διὰ τοῦ αἵματος ἡμῶν ἐνταῦθα εἰς τὴν Τροίαν, οὐδὲ ἐμὲ νᾶ ὑποδεχθῆ ὁ γέρον Πηλεὺς, οὐδὲ ἡ μήτηρ Θέτις, ἀλλ' ἐνταῦθα νᾶ μὲ καλύψῃ ἡ Γῆ. Τώρα λοιπόν, ὦ Πάτροκλε, ἀφοῦ ἐγὼ ὑστερος σοῦ θὰ ἔλθω ὑπὸ τὴν γῆν, δὲν θὰ σὲ κτερίσω πρὶν φέρω ἐνταῦθα τὰ ὄπλα, τὰ ὁποῖα ἀφήρεσεν ὁ Ἐκτωρ, τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ πρὶν ἀποσφάξω δῶδεκα τέκνα

ἄλλων Τρώων ἔμπροσθεν τῆς πυρᾶς. Μέχρι τότε θὰ κείσῃ ἀταφροσ πλησίον τῶν πλοίων, Τροάδες δὲ καὶ Λορδανίδες θὰ σὲ κλαύσωσι νύκτα καὶ ἡμέραν».

Οὕτως εἰπόν ὁ Ἀχιλλεὺς διέταξε τοὺς φίλους πέριξ τῆς πυρᾶς νὰ στήσωσι τρίποδα μέγαν, ἵνα πλύνωσι τὸ σῶμα τοῦ Πατρόκλου, ὅπερ ἐκάλυψαν διὰ λινῆς σινδόνας, κλαίοντες δι' ὅλης τῆς νυκτὸς αὐτόν. Ἐνῶ ταῦτα ἐγίνοντο, κατέρχεται ἐκ τοῦ Ὀλύμπου ἡ Θέτις φέρουσα τὴν πανοπλίαν πρὸς τὸν Ἀχιλλεῦα, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ Ἥφαιστος κατασκεύασεν. Ὁ Ἀχιλλεὺς ἐνδυθεὶς τὴν πανοπλίαν καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τὴν συνάθροισιν τῶν ἡγεμόνων παρορμᾷ αὐτοὺς εἰς μάχην. Γενομένης μάχης πολλοὶ ἐκ τῶν Τρώων φονεύονται, οἱ δὲ λοιποὶ φεύγουσιν εἰς τὴν πόλιν, δώδεκα δὲ νεανίας ζωγρεῖ αὐτὸς ὁ Ἀχιλλεὺς εἰς ποινὴν τοῦ Πατρόκλου.

Ἀποῦ ἐνεκλείσθησαν οἱ Τρῶες εἰς τὴν πόλιν, μόνος ὁ Ἔκτωρ ἀνθίστατο κατὰ τοῦ Ἀχιλλέως, παρὰ τὰς προτροπὰς τοῦ πατρὸς Πριάμου καὶ τῆς μητρὸς Ἐκάβης συμβουλευόντος ὑποχώρησιν.

Ὁ Ἀχιλλεὺς ἰδὼν τὸν Ἔκτορα ὄρμησε κατ' αὐτοῦ ὡς κύων, ὅστις καταδιώκει ἔλαφον, καὶ προφθάσας αὐτόν πρὸ τῶν πυλῶν διέσχισε διὰ δόρατος τὸν ἀνχένα καὶ ἀφῆκε νεκρὸν καὶ δέσας τοὺς πόδας τοῦ νεκροῦ εἰς τὸ ἄρμα ἔσυρεν αὐτόν, ἵνα γίνῃ βορὰ τῶν κυνῶν. Ὁ Ἀχιλλεὺς δὲν ἐλησμόνησε μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἔκτορος τὸν φίλον Πατρόκλον, ὅστις ἔκειτο εἰς τὴν σινηνὴν ἀκλαυστος, ἄθραπτος, ἀλλ' ἐτέλεσε δημοσίᾳ τὴν κηδείαν αὐτοῦ, ἔκλαυσε γοερῶς καὶ ἠρνῆθη νὰ λουσθῇ καὶ νὰ φάγῃ, καθίσας δὲ παρὰ τὴν παραλίαν τῆς πολυφλοίσβου θαλάσσης βαρέως ἐστέναζε, μέχρις οὔτου ὕπνος κατέλαβεν αὐτὸν γλυκός. Ἡ ψυχὴ δὲ τοῦ Πατρόκλου ὁμοιάζουσα κατὰ πάντα πρὸς αὐτόν τὸν ἴδιον κατὰ τὸ μέγεθος, τὰ ὄμματα, τὴν φωνὴν καὶ τὰ ἐνδύματα, ἦλθε καὶ σταθεῖσα πλησίον τοῦ Ἀχιλλέως εἶπε:

«Κοιμᾶσαι, Ἀχιλλεῦ, μὲ ἐλησμόνησας ἀποθανόντα. Θάπτε με ὡς τάχιστα, ἵνα ἔλθω εἰς τὸν ἄδην. Αἱ ψυχὰι τῶν ἀποθανόντων μὲ ἐμποδίζουσι νὰ εἰσελθῶ εἰς τὸν ἄδην, ἐφ' ὅσον ὁ νεκρὸς μου δὲν καῖ καὶ δὲν ἀποδοθῶσιν αἱ προσήκουσαι τιμαί, ἀλλὰ περιπλανῶμαι ματαίως εἰς τὸ ἐρρύπυλον δῶμα τοῦ ἄδου. Σὲ παρα-

καλῶ, δός μοι τὴν χεῖρά σου, διότι δὲν θὰ ἐπανέλθω ἐκ τοῦ ἄδου
 δόποταν μὲ θάνητε. Καὶ εἰς σέ, ὦ θεῖε Ἀχιλλεῦ, μοῖρα εἶνε γὰ
 κατασιραφῆς ὑπὸ τὰ τείχη τῶν Τρώων. Σὲ παρακαλῶ γὰ μὴ
 θέσης τὰ δαιῶ μου, ὦ Ἀχιλλεῦ, μακρὰν τῶν οἴων, ἀλλ' ὁμοῦ,
 καθὼς συνετράφημεν ὁμοῦ εἰς τὸν οἶκόν σου. Ὅμοια λοιπὸν νε-
 κρικὴ θήκη ἄς περικαλύπτῃ τὰ δαιῶ ἡμῶν». Πρὸς ταῦτα ὁ Ἀχιλ-
 λεὺς λέγει: «Διατί ἤλθες ἐνταῦθα; Διατί παραγγέλλεις ταῦτα;
 Ἐγὼ θὰ ἐκτελέσω προθύμως πάντα, ὅσα οὐ διατάτεις. Ἀλλ'
 ἔλθὲ πλησιέστερον καὶ ἐπ' ὀλίγον χρόνον περιβαλόντες ἀλλήλους
 ἄς εὐφρανθῶμεν ἀπὸ τὸν ὀλέθριον θρόνον». Ταῦτα εἰπὼν ἐξέ-
 τεινε τὰς χεῖρας, ἀλλὰ δὲν ἔλαβε τὸν Πάτροκλον, διότι ἡ ψυχὴ
 ἀπῆλθεν. Ὁ Ἀχιλλεὺς τότε ἐκπλαγεὶς ἀνηγέρθη ἀπὸ τοῦ ὕπνου
 καὶ παρασκευάσας μεγάλην πυρὰν ἔθηκεν ἐπ' αὐτῆς τὸν νεκρὸν
 καὶ ἐθυσίασε δώδεκα νέους αἰχμαλώτους, αὐτὸς δὲ σταθεὶς μακρὰν
 τῆς πυρᾶς ἀπέκειρε τὴν ξανθὴν κόμην καὶ καθὼς ὁ πατὴρ ὀδύρε-
 ται, ὅταν καίῃ τὰ ὄστα τοῦ παιδός, οὕτως ὁ Ἀχιλλεὺς ἔκλαιεν,
 ὅτε ἔκαιε τὰ ὄστα τοῦ Πατρόκλου. Μετὰ ταῦτα συνήθρισε τὴν
 τέφραν εἰς χρυσὴν κάλπην καὶ ἐναπέθηκεν ἐπὶ τύμβου μεγάλου,
 εὐρέος καὶ ὑψηλοῦ καὶ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἐτέλεσεν ἐπισήμως ἀγῶ-
 νας, κατὰ τοὺς ὁποίους ἠγωνίσθησαν οἱ Ἕλληνες ἠγεμόνες περὶ
 βραβείων. Ἀποῦ ἐτελείωσαν οἱ ἀγῶνες, οἱ μὲν ἄλλοι ἠγεμόνες
 ἀπῆλθον εἰς τὰ πλοῖα, ἵνα φάγωσι καὶ κοιμηθῶσιν, ἀλλ' ὁ Ἀχιλ-
 λεὺς μόνος μέινας δὲν ἐκοιμήθη, ἀλλ' ἔκλαιε τὸν ἀγαπητόν του
 φίλον καὶ ἐστρέφετο ἐπὶ τῆς κλίνης ἄλλοτε ἐπὶ τῶν πλευρῶν,
 ἄλλοτε ὕπτιος, ἄλλοτε πρηγῆς, ἐνθυμούμενος τοῦ Πατρόκλου τὴν
 ἀνδρείαν καὶ ὅσα μετ' αὐτοῦ ἔπραξεν ἔργα καὶ ὅσα πάθη συνέπαθε
 καὶ ὅσους πολέμους ἐπολέμησε. Στηριζὰς δὲ τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ
 βραχίονος παρεδόθη εἰς ὑπερβολικὴν λύπην καὶ ὠργίσθη κατὰ τῶν
 θεῶν, οἵτινες τόσον μέγα δυστύχημα παρεσκευάσαν εἰς αὐτόν, μο-
 νολογῶν δὲ ὠμολόγει ὅτι οὐδεμίαν χαρὰν αἰσθάνεται πλέον εἰς
 τὸν κόσμον, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀπώλεσε τὸν Πάτροκλον, τὸν ὁποῖον
 ἡγάπα ἴσα πρὸς ἑαυτόν.

— Πυθαγόρας ἐρωτηθεὶς τί εἶσι φίλος, «ἄλλος ἐγώ», ἀπεκρίθη.

Ἡ ἐγκράτεια.

Ὁ Σωκράτης προτρέπων τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἰς ἐγκράτειαν ἔλεγεν·

« Ἡ ἐγκράτεια εἶνε καλὸν καὶ ἀγαθὸν κτῆμα. Ἄν ποτε γίνῃ πόλεμος πρὸς τοὺς ἐχθροὺς, ἔλεγε, καὶ θελήσωμεν νὰ ἐκλέξωμεν στρατηγὸν ἱκανὸν ἡμᾶς μὲν νὰ σώσῃ ἐκ τοῦ κινδύνου, τοὺς δὲ πολεμίους νὰ νικήσῃ, ποῖον θὰ ἐκλέξωμεν; Ἄρα γε θὰ ἐκλέξωμεν ἐκεῖνον, ὅστις εἶναι ἀκρατής, κυριεύεται δηλ. ὑπὸ τῶν φαγητῶν, τοῦ ὕπνου, τοῦ ζήγους, τοῦ θάλπου καὶ τοῦ κόπου; Ὅχι βεβαίως τὸν ἀκρατῆ, διότι οὔτε ἡμᾶς δύναται νὰ σώσῃ, οὔτε τοὺς ἐχθροὺς νὰ νικήσῃ. Ἄν μέλλοντες νὰ ἀποθάνωμεν θέλωμεν νὰ παραδώσωμεν τοὺς ἄρρενας παῖδας ἵνα παιδεύσῃ, ἢ ὑπανδρεύσῃ τὰς θυγατέρας ἡμῶν, ἢ διαφυλάξῃ ὑπὲρ αὐτῶν τὴν περιουσίαν, εἰς τίνα θὰ ἐμπιστευθῶμεν ταῦτα, εἰς τὸν ἀκρατῆ ἢ εἰς τὸν ἐγκρατῆ; Βεβαίως εἰς τὸν ἐγκρατῆ. Εἰς ἀκρατῆ δοῦλον δὲν δυνάμεθα νὰ ἐμπιστευθῶμεν μήτε τὰ ποίμνια ἡμῶν μήτε τὰς ἀποθήκας μήτε τὰ ποίμνια ἡμῶν μήτε τὰς ἀποθήκας μήτε τὴν ἐπιμέλειαν τῶν κτημάτων ἡμῶν. Ὁ ἀκρατής καὶ εἰς τοὺς ἄλλους εἶνε βλαβερὸς καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀκόμη βλαβερῶτερος, διότι ὄχι μόνον τὴν περιουσίαν αὐτοῦ φθείρει, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν. Καὶ εἰς τὴν συναστροφὴν δὲν δυνάμεθα νὰ εὐχαριστηθῶμεν διὰ βλέπωμεν ἄνθρωπον νὰ προσέξῃ εἰς τὰ φαγητὰ καὶ εἰς τὰ ποτὰ μᾶλλον, ἢ εἰς τοὺς φίλους οἱ ὁποῖοι συναστρέφονται αὐτόν. Ἄφοῦ λοιπὸν ἡ ἀκράτεια εἶνε τόσον κακόν, πρέπει ἐκ παντὸς τρόπου νὰ ἀγαπῶμεν τὴν ἐγκράτειαν, ἢ ὁποία εἶνε ἢ κρηπίς τῆς ἀρετῆς. Ἄνευ τῆς ἐγκρατείας δὲν δυνάμεθα οὔτε νὰ μάθωμέν τι, οὔτε νὰ μελετήσωμεν ἀξιολόγως. Ἐκεῖνος λοιπὸν, ὅστις θέλει νὰ εἶνε ἐλεύθερος, πρέπει νὰ μὴ εἶνε δοῦλος τῶν ἡδονῶν. Οἱ ἀκρατεῖς ὄχι μόνον ἐμποδίζονται τὰ κάλλιστα νὰ πράττωσιν, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζονται νὰ πράττωσι τὰ αἰσχιστά. Οἱ ἀκρατεῖς δουλεύουσι κακίστην δουλείαν. Τὴν σοφίαν, ἢ ὁποία εἶνε τὸ μέγιστον ἀγαθόν, παρεμποδίζει ἡ ἀκρασία ».

Ἡ βασιλόπαις Ἴφιγένεια.

Οἱ Ἕλληνες ἀποφασίσαντες νὰ τιμωρήσωσι τὴν ὕβριν τοῦ Πάριδος, ἀρπάσαντος τὴν βασιλίσσαν τῆς Σπάρτης Ἑλένην, συνθηροῦσθησαν ἐκ πασῶν τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν κόλπον τῆς Αὐλίδος, παραθαλασσίου πόλεως τῆς Βοιωτίας, ἀπέναντι τῆς Χαλκίδος. Ὁ στόλος συνέκειτο ἐκ 1200 πλοίων καὶ ὁ στρατὸς ἐξ 120 χιλιάδων μαχητῶν. Τὴν ἀρχηγίαν αὐτῶν εἶχεν ὁ κραταῖος βασιλεὺς τῶν Μυκητῶν Ἀγαμέμνων. Ἐνταῦθα ὅμως ἔμειναν ἀκίνητοι, διότι ἐναντίοι ἄνεμοι σταλέντες ὑπὸ τῆς ἀδικηθείσης Ἀρτέμιδος ἐκόλυον τὸν πλοῦν, ἐπειδὴ ὁ Ἀγαμέμνων εἶχε φονεύσει κατὰ τὸ κυνήγιον ἱερὰν ἔλαφον. Ὁ μάντις Κάλχας συμβουλευθεὶς τοὺς χρήσμοὺς περὶ τῆς ἐναντιότητος ταύτης τῶν ἀνέμων ἔμαθεν, ὅτι ἡ Θεὰ Ἄρτεμις δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων ν' ἀναχωρήσωσι μῆτε νὰ κερδήσωσι τὴν νίκην κατὰ τῶν Τρώων, ἂν δὲν θυσιασθῇ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ αὐτῆς ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀγαμέμνονος Ἴφιγένεια.

Τοῦτο μαθὼν ὁ Ἀγαμέμνων μεγάλως ἐθλίβη καὶ κατ' οὐδένα τρόπον συνήγει εἰς τὴν θυσίαν τῆς θυγατρὸς· ἀπεφάσισε δὲ νὰ διαλύσῃ τὸν στρατὸν· ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μενέλαος ἐλθὼν εἰς τὴν σκηνὴν ἱκετεύει νὰ σκεφθῇ ὀριμώτερον, ὑπενθυμίζων ὅτι ὡς ἀρχιστράτηγος πάντων ἡμοῦ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὡς ἀπόγονος ἥρώων ἔχει καθήκοντα, πρὸ τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ λέγει πρὸς αὐτόν, ὅτι ὀφείλει χάριν τῆς πατρίδος νὰ ἐπιβάλλῃ σιγὴν εἰς τὴν θλίψιν αὐτοῦ. Τέλος μετὰ πολλὰς προσπαθείας πείθει αὐτὸν νὰ στείλῃ ἄνθρωπον εἰς Ἄργος, ἵνα καλέσῃ εἰς Αὐλίδα τὴν σύζυγον αὐτοῦ Κλυταιμνήστραν καὶ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἴφιγένειαν, μὴ γνωρίζων ὅμως πρὸς αὐτὰς τὸν σκοπὸν τῆς προσκλήσεως.

Ἄλλὰ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ ἀπεσταλμένου καὶ τὴν ἐπιστροφήν τοῦ Μενελάου εἰς τὸ στρατόπεδον μείνας μόνος τὴν νύκτα εἰς τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ἠσθάνθη ἀμέσως ὡς πατὴρ ἐξεγειρομένην τὴν καρδίαν καὶ ὅτι θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ συγκρατήσῃ τὴν θλίψιν καὶ νὰ ἴδῃ θυσιαζόμενον τὸ ἑαυτοῦ τέκνον· ὅθεν καλέσας ἐσπεύσμενός θεράποντα γέροντα καὶ ἀφωσιωμένον εἰς αὐτόν, διηγεῖται:

ἐμπιστευτικῶς ὅποιον κίνδυνον διατρέχει ἡ Ἰφιγένεια καὶ παρηγγέλλει νὰ σπεύσῃ ἀμέσως εἰς Ἄργος ἵνα προλάβῃ τὴν ἀναχώρησιν προσέχων καθ' ὁδόν, ἂν συναντήσῃ τὰς βασιλικὰς ἀμάξας, νὰ στρέψῃ αὐτὰς πρὸς τὰς Μυκήνας. Ἴνα δὲ γίνῃ πιστευτός, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἐπιστολὴν φέρουσαν τὴν σφραγίδα αὐτοῦ. Ἐγράφε δὲ εἰς τὴν σύζυγον, ὅτι τὰ πολεμικὰ ἔλαβον ἄλλην τροπὴν καὶ παρήγγελλε νὰ μένῃ.

Ἡ Κλυταιμνήστρα ὁμῶς ὡς ἔφθασεν ὁ πρῶτος ἀπεσταλμένος, νομίσασα ὅτι ὁ σύζυγος αὐτῆς προσεκάλει, ἵνα μνηστεύσῃ τὴν θυγατέρα μετὰ τινος τῶν ἐκεῖ στρατηγῶν ἢ βασιλέων, κατεχάρη καὶ εὐθὺς ἀνεχώρησεν εἰς Αὐλίδα μετὰ τῆς Ἰφιγενείας, τοῦ μικροῦ Ὀρέστου καὶ πολλῶν θαλαμηπόλων καὶ ἄλλων Ἀργείων νεανίδων. Πορευθεῖσα δὲ δι' ἄλλης ὁδοῦ δὲν συνήντησε τὸν γέροντα θεράποντα καὶ περιχαρῆς ἔφθασεν εἰς Αὐλίδα ἀστράπτουσα ἐκ χρυσοῦ καὶ κοσμημάτων καὶ προπορευομένη τῆς πολυπληθοῦς ἐκείνης ἀκολουθίας.

Ὁ Ἀγαμέμνων ἐνῶ ἦτο βέβαιος πλέον ὅτι εἶχε προλάβῃ τὴν ἀναχώρησιν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ, αἴφνης ὁ πρῶτος ἀπεσταλμένος ἔρχεται εἰς τὴν σκηνὴν καὶ ἀναγγέλλει εἰς αὐτόν, ὅτι συμφώνως πρὸς τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ᾠδήγησεν ἀσφαλῶς τὴν βασίλισσαν καὶ τὴν θυγατέρα καὶ ὅτι ἔφθασαν εἰς τὴν Αὐλίδα καὶ κάθονται ἔξω τοῦ στρατοπέδου πλησίον τῆς κρήνης, ἵνα ἀναπαυθῶσι. Λέγει δὲ ὅτι, εὐθὺς ὡς ἔγινε γνωστόν, ὅτι ἡ βασιλόπαις ἔφθασε, πλῆθος πολὺ συνέρρευσε ἐκεῖ, ἵνα θαυμάσῃ αὐτήν· καὶ ἄλλοι μὲν ἔλεγον ὅτι ἐκάλεσεν αὐτήν ὁ πατὴρ ἵνα νυμφεύσῃ, ἄλλοι δ' ὁμῶς ἵνα θυσίᾳ εἰς τὴν Ἀρτέμιδα.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀγαμέμνων καταλαμβάνεται ὑπ' ἀπελπισμοῦ. «Πῶς νὰ ἐξέλθω, λέγει, εἰς προὔπαντησιν τῆς συζύγου μου! πῶς νὰ ὀμιλήσω πρὸς αὐτήν! πῶς ν' ἀτιεῖσω τὴν Ἰφιγενειάν μου!» Καὶ καταβληθεὶς ἐκ τῶν σκέψεων τούτων κλαίει.

Παρὼν εἶναι μόνον ὁ ἀδελφὸς Μενέλαος· ἀλλὰ καὶ οὗτος, ἰδὼν τὰ δάκρυα τοῦ ἀδελφοῦ, συγκινεῖται καὶ δὲν παρακινεῖ πλέον αὐτὸν νὰ θυσιάσῃ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα, ἀλλ' ὀρκίζεται ὅτι θὰ πράξῃ ὅ,τι εἶνε δυνατόν, ἵνα σώσῃ τὴν βασιλόπαιδα παρὰ τὰς ἀπαιτή-

σεις τοῦ πλήθους. Ἄλλ' ὁ πατήρ δὲν ἔχει πλέον ἐλπίδας καὶ λέγει· «Πῶς εἶνε δυνατόν ν' ἀνιστῶ τώρα, ὅτε πλέον ἢ θυγάτηρ μου εἶνε ἐνταῦθα; Ὁ Κάλχας θὰ ἔχη ἤδη ἀνακοινώσῃ τὸν χρησμόν εἰς ἅπαντα τὸν στρατόν· ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς ἀσπηρὸς ὢν, εἰθὺς ὡς μάθη ὅτι ἐγὼ ἀροῦμαι νὰ ἀσφαλίσω διὰ τῆς θυσίας τὸν ἀπόπλουν τοῦ στρατοῦ, θὰ ἐξεγείρῃ πάντας τοὺς Ἕλληνας κατ' ἐμοῦ καὶ θὰ κατευθυνθῶσιν εἰς Ἄργος, ἵνα καταστρέψωσιν αὐτό. Διέξοδον λοιπὸν δὲν εὐρίσκω πλέον».

Ταῦτα εἰπὼν στέλλει τὸν ἀδελφὸν ἵνα προλάβῃ, μήπως μάθῃ ἡ Κλυταιμνήστρα τὴν φοβερὰν εἰδήσιν ἀπὸ τοῦδε.

Μετ' ὀλίγον φθάνουσι πρὸ τῆς σκηνῆς αἱ ἄμαξαι αἱ φέρουσαι τὴν Κλυταιμνήστραν· πρώτη δὲ τρέχει νὰ ἐναγκαλισθῇ τὸν πατέρα αὐτῆς ἡ Ἴριγένεια.

Ἡ νεαρὰ βασιλόπαις ἀφελέστατα πίπτει εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρὸς καὶ λέγει· «Ἄφες νὰ σὲ ἀσπασθῶ, πάτερ. Πόσον καιρὸν εἶχον νὰ σὲ ἴδω! Πόσον χαίρω, διότι σὲ βλέπω· ἀλλὰ φαίνεσαι ἄθυμος. Τί ἔχεις;» Τότε ὁ Ἀγαμέμνων, ἀφοῦ ἠσπάσθη αὐτήν, εἶπεν· «Οἱ Βασιλεῖς πολλὰς φροντίδας ἔχουσι, τέκνον μου, καὶ λυποῦμαι, διότι μετ' ὀλίγον θὰ σὲ χωρισθῶ».

— «Μὴ φεύγῃς λοιπόν, πάτερ μου· μένον μεθ' ἡμῶν εἰς τὸν οἶκον».

— «Καὶ ἐγὼ ἐπιθυμῶ τοῦτο, ἀλλ', ἐπειδὴ εἶνε ἀδύνατον, κλαίω».

— «Ἄλλ' ἐλπίζω εἰς τοὺς Θεοὺς, ὅτι θὰ νικήσητε τοὺς ἐχθρούς».

— «ᾠ! ἡ ἐκοστρατεία αὕτη μὲ ἔχει ἤδη καταστρέφει πρὶν ἢ τελειώσῃ ὑπὲρ ἡμῶν! Ὑπόθεσις σπονδαία μὲ κρατεῖ ἐνταῦθα, εἶνε ἀδύνατον εἰς ἡμᾶς ν' ἀποπλεύσωμεν, ἂν δὲν τελειώσῃ....»

Ἀδυνατῶν ὅμως νὰ συγκρατήσῃ ἐπὶ πλέον τὴν συγκίνησιν πρὸ τῆς ἀφελοῦς Ἴριγενείας προτρέπει αὐτήν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σκηνὴν καὶ ἀσπασθεῖς φιλοστόργως φεύγει μακρὰν.

Ἐν τῷ μεταξῷ ὁ πιστὸς θεράπων τοῦ Ἀγαμέμνονος μὴ εὐρὼν τὴν βασίλισσαν εἰς Ἄργος ἐπιστρέφει ἐσπευσμένως καὶ ἀναζητεῖ αὐτὴν πανταχοῦ, εὐρὼν δ' αὐτὴν πρὸ τῆς σκηνῆς τοῦ συζύγου ἀποκαλύπτει, ὅσα ὁ τεθλιμμένος σύζυγος δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ

ἀνακoinώση πρὸς αὐτήν. Ἡ δυστυχὴς μήτηρ ἀπελπίζει καὶ ὀδυρομένη γονυπετεῖ πρὸ τοῦ Ἀχιλλέως, ὅστις εἶχεν ἔλθῃ ἐκεῖ, ἵνα ζητήσῃ τὸν Ἀγαμέμνονα, διότι ἡ παρουσία τοῦ ἀρχιστρατήγου ἦτο ἀναγκαία εἰς τὸ στρατόπεδον, ἀλλὰ δὲν εὔρεν αὐτόν. Παρακαλεῖ δὲ αὐτὸν νὰ βοηθήσῃ αὐτήν, ἵνα σώσῃ τὸ τέκνον. Ἐκεῖνος καμφοθεὶς ἐκ τοῦ μητρικοῦ ἄλγους ὑπόσχεται μεθ' ὄρκου, ὅτι μετὰ πάσης θυσίας θὰ ἀπομακρύνῃ τὸν κίνδυνον ἀπὸ τῆς βασιλοπαιδος καὶ ἀναχωρεῖ ἀμέσως εἰς τὸ στρατόπεδον πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ὑποσχέσεως.

Ὅτε ἐπέστρεψεν ὁ Ἀγαμέμνων εἰς τὴν σκηνήν, ἡ Κλυταιμνήστρα ὑποδέχεται αὐτὸν ὠργισμένη καὶ ἐλέγχει πικρότατα, διότι δὲν ἀνθίσταται πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ στρατοῦ καὶ ἐρωτᾷ:

«Μήπως δὲν ἔχουσι καὶ ἄλλοι βασιλεῖς θυγατέρας; Πρέπει ἐξ ἀπατος νὰ σφαγῇ ἡ ἡμετέρα; Ἄν ἦσο πατὴρ δίκαιος, θὰ ἔλεγεσ πρὸς τοὺς Ἕλληνας· ἐπιθυμεῖτε νὰ ἀποπλεύσωμεν εἰς τὴν Τρωάδα; ἔχετε δίκαιον. Ἄλλ' ἄς θέσωμεν κληρὸν μεταξὺ τῶν θυγατέρων πάντων ἡμῶν καὶ ἄς προσφέρωμεν εἰς τὴν θεὰν ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν ἤθελε λάχῃ.»

Ἡ Ἰφιγένεια παρῶσα ἀκούει πάντα ταῦτα, κλαίει δὲ καὶ θρηνεῖ ἀπαρηγορήτως καὶ διὰ συζηνητικωτάτων λόγων παρακαλεῖ τὸν πατέρα νὰ σώσῃ αὐτήν.

Ὁ Ἀγαμέμνων πρὸς ταύτην λέγει: «Ἄνευ τῆς θυσίας σου, ὦ κόρη μου, ἡ ἔβρις κατὰ τῆς Ἑλλάδος θὰ μεῖνῃ ἀτιμώρητος, τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα ὠργισμένα καθ' ἡμῶν θὰ δομήσωσιν εἰς τὸ Ἄργος, ἵνα φονεύσωσι καὶ σὲ καὶ ἐμὲ καὶ πάσας τὰς κόρας Ἡ τιμὴ τῆς πατρίδος ἀπαιτεῖ τὴν θυσίαν ταύτην· εἴτε θέλω ἐγὼ νὰ σὲ θυσιάσω, εἴτε δὲν θέλω, ἡ Ἑλλὰς θέλει τοῦτο καὶ ἡ ἀπαίτησις τῆς πατρίδος εἶνε ἀνωτέρα καὶ ἰσχυροτέρα· ἡμεῖς δὲ πρὸ αὐτῆς εἴμεθα ἐλάχιστοι». Εἰπὼν ταῦτα ἐξέρχεται ἐκ τῆς σκηνῆς.

Ἡ δὲ Κλυταιμνήστρα λαμβάνουσα τὴν θυγατέρα εἰς τὰς ἀγκάλας, ὅπως προστατεύσῃ αὐτήν, «τετέλεσται, ἀναφωνεῖ, ἀφ' οὗ ὁ πατὴρ ἐγκαταλείπει ἡμᾶς, ἀπωλέσθημεν».

Ἰδοῦσα δὲ ἡ Κλυταιμνήστρα ἐρχόμενον μακρόθεν τὸν Ἀχιλλεὺς ἀναθαρρεῖ καὶ ἐλπίζει σωτηρίαν, ἀλλὰ ματαίως· διότι καὶ αὐτὸς

ἀναγγέλλει, ὅτι σύμπας ὁ στρατός εἶναι ἀνάστατος καὶ ἀπαιτεῖ νὰ θυσιασθῇ ἡ Ἰφιγένεια. « Ἐγὼ ὁμῶς, εἶπεν ὁ Ἀχιλλεύς, ὑποσχεθεῖς, ὅτι θὰ ὑπερασπίσω αὐτὴν διὰ πάσης θυσίας, θὰ τηρήσω τὴν ὑπόσχεσίν μου καὶ θὰ πολεμήσω μετὰ τῶν ἀνδρῶν μου πρὸς πάντας τοὺς ἄλλους ».

Ἄλλ' ἡ Ἰφιγένεια, εἰς τὴν ὁποίαν ἐπροξένησαν ἐντύπωσιν βαθεῖαν οἱ λόγοι τοῦ πατρὸς αὐτῆς, ἔχει λάβῃ ἤδη ἀπόφασιν γενναίαν, θέλει νὰ ἀποθάνῃ, ἵνα μὴ ἐκθέσῃ μήτε τὸν πατέρα, μήτε ἑαυτήν. Ἡ δειλὴ αὕτη κορασίς λαμβάνει θάρρος καὶ ἐνώπιον τοῦ ξένου προχωρεῖ ἀποφασιστικῶς πρὸς τὴν μητέρα καὶ λέγει: « Οὐχί, μῆτέρο μου, δὲν θέλω νὰ μὲ ὑπερασπίσῃ οὐδεὶς· θὰ ἀποθάνω, ἀπεφάσισα. Ἄκουσον πῶς σκέπτομαι. Εἰς ἐμὲ ἔχει τώρα τὰς ἐλπίδας πᾶσα ἡ Ἑλλάς· ἂν ἀποθάνω, θὰ δυνηθῶσι τὰ πλοῖα ν' ἀποπλεύσωσι, καὶ θὰ κερδήσωσι τὴν νίκην, θὰ μάθωσι δὲ οἱ βάρβαροι ὅτι, ἂν ὑβρίσωσι καὶ εἰς τὸ μέλλον Ἑλληνίδας, δὲν θὰ μείνωσιν ἀτιμώρητοι. Ὁ θάνατός μου λοιπὸν θὰ ὠφελήσῃ καὶ ἡ δόξα, ὅτι ἔσωσα τὴν πατρίδα, θὰ μείνῃ αἰώνιος. Δὲν πρέπει νὰ ἀγαπῶ τόσον πολὺ τὴν ζωὴν. Δὲν μὲ ἐγέννησας μόνον διὰ σέ· μὲ ἐγέννησας διὰ τὴν Ἑλλάδα! Ἀναρίθμητοι κωπηλάται, ἀναρίθμητοι στρατιῶται θὰ λάβωσι διὰ τῆς θυσίας μου τὸ θάρρος, ὅπως ἀποθάνωσιν ὑπὲρ πατρίδος. Ἡ ἐμὴ ζωὴ εἶνε μία. Εἶνε λοιπὸν δίκαιον νὰ τεθῇ αὕτη ὡς ἐμπόδιον εἰς πάντας ἐκείνους; Ἔπειτα, ἂψ' οὐ τοιαύτη εἶνε ἡ θέλησις τῆς θεᾶς, πρέπει θνητὴ ἐγὼ νὰ ἀντιστῶ εἰς αὐτήν; Ὅχι, δίδω τὴν ζωὴν μου εὐχαρίστως· ἄς μὲ θυσιάσωσιν, ἵνα κυριεύσωσι τὴν Τροίαν ».

Πάντες θαυμάζουσι τὴν Ἰφιγένειαν καὶ παραμυθοῦσι τὴν ὀδυρομένην μητέρα. « Μὴ κλαίης, μῆτέρο μου, λέγει, μὴ λυπῆς καὶ ἐμέ· μήτε τοὺς πλοκάμους σου νὰ κόψῃς, μήτε νὰ πενηθοφορήσῃς χάριν ἐμοῦ· διότι θὰ σοὶ μείνῃ ἡ δόξα μου καὶ ὁ βωμὸς τῆς θεᾶς θὰ εἶνε ὁ τάφος μου. Ἀποχαιρέτισον τὰς ἀδελφάς μου καὶ ἐξ ἐμοῦ μὴ ἐνδύσῃς αὐτὸς πένθημα ». Ἐπειτα δὲ λαβοῦσα τὸν μικρὸν ἀδελφὸν Ὀρέστην εἰς τὰς ἀγκάλας, ἀσπάζεται τρυφερῶς καὶ « ἀνάθρεψον αὐτὸν καλῶς, μῆτέρο μου, λέγει, ἵνα ἀναδειχθῇ γενναῖος Ἕλληρ ».

Ἡ δὲ Κλυταιμνήστρα ὀδυρομένη ἐρωτᾷ αὐτήν· «Τίνα ἄλλη παραγγέλιαν ἔχεις, τέκνον μου ;» «Μὴ εἴπῃς ποτὲ λόγον ψυχρὸ πρὸς τὸν πατέρα μου, διότι ἤραγασθὲν νὰ μὲ θυσιάσῃ», ἀπεκρίθη ἡ Ἰφιγένεια.

Καὶ ταῦτα λέγουσα ἀποσπᾶται ἡσύχως ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῆς μητρὸς καὶ ἐρωτᾷ· «Τίς θὰ ἔλθῃ νὰ μὲ λάβῃ, ἵνα μὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὸν βωμόν ;»

— «Καὶ ἐγὼ θὰ ἐξέλθω μετὰ σοῦ, τέκνον μου», ἀναφωνεῖ θρηνοῦσα ἡ μήτηρ.

«Ὅχι· σὺ πρέπει νὰ μείνῃς, μήτέρ μου· τοῦτο εἶνε προσιμότερον καὶ διὰ σὲ καὶ δι' ἐμέ. Ἄς ἔλθῃ τις ἐκ τῶν συμμάχων τοῦ πατρός μου νὰ μὲ ὀδηγήσῃ.»

Καὶ ἰδοὺ ἔρχεται ὁ Ὀδυσσεύς, ἐνδύεται τὴν βασιλικὴν στολὴν καὶ παρακολουθεῖται ὑπὸ ἀκολουθίας τιμητικῆς.

— «Ἄναχωρεῖς, τέκνον μου;» ἀνακραῖζει ἡ δυστυχὴς μήτηρ.

— «Ναί, ὦ μήτέρ μου, ἀναχωρῶ, ὡς βλέπεις ἐνδόξως».

Καὶ ἀποχαιρετίζασα τρυφερῶς αὐτήν ἀκολουθεῖ τὸν Ὀδυσσεῦν σταθερῶ βήματι. Αἱ δὲ θαλαμηπόλοι καὶ αἱ Ἀργεῖαι νεάνιδες ἀκολουθοῦσι δακρύουσαι, ἀλλὰ θαυμάζουσαι τὸν ἡρωϊσμὸν αὐτῆς καὶ λέγουσαι· «Ἡ δόξα σου θὰ μείνῃ αἰώνιος».

Μετ' ὀλίγον φθάνουσιν εἰς τὸ ἄλσος, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου ὑψοῦται ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος· ἐκεῖ τὰ πάντα εἶνε ἔτοιμα εἰς τὴν θυσίαν καὶ ὁ στρατὸς συνηθροισμένος· ἐκεῖ περιμένουσιν οἱ στρατηγοὶ καὶ πάντες οἱ ἄνακτες ἐν στολῇ. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν βασιλέων κἀτωχρὸς ἵσταται ὁ Ἀγαμέμνων· αἰσθάνεται, ὅτι ὀφείλει νὰ δώσῃ τὸ παράδειγμα, ὅπως θυσιάσωσιν οἱ Ἕλληνες τὸ πᾶν ὑπὲρ πατρίδος καὶ προσπαθεῖ ὑπερανθρώπως, ὅπως συγκρατήσῃ τὴν θλίψιν· εἶνε ἥρωα καὶ ἡ ἀκλόνητος θέλησις πνίγει τὸν πόνον τῆς καρδίας, ἀλλ' ὅτε βλέπει ἐρχομένην μακρόθεν τὴν θυγατέρα, λυγμὸς ἀκούσιος ἐκφεύγει ἐκ τοῦ στήθους.

Ἄπαν τὸ πλῆθος τότε συγκινεῖται· ἡ Ἰφιγένεια προχωρεῖ βήματι σταθερῶ, πλησιάζει, οἱ δὲ στρατιῶται ὑποχωροῦσιν ἐκατέρωθεν αὐτῆς ἀνοίγοντες δίοδον· πανταχόθεν κραυγὴ ἐκπλήξεως ἐγείρεται ἐκ τοῦ πλῆθους. Πάντες ἀτενίζουσι πρὸς τὴν ἱεράν κόρην

μετ' ἐνθουσιασμοῦ· καὶ οἱ πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος συρρέουσάντες ἐκεῖ στρατιῶται δὲν παραπονοῦνται πλέον, διότι πρὸ πολλοῦ ἀφῆκαν ἀπροστατεύτους τὰς οἰκογενεῖας αὐτῶν, τοὺς ἀγροὺς ἀκαλλιεργήτους καὶ ἀπῆλθον μακρὰν εἰς τόπους ἀγνώστους· αἰσθάνονται τώρα νέον θάρρος, ὅπως πολεμήσωσιν· εἶνε βέβαιον τώρα, ὅτι θὰ κερδήσωσι τὴν νίκην.

Ἡ Ἰφιγένεια φθάνει πρὸ τοῦ πατρὸς καὶ διὰ γλυκείας φωνῆς ἐν μέσῳ βαθυτάτης σιγῆς τοῦ παρισταμένου πλήθους λέγει·
«Ἦλθον, πάτερ μου, εὐχαρίστως ἵνα θυσιάσω τὴν ζωὴν μου ὑπὲρ πατρίδος, ἀφοῦ τοιαύτη εἶναι ἡ θέλησις τῆς θεᾶς. Ἐἴθε διὰ τῆς θυσίας μου νὰ κερδήσωσι τὰ Ἑλληνικὰ ὅπλα τὴν νίκην καὶ νὰ ἐπανέλθῃτε εἰς τὰς πατρίδας ἔνδοξοι καὶ εὐτυχεῖς».

Ὁ Κάλχας, ὅστις μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης προσήυχετο κατ' ἰδίαν, πλησιάζει τώρα πρὸς τὴν βασιλόπαιδα, φορεῖ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς στέφανον καὶ θέτει πέπλον μακρὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς καὶ στέφανον· ἔπειτα λαμβάνει τὴν νεαρὰν κόρην ἐκ τῆς ζανθῆς κόμης καὶ φέρει αὐτὴν ὀπισθεν τοῦ βωμοῦ. Ἀρχεται τώρα ἡ νεομισμένη τελετὴ, ἀλλὰ μετὰ τὸ πέρας αὐτῆς οὐδεὶς πλέον τολμᾷ νὰ ἠμιλήσῃ, οὐδεὶς νὰ προσίδῃ εἰς τὸν βωμόν. Πάντες ἀποστρέφουσι τεθλιμμένοι τὰ βλέμματα καὶ ἀπομάσσουσι τὰ δάκρυα. Ὁ Κάλχας πλήττει τὸ θῦμα, ἀκούεται ὁ κρότος τῆς καταπιπτούσης μαχαίρας, ἀλλὰ δὲν ἔχει πλέον ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν Ἰφιγένειαν, ἀντ' αὐτῆς δὲ βλέπει ἔλαφον ἀσπαίρουσαν εἰς τὸ αἷμα! Ἡ Ἄρτεμις δὲν εἶχε ζητήσῃ τὴν εὐσεβῆ καὶ φιλοπάτριδα κόρην, ὅπως θυσιασθῆ ἀσπλάγχχνως ἐπὶ τοῦ βωμοῦ· εἶχε ζητήσῃ αὐτήν, διότι ἐκ πασῶν τῶν νεανίδων τῆς Ἑλλάδος αὐτὴν ἠγάπησε περισσότερο. Κατελθούσα δὲ ἐξ οὐρανοῦ ἐντὸς νέφους ἔλαβεν αὐτὴν μεθ' ἑαυτῆς!

Ὁ Κάλχας συγκεινημένος στρέφεται πρὸς τὸ πλῆθος καὶ δεικνύει τὴν ἔλαφον. *«Ἴδετε, λέγει, ἡ θεὰ ἵνα μὴ μιάνη τὸν βωμόν διὰ τοῦ αἵματος τοιαύτης κόρης, ἔστειλεν εἰς ἡμᾶς ἀντ' αὐτῆς ἔλαφον· ἠδ' εὐχαριστήθη δὲ τόσον ἐκ τῆς θυσίας, ὥστε δίδει εἰς ἡμᾶς πλοῦν αἴσιον καὶ παραγγέλλει νὰ σπεύσωμεν ἀμέσως κατὰ τῆς Τροίας».*

Ἄλαλαγμοὶ χαρᾶς ἐκάλυψαν τὴν φωνὴν καὶ ἀγγελιαφόρος σπεύ-
Ἄναγνωσματίριον Ε' τάξ. Ἰω. Κορινθίου

σας ἔφερον ἀμέσως τὴν χαροποιᾶν ἀγγελίαν πρὸς τὴν ὀδυρομένην μητέρα. Μετ' ὀλίγον φθάνει ὁ Ἀγαμέμνων καὶ ἐπιβεβαιοῖ τὰ αὐτά. «Πρέπει, λέγει εἰς τὴν σύζυγον αὐτοῦ, νὰ εἴμεθα καὶ οἱ δύο εὐτυχεῖς, διότι ἡ θυγάτηρ ἡμῶν ἠξιώθη τοιαύτης τιμῆς παρὰ τῆς θεᾶς». Διατάξας δὲ τότε τὰ στρατεύματα νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ πλοῖα, προτρέπει τὴν Κλυταιμνήστραν νὰ λάβῃ τὸν μικρὸν Ὀρέστην καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Ἄργος πρὸς τὰ ἄλλα τέκνα.

Ἐκείνη ἀκούει αὐτὸν σιωπηλῆ καὶ περίλυπος. Ὅτε δὲ τὰ πλοῖα ἀνεχώρησαν καὶ περίξ αὐτῆς ἐβασίλευεν ἡ σιγὴ καὶ ἡ ἡρεμία, τότε βραδέως ἀναβαίνει ἐπὶ τῆς βασιλικῆς ἀμᾶξης ἐνδεδυμένη ἐσθῆτα ἀπλουστάτην, ἀλλ' οὐχὶ πένθιμον. Βλέπουσα δὲ τὰ πλοῖα ἀπομακρυνόμενα ταχέως ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ οὐρίου ἀνέμου, πρὶν ἀπέλθῃ, στρέφεται πρὸς ἀνατολάς, ὑψοῖ τοὺς δεδακρυσμένους ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τείνει χεῖρας ἰκέτιδας πρὸς τὰ ἄνω λέγουσα· «Ὡ θεά, σὺ ἦτις ἔλαβες ἀπ' ἐμοῦ τὸ τέκνον μου, προστάτευσον τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα καὶ τὸν σύζυγόν μου καὶ δὸς εἰς αὐτοὺς τὴν νίκην καὶ τὸν θρίαμβον».

Μεγαλοδοωρία τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ἀλέξανδρος ὁ μέγας βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἦτο φύσει ἐλευθεριώτατος πρὸς πάντας, πολυάκις δὲ καυχώμενος ἔλεγεν ὅτι «μόλις τὰ πλοῦτη τῶν Περσῶν ἠδύνατο νὰ ἀρκέσωσιν εἰς τὴν ἐλευθεριότητα αὐτοῦ». Ὁ Πέριλλος, εἷς ἐκ τῶν φίλων, ἐζήτησέ ποτε χρήματα ὡς προίκα τῶν θυγατέρων αὐτοῦ. Ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε νὰ δοθῶσιν εἰς αὐτὸν πεντήκοντα τάλαντα, ἀλλ' ὁ Πέριλλος ἐκπλαγείς διὰ τὸ μέγα τοῦτο ποσὸν εἶπεν· «Ἀλέξανδρε, ἀρκετὰ εἶνε μόνον δέκα τάλαντα».

Πρὸς ταῦτα ἀπήντησεν ὁ Ἀλέξανδρος· «Εἰς σὲ μὲν εἶνε ἀρκετὰ νὰ λάβῃς δέκα, εἰς ἐμὲ ὅμως δὲν ἀρμόζει νὰ δώσω τόσον ὀλίγα». Ἄλλοτε πάλιν ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε τὸν ταμίαν αὐτοῦ νὰ δώσῃ εἰς τὸν φιλόσοφον Ἀναξαγόραν ὅσα χρήματα ἤθελε ζητήσῃ. Ὁ ταμίαις εἶπεν, ὅτι ὁ φιλόσοφος ζητεῖ μέγα ποσόν, ἑκατὸν τάλαντα. «Ὅρθῶς πρῶττει, ἀπεκρίθη ὁ Ἀλέξανδρος, ζη-

τῶν τόσον πολλά, διότι γνωρίζει ὅτι ἔχει φίλον, ὅστις καὶ δύναται καὶ θέλει νὰ χαρίζῃ πολλά».

Μετὰ τῆς μεγαλοδοξίας καὶ ἐλευθεριότητος ὁ Ἀλέξανδρος συνέδεε καὶ τὴν φιλοφροσύνην, μετὰ τῆς ὁποίας μόνῃς ἀληθῶς χαρίζονται οἱ δίδοντες. Τῶν Μακεδόνων τις ἤλαυνεν ἡμίονον φέροντα χρυσίον πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἡμίονος ἦτο κεκμηκώς, αὐτὸς ὁ Μακεδὼν ἐπιθέσας αὐτὸ ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ ἔφερε τὸ φορτίον. Ἰδὼν ὁ βασιλεὺς, ὅτι οὗτος ἐπιέζετο ὑπὸ τοῦ βάρους τοῦ χρυσοῦ καὶ μαθὼν ὅτι τοῦτο φέρει πρὸς αὐτόν, ἐν ᾧ ἔμελλε νὰ καταθέσῃ τοῦτο, εἶπεν· «ὦ ἄνθρωπε, μὴ ἀποκάμῃς ἀλλὰ ὑπόμεινε ἀκόμῃ ὀλίγον καὶ φέρε τὸ χρυσίον εἰς τὴν σκηνὴν σου».

Ἐν γένει ἐλυπεῖτο καὶ δυσηρεστεῖτο περισσότερο κατ' ἐκείνων, οἱ ὅποιοι δὲν ἤθελον νὰ λάβωσιν τι παρ' αὐτοῦ ἢ κατὰ τῶν ζητούντων τι. Καὶ πρὸς τὸν Φωκίωνα ἔγραψεν ἐπιστολὴν λέγων «ὅτι δὲν θέλει αὐτὸν τοῦ λοιποῦ φίλον, ἂν ἐπιμένῃ νὰ μὴ δέχῃται παρ' αὐτοῦ χάριτας». Καὶ πρὸς τὸν Σεραπίωνα δέ, ὅστις ἦτο φίλος καὶ μετ' αὐτοῦ συνέπαιζε σφαίρας, οὐδὲν ἔδιδε, διότι οὐδὲν ἐζήτηε οὗτος. Ὅτε λοιπὸν ὁ Σεραπίων ἐλθὼν ἵνα παίξῃ σφαίρας, εἰς ἄλλον ἔρριπτε σφαῖραν, εἰς δὲ τὸν Ἀλέξανδρον δὲν ἔρριπτεν, εἰπόντος τοῦ Ἀλεξάνδρου «εἰς ἐμὲ δὲν ὀρῖπτε τὴν σφαῖραν ;» «ὄχι, εἶπεν ὁ Σεραπίων, διότι δὲν ζητεῖς τοῦτο». Τότε ὁ Ἀλέξανδρος γελάσας πολλὰς δωρεὰς ἔδωκε πρὸς αὐτόν. Κατὰ τοῦ Πρωτεύως, ὅστις ἦτο πολὺ χαρίεις εἰς σκώμματα, ὠργίσθη ποτὲ ὁ Ἀλέξανδρος. Ἐπειδὴ δὲ οἱ φίλοι παρεκάλουν τὸν Ἀλέξανδρον νὰ συγχωρήσῃ αὐτόν καὶ ἐκεῖνος ἐδάκρυε διὰ τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὁ Ἀλέξανδρος ἐνέδωκε καὶ ὑπεσχέθη, ὅτι δὲν θὰ ὀργίζηται πλέον, ἀλλὰ θὰ συμφιλιωθῇ πρὸς αὐτόν. Τότε ὁ Πρωτεύς εἶπε· «Διοπόν, ὦ βασιλεῦ, ἂν εἴνε τοῦτο ἀληθές, δός μοι τι ἵνα πιστεῦσάω». Τότε ὁ ἐλευθέριος καὶ φιλόφρων Ἀλέξανδρος διέταξε νὰ δοθῶσιν εἰς αὐτόν πέντε τάλαντα. Εἰς τὸν Παρμενίωνα τὸν στρατηγὸν ἔδωκε δῶρον τὸν οἶκον τοῦ Βαγῶου ἐν Σούσις, εἰς τὸν ὁποῖον λέγεται, ὅτι εὑρέθη ἱματισμὸς ἀξίας χιλίων ταλάντων.

Εἰς τὸν Ξενοκράτην δὲ τὸν φιλόσοφον ἔπεμψε ποτε πενήκοντα τάλαντα, ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐδέχθη οὗτος αὐτὰ εἰπὼν ὅτι δὲν ἔχει

ανάγκην χρημάτων, ἠρώτησεν ὁ Ἀλέξανδρος· «Οὐδένα φίλον ἔχεις, ὦ Ξενοκράτες; Εἰς ἐμέ, μόλις ὁ πλοῦτος τοῦ Λαορείου ἤρκεσεν εἰς τοὺς φίλους».

Μακάριοι οἱ πραεῖς.

Ἡμέραν τινὰ ὁ μαθητὴς Δημήτριος ἀνεγίνωσκε μετὰ τῶν ἄλλων συμμαθητῶν εἰς τι βιβλίον θρησκευτικὸν τὸ ἐξῆς· «Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν». Δὲν ἠδύνατο δὲ οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ ἄλλοι συμμαθηταὶ νὰ ἐννοήσωσι τί σημαίνει τοῦτο. Ἐνῶ δὲ ἠπόρουσαν περὶ τῆς σημασίας, προσέρχεται ὁ διδάσκαλος εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς διδασκαλίας. Οἱ μαθηταὶ ἐρωτῶσιν αὐτὸν περὶ τούτου. Ὁ διδάσκαλος ἐχάρη, διότι οἱ μαθηταὶ μόνοι καταγίνονται εἰς τὴν μελέτην θρησκευτικῶν βιβλίων. Ἀναβάς δὲ ἐπὶ τῆς ἑδρας ἤρχισε τοιοιτοτρόπως νὰ ἐξηγήσῃ τὴν περικοπὴν ταύτην.

«Ἀγαπητοὶ μου μαθηταί, ἡ περικοπὴ αὕτη διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι, ὡς ἡμεῖς ἐπιθυμοῦμεν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι νὰ εἶνε πρὸς ἡμᾶς γλυκεῖς, ἡμεροὶ καὶ πρῶοι, τοιοιτοτρόπως πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ εἶμεθα τοιοῦτοι πρὸς αὐτούς. Πρέπει κατὰ τὸν βίον ἡμῶν νὰ ἔχωμεν παράδειγμα τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ὡς οὗτος καὶ πρὸς τὰ μικρὰ παιδιά καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ πρὸς τοὺς πλησιάζοντας αὐτὸν καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐχθρούς, ὅτινες ἐσταύρωσαν αὐτόν, ἦτο γλυκὺς, ἡμεροὺς καὶ πρῶοι, τοιοιτοτρόπως καὶ ἡμεῖς ὄχι μόνον πρὸς τοὺς γονεῖς, πρὸς τοὺς συγγενεῖς, πρὸς τοὺς διδασκάλους καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς πρέπει νὰ συμπεριφερωμεθα μετὰ πραότητος καὶ γλυκύτητος, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐχθρούς ἡμῶν. Ἄν τοῦτο πράξωμεν, θὰ κερδήσωμεν τὴν ἀγάπην πάντων, θὰ ἀποκλήσωμεν τὴν ἐπίγειον κληρονομίαν καὶ θὰ γίνωμεν μακάριοι».

«Ἄλλὰ πῶς, διδάσκαλε, δυνάμεθα νὰ γίνωμεν γλυκεῖς καὶ πρῶοι;» ἠρώτησαν οἱ μαθηταί.

«Θὰ γίνωμεν γλυκεῖς καὶ πρῶοι, ἀπήντησεν ὁ διδάσκαλος, ὅταν ἐκπληρῶμεν ἀκριβῶς ἅπαντα τὰ καθήκοντα ἡμῶν καὶ ἔχωμεν

ἦσυχον καὶ καθαρὰν τὴν συνείδησιν ἡμῶν· ἢ εὐχαρίστους, τὴν ὁποίαν αἰσθανόμεθα, ὅταν ἐκπληρῶμεν τὰ καθήκοντα ἡμῶν, ἀποτελεῖ τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν. Ἄλλ', ἵνα ἐκπληρώσωμεν τὰ καθήκοντα ἡμῶν ἀκριβῶς, ἔχομεν ἀνάγκην νὰ συνηθίσωμεν εἰς τὴν ὑπομονήν. Ἄνευ τῆς ὑπομονῆς δὲν δυνάμεθα νὰ ὑπομένωμεν τὰς περιπετείας τοῦ βίου γενναίως καὶ προῶς. Ὑπομονὴν καὶ προῶτητα καὶ γλυκύτητα ἐπέδειξεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν κατὰ πάντα τὸν βίον, ἀρογγύστως ὑπετάσσετο εἰς τὴν θεῖαν θέλησιν, μετὰ γλυκύτητος, ἡμερότητος καὶ προῶτητος ὑπέφερε τὴν ἀσθένειαν τῶν ἐχθρῶν, τοὺς ἀναιδεῖς αὐτῶν ἐμπαιγμοὺς καὶ τὰς σκληροτέρας βασάνους. Καὶ ἡμεῖς λοιπόν, ὡ ἀγαπητοὶ μαθηταί, μεθ' ὑπομονῆς καὶ προῶτητος ἂν ὑποφέρητε τοὺς κόπους, τὰς δυσσχεκείας καὶ τὰς δυσκολίας τοῦ βίου, θὰ γίνητε ὠφέλιμοι καὶ εἰς ἑαυτοὺς καὶ εἰς τὰς οἰκογενεῖας ὑμῶν καὶ εἰς τὴν πατρίδα καὶ θὰ κληρονομήσητε τὴν ἐπίγειον εὐδαιμονίαν.»

Οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες τὴν ἐρμηνείαν τῆς περικοπῆς ταύτης παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ διδασκάλου ἐχάρησαν καὶ ἠὲχαρίστησαν αὐτὸν πολὺ.

Λακαιῶν ἀποφθέγματα.

Ὅτε ὁ Ἀρισταγόρας ὁ Μιλήσιος ἐλθὼν εἰς Σπάρτην παρεκάλεε τὸν βασιλέα Κλεομένην ἵνα βοηθήσῃ αὐτὸν ὑπὲρ τῶν Ἰώνων κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν καὶ ὑπέσχετο εἰς αὐτὸν πολλὰ χρήματα καὶ καθ' ὅσον ὁ Κλεομένης ἀντέλεγε τόσον περισσότερα ὑπέσχετο, ἢ Γοργῶ ἡ θυγάτηρ τοῦ Κλεομένου εἶπε· «Θὰ σὲ διαφθείρῃ, ὦ πάτερ, ὁ ξένος οὗτος, ἂν δὲν ἀποδιώξῃς τάχιστα ἐκ τῆς οἰκίας αὐτόν».

Ὅτε ἄγγελος ἦλθεν ἐκ Κρήτης ἀναγγέλλων τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ, ἡ μήτηρ Γυρτιάς εἶπε· «Δὲν ἐμελλε πρὸς τοὺς πολεμίους πολεμῶν ἢ αὐτὸς ὑπ' ἐκείνων νὰ ἀποθάνῃ ἢ νὰ φονεύσῃ ἐκείνους; Εὐχαριστότερον δὲ εἶνε εἰς ἐμὲ ὅτι ἀπέθανεν ἀξίως τῆς πόλεως καὶ τῶν προγόνων ἢ ἂν ἔζη κακὸς ὢν καθ' ἅπαντα τὸν βίον».

Ἡ Δαμάτριά μαθοῦσα ὅτι ὁ υἱὸς ἐδείχθη κατὰ τὸν πόλεμον

δειλός και ἀνάξιος ἐαυτῆς ἐπανελθόντα ἐφόνευσεν, ἐπέγραψε δὲ ἐπὶ τοῦ τάφου τὸ ἐξῆς ἐπιγράμμα· «Τὸν παρσβάντα νόμους Λαμάτριον ἔκτανε μήτηρ ἢ Λακεδαιμονία τὸν Λακεδαιμόνιοι».

Ἄλλη Λάκκαινα μαθοῦσα, ὅτι ὁ υἱὸς αὐτῆς κατὰ τὸν πόλεμον ἐλιποτάκτησεν ἀναξίως τῆς πατρίδος, ἐπανελθόντα ἐφόνευσεν, εἰπούσα «δὲν εἶνε ἔμὸς υἱὸς οὗτος.»

Ἄλλη Λάκκαινα μαθοῦσα ὅτι ὁ υἱὸς αὐτῆς ἐφονεύθη γενναίως εἶπεν· «Οἱ δειλοὶ ἄς κλαίωσιν, ἐγὼ δὲ σέ, τέκνον, ἄδακρυς και ἰλαρὰ θάπτω».

Ἄλλη Λάκκαινα μαθοῦσα, ὅτι ὁ υἱὸς ἐσώθη φυγῶν ἐκ τῆς μάχης ἔγραψε πρὸς αὐτόν· «Κακὴ φήμη περὶ σοῦ διεδόθη· ἢ ταύτην ἔκνυρον ἢ μὴ ἔσο».

Ἄλλη ἰδοῦσα τὸν υἱὸν ἐρχόμενον ἐκ τῆς μάχης ἠρώτησε τί πράττει ἡ πατρίς· εἰπόντος δὲ ἐκείνου, ὅτι πάντες ἐφονεύθησαν, λαβοῦσα κεραμίδα ἔρριψε κατ' αὐτοῦ και ἐφόνευσεν εἰπούσα· «Σὲ λοιπὸν κακάγγελον ἔπεμψαν πρὸς ἡμᾶς;»

Ὅτε τις διηγεῖτο πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ, ὅτι κατὰ τὸν πόλεμον γενναίως ἀπέθανεν ὁ ἀδελφός, «ἔπειτα δὲν εἶνε αἰσχρόν, εἶπε, αὐτὸν νὰ ἀποτύχῃς τοιαύτης συνοδείας;»

Λάκκαινά τις ἐκπέμψασα τοὺς πέντε αὐτῆς υἱοὺς εἰς πόλεμον, ἴστατο εἰς τὸ προάστειον περιμένουσα τὸ τέλος τῆς μάχης· ὅτε δὲ ἔλθῶν τις ἀνήγγειλε πρὸς αὐτήν, ὅτι πάντες οἱ υἱοὶ ἐφονεύθησαν, εἶπε· «Δὲν σὲ ἠρώτησα, ὦ κακὸν ἀνδράποδον, περὶ τούτου, ἀλλὰ τί πράττει ἡ πατρίς». Εἰπόντος δὲ ἐκείνου ὅτι ἡ πατρίς νικᾷ, «ἀσμένως, εἶπε, δέχομαι τώρα και τὸν θάνατον τῶν τέκνων μου».

Ὅτε δὲ τις γυνὴ ἐξ Ἰωνίας ἐσεμνύετο διὰ τὰ πολυτελῆ αὐτῆς ἐνδύματα, Λάκκαινα ἐπιδείξασα τοὺς τέσσαρας αὐτῆς υἱοὺς κοσμιωτάτους ὄντας· «Τοιαῦτα, εἶπε, πρέπει νὰ εἶνε τὰ κοσμήματα τῆς καλῆς και ἀγαθῆς γυναικὸς και διὰ ταῦτα νὰ ἐπαίρηται και νὰ μεγαλαυχῇ».

Λάκκων τις πληγθεὶς κατὰ τὸν πόλεμον και μὴ δυνάμενος νὰ βαδίξῃ τετραποδητὶ ὤδευεν. Ἐπειδὴ δὲ ἠσχύνετο διὰ τοῦτο γελοῖον ὄν, ἡ μήτηρ εἶπε· «Πόσο καλλίτερον εἶνε, ὦ τέκνον, νὰ

χαίρης μᾶλλον διὰ τὴν ἀνδρείαν ἢ νὰ αἰσχύνῃσαι δι' ἀνόητον γέλωτα !»

Λάκαινά τις παραδίδουσα εἰς τὸν υἱὸν τὴν ἀσπίδα πορευόμενον εἰς πόλεμον εἶπεν· «Ὁ πατήρ σου πάντοτε ταύτην ἔσφριε· καὶ σὺ λοιπὸν ἢ ταύτην σφῆξε ἢ μὴ ἔσο».

Ἄλλη πρὸς τὸν υἱὸν αὐτῆς λέγοντα ὅτι ἔχει μικρὸν τὸ ξίφος εἶπε, «καὶ βῆμα πρόσθε».

Ἄλλη μαθοῦσα, ὅτι ὁ υἱὸς αὐτῆς ἀνδραγαθήσας ἀπέθανεν, εἶπεν, «ἐμὸς υἱὸς εἶνε οὗτος»· περὶ δὲ τοῦ ἄλλου υἱοῦ μαθοῦσα, ὅτι ἀποδειλιάσας ἐσώθη, εἶπεν, «οὗτος δὲν εἶνε ἐμὸς υἱός».

Ἄλλη μαθοῦσα ὅτι ὁ υἱὸς αὐτῆς ἀπέθανεν ἐκεῖ ὅπου ἐτάχθη εἶπε, «θάψατε αὐτόν, θὰ ἀναπληρώσῃ δὲ τὴν τάξιν ἐκείνου ὁ ἀδελφός».

Πατρίς.

Πατρίς εἶνε ἡ χώρα, ὅπου ἐγεννήθησαν οἱ πρόγονοι καὶ οἱ γονεῖς ἡμῶν καὶ ἡμεῖς αὐτοί. Δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας πατρίς εἶνε ἡ ὠραία Ἑλλάς, ἡ ὅποια ὑπῆρξε θαυμαστὴ καὶ κατὰ τὰς εὐτυχίας καὶ κατὰ τὰς δυστυχίας. Ἡ Ἑλλάς κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ὑπῆρξε μέγα καὶ γενναῖον ἔθνος εἰς τοὺς θριάμβους, ὑπομονητικὸν καὶ ἀνδρεῖον εἰς τὰς δυστυχίας. Ἡ Ἑλλάς εἶνε ἡ διδάσκαλος τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ κινεῖ τὸν θαυμασμὸν παντὸς τοῦ κόσμου. Ἡ Ἑλλάς εἶνε στρατιώτης τοῦ Θεοῦ, ὑπέστη πολλοὺς ἀγῶνας, ἵνα ἐξαπλώσῃ τὰς ἀληθείας τοῦ Εὐαγγελίου, διὰ τοῦ ὁποίου ἐξεπολιτίσθησαν πάντα τὰ ἔθνη.

Πρὸς τὴν πατρίδα ἡμῶν ἔχομεν πολλὰ καθήκοντα, πρέπει νὰ ἀγαπῶμεν αὐτήν, διότι εἶνε ἡ μήτηρ πάντων ἡμῶν καὶ νὰ υποστηρίζωμεν αὐτήν καὶ διὰ τῆς ζωῆς ἡμῶν, ὅταν κινδυνεύῃ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν. Ἄν θέλωμεν τὴν πατρίδα ἡμῶν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα, πρέπει νὰ ὑπακούωμεν εἰς τοὺς νόμους αὐτῆς. Οὐδὲν ἔθνος δύναται νὰ προαχθῇ, ἂν οἱ πολῖται δὲν πείθωνται εἰς τοὺς νόμους. Ὁ φιλότιμος ἀνὴρ προτιμᾷ νὰ σχισθῇ ἢ γῆ νὰ καταπίῃ αὐτὸν μᾶλλον ἢ νὰ κατηγορηθῇ ὡς ἀνανδρος. Οἱ φιλότιμοι ἄνθρωποι σε-

θόμενοι ἑαυτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους δὲν στρέφουσι τὰ νῶτα πρὸ τῶν πολεμίων, ἀλλ' ἴστανται ἀκλόνητοι καὶ μάχονται γενναίως. Οἱ γενναῖοι δὲν ὑποχωροῦσι πρὸ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς μεγίστους κινδύνους ἐπιδεικνύουσι μέγιστον θάρρος, διότι ὁ Θεὸς δίδει εἰς αὐτοὺς δύναμιν. Οἱ γενναῖοι ἄνδρες ὀρμῶσιν ἀφόβως κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπιζητοῦντες νὰ ἀποθάνωσιν ἐνδόξως ἢ νὰ σωθῶσιν ἀτίμως. Οἱ τοιοῦτοι μαχόμενοι δὲν συλλογίζονται ἑαυτοὺς, ἀλλὰ τὴν κατασχύνην τῶν ἄλλων, τὰ τέκνα, τοὺς συζύγους, τὰ κτήματα, τοὺς γονεῖς, τὰς οἰκίας τῶν προγόνων. Ἴστανται ἀκλόνητοι εἰς τὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔταξεν αὐτοὺς ἡ πατρίς. Οὐδὲν εἶνε ἐντιμότερον ἢ νὰ ἀποθάνῃ τις ὑπὲρ πατρίδος. Τί εἶνε δι' ἄνδρα γενναῖον μίᾳ θανατηφόρῳ πληγῇ; Τί εἶνε δι' ἄνδρα εὐγενῆ ὁ θάνατος ὑπὲρ πατρίδος, ἢν δι' αὐτοῦ μέλλῃ νὰ σωθῇ ἡ πατρίς, ἡ σύζυγος, τὰ τέκνα, ἡ οἰκογένεια; Ὁρμᾶτε, ῥίπτεσθε ἀνεπίσχετοι καὶ ἀπτώητοι εἰς τὸν εὐγενῆ ἀγῶνα ὑπὲρ πατρίδος. Οἱ ἄνδρῳ καὶ οἱ ἀνελεύθεροι μόνον συλλογίζονται τὴν ἰδίαν αὐτῶν σωτηρίαν, ὅταν προσβάλληται καὶ ἀπειλῆται ἡ πατρίς.

Θέαμα αἰσχρὸν καὶ ἐλεεινὸν εἶνε ὁ δειλὸς κατὰ τὰς μάχας. Θέαμα ὠραῖον εἶνε ὁ ἀνδρεῖος, ὅταν μάχῃται. Καὶ πεσὼν ἀκόμη, καὶ μάλιστα ἂν εἶνε νέος, εἶνε ὠραῖον. Πόσον εὐκλεῆς καθίσταται ὁ ἀνδρεῖος καὶ γενναῖος ἀνὴρ! Οὐδὲ νὰ ἀκούσῃ ἀνέχεται περὶ δειλείας ἢ περὶ ἀνάδρου τινὸς πράξεως ὀργίζεται, ἀγανακτεῖ, γίνεταί ἐξω φρενῶν, ἀντιλέγει καὶ πρὸς τοὺς προϋσταμένους. Ὁ ἀνδρεῖος κατὰ τοὺς πολέμους τιμᾷ ἑαυτόν καὶ τοὺς συμπολίτας, δοξάζει τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα, ὑμνεῖται ὑπὸ πάντων τῶν ἀνθρώπων, κινεῖ τὸν θαυμασμὸν καὶ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀπολαύει παρὰ τῶν συγχρόνων τιμῶν μεγάλων. Ἄν φονευθῇ εἰς τὸν πόλεμον, τιμᾶται ἐξόχως ὑπὸ πάντων τῶν ἀνθρώπων. Οἱ συμπολίται ἐγείρουσι πρὸς τιμὴν τύμβον περιφανῆ. Πάντες μετὰ σεβασμοῦ ἀναφέρουσι τὸ τίμιον καὶ ἐνδοξὸν ὄνομα αὐτοῦ καὶ τιμῶσι τοὺς ἀπογόνους. Ἄγαθὸν ὄντως οὐράνιον, θεῖον εἶνε ὁ θάνατος ὑπὲρ πατρίδος.

— Μητρός τε καὶ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμιώτερόν ἐστιν ἡ πατρίς καὶ σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον καὶ ἐν

μείζονι μοίρα καὶ παρὰ Θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις τοῖς νουν ἔχουσι».

Φιλοπατρία Κρατησικλείας, Θεανοῦς καὶ Ἀργιλεωνίδος.

Ὅτε ἡ Σπάρτη ἐπολέμει κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου, βασιλέως τῆς Μακεδονίας, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεομένης ἠναγκάσθη νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν συμμαχίαν τοῦ Πτολεμαίου, βασιλέως τῆς Αἰγύπτου.

Ὁ δὲ Πτολεμαῖος ὑπεσχέθη μὲν βοήθειαν πρὸς τὸν Κλεομένην, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ στείλῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἡμέρους τὰ τέκνα καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ Κρατησίκλειαν.

Ἦσχύνετο ἐπὶ τινὰ καιρὸν ὁ Κλεομένης νὰ εἶπῃ εἰς τὴν γραῖαν μητέρα τὴν πρότασιν τοῦ Πτολεμαίου. Πολλάκις εἰσῆλθεν εἰς τὸ δωμάτιον τῆς Κρατησικλείας, ἵνα ἀνακοινώσῃ ὅποιαν θυσίαν ἀπαιτεῖ παρ' αὐτῆς τὸ συμφέρον τῆς Σπάρτης, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀγάπης πρὸς αὐτὴν οὐδὲν ἔλεγεν.

Ἐπὶ τέλους ὅμως ὁ ἕρως τῆς πατρίδος ὑπερίσχυσε καὶ ὁ Κλεομένης ἐκοινοποίησεν εἰς τὴν Κρατησίκλειαν τὴν πρότασιν τοῦ Πτολεμαίου.

Ἡ δὲ φιλόπατρις Σπαρτιῶτις γελάσασα μεγάλως ἀπήντησε· «Τοῦτο ἦτο τὸ ὅποιον πολλάκις ἀποφασίσας νὰ εἶπῃς ἀπεδειλίσας ; Δὲν θὰ θέσῃς ἡμᾶς τὸ ταχύτερον εἰς πλοῖον καὶ δὲν θὰ ἀποστελλῃς ὄπου νομίζεις ὅτι τὸ σῶμα τοῦτο δύναται νὰ εἶνε χρησιμώτατον εἰς τὴν Σπάρτην, πρὶν καθήμενον διαλυθῆ ὑπὸ τοῦ γήρατος ;»

Ἄφ' οὗ τὰ πάντα ἦσαν ἕτοιμα εἰς ἀπόπλουν, ἦλθον εἰς τὸ Ταίναρον πεζῆ ὁ Κλεομένης καὶ ἡ Κρατησίκλεια μετὰ τῶν τέκνων προπεμπόμενοι ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Μέλλουσα δὲ ἡ Κρατησίκλεια νὰ ἐπιβῆ ἐπὶ τοῦ πλοίου, ἀπήγαγε τὸν Κλεομένην μόνον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ περιβαλοῦσα αὐτὸν καὶ κατασπασαμένη ἀλγοῦντα καὶ συντεταραγμένον εἶπεν· «Ἄγε, ὦ βασιλεῦ Λακεδαιμονίων, ἵνα μηδεὶς ἴδῃ ἡμᾶς δακρύνοντας μηδὲ πρᾶτιοντας μηδὲν

ανάξιον τῆς Σπάρτης. Τοῦτο ἐξαοιᾶται ἐξ ἡμῶν. Τὰ ἄλλα ἄς ἀποβῶσιν ὅπως ὁ Θεὸς θέλει». Ταῦτα εἰπούσα προεχώρει εἰς τὴν ναῦν κρατοῦσα τὸ παιδίον καὶ διέταξε τὸν κυβερνήτην ταχέως νὰ ἀναχωρήσῃ.

Ὅτε δὲ ἡ Κρατησίκλεια μεταβῆσα εἰς τὴν Αἴγυπτον ἔμαθεν, ὅτι ὁ Κλεομένης δὲν ἤθελε νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τῶν Ἀχαιῶν ἕνευ τῆς θελήσεως τοῦ Πτολεμαίου, φοβούμενος μήπως ἡ μήτηρ καὶ τὰ τέκνα κακοποιηθῶσιν ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ἔγραψεν ἀμέσως πρὸς τὸν Κλεομένην τὰς ἀξιοθαυμάστους ταύτας λέξεις: «Προῶσον τὰ πρέποντα καὶ συμφέροντα εἰς τὴν Σπάρτην· μὴ καταδεχθῆς δέ ποτε νὰ βλαβῇ ἡ πατρὶς χάριν μιᾶς γραίας καὶ τινῶν παιδαρίων».

Θεανῶ ἡ μήτηρ τοῦ Πausανίου, ὅτε αὐτὸς ἐφωράθη, ὅτι ὑπῆρξε φίλος τῶν Μήδων καὶ κατέφυγεν ἰκέτης εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς, ὅθεν δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένον ν' ἀποσπάσωσιν αὐτόν, πρὸς τιμωρίαν διὰ τὴν προδοσίαν φθάσασα πρὸ τῶν ἄλλων ἐπέθηκε πλίνθον εἰς τὰς θύρας τοῦ ναοῦ.

Μαθοῦσα ἡ Σπαρτιατὶς Ἀργιλεωνίς, ὅτι ὁ υἱὸς αὐτῆς Βρασίδας ἐφονεύθη κατὰ τὴν μάχην τῆς Ἀμφιπόλεως, ἀντὶ νὰ κλαύσῃ, ἠρώτησεν ἂν ὁ Βρασίδας ἀπέθανεν ἀξίως τῆς Σπάρτης. Ὅτε δὲ οἱ ἐπιστρέψαντες ἐκ τῆς μάχης ἔλεγον «ὅτι ἄλλον τοιοῦτον δὲν ἔχει ἡ Σπάρτη», ἡ μετριόφρων καὶ φιλόπατρις Ἀργιλεωνίς εἶπε: «Μὴ λέγετε τοῦτο, ὦ φίλοι· ναὶ μὲν καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἦτο ὁ Βρασίδας, ἀλλ' ἡ πατρὶς ἔχει πολλοὺς καλλιτέρους ἐκεῖνον».

Ἑγεία προτιμότερα πλούτου.

Νέος τις Ζαχαρίας καλούμενος, ὅστις εἶχε μείνη ὀρφανὸς πατρός, ἐτοποθετήθη παρὰ τῆς μητρὸς παρὰ τινι κηπουρῷ, ὅπου μετ' ἐπιμελείας ἐργαζόμενος ἐκέρδαινε καὶ δι' ἑαυτὸν καὶ τὴν ἀγαθὴν μητέρα τὸν ἐπιούσιον ἄρτον. Εὐρωστος ὢν καὶ ὑγιῆς οὐδὲ τὴν ἐργασίαν οὐδὲ τοὺς κόπους ἀπεστρέφετο· ἀλλ' ἐπιστρέφων τὴν ἐσπέραν εἰς τὴν μητρικὴν καλύβην κατὰκοπος ἐκ τῶν κηπουρικῶν ἀσχολιῶν συνείθιζε νὰ παραπονηθῆται κατὰ τῆς τύχης, ἥτις αὐτόν μὲν

κατεδίκασεν εἰς πτωχείαν, εἰς ἄλλους δὲ ἀφθόνως ἐπέχυσε τὰ ἀγαθὰ αὐτῆς. Μάστιγν ἢ σεβασμίαν γραῖα ἀντέκρουε τὰ παράπονα τοῦ υἱοῦ προσπαθοῦσα νὰ καταπέισῃ αὐτόν, ὅτι τὸ πρῶτιστον δῶρον εἶνε ἡ υἰεία καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν πρέπει νὰ δοξάζῃ τὸν Ὑψιστον, διότι πολὺ εὐτυχέστερος εἶνε ὁ πτωχὸς καὶ υἰγιῆς ἢ ὁ πλούσιος καὶ ἀσθενής. Ἄλλ' ὁ Ζαχαρίας ἐξηκολούθει τὴν μὲν υἰείαν νὰ μὴ ἐκτιμᾷ προσηκόντως, νὰ ζηλεύῃ δὲ τὰ πλούτη, τὰ ὅποια δὲν εἶχεν.

Ἐσπέραν ὅμως τινὰ ἐπιστρέφων εἰς τὴν κατοικίαν αὐτοῦ καὶ ἰδὼν μακρόθεν τὴν μητέρα καθημέρην ἔμπροσθεν τῆς θύρας ἔδραμε πρὸς αὐτὴν φωνάζων· «Ἐνίκησας, ἐνίκησας, ὦ μητερ' ὁμολογῶ, ὅτι ἔχεις δίκαιον· καλλίτερον εἶνε ὁ πτωχὸς καὶ υἰγιῆς ἢ ὁ πλούσιος καὶ ἀσθενής».

«Τί ἔπαδες; ἠρώτησεν ἡ μήτηρ. Πῶς ἐπὶ τέλος μετέβαλες γνώμην;»

Ὁ Ζαχαρίας διηγῆθη πρὸς τὴν μητέρα τὰ ἐξῆς:

«Ἐρχόμενος τώρα ἐκ τοῦ κήπου διήλθον ἔμπροσθεν τοῦ μεγάλου ξενοδοχείου. Ἐκεῖ ἦτο κόσμος πολλὸς συνηγμένος, ἐπλησίασα δὲ καὶ ἐγώ, ἵνα ἴδω τί συμβαίνει. Παρετήρησα λοιπὸν εἰς τὴν θύραν τοῦ ξενοδοχείου μεγάλην καὶ λαμπρὰν ἄμαξαν καὶ τέσσαρας λαμπρῶς ἐνδεδυμένους ὑπηρέτας, προσπαθοῦντας νὰ ἐκβάλωσι τι ἐκ τῆς ἀμάξης. Ἐπὶ τέλος ἐξήγαγον δυστυχῆ τινα, τὸν ὑποῖον ὡς νεκρὸν μετέφερον ἐπὶ τῶν βραχιόνων ἐντὸς τοῦ ξενοδοχείου. Ἦτο ὁ ἄθλιος ἰσχνὸς καὶ κατάχλωμος, οἱ ὀφθαλμοὶ νεκροί, αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες ἀναίσθητοι καὶ παραλελυμένοι. Ἦκουσα δὲ ὅτι ἦτο βαθύπλουτος, εὐγενής, ὅστις μὴ ἐπιδοθεὶς εἰς ἐργασίαν τινὰ καὶ ἐνασχόλησιν ἀφέλιμον παρεδόθη ἐκ νεότητος εἰς παραλοσίαν καὶ βαθμηδὸν κατήνησεν ἀσθενής καὶ παραλυτικός, ὥστε τώρα δὲν δύναται μήτε τὰς χεῖρας μήτε τοὺς πόδας νὰ μεταχειρισθῇ μήτε νὰ κοιμηθῇ καὶ νὰ φάγῃ εὐχαρίστως. Ἀμέσως ἐνεθυμήθην τοὺς λόγους σου, ὦ μητερ, καὶ ἐνῶ ἔτρεχον πρὸς σὲ δρομαίως, ἐλυπούμην τὸν δυστυχῆ ἐκεῖνον, ὅστις ὄχι μόνον νὰ δράμῃ, ἀλλὰ μηδὲ νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ ἠδύνατο».

Ἄλκηστις.

Ἡ Ἄλκηστις ἦτο θυγάτηρ τοῦ Πελοῦ καὶ τῆς Ἀναξιβίας καὶ σύζυγος τοῦ Ἀδμήτου, βασιλέως τῶν Φερῶν. Τὸ βασιλικὸν τοῦτο ζεῦγος διῆγε τὸν βίον μετ' εὐτυχίας καὶ ἀγάπης. Νέοι καὶ ὠραῖοι, πλουσιώτατοι, λατρουόμενοι ὑπὸ τῶν ὑπηκόων καὶ ἀφιερῶντες τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ βίου εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἄλλων ἦσαν εὐτυχεῖς. Τὴν γλυκεῖαν εὐδαιμονίαν αὐτῶν ἐπηύξανον δύο μικροὶ υἱοί, οἵτινες ὑπὸ τὴν θερμὴν ἀγάπην καὶ τὰς ἀβρὰς θωπείας τῶν γονέων ἀνεπτύσσοντο εἰς τὰ πατρικὰ ἀνάκτορα. Οἱ θεοὶ θέλοντες νὰ ἀνταμείψωσι τὸν μεγαλόψυχον Ἀδμητον διὰ τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν εὐσέβειαν ἀπεφάσισαν νὰ ζήσῃ οὗτος ἴσον χρόνον πρὸς τὸν πρότερον, ἂν ἄλλος τις ἤθελεν ἔχη τὸ θάρρος ν' ἀποθάνῃ ἀντ' αὐτοῦ. Ὁ Ἀδμητος ὅμως ἐν τῷ μέσῳ τῆς χαρᾶς καὶ εὐτυχίας ζῶν οὔτε τὸν θάνατον ἐσκέπτετο οὔτε τὴν ἀπόφασιν τῶν θεῶν.

Ἀλλὰ φεῦ! οὐδέποτε ἡ εὐδαιμονία εἶνε ἀτελεύτητος. Συχνάκις σφοδρὰ θύελλαι ταραττοῦσι τὸ ἡρεμοῦν τῆς εὐτυχίας πέλαγος. Ὁ Ἀδμητος, ἡ χαρὰ τῶν γονέων καὶ τῆς συζύγου, ἡ ἐλπίς τῶν μικρῶν τέκνων καὶ τὸ καύχημα τῆς πατρίδος, κατεδικάσθη εἰς τὴν αἰώνιον ἐξορίαν ἐντὸς τῶν σκοτεινῶν τοῦ Ἄδου δωμάτων. Τὸ τέλος τοῦ βασιλέως ἐπλησίαζε καὶ περιεμένετο ὁ Χάρων μετὰ τῆς μελαίνης λέμβου. Περὶ τὴν κλίνην τοῦ ἐτοιμοθανάτου συναθροισθέντες οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ φίλοι ἔκλαιον, ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ ἀποθάνῃ ἀντ' αὐτοῦ, οὐδ' ὁ πατὴρ οὐδ' αὐτὴ ἡ γηραιὰ μήτηρ. Ἄλλ' ἐὰν ὁ χρόνος καὶ τὸ γῆρας εἰς τὰς καρδίας τῶν γερόντων εἶχον μαράνην διὰ τῆς παγεραῶς αὐτῶν πνοῆς τὰ γενναῖα τῆς στοργῆς αἰσθήματα, ἐντὸς τοῦ στήθους τῆς νεαρᾶς γυναικὸς ἔθαλλεν ἡ ἀφοσίωσις καὶ ἡ αὐταπάρνησις. Ἐκυψεν ἡ ξανθὴ Ἀλκηστις ὑπὲρ τὴν κλίνην τοῦ συζύγου, ἐπλησίασε τὰ ῥόδινα χεῖλη εἰς τὸ οὖς αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς μελωδικῆς φωνῆς ἐψιθύρισεν·

« Ἀδμητέ μου, σὲ παρακαλῶ, ἄφες ν' ἀποθάνω ἐγὼ ἀντὶ σοῦ. Μείνον εἰς τὴν ζωὴν χάριν τῶν ἀδυνάτων ἡμῶν τέκνων, ἅτινα στεροῦμενα σοῦ στεροῦνται τοῦ μόνου στηρίγματος αὐτῶν. Ζῆσον χάριν τῆς πατρίδος, ἥτις στερομένη σοῦ ἀπόλλυται. Ζῆσον χάριν

τῶν οσπιῶν σου γονέων καὶ ἐμοῦ αὐτῆς. Νομίζεις, ὅτι ἐγὼ θὰ μείνω ἄτροτος ὑπὸ τῶν θανατηφόρων βελῶν τῆς λύπης; Ἄν καὶ ἐγὼ σὲ ἀκολουθήσω εἰς τὰς νήσους τῶν μακάρων, τὰ δυστυχή ημῶν τέκνα τί θ' ἀπογίνωσιν;»

Ὁ Ἄδμητος ἀντέστη πάσῃ δυνάμει εἰς τὴν θυσίαν ταύτην· ἀλλ' ἡ Ἄλκηστις ἐπέμενε· ἰκέτευσεν αὐτὸν ἡ εὐγενῆς γυνή, ἐγονυπέτησεν ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ παρεκάλει μετὰ θεοῦ μειδιάματος εἰς τὰ χεῖλη, μετὰ δακρύων εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Ὁ Ἄδμητος δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντιστη εἰς τὴν συγκινητικὴν ταύτην παράκλησιν τῆς συζύγου καὶ μετὰ βαθέος πόνου καὶ λύπης πιεζόμενος ὑπὸ λυγμῶν ἐδέχθη νὰ ζήσει ζωὴν, ἣτις οὐδὲν θὰ εἶχε πλέον δι' αὐτὸν θέλητρον, ἀφοῦ θὰ ἔσπερεῖτο τῆς συζύγου. Ἐφθασεν ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς βασιλείας· ὁ θάνατος ἀνεμένετο· ἅπασα ἡ πόλις ἐπενθηφόρει καὶ ἄθροοι οἱ πολῖται ἔτρεχον εἰς τὰ ἀνάκτορα θρηνοῦντες καὶ ὀδυρόμενοι, ἵνα ἀποχαιρετίσωσι τὴν Ἄλκηστιν. Αὕτη ἐκάθητο ἐπὶ πολυτελοῦς θρόνου εἰς τὴν αἴθουσαν ἐκείνην, ἣτις ἄλλοτε ἀντήχει ἐκ τῶν φαιδρῶν γελῶτων καὶ τῶν τρυφερῶν ἄσμάτων αὐτῆς· τὸ ἀγαλματώδες σῶμα περιέβαλεν ἐσθῆς πολύτιμος, ἣτις ἄλλοτε εἶχε στολισμὸν αὐτὴν ὡς εὐτυχῆ νύμφην, καὶ τοὺς ξανθοὺς βοστρύχους συνεκράτει κλών λευκῶν ἀνθέων. Ἐκράτει εἰς τὰς ἀγκάλας τὰ δύο τέκνα, ἅτινα δὲν ἠδύναντο μὲν νὰ ἐνοήσωσι τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς, ἔκλαιον ὅμως, ἐπειδὴ ἔβλεπον πάντας τὸ αὐτὸ νὰ πράττωσιν. Ὁ Ἄδμητος ἐκάθητο παρὰ τοὺς πόδας τῆς Ἄλκηστιδος ἄθυμος ἐκ τοῦ ἀπελπισμοῦ. Οἱ ὑπῆρέται καὶ αἱ θεραπαινίδες διέσχίζον τοὺς θαλάμους τῶν ἀνακτόρων πληροῦντες τὸν ἄερα θρήνων. Μόνῃ ἡ Ἄλκηστις ἐφαίνετο ἥρεμος. Ἀπεχαιρέτισε πάντας μειδιῶσα, ἠσπᾶσθη τὰς γυναῖκας, αἵτινες κατέβρεχον αὐτὴν διὰ θερμῶν δακρύων, καὶ ἀνέμενε μεθ' ὑπομονῆς τὸν θάνατον. Μετ' ὀλίγον σκότος ἐκάλυψε τοὺς ὀφθαλμούς αὐτῆς καὶ ἅπαν τὸ σῶμα περιέδραμε νεκρικὸν ψῦχος. Τὰ δύο αὐτῆς τέκνα ἔμενον εἰσέτι εἰς τὴν ἀγκάλην αὐτῆς· τότε τελευταία ἀναλαμπῆ ἀνεφάνη εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, τοὺς ὁποίους ὕψωσε πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐψιθύρισεν ὅσα φιλόστοργοι μητέρες μόνον γνωρίζουσι νὰ λέγωσιν εἰς τοιαύτην περίστασιν, ἠσπᾶσθη μετὰ δυσκολίας τὸν δυσ-

τυχῇ Ἄδμητον καὶ ἔπεσε νεκρὰ καὶ ἄπνους εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ. Ἡ Ἄλκηστις δὲν ὑπῆρχε πλέον εἰς τὴν ζωὴν. Μετ' ὀλίγον δὲ προσελθὼν ὁ Ἡρακλῆς καὶ μαθὼν παρά τινος τῶν θεραπόντων τὰ περὶ τὴν Ἄλκηστιν, ἐπορεύθη εἰς τὸν τάφον καὶ ἀπομακρύνας τὸν θάνατον ἐκάλυψε δι' ἑσθῆτος τὴν γυναῖκα. Ἀπήτησε νὰ λάβῃ αὐτὴν αὐτὸς καὶ νὰ διατηρῇ. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ Ἄδμητος ἤρνεϊτο, ἀπεκάλυψε καὶ ἔδειξε πρὸς αὐτὸν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἐπένθει· τότε ἐξάλλος ὑπὸ χαρᾶς προσέφερε θυσίαν πρὸς τοὺς κάτω Θεοὺς καὶ παρέλαβεν αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια ζήσας εὐτυχῆς μέχρι τέλους τοῦ βίου.

Γενναιοφροσύνη Ἀλεξάνδρου.

Μάχη πεισματωδεστάτη συνήφθη ἐν Ἴσση μεταξὺ τοῦ Δαρρείου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Εὐθύς ὡς συνητήθησαν τὰ δύο στρατεύματα ἐνταῦθα, ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ τολαύτης ὀρμῆς ἐνέπεσε κατὰ τοῦ κέντρου τοῦ ἔχθρικοῦ στρατοῦ, ὥστε ἐξέπληξεν αὐτὸν μεγάλως καὶ ἠνάγκασε νὰ διαλυθῇ καὶ νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἐντὸς ὀλίγου ἐνίκηθησαν οὗτοι καὶ διεσκορπίσθησαν. Νῦν ἤρχισεν ἡ διάλυσις παντὸς τοῦ στρατεύματος. «Ὁ βασιλεὺς φεύγει», ἠκούετο φωνὴ πανταχόθεν καὶ ἕκαστος προσεπάθει ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον νὰ σωθῇ. Ἐνεκα τῶν στενῶν τοῦ τόπου καὶ τοῦ ἀναριθμητοῦ πλήθους τῶν Περσικῶν στρατευμάτων ἐγένετο μεγίστη σύγχυσις, καὶ οἱ Πέρσαι ἵππεις διήλθον ἐκπεπληγμένοι διὰ τῶν φευγόντων ταγμάτων καὶ κατεπάτουσαν πάντα, τὸν ὁποῖον εὗρισκον καθ' ὁδὸν· σωρηδὸν ἐφρονέοντο οἱ φεύγοντες ὑπὸ τῶν οἰκείων καὶ ὑπὸ τῶν διωκόντων ἐχθρῶν. Ἡ ἀπώλεια τῶν Περσῶν ὑπῆρξε μεγίστη. Τὸ πεδίον τῆς μάχης ἦτο κεκαλυμμένον ὑπὸ τῶν νεκρῶν καὶ ἀποθηνησκόντων, καὶ ὀλόκληροι χαράδραι τῶν ὀρέων ἦσαν πλήρεις νεκρῶν. Ἐκατὸν χιλιάδες ἀνδρῶν, ἐν αἷς δέκα χιλιάδες ἵππων, λέγεται ὅτι ἐφρονεύθησαν· οἱ δὲ Μακεδόνες ἀπώλεσαν 450 ἀνδρας. Ὁ Δαρρεῖος ἰδὼν ὅτι νικῶνται τὰ στρατεύματα ἔφυγεν ἐπὶ τοῦ ἄρματος διὰ τῆς πεδιάδος μέχρι τῶν ὀρέων· ἐνταῦθα δὲ φθάσας ἐπήδησεν ἐκ τοῦ ἄρματος καὶ ἐπιβάς ἵππου τινὸς ἔφευγε

ταχέως. Ὁ Ἀλέξανδρος κατεδίωκε τὸν φεύγοντα Δαρεῖον, ἐν ὅσῳ ἦτο ἡμέρα, ὅτε δὲ ἐπῆλθε νύξ, ἐπέστρεψε λαβὼν τὸ ἄρμα καὶ τὴν ἀσπίδα, τὴν βασιλικὴν πορφύραν καὶ τὸ τόξον, ἅπερ ὁ φεύγων βασιλεὺς εἶχεν ἐγκαταλίπη ἐπὶ τοῦ ἄρματος. Ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς καταδιώξεως, εὔρε τοὺς στρατιώτας λεηλατοῦντας τὸ Περσικὸν στρατόπεδον. Αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος ἔλαβε τὴν μεγαλοπρεπῆ σκηνὴν τοῦ Δαρείου. Εὐθὺς δὲ ἐκδυθεὶς τὰ ὄπλα, «*Ὡς ὑπάγωμεν, εἶπε, νὰ ἀποπλύνωμεν τὸν ἰδρωτὰ τῆς μάχης ἐν τῷ λουτρῷ τοῦ Δαρείου*». Ὡς δὲ εἶδεν ἐκεῖ λέβητας καὶ λαγῆρους καὶ σκάφας καὶ μυροφόρους ἀλαθάστρους, πάντα ἐντέχως κατακεχρυσωμένα, καὶ τὸν οἶκον πλήρη ἀρωμάτων, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑψηλὴν καὶ μεγάλην σκηνὴν καὶ ἐξεπλάγη διὰ τὰ πολυτελῆ στρώματα, κλίνας, τραπέζας καὶ τὴν τοῦ δείπνου παρασκευὴν καὶ ἀποβλέψας πρὸς τοὺς φίλους εἶπε μειδιῶν· «*Τοῦτο, μοι φαίνεται, εἶνε τὸ βασιλεύειν*». Ὅτε δὲ ἐκάθισε μετὰ τῶν φίλων εἰς τὸ δείπνον, ἤκουσεν ἐκεῖ που θρήνους καὶ κοπετοὺς γυναικῶν καὶ ἐρωτήσας ἔμαθεν, ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ Δαρείου Σισύγαμβρις καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ Στάτειρα, ἡ ὠραιότατη γυνὴ τῆς Ἀσίας, μετὰ τῶν δύο ἡλικιωμένων θυγατέρων καὶ τοῦ μικροῦ υἱοῦ εὐρίσκοντο μετὰ τῶν αἰχμαλώτων καὶ ὠδύροντο νῦν, διότι ἰδοῦσαι τὸ ἄρμα, τὴν πορφύραν καὶ τὰ τόξα τοῦ Δαρείου ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐνόμιζον αὐτὸν νεκρὸν. Τότε δὲ ὁ Ἀλέξανδρος ἔστειλεν εὐθὺς τὸν Λεονάτον, ἕνα τῶν στρατηγῶν, πρὸς αὐτάς ἵνα εἴπῃ, «*ὅτι οὔτε ὁ Δαρεῖος ἀπέθανεν, οὔτε τὸν Ἀλέξανδρον πρέπει νὰ φοβῶνται, διότι δὲν εἶνε οὔτε αὐτῶν, οὔτε τοῦ Δαρείου ἐχθρός, ἀλλὰ πολεμεῖ καὶ ἑαυτοῦ ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας τῆς Ἀσίας ἐντιμον ἀγῶνα, αὐταὶ δὲ θὰ ἔχωσι καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ὅσα ἀπελάμβανον καὶ ὅτε ἐβασίλευεν ὁ Δαρεῖος*». Ὁ λόγος οὗτος ἐράνη χρηστός καὶ ἡμερος εἰς τὰς γυναῖκας, ἀλλ' ἔτι μάλλον τὰ ἔργα ἦσαν φιλόανθρωπα, διότι ἐπέστρεψεν εἰς αὐτάς νὰ θάψωσιν, ὅσους ἤθελον ἐκ τῶν Περσῶν καὶ νὰ μεταχειρίζωνται ἐσθῆτας καὶ κόσμον ἐκ τῶν λαφύρων. Ἐκ τῆς θεραπείας δὲ καὶ τιμῆς, τὴν ὁποίαν εἶχον, οὐδεμίαν ἀφῆρσε, μεγαλύτερας δὲ συντάξεις ἔδωκε νὰ καρπῶνται ἢ πρότερον· ἡ δὲ καλλίστη καὶ βασιλικωτάτη χάρις τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο νὰ τύ-

χωσιν αἱ αἰχμαλώτιδες γυναῖκες πάσης περιποιήσεως καὶ νὰ νομίζωσιν ὅτι δὲν εἶνε αἰχμάλωτοι εἰς στρατόπεδον ἐχθρικόν, ἀλλὰ φυλάσσονται εἰς ἀγίους καὶ ἱεροὺς τόπους. Τὴν ἀκόλουθον δὲ ἡμέραν αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος ἦλθεν εἰς τὴν σκηνὴν τῶν γυναικῶν συνοδευόμενος μόνον ὑπὸ τοῦ φίλου Ἡφαιστίωνος. Ἐπειδὴ δὲ ἀμφότεροι μὲν ἔφερον ἐνδυμασίαν ἐντελῶς ὁμοίαν, ὁ δὲ Ἡφαιστίων ἦτο ὑψηλότερος, ἐνόμισεν αὐτὸν ἢ Σισύγαμβις βασιλέα καὶ ἐγονάτισεν ἐνώπιον αὐτοῦ, ἵνα προσκυνήσῃ κατὰ Περσικὸν τρόπον. "Ὅτε δὲ ὁ Ἡφαιστίων ὑπεχώρησεν ὀπίσω καὶ τις τῶν πέριξ αὐτῆς δεῖξας τὸν Ἀλέξανδρον εἶπεν, «*Ἐκεῖνος εἶνε βασιλεύς*», αὕτη προεχώρησε μετὰ μεγάλης συστολῆς καὶ φόβου μὴ ἔνεκα τοῦ σφάλματος τούτου ἀπολέσῃ τὴν ζωὴν αὐτῆς, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος εἶπε μειδιῶν πρὸς αὐτήν, «*Μὴ ἀνησυχεῖ, μήτηρ, διότι καὶ οὗτος εἶνε Ἀλέξανδρος*». Μετὰ ταῦτα τὸν ἐξαετῆ παῖδα τοῦ Δαρείου ἔλαβεν εἰς τὰς ἀγκάλας καὶ ἐθώπευσε καὶ ἠσπάσθη. Ὅτε δὲ τὸ παιδίον ἐκτεῖναν τὰς χεῖρας ἐνηγκαλίσθη αὐτόν, στραφεὶς πρὸς τὸν Ἡφαιστίωνα εἶπε· «*Πόσον ἐπεθύμουν νὰ εἶχεν ὁ Δαρεῖος τὸ ἦθος τοῦ παιδὸς τούτου!*» Ὁ Ἀλέξανδρος ἐτήρησε πιστῶς τὴν ὑπόσχεσιν τὴν ὅποιαν εἶχε δώσει πρὸς τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν· αὕτη ἔμνε μὲν αἰχμάλωτος παρ' αὐτῷ, ἀλλ' εἶχε φιλικωτάτην καὶ ἐπαξίαν τῆς βασιλικῆς θέσεως περιποίησιν. Ἡ Σισύγαμβις ἠγάπησε τοσοῦτον τὸν εὐγενῆ βασιλέα, ὥστε θεώρει αὐτὸν ἴδιον υἱόν· ὅτε δὲ μετέπειτα ἔμαθε περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀπέθανεν, ὡς λέγεται, ἐκουσίως ἐξ ἀσιτίας.

"Ἐστειλεν ὁ Δαρεῖος νέαν τινὰ πρεσβείαν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ προσέφερε δέκα χιλιάδας ταλάντων πρὸς ἀπολύτρωσιν τῆς οἰκογενείας του, πρὸς δὲ τούτοις ὅλην τὴν Ἀσίαν, τὴν πρὸς δυσμὰς τοῦ Εὐφράτου καὶ μίαν τῶν θυγατέρων γυναῖκα δεῖγμα φιλίας καὶ συμμαχίας. "Ὅτε δ' ὁ Ἀλέξανδρος ἀνεκοίνωσεν εἰς τοὺς στρατηγοὺς τὰς προτάσεις τοῦ Δαρείου, εἶπεν ὁ Παρμενίων· «*Αἱ προτάσεις αὗται δὲν εἶνε κακαί. Ἐὰν ἤμην Ἀλέξανδρος, θὰ ἐδεχόμην αὐτάς*». Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀπεκρίθη· «*Καὶ ἐγώ, ἐὰν ἤμην Παρμενίων*». Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἐπεθύμει ἐν μόνον μέρος τῆς Ἀσίας, ἀλλὰ τὸ ὅλον. Ὀλίγον μετέπειτα ἀπέθανεν ἡ Στάτειρα, ἡ σύζυ-

γος τοῦ Δαρείου. Ὁ Ἀλέξανδρος πολὺ ἐλυπήθη, διότι ἀφηρέθη ἀπ' αὐτοῦ ἐπίδειξις τῆς ἰδίας χρηστότητος. Ἐθαψε λοιπὸν αὐτὴν οὐδεμιᾶς πολυτελείας φεισθεῖς. Ὅτε δ' ὁ πιστὸς ὑπηρέτης τῆς βασιλείσσης ἀποδράς ἦλθεν εἰς Σοῦσα καὶ ἀνήγγειλε πρὸς τὸν Δαρεῖον τὸν θάνατον τῆς συζύγου, ὁ Δαρεῖος πλήξας τὴν κεφαλὴν καὶ ἀνακλαύσας εἶπε·

«Φεῦ τῆς ἀτυχίας τῶν Περσῶν! ἡ σύζυγος τοῦ βασιλέως ὄχι μόνον ζῶσα αἰχμάλωτος ἔγενεν, ἀλλὰ καὶ ἀποθανοῦσα ἐστερήθη βασιλικῆς ταφῆς». Ὁ ὑπηρέτης τότε εἶπε πρὸς αὐτόν· «ὦ βασιλεῦ, δὲν πρέπει νὰ λυπῆσαι διὰ τοῦτο, διότι ἡ δέσποινα Στάτειρα καὶ ἡ μήτηρ ἡ σὴ καὶ τὰ τέκνα οὐδενὸς ἐκ τῶν πρότερον ἀγαθῶν καὶ καλῶν ἐστερήθησαν, ἀποθανοῦσα δὲ ἡ Στάτειρα ὄχι μόνον δὲν ἔμεινεν ἄμοιρος βασιλικῆς ταφῆς, ἀλλὰ καὶ ἐτιμῆθη διὰ τῶν δακρύων τῶν ἐχθρῶν. Τόσον εἶνε χρηστὸς ὁ Ἀλέξανδρος, ὅσον φοβερὸς ὅταν μάχεται.» Ἀκούσας ταῦτα ὁ Δαρεῖος ὕψωσε πλήρως συγκινήσεως τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶπε· «Θεοί, προστάται τῆς γεννήσεως τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς τύχης τῶν βασιλέων, πρὸ πάντων μὲν εἰς ἐμὲ εἶθε νὰ δώσητε ἡ τύχη τῶν Περσῶν νὰ ἀποκατασταθῇ ὀρθή, ἵνα νικήσας ἀνταμείψω τὰς χάριτας τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὰς ὁποίας παρέσχεν εἰς τὰ φίλτατα. Ἄν ὁμως εἶνε πεπωμένον νὰ νικηθῶ, εὐχομαι νὰ βασιλεύσῃ τῆς Ἀσίας ὁ Ἀλέξανδρος».

Ἐγκώμιον φιλοπονίας.

Ὁ Ἡσίοδος συμβουλεύει καὶ προτρέπει τὸν ἀδελφὸν Πέρσην νὰ εἶνε φιλόπonos λέγων τὰςδε· «ὦ Πέρση, ἐργάζου, ὁ λιμὸς μισεῖ τὸν εὐπορον, ἀγαπᾷ δὲ αὐτὸν ἡ εὐστέφανος Δημήτηρ καὶ πληροῖ τὴν σιταποθήκην αὐτοῦ σίτου. Ὁ λιμὸς ἐξ ἀπαντος ἀκολουθεῖ τὸν ἄεργον ἄνθρωπον. Τὸν ἄεργον καὶ ἀμελεῖ πάντες μισοῦσι καὶ Θεοὶ καὶ ἄνθρωποι. Ὁ ἄεργος εἶνε ὁμοῖος πρὸς τοὺς ἀκέντρος κηφῆνας, οἱ ὁποῖοι ἀργοὶ καταστρέφουσι τὸν κόπον τῶν μελισσῶν. Εἰς σὲ δὲ ἔστω ἀγαπητὸν νὰ ἐκτελῆς κοσμίως μέτρια ἔργα, ἵνα αἱ σιταποθήκαι σου πληρῶνται ὠραίου σίτου. Ἐκ τῆς ἐργασίας γί-
Ἀναγνωσματάριον Ε' τάξ. Ἰω. Κοφινιώτου

ρονται οἱ ἄνθρωποι πολύμηλοι καὶ πλούσιοι. Καὶ ὁ ἐργαζόμενος θὰ εἶνε πολὺ ἀγαπητότερος καὶ εἰς τοὺς Θεοὺς καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Οὐδεμίαν ἐργασίαν εἶνε ὄνειδος· ἂν ἐργάζῃσαι, ταχέως ὁ ἀργὸς θὰ σὲ ζηλεύσῃ πλουτοῦντα, ἀρετὴ δὲ καὶ δόξα θὰ σὲ ἀκολουθῇ. Ἐὰν εὐδαίμων εἶσαι, ἂν κακοδαίμων, τὴν ἐργασίαν νόμιζε πάντοτε καλλιτέραν, τὴν ματαιόφρονα δὲ ψυχὴν σου ἀπομακρυνον ἀπὸ ξένων κτημάτων, φρόντιζε δὲ περὶ τοῦ βίου σου καθὼς ἐγὼ σοὶ λέγω. Τὰ ἐκ τῆς ἀρπαγῆς χρήματα δὲν εἶνε μόνιμα, τὰ δ' ἐκ τῆς ἐργασίας ἀποκτώμενα καὶ τὰ ὑπὸ τῶν Θεῶν διδόμενα εἶνε πολὺ καλλίτερα. Ἐὰν τις δι' ἀδικίας ἀποκτήσῃ μέγαν πλοῦτον, ἢ δι' ἐπιπορκίας εὐκόλως, τοῦτον οἱ θεοὶ μισοῦσι, φθείρουσι τὸν οἶκον αὐτοῦ, ὁ δὲ πλοῦτος ἐπ' ὀλίγον χρόνον διαρκεῖ.»

Δικαιοσύνη καὶ ἀδικία.

Ὁ Ἡσίοδος συμβουλεύει τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Πέροσιν νὰ ἀγαπᾷ τὴν δικαιοσύνην καὶ νὰ ἀποφεύγῃ τὴν ἀδικίαν, λέγων τὰ ἑξῆς: «Ὁ Πέροσιν, ἀγάπα τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀπόφευγε τὴν ἀδικίαν, διότι ἡ ἀδικία εἶνε κακὴ εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὐδεὶς δὲ αὐτὴν δύναται εὐκόλως νὰ ὑποφέρῃ, καλλιτέρα δὲ εἶνε ἡ ὁδὸς εἰς τὴν δικαιοσύνην, διότι αὕτη ἐπὶ τέλους ὑπερισχύει τῆς ἀδικίας καὶ ἐξαίφνης καὶ ἀναποφύκτως τιμωρεῖ τοὺς ἀδίκους. Ἐκείνη ἡ πόλις θάλλει καὶ εὐδαιμονεῖ, ἥτις εἰς τοὺς μετοίκους καὶ εἰς τοὺς ξένους ἀπονέμει τὸ δίκαιον καὶ δὲν παρεκτρέπεται ἐξ αὐτοῦ. Εἰς τοιαύτην πόλιν ἐπικρατεῖ εἰρήνη, οὐδέποτε δὲ δεινὸς πόλεμος οὐδὲ λιμὸς οὐδὲ βλάβη τις, τὰ φυτὰ δὲ καὶ τὰ σπέρματα εὐθαλοῦσι καὶ βλαστάνουσιν. Εἰς τοιαύτην πόλιν ἡ γῆ καλλιεργομένη καρποφορεῖ, τὰ δὲ δασώδη μέρη φέρουσι δρυὲς καὶ βαλάνους, καὶ αἱ μέλισσαι τὸ μέλι, καὶ τὰ πρόβατα καταπιέζονται ὑπὸ τῆς πνυγότητος τοῦ ἐρίου, αἱ γυναῖκες τίκτουσι τέκνα ὅμοια πρὸς τοὺς γονεῖς, θάλλουσι δὲ οἱ κάτοικοι κατὰ τὰ ἀγαθὰ καὶ δὲν ἀποδημοῦσιν. Ὅπου δὲ ἡ ἀδικία ὑπάρχει, ἐκεῖ μέγιστα κακά, πλήμμυραι, νόσοι, λιμοὶ καὶ λοιμοὶ, πόλεμοι, καταστροφὰὶ οἴκων, ὀλιγοτεκνία. Ταχέως δὲ ἐπέρχεται τιμωρὸς ὁ Θεός. Καὶ σύ, ὦ Πέροσιν, θές

ταῦτα κατὰ νοῦν, καὶ τὴν μὲν δικαιοσύνην ἀκολουθεῖ, ἀπόφενγέ δὲ τὴν ἀδικίαν. Τοιοῦτον νόμιον ὁ Θεὸς ὤρισεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ἰχθύες καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἄρπακτικά θορρα νὰ τρώωσιν ἀλλήλους, διότι εἰς ταῦτα δὲν ὑπάρχει δικαιοσύνη· εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὁμοῦς ἔδωκε δικαιοσύνην, ἡ ὁποία ἀρίστη οὕσα εὐτυχίαν καὶ εὐδαιμονίαν παρέχει. Ὅστις θέλει τὰ δίκαια νὰ λέγη καὶ νὰ πράττῃ, εἰς τοῦτον ὁ Ζεὺς εὐτυχίαν δίδει· ὅταν ὁμοῦς τὰ ἄδικα πράττῃ καὶ ἐπισηκῇ, καὶ αὐτὸς καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ καταστρέφονται. Ἐγὼ λοιπόν, ὦ Πέρση, φίλα φρονῶν πρὸς σέ, λέγω ὅτι τὴν μὲν κακίαν δύναται τις ἐνκόλως νὰ διαπραξῇ, διότι εἰς αὐτὴν ἡ ὁδὸς εἶνε λεία, τὴν ἀρετὴν ὁμοῦς δυσκόλως τις ἐπιτυγχάνει, διότι μακρὰ, ἀνωφερῆς καὶ τραχεῖα εἶνε ἡ ὁδός, ἡ ἄγροσα εἰς αὐτήν. Ὅταν ὁμοῦς τις φθάσῃ εἰς αὐτήν, εἶνε ἐνκολωτάτη. Ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος εἶνε πανάριστος, ὅστις ταῦτα ἤθελε καλῶς μάθη καὶ στοχασθεὶς ἤθελεν ἔλθῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης. Ἀγαθὸς δὲ εἶνε ἐκεῖνος, ὅστις πείθεται εἰς τὸν ὀρθῶς φρονούντα· ὅστις ὁμοῦς μῆτε αὐτὸς ταῦτα σκέπτεται μῆτε εἰς ἄλλους πείθεται, οὗτος εἶνε ἄχρηστος».

Γενναιοδωρία Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Βῆσσοσ καὶ οἱ ἄλλοι συνωμόται ἔχοντες τὸν βασιλέα Δαρρεῖον ἀίχμαλῶτον κατεδιώκοντο ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις προέλαβεν αὐτοὺς εἰς τι χωρίον. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώτην προσβολὴν οὗτοι ἐβίαζον τὸν Δαρρεῖον νὰ ἀναβῇ ἐφ' ἵππου τινὸς καὶ νὰ ἀκολουθῇ, ὅτε ὁμοῦς εἶδον, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἐπλησίασεν, ἐπλήγησαν αὐτὸν θανασίμως καὶ ἀφήσαντες ἡμιθανῆ εἰς τὴν ὁδὸν ἔφυγον. Οἱ ἵπποι τοῦ ἄρματος τοῦ βασιλέως ἄνευ ἠνιόχου μείναντες ἐξετράπησαν τῆς ὁδοῦ, καὶ ἐπειδὴ ἐδίψων, ἤλθον εἰς τινὰ πηγὴν παρὰ τὴν παρακειμένην κοιλάδα. Μακεδῶν δέ τις, Πολύστρατος ὀνομαζόμενος, ἐλθὼν ἐκεῖ, ἵνα πίνῃ ὕδωρ, εἶδε τὴν ἀμαξάν καὶ παρατηρήσας εὗρεν ἐντὸς αὐτῆς τὸν πληγωμένον βασιλέα ἐτοιμοθανάτον. Ὁ βασιλεὺς ἐζήτησε διὰ νεύματος παρὰ τοῦ Πολυστράτου ὀλίγον ὕδωρ, οὗτος δὲ ἔφερεν ἐκ τῆς πηγῆς ἐντὸς τῆς περικεφα-

λαίας αὐτοῦ. Ἄφοῦ ἔπιεν ὁ βασιλεὺς, εἶπε πρὸς αὐτὸν ἀποθνήσκων· «ὦ ἄνθρωπε, τοῦτο εἶνε πασῶν μου τῶν δυστυχιῶν ἡ μεγίστη, οὐ εὐεργετηθεὶς δὲν δύναμαι νὰ σὲ ἀνταμείρω· θὰ σοὶ ἀποδώσω ὅμως τὴν χάριν ὁ Ἀλέξανδρος· εἰς τοῦτον δὲ δίδω διὰ σοῦ, διὰ τὴν ἐπιείκειαν τὴν ὁποίαν ἔδειξε πρὸς τὴν οἰκογένειάν μου, ταύτην τὴν δεξιάν». Ταῦτα εἰπὼν ὁ Δαρεῖος καὶ λαβὼν τὴν χεῖρα τοῦ Πολυστράτου ἐξέπνευσε. Μεμονωμένος ἐν τῇ ἐρημίᾳ, ὑπὸ πάντων ἐγκαταλελειμμένος καὶ φονευθεὶς ὑπὸ τῶν οἰκείων, ἀπέθανεν ὁ δυστυχῆς οὗτος βασιλεὺς κατὰ Ἰούλιον τοῦ 330 βασιλεύσας ἀπεράντου κράτους. Ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἤλθεν εἰς τὸν τόπον, ἐνθα ἔκειτο νεκρὸς ὁ Δαρεῖος, ἐλυπήθη μεγάλως καὶ λύσας τὴν ἰδίαν αὐτοῦ χλαμύδα ἔρριψεν ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ καὶ περιεκάλυψε, τὸν δὲ νεκρὸν αὐτοῦ βασιλικῶς κεκοσμημένον ἔστειλε πρὸς τὴν μητέρα Σιδύγαμβιν, ἥτις ἔθαψε πολυτελῶς εἰς τοὺς βασιλείους τάφους τῶν Περσῶν εἰς Περσέπολιν. Τὸν δὲ ἀδελφὸν τοῦ Δαρείου Ἐξάθρην κατέταξεν εἰς τοὺς ἐταίρους. Ὀλίγον ὕστερον συλλαβὼν τὸν Βῆσσον διεσφενδόνησεν.

Ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐπλησίασεν εἰς τὴν Περσέπολιν, παρετήρησε πλῆθος ἀνθρώπων, οἵτινες παρίστανον ἀξιοθρήνητον θέαμα. Ἦσαν δὲ οὗτοι Ἕλληνες αἰχμαλῶτοι περὶ τὰς 4 χιλιάδας, πολλοὶ δὲ ἐκ τούτων προβεβηκότες τὴν ἡλικίαν. Καὶ τῶν μὲν αἱ χεῖρες, τῶν δὲ οἱ πόδες ἦσαν κεκομμένοι, ἄλλων δὲ ἡ ῥίς καὶ τὰ ὦτα ἠκρωτηριασμένα. Οἱ βάρβαροι ὄχι μόνον εἶχον ἐκτυπώσῃ ἐπὶ τῶν προσώπων αὐτῶν γελοίας μορφάς, ἀλλὰ καὶ μετεχειρίζοντο αὐτοὺς σκληρῶς καὶ ἀπανθρώπως. Αὐτοὶ ἐφαίνοντο μᾶλλον φαντάσματα ἢ ἄνθρωποι καὶ τὸ μόνον διὰ τὸ ὅποιον ἐγνωρίζοντο ὡς ἄνθρωποι ἦτο ἡ ὀμίλια. Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα, εὐθὺς ὡς εἶδε τούτους· ἐπειδὴ δὲ παρεκάλεσαν νὰ βοηθήσῃ αὐτούς κατὰ τὰς δυστυχίας αὐτῶν, ὀμίλησε μετὰ πολλῆς γλυκύτητος καὶ ἐβεβαίωσε, ὅτι θὰ ἴδωσι πάλιν τὰς συζύγους καὶ τὴν πατρίδα αὐτῶν.

Ἡ ὑπόσχεσις αὕτη ἐπληξήσῃ τὴν δυστυχίαν τῶν αἰχμαλῶτων, οἵτινες μετὰ δακρύων ἐφώναζαν· «Πῶς εἶνε δυνατόν εἰς ἡμᾶς νὰ παρουσιασθῶμεν δημοσίᾳ ἐνώπιον πάσης τῆς Ἑλλάδος ὄντες εἰς

τοιαύτην ἀξιοθρήνητον κατάστασιν ; Τὸ καλλίτερον μέσον τοῦ νὰ ὑποφέρωμεν τὴν δυστυχίαν ἡμῶν εἶνε νὰ κρύπτωμεν αὐτήν· καὶ οὐδεμία πατρὶς εἶνε τόσοον γλυκεῖα εἰς τὸν ταλαίπωρον, ὅσον ἡ ἐρημία καὶ ἡ λήθη τῶν παρελθόντων δεινῶν». Διὰ τοῦτο παρέκάλεσαν τὸν βασιλέα νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτούς νὰ μείνωσιν εἰς τόπον, ὅπου ἦσαν πρὸ πολλῶν ἐτῶν, καὶ νὰ τελειώσωσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν ἐκεῖ, ὅπου εἶχον ἤδη συνηθίσῃ τὴν δυστυχίαν. Ὁ Ἀλέξανδρος συγκατετέθη εἰς τοῦτο καὶ προσέφερεν εἰς ἕκαστον τρεῖς χιλιάδας δραχμῶν, πέντε ἐνδυμασίας ἀνδρικές, καὶ ἄλλας τόσας γυναικείας, δύο ζεύγη βοῶν ἵνα γεωργῶσι τὴν γῆν καὶ σπῶρον πρὸς σποράν, διέταξε δὲ τὸν διοικητὴν τῆς ἐπαρχίας νὰ μὴ ἀνέχεται νὰ ἐνοχλῶνται παντελῶς, ἀλλὰ νὰ εἶνε ἐλεύθεροι παντὸς φόρου. Τοιαύτη διαγωγή ἦτο ἐντελῶς βασιλική.

Τρισευδαίμονες οἱ ἡγεμόνες ἐκεῖνοι, οἵτινες εἶναι ἐπιτήδειοι εἰς τὴν διάπραξιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ συγκινοῦνται ἐκ τῶν δυστυχῶν τῶν ἄλλων.

Ἄοργησία μεγάλων ἀνδρῶν.

Ὁ Σωκράτης, ὅτε ἐλάκτισεν αὐτὸν θρασύς τις καὶ βδελυρὸς νεανίσκος, βλέπων πάντας τοὺς περὶ αὐτὸν ἀγανακτοῦντας καὶ θέλοντας νὰ καταδιώξωσιν αὐτόν, εἶπεν ἄνευ ὀργῆς· Ἄρά γε ἠθέλετε ἀπαιτήσῃ καὶ ἄν ὄνος τις μὲ ἐλάκτισε νὰ ἀντιλακτίσω καὶ ἐγὼ αὐτόν;» Ὁ νεανίσκος ὄνειδιζόμενος καὶ ἀποκαλούμενος λακτιστὴς ἀπηγγονίσθη.

Ὅτε ὁ ποιητὴς Ἀριστοφάνης παντοιοτρόπως καθύβριζε τὸν Σωκράτην διὰ τῶν Νεφελῶν παριστανομένων εἰς τὸ θέατρον, ἔτυχε νὰ ἦτο παρὼν καὶ αὐτὸς ὁ Σωκράτης, ὅτε δὲ τις τῶν παρακαθημένων ἠρώτησε τὸν Σωκράτην· «*Ἀὐτὸν ἀγανακτεῖς, ὦ Σώκρατες, διακωμωδοῦμενος;*» εἶπε· «*Μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἐγὼ δὲν ἀγανακτῶ*».

Ὁ Ἀρχύτας ὁ στρατηγὸς ἀποσταλεῖς ποτε εἰς πόλεμον παρέδωκε τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ εἰς τινὰ ἐπίτροπον, ἵνα καλλιεργήσῃ αὐτούς. Ἐπανελθὼν δὲ ἐκ τοῦ πολέμου καὶ ἰδὼν αὐτοὺς ἀκαλλιεργήτους προσκαλέσας τὸν ἐπίτροπον ἀοργήτως εἶπεν· «*Ἄν δὲν ἀοργιζόμεν πολὺ, θὰ σὲ ἔδερον*».

Ὁ Πλάτων ὀργισθεὶς ποτε κατὰ τινος δούλου λίχνου καὶ βδελυροῦ προσεκάλεσε τὸν υἱὸν τῆς ἀδελφῆς Σπεύσιππον καὶ εἶπε· «Κρότησον σὺ τοῦτον, διότι ἐγὼ πολὺ θυμοῦμαι».

Ὅτε ἔνεκα τοῦ χειμῶνος ὁ Ἀντίγονος ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἠναγκάσθη νὰ στρατοπεδεύσῃ εἰς τόπον σπανίζοντα ἐπιτηδείων καὶ τινες τῶν στρατιωτῶν ἐλοιδόρουν αὐτόν, ἀγνοοῦντες ὅτι ἡ σκηνὴ αὐτῷ ἦτο πλησίον, δὲν ὠργίσθη, ἀλλὰ διὰ τῆς βακτηρίας διαστείλας τὴν σκηνὴν εἶπε· «Θὰ οἰμώξετε, ἂν δὲν ἀπομαυρυνθῆτε μακρότερον λοιδοροῦντές με».

Φιλία.

Πολλάκις αἰσθανόμεθα ἀδελφικὴν ἀγάπην καὶ συμπάθειαν καὶ πρὸς ἄλλους ἀνθρώπους, μετὰ τῶν ὁποίων οὐδεμίᾳ συγγένειᾳ συνδέει ἡμᾶς. Τὸ αἶσθημα τοῦτο τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης ὀνομάζεται φιλία. Οὐδὲν ἄλλο εἶνε τερπνότερον τῆς φιλίας καὶ χρησιμώτερον. Διπλαῖ δυνάμεις τοῦ λογικοῦ, διπλαῖ σκέψεις εἰς τὰ πρακτέα, διπλῆ χαρὰ εἰς τὰς εὐτυχίας, διπλᾶ πάντα τὰ καλὰ καὶ οὐδὲν τὸ κακόν. Ἴνα ὑπάρξῃ δὲ ἀληθὴς φιλία, πρέπει νὰ ἐπικρατῇ μεταξὺ τῶν φίλων ἰσότης, εὐλικρίνεια καὶ ἀφιλοκέρδεια. Ἡ ἀληθὴς φιλία βασιζέται εἰς τὴν ἀρετὴν. Πρέπει λοιπὸν νὰ γνωρίζωμεν καλῶς ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον μέλλομεν νὰ ἀποκτήσωμεν φίλον, καὶ νὰ εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι θέλομεν εὖρῃ εἰς αὐτὸν πιστὸν ἑταῖρον καὶ σύντροφον εἰς τὴν πορείαν τοῦ βίου· ἐπειδὴ δὲ οὔτε μεταξὺ δύο πονηρῶν οὔτε μεταξὺ χρηστοῦ καὶ πονηροῦ δύναται νὰ ὑπάρξῃ εὐλικρινὴς φιλία, πρέπει νὰ προσέχωμεν νὰ μὴ προσκολλώμεθα ἐλαφρῶς καὶ κούφως πρὸς τοὺς ζητοῦντας τὴν φιλίαν ἡμῶν, ἀλλὰ μάλλον νὰ ζητῶμεν ἡμεῖς ἐκεῖνους, τοὺς ὁποίους κρίνομεν ἀξίους τῆς φιλίας ἡμῶν· μηδὲ ἄς συνδέωμεν φιλικὰς σχέσεις μετ' ἄλλου, πρὶν σπουδάσωμεν κατὰ βάθος τὰ ἦθη, τὰ φρονήματα καὶ τὰς διαθέσεις αὐτοῦ, διότι μέγας ὁ κίνδυνος μήπως ἀντὶ φίλου συνοικειωθῶμεν ἰδιοτελεῖ τινα κόλακα ἢ διεφθαρμένον καὶ κακοῦθρον συνέταιρον. Πρέπει νὰ προσέχωμεν νὰ μὴ συνδέωμεν φιλίαν μετ' ἐκείνων, οἵτινες δὲν προσφέρουσι τὸ ὀφειλόμενον σέβας εἰς τὰ θεῖα ἢ εἰς τοὺς

γονεῖς ἢ δὲν διατελοῦσιν εἰς ὁμόνοιαν μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν. Ἄφου δ' οὕτω μετὰ προφυλάξεως καὶ βραδέως ἀποκτήσωμεν τὸν φίλον, ὡς φροντίζωμεν νὰ διαμένη ἡ φιλία μετ' αὐτοῦ σταθερὰ καὶ διαρκῆς. Ὁ φίλος ὁ εἰλικρινῆς εἶνε ἀδιαχώριστος σύντροφος τῆς ζωῆς καὶ κατὰ μὲν τὰς εὐτυχίας ἐπαυξάνει τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐχαρίστησιν, κατὰ δὲ τὰς δυστυχίας σμικρύνει καὶ ἐλαττάνει τὰς λύπας καὶ τὰς ὀδύνας, συμμεριζόμενος ἐξ ἴσου τὴν χαρὰν καὶ τὴν λύπην. Τῶ ὄντι δ' εἰς ἀπάσας τὰς καταστάσεις συναισθανόμεθα τὰ θέληττα καὶ τὴν ἠδύτητα τῆς φιλίας. Καὶ ἐκ τῆς τρυφερωτάτης δ' ἡλικίας ὁ παῖς αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ προσέλθῃ εἰς ἐκεῖνον τῶν συμμαθητῶν αὐτοῦ ἢ τῶν συντρόφων, οὗτινος αἱ κλίσεις καὶ αἱ ὁρέξεις ἔχουσι μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὰς ἑαυτοῦ. Ἐὰν πάντα δὲ εἶνε τότε κοινὰ μετὰξὺ αὐτῶν, κόποι, εὐχαριστήσεις, παιγνίδια καὶ λύπαι. Ἐχει δὲ πρὸ πάντων τὸ πολῦτιμον τοῦτο ἡ φιλία, ὅτι δὲν περιορίζεται εἰς ἀπλῆς ἐνδείξεις οὐδὲ καταδέχεται ποτε νὰ μεταχειρισθῇ τὴν χαμερπῆ κολακείαν, ἀλλὰ προσφέρει φρονίμους καὶ ἀδελφικὰς νοουσίας μετὰ γλυκύτητος. Ὁ ἀληθὴς φίλος δὲν τυφλώττει εἰς τὰ ἐλαττώματα, εἰς τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰ σφάλματα ἐκείνου, τὸν ὅποιον ἀγαπᾷ, ἐπιθυμῶν δὲ μάλιστα νὰ ἴδῃ αὐτὸν προοδεύοντα εἰς τὸ καλόν, σπεύδει νὰ δείξῃ πῶς δύναται νὰ βελτιωθῇ, οὗτος δὲ θέλων νὰ φανῇ ἄξιος τοῦ φίλου συναισθάνεται ὅτι ἐντὸς αὐτοῦ ἀναγεννᾶται θάρρος νὰ ὑπερπηθῆσῃ πᾶσαν δυσκολίαν καὶ νὰ καταβάλλῃ πάντα ἀγῶνα εἰς βελτίωσιν αὐτοῦ. Νέας δὲ πάντοτε ἐπιθυμίας, τέρψεις, χαρὰς συνεπάγουσα ἡ ἀληθὴς φιλία ἐξ ἴσου καὶ τὰς περιπετειὰς τῆς τύχης εὐγενῶς φέρει. Ἄν συμφορὰ τις ἐπέλθῃ εἰς τὸν φίλον ἡμῶν, εἴμεθα πρόθυμοι νὰ πράξωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ ὅ,τι ἐκεῖνος θὰ ἔπραττεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἂν ἠθέλομεν εὐρεθῆ εἰς τὴν αὐτὴν περίστασιν. Καὶ ἂν ἡ δειλία κωλύῃ τὸν ἐν ἀνάγκῃ ὄντα νὰ διαδηλώσῃ τὰς χρεῖας αὐτοῦ πρὸς τὸν φίλον, ὁ ἐν εὐπορίᾳ διατελῶν ὀφείλει νὰ ἀνακαλύψῃ αὐτὰς καὶ νὰ σπεύσῃ ἀμέσως εἰς βοήθειαν αὐτοῦ, προσέχων μεγάλως μὴ προσβάλλῃ τὴν φιλοτιμίαν αὐτοῦ.

Ἀφιλοχρηματία Φωκίωνος.

Ὁ Φωκίων ἦτο ἐκ τῶν πτωχῶν ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ὁ Σωκράτης ὠνόμαζεν ἀληθεῖς πλουσίους, διότι ὄντες αὐτάρκεις καὶ ὀλιγαρχεῖς καὶ εἰς τὰ παρόντα εὐχαριστοῦνται καὶ ὑπὸ τῆς πλεονεξίας δὲν κατατρώγονται. Τόσον δὲ ἐσέβοντο πάντες οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων τὴν ἀφιλοχρηματίαν τοῦ Φωκίωνος, ὥστε ὁσάκις οἱ νηπιῶται ἐμάνθανον, ὅτι αὐτὸς ἤρχετο στρατηγός, ἐστεφανωμένοι καὶ χαίροντες ἐξήρχοντο εἰς προὔπαντησιν αὐτοῦ. Ὅσάκις δὲ ἄλλος στρατηγός διωρίζετο εἰς τὰς νήσους, οἱ κάτοικοι αὐτῶν φοβούμενοι τὰς καταχρήσεις καὶ τὰς διαρπαγὰς κατέλιπον τοὺς λιμένας καὶ ὠχυρώνοντο εἰς τὰ τείχη φέροντες ἐντὸς αὐτῶν τὰ ποίμνια, τοὺς δούλους, τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας.

Οὐχὶ μόνον οἱ σύμμαχοι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Φίλιππος τῆς Μακεδονίας, τὸν ὅποιον ὁ Φωκίων εἶχε νικήσῃ εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐσέβετο καὶ ἐθαύμαζε τὸν ἄνδρα. Καὶ ὁ μέγας Ἀλέξανδρος τόσον ἐτίμα καὶ ἠγάπα τὸν Φωκίωνα, ὥστε ἐπιστολὰς φιλικωτάτας ἔγραφε πρὸς αὐτὸν καὶ πλουσιώτατον δῶρον ἑκατὸν ταλάντων ἔστειλεν. Ἄλλ' ὁ Φωκίων ἠρώτησε τοὺς φέροντας τὸ δῶρον «Διατί ὁ Ἀλέξανδρος εἰς μόνον ἐμὲ ἐκ τῶν Ἀθηναίων στέλλει τόσα τάλαντα ;» Ὅτε δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι εἶπον «Διότι μόνον σὲ κρίνει ἄνδρα καλὸν καὶ ἀγαθόν», «Ἄς μὲ ἀφήσῃ λοιπόν, ἀπεκρίθη ὁ Φωκίων, ὄχι μόνον νὰ φαίνομαι, ἀλλὰ καὶ νὰ εἶμαι τοιοῦτος.»

Ἄλλ' οἱ ἀπεσταλμένοι ἰδόντες τὴν μὲν ἐνάρετον σύζυγον ζυμώνουσαν, τὸν δὲ μέγαν πολίτην καὶ στρατηγὸν τῶν Ἀθηναίων ἀντλοῦντα ὕδωρ παρεκίνουν αὐτὸν νὰ δεχθῇ τὰ δῶρα τοῦ Ἀλεξάνδρου, λέγοντες, «ὅτι εἶνε ἀπρεπὲς φίλος ὢν τοῦ βασιλέως νὰ ζῆ τόσον πενιχρῶς».

Ὁ Φωκίων δεῖξας τότε γέροντα πένητα εἶπεν «Αὐτὸς εἶνε πολὺ πτωχότερος ἐμοῦ, καὶ ὁμως ζῆ εὐχαριστημένος. Ἐὰν δεχθῶ τὰ ἑκατὸν τάλαντα, ἢ δὲν θέλω μεταχειρισθῆ αὐτὰ μὴ ἔχων ἀνάγκην αὐτῶν, καὶ τότε μάτην θέλω λάβῃ τόσον χρυσίον, ἢ θέλω μεταχειρισθῆ, καὶ τότε θέλω ἐκθέσῃ ἐνώπιον τῶν συμπολιτῶν μου καὶ ἐμὲ αὐτὸν καὶ τὸν Ἀλέξανδρον».

Ὁ Φωκίων ἤθελεν ὄχι μόνον νὰ εἶνε τίμιος, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ διδῇ ἀφορμὴν ὑποψίας ποτὲ κατὰ τῆς τιμιότητός του. «Φοβοῦ τὸς διαβολάς, λέγει ὁ Ἰσοκράτης, κἂν ψευδεῖς ὦσιν». Ὁ Φωκίων λοιπὸν μὴ δεχθεῖς τὸ χρυσίον τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν ἐνώπιον τοῦ Μακεδόνος ἐτήρησε καὶ τὴν τιμὴν ἀκηλίδωτον ἐνώπιον τῶν συμπολιτῶν διεφύλαξεν· ὁ Ἀλέξανδρος, ἂν καὶ ἐθαύμασε τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός, ἔγραψεν, ὅτι «δὲν θεωρεῖ φίλους ἐκείνους, πρὸς τοὺς ὁποίους δὲν δύναται νὰ κάμῃ χάριν τινά». Τότε δὲ ὁ Φωκίων ἐζήτησεν ὡς χάριν νὰ ἐλευθερώσῃ τέσσαρας πεπαιδευμένους Ἑλληνας, τοὺς ὁποίους ἐκράτει ἐν τῇ φυλακῇ εἰς τὰς Σάρδεις· ὁ Ἀλέξανδρος εὐθὺς ἠλευθέρωσεν αὐτοὺς χαριζόμενος εἰς τὸν Φωκίωνα.

Ἡ ἀφιλοκέρδεια τοῦ Φωκίωνος ἐφάνη καὶ ὅτε ὁ Ἄρπαλος θησαυροφύλαξ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἀπέστειλεν ἑπτακόσια τάλαντα, ὅπως διαφθεῖρῃ αὐτόν. Ἀλλ' ὁ Φωκίων ὄχι μόνον ἀπέκρουσε τὴν προσφορὰν τοῦ Ἄρπαλου, ἀλλὰ καὶ ἠπέλησεν αὐτόν, ἐὰν δὲν παύσῃ διαφθεῖρων τοὺς Ἀθηναίους. Ὁ Ἄρπαλος τότε φοβηθεὶς περιεστάλη, ἐθαύμασε δὲ τὴν ἀρετὴν τοῦ Φωκίωνος.

Ὅτε ὁ Μένυλλος, ὅστις ἦτο φρούραρχος τῶν Μακεδόνων εἰς Ἀθήνας, ἀγαπῶν καὶ σεβόμενος τὸν πτωχὸν Φωκίωνα προσέφερε δῶρα εἰς αὐτόν καὶ χρήματα, ὁ Φωκίων εἶπεν· «Ὅυτε σὺ, Μένυλλε, εἶσαι καλλίτερος τοῦ Ἀλεξάνδρου, οὔτε ἄλλος τις λόγος ὑπάρχει, ἵνα δεχθῶ παρὰ σοῦ ὅ,τι παρ' ἐκείνου δὲν ἐδέχθην».

Ὁ Μένυλλος τότε παρεκάλει τὸν Φωκίωνα νὰ δεχθῇ τὴν προσφορὰν διὰ τὸν υἱὸν Φῶκον, ἀλλ' ὁ Φωκίων καὶ πάλιν ἀπεποιήθη εἰπὼν· «Ἄν ὁ Φῶκος γίνῃ σώφρων, θέλει ἀρκεσθῆ εἰς τὴν μικρὰν πατρικὴν περιουσίαν· ἀλλ' ἂν γίνῃ ἄσωτος καὶ πολυτελής καὶ πλεονέκτης, οὔτε τὰ ἰδικά σου δῶρα, ὦ Μένυλλε, οὔτε οὐδεμία περιουσία θὰ ἐξαρκέσῃ πρὸς χορτασμόν τῆς κακοηθείας του».

Διὰ τῶν σοφῶν τούτων λόγων ὁ Φωκίων ἐβεβαίωσε, ὅτι ἀληθῶς πλούσιοι καὶ εὐτυχεῖς εἶνε μόνον οἱ ἐνάρετοι καὶ αὐτάρκεις.

Ψίστις κυνός.

Πύρρος ὁ βασιλεὺς καθ' ὁδὸν ἀπήντησε κύνα, ὅστις ἐφύλαττε σῶμα φονευθέντος ἀνθρώπου. Ἄφου δὲ ἤκουσεν, ὅτι αὐτὸς τρεῖς ἡμέρας ἤδη παρέμεινεν ἄνευ τροφῆς καὶ δὲν ἀπῆλθεν ἀπὸ τοῦ πτώματος, διέταξεν ὁ μὲν νεκρὸς νὰ ταφῆ, ὁ δὲ κύων νὰ κοιμισθῆ πρὸς αὐτόν. Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἐξέτασις τῶν στρατιωτῶν ἐγένετο. Διήρχετο δ' ἕκαστος χωριστά, καθημένου τοῦ βασιλέως, ὁ δὲ κύων παρευρίσκετο. Ὁ κύων, ἐνῶ πρότερον ἦτο ἡσυχος καὶ ἄφωνος, ὅτε εἶδεν, ὅτι οἱ τοῦ ἰδίου δεσπότης φονεῖς παρήρχοντο, ὑλάκει πολλὰκις μεταστρεφόμενος πρὸς τὸν Πύρρον οὕτως, ὥστε οὐ μόνον ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ παρευρισκόμενοι ὑποψίαν περὶ αὐτῶν συνέλαβον. Οὗτοι συλληφθέντες καὶ βασανισθέντες ὠμολόγησαν τὸν φόνον καὶ ἐτιμωρήθησαν.

Ἄλέξανδρος καὶ Ἀριστόβουλος.

Ἄλέξανδρος ὁ μέγας βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας διαβαίνων ποτὲ τὸν Ὑδάσπην ποταμὸν μετὰ τινων τῶν ἐπισημοτέρων στρατηγῶν διέταξεν Ἀριστόβουλον τὸν ἱστορικὸν νὰ ἀναγνώσῃ εἰς ἐπήκοον πάντων τὴν ἱστορίαν τῶν κατορθωμάτων αὐτοῦ, τὴν ὅποιαν οὗτος πρὸ πολλοῦ κατεγίνετο συγγράφων. Ὁ ἱστορικὸς ἐνόμισεν, ὅτι ἐσήμανεν ἡ ὥρα τῆς δόξης αὐτοῦ. Καὶ ἦτο μὲν ἐν γένει ὀρθὴ ἡ διήγησις, ἀλλὰ κεκοσμημένη δι' ὑπερβολῶν. Ὁ βασιλεὺς ὑπέμεινε νὰ ἀκούσῃ αὐτὸν μετὰ σιωπῆς, ἀλλ' ὅτε ἐτελείωσε, λαβὼν τὸ βιβλίον ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ ἱστοριογράφου, « Ἀρχεῖτε κόλαξ, ἀνέκραξε μετ' ὀργῆς, ἀντὶ τοῦ χειρογράφου σου, σὺ μᾶλλον πρέπει νὰ βυφθῆς ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ, διότι ἐτόλμησας, ἵνα εὐχαριστήσῃς τὸ σῶς τοῦ ἡγεμόνος σου, νὰ παραμορφώσῃς τοσοῦτον τὴν ἀλήθειαν ». Καὶ ταῦτα εἰπὼν ἔρριψε τὸ βιβλίον εἰς τὸν ποταμὸν διατάξας τὸν ἱστορικὸν νὰ μὴ παρουσιασθῆ πλέον πρὸ αὐτοῦ.

— Μίσει τοὺς κόλακας ὡς τοὺς ἐξαπατῶντας· ἀμφότεροι γὰρ πιστευθέντες βλάπτουσι τοὺς πιστεύσαντας.

— Ἦένος οὐδέν ἐστιν ἐξωλέστερον οὐδὲ μᾶλλον καὶ θᾶτιον ἐκ-

τραχηλίζον τὴν νεότητά ὡς τὸ τῶν κολάκων, οἱ καὶ τοὺς πατέρας καὶ τοὺς παῖδας προοριζοὺς ἐκτριβουσιν.

— Ὡσπερ οἱ κόρακες παρεδρεύοντες ἐξορύσσουσι τοὺς οφθαλμοὺς τῶν νεκρῶν, οὕτως οἱ κολάκες τοῖς ἐπαίνοις τοὺς λογιμοὺς τῶν ἀνθρώπων διαφθείρουσιν.

Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ.

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος διεκρίθη κατὰ τὴν ἀγάπην καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν μητέρα αὐτοῦ. Ἡ Ὀλυμπιάς ἦτο δυστυχῶς χαρακτῆρος δυστρόπου καὶ αὐστηροῦ· ἐπεθύμει νὰ ἐπεμβαίη εἰς τὰ βασιλικὰ καθήκοντα τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ἀλεξάνδρου. Καὶ ὅμως ὁ μέγας Ἀλέξανδρος, ὡς καλὸς υἱός, ὑπέφερε πρῶτος καὶ τὰς δυστροπίας καὶ τὰς ἐπεμβάσεις τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Ὅτε ὁ Ἀντίπατρος, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀφήσει τοποτηρητὴν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἔγραψε πρὸς αὐτὸν ὄντα εἰς Ἀσίαν ἐπιστολὴν ἐκτεταμένην καὶ πλήρη παραπόνων κατὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ὀλυμπιάδος διὰ τὴν ἀνυπόφορον αὐτῆς πολυπραγμοσύνην, ὁ Ἀλέξανδρος ἀναγνούς τὴν ἐπιστολὴν εἶπε: «Δὲν γνωρίζει ὁ Ἀντίπατρος, ὅτι ἐν μόνον δάκρυον τῆς μητρὸς μου ἀρκεῖ νὰ ἀπαλείψῃ μυριάς ἐπιστολάς». Πολλὰ δὲ δῶρα καὶ πολλὰ ἐκ τῶν πολυτίμων λαφύρων, τὰ ὅποια ἐλάμβανεν, ὅταν ἐπολέμει εἰς τὴν Ἀσίαν, ἀπέστειλε πρὸς τὴν μητέρα, δεικνύων ὅτι οὐδέποτε ἔπαυσεν ἐνθυμούμενος καὶ ἀγαπῶν αὐτήν.

— Ὁ τιμῶν πατέρα εὐφρανθήσεται ἀπὸ τέκνων καὶ ἐν ἡμέρᾳ προσευχῆς αὐτοῦ εἰσακουσθήσεται.

— Βεβαιοτάτην φιλίαν ἔχε πρὸς τοὺς γονεῖς.

— Βούλου γονεάς πρὸ παντὸς ἐν τιμαῖς ἔχειν.

— Γονεῖς τίμα καὶ φίλους εὐεργέτει.

Φιλοπατρία Ἀριστείδου.

Ἀριστείδης ὁ Ἀθηναῖος, ὁ ὁποῖος ἐπωνομάσθη δίκαιος ἕνεκα τῆς ἀκρας δικαιοσύνης αὐτοῦ, κατ' ἀρχὰς μὲν ἠγαπάτο καὶ ἐτιμάτο, ὕστερον δὲ ἐφρονήθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ διεβλήθη ὑπὸ τῶν

Θεμιστοκλέους, ὅτι κρίνων ἅπαντα καὶ δικάζων μόνος κατήργησε τὰ δικαστήρια καὶ ἀνεπαισθήτως ἔγινε μονάρχης ἀδορυφόρητος. Πιστεύσας δὲ ταῦτα ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων συνήλθε πανταχοῦθεν εἰς τὸ ἄστυ καὶ ἐξωστράκισε τὸν Ἀριστείδην εἰς δεκαεπτῆ ἐξορίαν, φοβούμενος μήπως γίνῃ τύραννος τῆς πόλεως.

Κατὰ δὲ τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἐξορίας αὐτοῦ, ὅτε ὁ Ξεέρξης ἐπήρχετο κατὰ τῆς Ἑλλάδος, οἱ Ἀθηναῖοι ἀκυρώσαντες τὸν νόμον ἐψήφισαν νὰ ἐπανέλθωσιν οἱ ἐξόριστοι, διότι ἐφοβοῦντο μάλιστα τὸν Ἀριστείδην μήπως προστεθεῖς εἰς τοὺς πολεμίους διαφθεῖρη καὶ προσελύσῃ πολλοὺς ἐκ τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὸν βαρβαρον· ἀλλὰ κακῶς ἐσκέπτοντο ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι περὶ τῆς φιλοπατρίας τοῦ Ἀριστείδου, διότι οὗτος καὶ πρὸ τοῦ ψηφίσματος ἐζηκολούθει νὰ προτρέπη καὶ παροξύνῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς ἐλευθερίαν, καὶ μετὰ τὸ ψήφισμα, ὅτε ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο ἀρχηγὸς ἀνεξάρτητος, πάντα συνέπραττε καὶ συνεβούλευε, καθιστῶν ἐνδοξότατον χάριν τῆς κοινῆς σωτηρίας τὸν ἐχθρὸν αὐτοῦ Θεμιστοκλέα. Ὅτε αἱ βαρβαρικαὶ τριήρεις ἐξέπλευσαν τὴν νύκτα καὶ περιέκυκλωσαν τὴν διάβασιν καὶ κατέλαβον τὰς νήσους, οὐδενὸς γνωρίζοντος τὴν κύκλωσιν, ἦλθεν ὁ Ἀριστείδης ἀπὸ τῆς Αἰγίνης καὶ ἐπικινδύνως διαπλεύσας διὰ τῶν πολεμικῶν πλοίων, διὰ νυκτὸς ἐνεφανίσθη εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ καλέσας αὐτὸν ἔξω μόνον εἶπεν· « Ἡμεῖς, ὦ Θεμιστοκλείς, ἐὰν εἴμεθα φρόνιμοι καὶ φιλοπατρίδες, ἦδη ἀφήσαντες τὴν ματαίαν καὶ μειρακιώδη φιλονικίαν, ἃς ἀμιλλώμεθα πρὸς ἀλλήλους νὰ σώσωμεν τὴν Ἑλλάδα, σὺ μὲν ἄρχων καὶ στρατηγῶν, ἐγὼ δὲ ὑπηρετῶν καὶ συμβουλεύων. Ἴδου τὰ ἐχθρικά πλοῖα κατέλαβον ἤδη τὰς πέριξ θέσεις, ὥστε καὶ οἱ μὴ θέλοντες ἐκ τῶν Ἑλλήνων εἶνε ἠναγκασμένοι νὰ φανῶσιν ἀνδρεῖοι καὶ νὰ μάχωνται γενναίως, διότι οὐδεμία ὁδὸς φυγῆς ἔμεινε». Πρὸς ταῦτα ὁ Θεμιστοκλῆς εἶπε· « Δὲν ἤθελον μὲν, ὦ Ἀριστείδη, νὰ γίνῃς σὺ καλλίτερός μου, ἀλλ' ὅμως θέλω προσπαθῆσθαι ἀμιλλώμενος πρὸς καλὴν ἀρχὴν νὰ σὲ ὑπερβῶ κατὰ τὰ ἔργα.» Ὡστε ὁ Ἀριστείδης δὲν ἐμνησικακήσεν οὔτε κατὰ τῆς πατρίδος, ἥτις ἐξωστράκισεν αὐτόν, οὔτε κατὰ τοῦ Θεμιστοκλέους, ὅστις ἦτο ἡ κυρία αἰτία τοῦ ὀστρακισμοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ

συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς αὐξήσιν τῆς δόξης τοῦ προσωπικοῦ αὐτοῦ ἐχθροῦ.

— Δουκιανὸς ἐφη, ὁ τῆς πατρίδος καπνὸς λαμπρότερος ὀφθῆσεται τοῦ παρ' ἄλλοις πυρός.

— Εἰς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάσης.

Ἀμνησικακία Ἀριστείδου.

Ὁ Ἀριστείδης, ἂν καὶ ἦτο ἐχθρὸς πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα καθ' ὅλον τὸν πολιτικὸν αὐτοῦ βίον καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐξωστρακίσθη, ὅτε οἱ ἄλλοι κατηγοροῦν τὸν Θεμιστοκλέα καὶ ἐφρόντιζον νὰ ἐξωστρακίσωσιν αὐτόν, αὐτὸς δὲν ἐμνησικακήσεν, ἀλλ' ἂν καὶ οἱ ἄλλοι κατηγοροῦν, αὐτὸς οὔτε ἔπραξεν οὔτε εἶπε κακὸν τι κατ' αὐτοῦ, οὔδ' ἔχαιρε διὰ τὴν δυστυχίαν τοῦ ἐχθροῦ, οὔδ' ἐφθόνησεν αὐτὸν εὐτυχοῦντα.

Ὅτε ποτὲ ἐστάλη πρεσβευτὴς μετὰ τοῦ Θεμιστοκλέους, εἶπε πρὸς αὐτόν· «*Ἄς ἀποθέσωμεν ἐπὶ τῶν συνόρων τὴν ἔχθραν, ᾧ Θεμιστόκλεις· ὅταν δὲ ἐπανέλθωμεν, πάλιν αὐτὴν ἀναλαμβάνομεν, ἂν θέλῃς*».

Ὡραῖον παράδειγμα ἀμνησικακίας καὶ πραότητος παρουσιάζει ὁ βίος τοῦ δικαίου Ἀριστείδου. Ὁ Ἀριστείδης διὰ τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀφιλοχρηματίας, τῆς φρονήσεως καὶ τῆς φιλοπατρίας αὐτοῦ μεγίστην ὑπόληψιν καὶ ἐπιροὴν εἶχεν ἀποκτήσῃ ἐντὸς τῶν Ἀθηναίων· ἀλλὰ τινες νομίσαντες ἐπικίνδυνον εἰς τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα τὴν τοιαύτην τοῦ Ἀριστείδου ὑπεροχὴν κατέπεισαν τὸν λαὸν νὰ ἐξωστρακίσῃ τὸν δίκαιον αὐτὸν ἄνδρα ἐπὶ δεκαετίαν μακρὰν τῶν Ἀθηναίων. Ὅτε δὲ οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἐξορίαν αὐτοῦ ἔγραφον ἐπὶ τῶν ὄστράκων τὸ ὄνομα, ἵνα δώσωσι τὴν ψῆφον κατ' αὐτοῦ, χωρικός τις ἀγράμματος ἐπλησίασεν αὐτόν καὶ παρουσιάσας τὸ ὄστρακον παρεκάλει νὰ γράψῃ ἐπ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα Ἀριστείδης.

— «*Καὶ τί κακὸν ἐπαθες ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου;*» ἠρώτησε τότε τὸν χωρικὸν ὁ Ἀριστείδης.

— «*Ὀδὲν, ἀπεκρίθη ὁ χωρικός, οὔδ' γνωρίζω τὸν ἄνθρω-*

πον, ἀλλ' ἐνοχλοῦμαι ἀκούων ἀπανταχοῦ ὀνομαζόμενον αὐτὸν δίκαιον».

Ὁ Ἀριστείδης δὲ ὠργίσθη κατὰ τοῦ χωρικοῦ, ἀλλ' ἔγραψεν ἀμέσως ἐπὶ τοῦ ὀστράκου τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ἐνεχείρισεν αὐτὸ εἰς τὸν χωρικόν.

Ἐξερχόμενος δὲ ἐξόριστος ἐκ τῶν Ἀθηνῶν, ὕψωσε τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, οὐχὶ ἵνα ἐπικαλεσθῆ τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν κατὰ τῶν ἀχαρίστων, ἀλλ' ἵνα εὐχθῆ διαρκῆ καὶ μόνιμον εὐτυχίαν εἰς τὴν ἐξορίζουσαν αὐτὸν πατρίδα. «Εἶθε, εἶπεν, οἱ συμπολιταὶ μου νὰ εὐτυχῶσι πάντοτε ὥστε νὰ μὴ ἀναγκασθῶσι ποτε νὰ ἐνθυμηθῶσι τὸν Ἀριστείδην».

Ὅτε δὲ εὐρισκόμενος ἐξόριστος εἰς Αἴγινα εἶδεν ἐκεῖθεν τὸν Περσικὸν στόλον πλησιάζοντα εἰς τὴν Σαλαμίνα, φοβηθεὶς μήπως οἱ συμπολιταὶ, κατακλειόμενοι ἐξαίφνης, κατασφαγῶσιν, ἀποφασίζει ἀμέσως νὰ διακινδυνεύσῃ καὶ αὐτὴν τὴν ἰδίαν ζωὴν εἰς σωτηρίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ ἀντιπάλου Θεμιστοκλέους. Ἐμβαίνει λοιπὸν εἰς πλοιάριον καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ σκότους τῆς νυκτὸς ἀτρόμητος διαπλέει ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐχθρικοῦ στόλου φθάσας δὲ εἰς τὴν Σαλαμίνα ἀνακοινώνει ἀμέσως πρὸς τὸν ἐχθρὸν Θεμιστοκλέα τὴν προσέγγισιν τοῦ Περσικοῦ στόλου καὶ τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον, ὅπως ὡς ναύαρχος διατάξῃ τὰ δέοντα.

Ἐπιστολὴ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου πρὸς τὸν διδάσκαλόν του Ἀριστοτέλην.

Χαίρω ἀληθῶς, σεβαστέ μου διδάσκαλε, διακόπτων τὰς πολιτικὰς καὶ στρατιωτικὰς φροντίδας μου, ἵνα διὰ τῆς παρούσης μου συνομιλήσω μετὰ σοῦ, τὸν ὁποῖον ἀγαπῶ περισσότερο τοῦ πατρός μου, διότι εἰς ἐκεῖνον μὲν ὀφείλω τὸ ζῆν, εἰς σὲ δὲ τοῦ ζῆν. Ἔχετε ἤδη λάβῃ ἀναμφιβόλως τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα τὰ σπάνια, τὰ ὅποια διέταξα νὰ συλλέξωσιν εἰς Ἀσίαν ὑπὲρ ὑμῶν, ἵνα συμπληρώσῃτε τὸ μέγα ἔργον, εἰς τὸ ὅποῖον καταγίνεσθε πρὸ ἐτῶν χάριν τῆς ἐπιστήμης, μέλλον νὰ προκαλέσῃ τὸν θαυμασμὸν τῶν συγχρόνων καὶ τῆς μεταγενεστέρας γενεᾶς. Διὰ τῆς παρού-

σης μου εκφράζω τὴν εὐγνωμοσύνην μου διὰ τὴν ἄπειρον ὠφέλειαν, τὴν ὁποίαν μοι παρέσχετε ἐνσταλάξαγτες εἰς ἐμὲ ζωηρὰν ἀγάπην πρὸς τὴν ποίησιν καὶ παραδώσαντες εἰς χεῖράς μου τὴν ἐξαιρετον καὶ πολύτιμον ἔκδοσιν τῆς Ἰλιάδος. Ἔθηκα ταύτην ἐντὸς μικροῦ κιβωτίου, τὸ ὁποῖον ἔχω πάντοτε ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιόν μου μετὰ τοῦ ξίφους μου καὶ εὐχαριστοῦμαι ἀναγινώσκων αὐτήν, ἔργον οὐσαν τοῦ Ὁμήρου, τοῦ ἀγαπητοῦ μου ποιητοῦ. Εὐρίσκει τις εἰς αὐτὴν ἀκριβεστάτην καὶ πολυτιμοτάτην γνῶσιν τῆς στρατιωτικῆς τέχνης καὶ πολυπληθεῖς καὶ ποικίλας περιγραφὰς μαχῶν. Νομίζει τις, ὅτι ὁ Ὁμηρος ὑπῆρξε στρατηγὸς ἄριστος πρὶν γίνη ποιητής, διότι μετὰ στρατιωτικῆς ἐπιστήμης καὶ ζωηρότητος περιγράφει τὰς διαφόρους μάχας. Θαυμαστοτάτη εἶνε ἡ περιγραφὴ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἑλλήνων, τὸ ὁποῖον προστατεύει αὐτὸ καὶ τὰ πλοῖα καὶ χρησιμεύει ὡς καταφύγιον, ὅταν νικῶνται. Μοι φαίνεται, ὅτι βλέπω τὴν βαθεῖαν τάφρον, ἡ ὁποία διαχωρίζει αὐτὸ τῆς πεδιάδος καὶ τῶν Τρώων, τὸ λιθόστρωτον, τὸ ὁποῖον εἶνε ὄπισθεν τῆς τάφρου, καὶ τοὺς πύργους καὶ τὰς ἐπάλξεις μετὰ τῶν θυρῶν, διὰ τῶν ὁποίων διήρχοντο τὰ ἄρματα.

Θαυμαστῶς περιγράφει καὶ τὴν κατάταξιν τῶν ἀγωνιζομένων εἰς τὴν πεδιάδα. Εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν εἶνε τὰ ἄρματα καὶ οἱ ἵπποις, εἰς τὴν τελευταίαν οἱ εὐρωστοὶ πεζοί, μεταξύ δὲ τῶν γραμμῶν εἶνε οἱ ἥρωες, οἱ ὁποῖοι προβαίνουν, ἵνα δοξασθῶσι διὰ τῶν μονομαχιῶν. Βεβαίως ἐμπειρότατος στρατηγὸς δὲν θὰ κατέτασσε καλλίτερον τὰ στρατεύματα οὐδὲ ἄλλος ποιητής θὰ διηγεῖτο μετὰ περισσοτέρας περιγραφικότητος καὶ ζωηρότητος τὰς ἐφόδους τῶν Ἑλλήνων ὑπερασπιζόντων τὰ πλοῖα αὐτῶν, ὅτε ὁ Ἔκτωρ καὶ οἱ Τρῶες ἐκυρίευσαν τὸ στρατόπεδον. Τίς ἠδύνατο νὰ ἐξυμνήσῃ περισσότερον τὴν παραδειγματικὴν ἀνδρείαν τοσούτων ἥρων, τοῦ Ἐκτορος, ὅστις ἦτο ἡ ἀσπίς τῆς πατρίδος καὶ ἡ ἐλπὶς τοῦ γηραιοῦ πατρὸς Πριάμου καὶ τῆς γηραιᾶς μητρὸς Ἐκάβης, τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Ἀνδρομάχης καὶ τοῦ μικροῦ υἱοῦ Ἀστυνάκτου, τοῦ Δηϊφόβου, τοῦ Αἰνείου, τοῦ Σαρπηδόου, τοῦ Γλαύκου, τοῦ Αἴαντος, τοῦ Ἀχιλλέως, τοῦ Μενελάου, τοῦ Ἀγαμέμνονος, τοῦ πολυμηχάνου Ὀδυσσεῶς καὶ τοῦ ἀτρομήτου Διομήδους ; Ἦτο

δυνατόν νά ἐξυμνήσῃ τις καλλιέτερον τὸν Ἀχιλλέα τὸν ἀνδρείο-
τατον τῶν Ἑλλήνων, ὅστις προετίμα βραχύν, ἀλλ' ἔνδοξον βίον ;
Ζηλεύω τὴν εὐτυχίαν τοῦ Ἀχιλλέως, ἐπιθυμῶ δὲ καὶ ἐγὼ νά
ἔχω Ὅμηρον, ἵνα ἐξυμνήσῃ τὰ κατορθώματά μου.

Μετὰ προσοχῆς ἀνευρίσκω πολλὰς στρατιωτικὰς ἀρετὰς εἰς τὴν
Ἰλιάδα, καὶ ἂν εἶχον ἀνάγκην νά παρορμῶμαι καὶ νά θαρρύνωμαι
εἰς τὸν πόλεμον, δὲν θά ἐλάμβανον χρησιμώτερον δίδαγμα ἢ τὸ
θέαμα τοῦ δειλοῦ Πάριδος, περιφρονουμένου ὑπὸ πάντων τῶν
Τρώων καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἔκτορος καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς Ἑλένης,
ἡ ὁποία ἐρυθρία καὶ στενοχωρεῖται δι' αὐτόν, διότι ἐλησμόνησε
πάντα τὰ καθήκοντα αὐτοῦ. Θαυμάζω ὅχι μόνον τὰς στρατιωτι-
κὰς ἀρετὰς τῆς Ἰλιάδος, ἀλλὰ καὶ ἄλλας πολλὰς, τὴν υἱικὴν εὐ-
σπλαγγίαν τοῦ Ἀχιλλέως πρὸς τὸν γηραιὸν πατέρα Πηλέα καὶ
πρὸς τὴν μητέρα Θέτιδα, τῆς ὁποίας μία μόνη λέξις ἀρκεῖ ἵνα λη-
σμονήσῃ τὸν ὄρκον, τὸν ὁποῖον ἔδωκεν, ὅτι δηλ. θά δώσῃ εἰς βο-
ρᾶν τῶν κυνῶν καὶ τῶν σαρκοφάγων ὄρνέων τὸ πτώμα τοῦ φονέως
τοῦ Πατρόκλου. Ἀξία θαυμασμοῦ εἶνε ἡ ἔνθερος καὶ βαθεῖα φι-
λία τοῦ Ἀχιλλέως πρὸς τὸν Πάτροκλον, τὸν σύντροφον τῆς μά-
χης καὶ τῆς νεότητος αὐτοῦ. Ὑπὲρ τούτου ὁ Ἀχιλλεὺς ἐγείρεται
καὶ πλήρης ὀργῆς καὶ πάθους ὀρμᾶ εἰς τὴν μάχην, φονεύει τὸν
Ἔκτορα, ἔπειτα δὲ ὑπέικων εἰς τὴν ἐπιείκειαν ἀποδίδει τὸ πτώμα
τοῦ Ἔκτορος εἰς τὸν γηραιὸν Πρίαμον καὶ κλαίει μετὰ τοῦ Πριά-
μου καὶ παρηγορεῖ αὐτόν. Ἀξία θαυμασμοῦ εἶνε ἡ ἀγάπη τοῦ
Ἔκτορος πρὸς τὴν Τροίαν, πρὸς τοὺς γηραιοὺς γονεῖς, πρὸς τὴν
σύζυγον καὶ πρὸς τὸ νεαρὸν τέκνον. Τίς δὲν θαυμάζει τὴν σοφίαν
καὶ τὴν πείραν τοῦ γέροντος Νέστορος, ὅστις ἐτιμᾶτο καὶ ἡγα-
πάτο ὑπὸ πάντων διὰ τὴν ῥητορικὴν δεινότητα καὶ διὰ τὴν ἡδύ-
τητα τῆς ἐκφράσεως ; Ἡ φρόνησις καὶ ἡ ἐπιδεξιότης τοῦ πολυμη-
χάνου Ὀδυσσεὺς εἶνε ὀνομαστή. Ἴδου λοιπὸν ἀρεταί, αἵτινες
διεγείρουσιν εἰς ἐμέ ἀμιλλαν καὶ παρορμῶσιν εἰς ἀπομίμησιν. Ἄν,
ἀγαπητέ μου διδάσκαλε, οἱ θεοὶ δὲν μὲ βοηθήσωσι νά ἀποκτήσω
τὰς εὐγενεῖς ἀρετὰς τῶν ἡρώων τῆς Ἰλιάδος, θά καταβάλω πά-
σας τὰς προσπαθείας μου, ἵνα ἀποφύγω τὰ ἐλαττώματα, τὰ
ὁποῖα ὁ Ὅμηρος φέγει εἰς τὴν Ἰλιάδα, τὸ ὑπερήφανον καὶ ἀλα-

ζονικὸν τοῦ Ἀγαμέμνονος, τὴν ἀκαμπτον ἰσχυρογενώμοσύνην τοῦ Ἀχιλλέως, τὴν ἀγρίαν σκληρότητα αὐτοῦ σύροντος τὸ πτόμα τοῦ Ἑκτορος περίξ τῶν τειχῶν τῆς Τροίας ὑπὸ τὰ βλέμματα τῆς Ἑκάβης, τοῦ Πριάμου καὶ τῆς Ἀνδρομάχης. Ὅρκίζομαι, ὅτι δὲν θὰ ἀφεθῶ νὰ τυφλωθῶ ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, ὥστε πρὸς τὸν ἐχθρόν μου σκληρῶς νὰ συμπεριφέρωμαι.

Δὲν ἔμαθον ἐκ τῆς Ἰλιάδος μόνον νὰ νικῶ τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ καὶ ἑμαυτόν, ὅπερ εἶνε ἡ ἐνδοξοτάτη τῶν νικῶν.

Δάμπρος Κατσώνης.

Ὁ Δάμπρος Κατσώνης ἐγεννήθη ἐν Λεβαδείᾳ τῆς Βοιωτίας περὶ τὸ 1752. Ἦτο εὐφυῆς ἂν καὶ ἀγαθμικτος, εὐσταθῆς τὸν χαρακτῆρα, δραστήριος, διορατικὸς καὶ γενναῖος. Νεώτατος τὴν ἡλικίαν μετέσχε τῆς ἐπαναστάσεως, τὴν ὅποιαν ὑπεκίνησεν ἡ Αἰκατερίνα ἢ αὐτοκράτειρα τῆς Ῥωσίας ἐν Ἑλλάδι κατὰ τῶν Τούρκων. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν μετέβη εἰς Ῥωσίαν καὶ κατετάχθη εἰς ἀξιωματικὸς εἰς τὸ ἴδρυθὲν τότε Ἑλληνικὸν τάγμα, ἐπολέμησε μετὰ τῶν Ῥώσων κατὰ τῆς Περσίας καὶ διεκρίθη διὰ τὴν ἀνδρείαν αὐτοῦ. Τῷ 1778 φλεγόμενος ὑπὸ ἀκατασχέτου ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐλθὼν εἰς Τεργέστην ἀνέλαβε τὴν ναυαρχίαν τοῦ καταδρομικοῦ στολίσκου, τὸν ὅποιον δι' ἐράνων ἐξώπλισαν οἱ Ἕλληνες. Διὰ τούτου ἐπὶ 5 ὁλόκληρα ἔτη περιφέρων νικηφόρον τὴν σημαίαν εἰς τὰς Ἑλληνικὰς θαλάσσας ἐξηφάνισε τὸ ναυτικὸν ἐμπόσιον τῆς Τουρκίας, κατεναυμάχησε πολλάκις τὸν Τουρκικὸν στόλον, ἐκυρίευσε περὶ τὸ Αἰγαῖον ἐξέχθρικά πλοῖα, περὶ Συρίαν ἄλλα ἔξ, ἐκυρίευσε τὸ φρούριον Καστελλόριζον εἰς τὰ παράλια τῆς Λυκίας καὶ κατέστρεψε τοὺς προμαχῶνας τοῦ Δυρραχίου. Ὁ Δάμπρος τοσοῦτον κατεφόβισε τὸν Σουλτάνον, ὥστε οὗτος ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς αὐτὸν προσαγορεύων ἀνδρείοτάτον ἦρωα. Ὑπέσχετο δὲ καὶ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς ὄπαδούς αὐτοῦ ἀμνηστίαν καὶ παρεχώρει εἰς αὐτὸν διαδοχικὴν καὶ ἀφορολόγητον ἡγεμονίαν μιᾶς τῶν νήσων τοῦ Ἰκαρίου πελάγους, ὅποιαν ἤθελεν ἐκλέξει, δίδων συγχρόνως εἰς αὐτὸν καὶ πολλὰ χρήματα. Ἄλλ' ὁ Δάμπρος

Ἀναγνωσματάριον Ε' τάξ. Ἰω. Κοσμογιώτου

περιφρονήσας ταῦτα ἐξηκολούθησε τὸν ἔνδοξον ἀγῶνα καὶ μετὰ ἑπτὰ μόνον πλοίων συνεκρότησε φοβεράν ναυμαχίαν περὶ τὸν Καφρέα.

Ἄν καὶ οἱ ἴστοι τῶν πλοίων αὐτοῦ εἶχον βλαβῆ, ἂν καὶ αἱ κεραιαὶ εἶχον κατακοπῆ καὶ τὰ ἴστια καὶ τὰ πλευρὰ εἶχον κατατριπηθῆ καὶ τὸ σκάφος πανταχόθεν διέρρεε καὶ αὐτὸς εἶχε τραυματισθῆ εἰς τὴν κεφαλὴν, ἔμεινεν ὅμως μόνος, μὴ θέλων νὰ καταλίπη τὴν ναυαρχίδα αὐτοῦ. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ ἐκ τῶν 295 ναυτῶν τοῦ πλοίου ἔμειναν μόνον πέντε ἀξιοματικοὶ καὶ πεντήκοντα πέντε ναῦται, ἐξ ὧν τριάκοντα ὀκτῶ τετραυματισμένοι, ὑπεχώρησε καὶ πυρπολήσας τὸ πλοῖον ἐσώθη εἰς Μῆλον μετ' ὀλίγων συντρόφων. Ὁ Λάμπρος κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ἠττήθη ἄλλ' ὑπάρχουσιν ἤτται καλλίτεροι τῶν νικῶν, ἡ δὲ δόξα τοῦ Λάμπρου τόσον γενναίως ἀγωνισθέντος θὰ μείνῃ ἀίδιος. Ἡ Αἰκατερίνα τιμῶσα αὐτὸν διὰ τὴν ἀνδρείαν προεβίβασεν εἰς χιλιάρχον καὶ ἀπένευμε τὸ παράσημον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Ἄν καὶ ἐνίκηθη κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην, δὲν ἀπεθαρρύνθη, ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου ἐξοπλίσας στόλον ἐξ εἴκοσι τεσσάρων πλοίων ἔμελλε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα. Αἰφνης ὅμως ἡ Αἰκατερίνα διέταξεν αὐτὸν νὰ παύσῃ τὰς ἐχθροπραξίας, διότι συνωμολόγησεν εἰρήνην μετὰ τῆς Τουρκίας.

Ὁ Λάμπρος δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὴν διαταγὴν ταύτην, ἀλλ' ἀγανακτήσας διὰ τὴν προδοσίαν ὑπερηφάνως εἶπεν· «Ἐὰν ἡ αὐτοκρατορία συνωμολόγησε τὴν εἰρήνην αὐτῆς, ὁ Κατωῶνις ὅμως δὲν ὑπέγραψε τὴν ἰδικήν του». Ἀμέσως δὲ διαμαρτυρηθεὶς κατὰ τῆς Ῥωσικῆς πολιτικῆς διεκήρυξεν ὅτι καὶ ἄνευ τῆς Ῥωσίας θὰ ἐξακολουθῆ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Μετὰ τοῦ Ἄνδρουτσου λοιπὸν συνεννοηθεὶς κατέλαβέ τὴν Λακωνικὴν παραλίαν περὶ τὸ Ταίναρον. Ἐκεῖ προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου, ἀλλ' ἀντίστη γενναίως καὶ κατέσφαξε πάντας τοὺς ἀποβιβασθέντας πολεμίους. Ἐπὶ τέλους ὅμως κατὰ προτροπὴν τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μάνης Τζαννέτου Γρηγοράκη ἀπέπλευσεν εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ῥωσίαν, ὅπου ἀπέθανε τῷ 1804 ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ.

— Ἀγῆρως ἡ δόξα τῶν ὑπὲρ πατρίδος πεσόντων.

Λάμπρος καὶ Φῶτος Τζαβέλλας.

Ὁ Ἀλῆ πασσάς, ὁ τύραννος τῆς Ἡπείρου, θέλων νὰ καθυποτάξῃ τὸ ἀρειμάνιον Σοῦλι, προσεποιήθη φιλίαν πρὸς τοὺς Σουλιώτας καὶ ἐζήτησε τὴν συνδρομὴν αὐτῶν κατὰ τοῦ Ἀργυροκάστρου. Οἱ Σουλιῶται ἔστειλαν ὑπὸ τὸν Λάμπρον Τζαβέλλαν ἑβδομήκοντα ἄνδρας, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ ὀκταετῆς υἱὸς Φῶτος. Ὁ μικρὸς οὗτος κατὰ τὸν ἀριθμὸν στρατός, ἀλλὰ μέγας κατὰ τὴν ἀνδρείαν ἔφθασεν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ἀλῆ. Ὁ Ἀλῆς ὑπεδέχθη τὸν Λάμπρον καὶ τοὺς στρατιώτας μετὰ μεγίστης φιλοφροσύνης, παρήγγειλε δὲ πρὸς αὐτοὺς νὰ εἶνε τὴν ἐπαύριον ἐτοιμοὶ εἰς τὸν πόλεμον. «Καὶ τώρα ἀκόμη, ἂν ἀγαπᾷς, πασσᾶ μου», ἀπεκρίθη ὁ Λάμπρος. «Ὅχι σήμερον, διότι εἴσθε κουρασμένοι», ἀπήντησεν ὁ Ἀλῆς. «Οἱ Σουλιῶται δὲν κουράζονται, πασσᾶ μου, ὅταν πηγαίνουν ἔστὸν πόλεμον», ἀπεκρίθη ἀγερώχως ὁ Λάμπρος. «Ἐῦγε, εῦγε, ἀλλὰ ἄς περιμείνωμεν, ποίας εἰδήσεις θὰ μᾶς φέρῃ ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ», ἀπεκρίθη ὁ Ἀλῆς. «Ὅρισμός σου», εἶπεν ὁ Λάμπρος καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς σκηνῆς τοῦ Ἀλῆ. Μετ' ὀλίγας ὥρας ἐπιστρέψασα ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ ἀνήγγειλε, καθ' ἣν εἶχε μυστικὴν διαταγὴν, ὅτι ἀπαντήσασα τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τῶν Ἀργυροκαστριῶν διεσκόρπισεν αὐτὴν κακῶς κακῶς. Ὁ Ἀλῆς διέταξε νὰ πανηγυρίσῃσι τὴν νίκην ταύτην διὰ διαφόρων διασκεδάσεων καὶ ἀγῶνων. Καὶ κατ' ἀρχὰς οἱ Ἀλβανοὶ διηγωνίζοντο μόνον νὰ ὑπερπηδήσῃσι βαθὺν χάνδακα καὶ εἰς τὸ τριπλοῦν ἄλμα· μετὰ τοῦτο προσεκάλεσαν καὶ τοὺς Σουλιώτας νὰ διαγωνισθῶσιν. Οὗτοι οὐδένα δόλον ὑποπτεύσαντες, ἀφωπλίσθησαν, ἵνα εἶνε ἐλαφρότεροι εἰς τὰς κινήσεις. Πάντες οἱ Σουλιῶται διεκρίθησαν εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους. Ὁ Φῶτος ἵνα δείξῃ τὴν εὐκίνησίαν αὐτοῦ ἐπήδησε τεράστιον πῆδημα ἐκ τῆς δεξιᾶς ὄχτης εἰς τὴν ἄλλην τοῦ χάνδακος. Τοῦτο ἰδὼν ὁ Ἀλῆς ἠγέρθη καὶ ἐχειροκρότησε τὸν Φῶτον. Οἱ Ἀλβανοὶ δοθέντος τοῦ σημείου τούτου, ἐπέπεσον κατὰ τῶν ἀόπλων Σουλιωτῶν, συνέλαβον αὐτοὺς καὶ ἀλυσοδεμένους ἀπήγαγον εἰς τὴν εἰρκτὴν. Τὴν ἐπιούσαν ὁ Ἀλῆς προσεκάλεσεν

ζοπλον καὶ ἀλυσοδεμένον τὸν Λάμπρον καὶ εἶπε μετὰ σαρκασμοῦ· «Πῶς οὐ, καπετὰν Λάμπρο, ἔς τὰ σίδηρα; Ποῦ εἶνε τὰ ἄρματα σου; Ποῖος εἶνε ἐκεῖνος ποῦ ἔβαλε χέρι ἔς τὸν ἑξακουστὸν Λάμπρον; Κρίμα ἔς τὸ παλληκάρι». Ὁ Λάμπρος ἄφωνος καὶ ἀκίνητος διετήρησε μεγίστην ἀταραξίαν. Μετὰ τοῦτο ὁ Λάμπρος ἀπαχθεὶς εἰς τὴν εἰρκτὴν εὐρεν ἐν αὐτῇ τὸν υἱὸν Φῶτον, τὸν ὁποῖον ἰδὼν δέσμιον ἐδάκρυσε. «Κλαίεις πατέρα;» ἠρώτησεν ὁ Φῶτος. «Θάσρος, πατέρα, καὶ ἂν ζήσωμεν, θὰ μᾶς ξεσκληβώσουν οἱ συμπολιταὶ μας, καὶ ἂν ἀποθάνωμεν, ἡ μητέρα μου καὶ οἱ Σουλιῶται θὰ πάρουν τὸ αἷμά μας ἀπὸ τὸν ἄπιστον.» — «Ἐ, νιέ μου, εἶπεν ὁ πατήρ, δὲν κλαίω τόσο δι' ἡμᾶς, μόνον κλαίω διὰ τοὺς συμπολίτας μας, ποῦ δὲν γνωρίζουν τί μᾶς συνέβη καὶ δὲν ἤξεύρουν καὶ τοὺς σκοποὺς τοῦ ἀπίστου τυράννου.» — «Μὴ σὲ μέλει, πατέρα δι' αὐτούς, εἶπεν ὁ Φῶτος, ὁ ἅγιος Γεώργιος προστατεύει τὸ Σοῦλι· ὁ Νάσος αὐτὴν τὴν ὥραν θὰ εἶνε ἔς τὸ Σοῦλι καὶ θὰ δώσῃ εἰδήσιον ἔς τὰ ἀδελφία μας.» — «Πῶς, ἀνέκραξεν ὁ Λάμπρος μετ' ἐκπλήξεως, δὲν τὸν ἐπίασαν τὸν Νάσον;» — «Τὸν ἐπίασαν, μὰ τοὺς ἔφυγεν ἀπὸ τὰ χέρια», εἶπεν ὁ Φῶτος. — «Ἐ! τώρα ἄς ἀποθάνω, δὲν μὲ μέλει, ἐσώθη τὸ Σοῦλι!» ἐφώνησεν ὁ Λάμπρος.

Παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Ἄλῃς τὸν Λάμπρον ἐπορεύθη εἰς τὸ Σοῦλι, ἵνα κυριεύσῃ αὐτό. Φθάσας εἰς τὸ Ἑπταχώριον εὐρεν αὐτὸ κενόν, προχωρήσας δὲ ὀλίγον προσεβλήθη ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν καὶ ὑπεχώρησε. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἄλῃς διέταξέ νὰ φέρωσιν ἐνώπιον αὐτοῦ τὸν Λάμπρον, πρὸς τὸν ὁποῖον εἶπε· «Λάμπρε, ἡ ζωὴ σου καὶ τοῦ παιδιοῦ σου εἶνε σήμερον εἰς τὰ χέρια μου· ἂν μοῦ δώσῃς σήμερον τὸ Σοῦλι, θὰ σοῦ χαρίσω τὴν ζωὴν σου καὶ τοῦ παιδιοῦ σου καὶ ὅ,τι ἄλλο θέλεις, χρήματα, δόξας, ἄλλως θὰ σᾶς γήσω ὅλους ζωντανούς καὶ σὲ καὶ τὸν υἱὸν σου καὶ τοὺς ἄλλους καὶ θὰ κάμω τὸ Σοῦλι, χοιτάρι νὰ μὴ φουτρώσῃ».

«Ὅρισμός σας, πασσά μου, ἀπεκρίθη ὁ γενναῖος Ἰζαβέλλας καταπνίξας πρὸς στιγμὴν τὴν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν ὄσφ ἐυρίσκομαι χειροδέσμιος, Σοῦλι μὴ ἐλπίξης νὰ πάρῃς, οὔτε σήμε-

ρον οὔτε ποτέ. Ἄν ἴσως ὁμως καὶ μὲ ἀφήσης νὰ πάγω ἔτι Σοῦλι, τότε ἠμπορεῖς νὰ τὸ πάρῃς».

«Καὶ πῶς νὰ σὲ πιστεῦσω, καπετὰν Λάμπρο, ὅτι δὲν θὰ μὲ γελάσῃς ;»

«Ἐχεις, πασοῦ μου, ἔτι χέρια σου τὸν νιόν μου τὸν Φῶτον, τὸν ὁποῖον ἔχω καλλίτερα καὶ ἀπὸ τὸ Σοῦλι καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν μου», εἶπεν ὁ Λάμπρος. Ὁ Ἄλῃς ἀπέλυσε τὸν Λάμπρον, ἀλλὰ οὗτος φθάσας εἰς τὸ Σοῦλι ἐφώνησε· «Ἐς τῶρα, ἀδέρφια, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες». — «Ναῖσκε, ναῖσκε, θάνατος ἔς τοὺς ἀπίστους», ἀνέκραξαν πάντες, ἰδόντες τὸν γενναῖον ἀρχηγὸν αὐτῶν. «Ἄλλ' ὁ Φῶτος εἶπε ἔς τὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ», εἶπεν εἰς τῶν περισταμένων. «Δὲν εἶνε καιρὸς τώρα νὰ συλλογίζομεθα διὰ τὸ παιδί μου, ἀλλὰ διὰ τὴν πατρίδα», ἀπεκρίθη ὁ Λάμπρος μετ' ἀληθοῦς αὐταπαρνήσεως. «Ναῖσκε, ναῖσκε», ἐφώνησεν ἡ γενναία Μόσχω, σύζυγος τοῦ Λάμπρου. «Τὸ παιδί μου εἶνε παιδί τοῦ Σουλίου, καὶ σὰν γλυτώσῃ τὸ Σοῦλι, γλυτώνει καὶ τὸ παιδί μου, καὶ σὰν χαθῇ τὸ Σοῦλι, ἄς χαθῇ τότε καὶ τὸ παιδί μου καὶ ἐγὼ ἡ ἰδία».

Ἐνθουσιασθέντες οἱ Σουλιῶται ἐκ τῶν πατριωτικῶν τούτων λόγων ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ τυράννου, ἀλλ' οἱ φρονιμώτεροι ἀνεχαίτισαν τὴν ὁρμὴν τοῦ λαοῦ, ὅπως σκεφθῶσιν ὠριμώτερον. Ἐν τῷ μεταξύ ἀπέστειλεν ὁ Λάμπρος πρὸς τὸν Ἄλῃν τὴν ἐξῆς ἐπιστολήν.

Ἄλῃ πασοῦ,

«Χαίρομαι ὅπου ἐγέλασα ἓνα δόλιον· εἴμ' ἐδῶ νὰ διαφεντεύσω τὴν πατρίδα μου ἐναντίον εἰς ἓνα κλέφτην, σὰν κ' ἐσένα. Ὁ νιός μου θέλει ἀποθάνῃ, ἐγὼ ὁμως ἀπελπίστως θέλω τὸν ἐκδικήσω, πρὶν ἀποθάνῃ· κῆποιοι Τοῦρκοι, σὰν κ' ἐσένα, θὰ ποῦν πῶς εἶμαι ἄσπλαγγος πατέρας, μὲ τὸ νὰ θυσιάσω τὸν νιόν μου διὰ τὸν ἰδικόν μου λυτρωμόν. Ἀποκρίνομαι, ὅτι, ἂν σὺ πάρῃς τὸ βουνὸ (τὸ Σοῦλι), θέλεις σκοτώσῃ καὶ τὸν νιόν μου μὲ τὸ ἐπιλοιπον τῆς φαμίλιας μου καὶ τοὺς συμπατριώτας μου, τότε δὲν

θὰ μπορέσω νὰ ἐκδικήσω τὸν θάνατόν του· ἀμὴ ἂν νικήσωμεν, θέλω ἔξῃ καὶ ἄλλα παιδιά, ἢ γυναικὰ μου εἶνε νέα· ἐὰν ὁ υἱός μου, νέος καθὼς εἶνε, δὲν μένη εὐχαριστημένος ν' ἀποθάνῃ διὰ τὴν πατρίδα του, αὐτὸς δὲν εἶνε ἄνθρωπος νὰ ζήσει καὶ νὰ γνωρίζεται ὡς υἱός μου· ἔτσι. Προχώρησε λοιπόν, ἄπιστε· εἶμαι ἀνυπόμονος νὰ ἐκδικηθῶ, νὰ πιῶ τὸ αἷμά σου».

Ἐγὼ ὁ ὁμοσμένος ἐχθρός σου

Καπετὰν Λάμπρος Τζαβέλλας.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐξηγήριωσε τὸν Ἀλῆν τοσοῦτον, ὥστε διέταξε τὸν στρατόν νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὸ Σοῦλι, ἀλλ' οἱ Σουλιῶται ἐγκαταλιπόντες αὐτὸ ὠχυρώθησαν εἰς τὴν ὑπερκειμένην βράχιν τῆς Κιάφας καὶ περιέμενον τὸν ἐχθρόν. Μάχης γενομένης ἐνικήθη κατὰ κράτος ὁ Ἀλῆς.

Ὁ Φῶτος ἀλυσόδετος μετὰ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων ὠδηγήθη εἰς τὰ Ἰωάννινα πρὸς τὸν Βελῆν τὸν υἱὸν τοῦ Ἀλῆ καὶ ἐρρίφθη εἰς σκοτεινὴν φυλακὴν. Τὴν ἐπαύριον ὁ Βελῆς προσκαλέσας τὸν Φῶτον προσεπάθει δι' ἀπειλῶν καὶ ὑποσχέσεων νὰ πείσῃ αὐτὸν νὰ ἀλλάξῃ θρησκεία. «Νὰ ἀφήσῃς τὴν πατρίδα σου, εἶπεν ὁ Βελῆς, καὶ νὰ γίνῃς Τοῦρκος γιὰ νὰ σοῦ χαρίσω τὴν ζωὴν σου, νὰ σὲ κάμω μεγάλον ἄνθρωπον, νὰ σοῦ δίνω χρήματα, ἄρματα μαλαματένια καὶ ἄλογα». Ὁ Φῶτος δὲν ἀπεκρίθη, ἠτένισε μόνον τὸν τύραννον διὰ βλέμματος δηλοῦντος τρομερὰν ἀγανάκτησιν καὶ περιφρόνησιν. «Δὲν ἀποκρίνεσαι;» εἶπεν ὁ Βελῆς ἀπειλητικῶς. «Τὰ λόγια δὲν ἀξίζουσι ἀπόκρισιν», ἀπεκρίθη ἀτάραχος ὁ Φῶτος. «Ἐτσι αἱ, σκυλί, στάσου καὶ θὰ ἴδῃς αὔριον, ὅτι θὰ σὰς ψήσω ὄλους ζωντανούς», προσέθηκεν ὁ Βελῆς. «Πολὺ καλὰ θὰ κάμῃς», εἶπεν ὁ Φῶτος, «καὶ ὁ πατέρας μου τὸ ἴδιον θὰ κάμῃ εἰς ἐσὲ καὶ εἰς τὸν πατέρα σου καὶ τοὺς ἀδελφούς σου καὶ ὄλους τοὺς συγγενεῖς σου, ἂν πέσητε ἔς τὰ χέρια του». Ὁ Βελῆς ἀγανακτήσας διὰ τὰς ἡρωϊκὰς ταῦτας ἀπαντήσεις τοῦ Φῶτου ἀπέπεμψεν εἰς τὴν εἰρκτὴν. Φθάσας ὁ Φῶτος εἰς τὴν εἰρκτὴν ἠρωτήθη παρὰ τῶν αἰχμαλώτων, τί εἶπον μετὰ τοῦ τυράννου. «Νὰ ἔτοιμασθῆτε,

ἀδέρφια, νὰ ἀποθάνωμεν, Σουλιῶται χριστιανοί· ὁ ἄπιστος μὲ ἐφοβέρισε νὰ μᾶς ψῆση ὅλους ζωντανούς, ἂν δὲν ἀλλάξω τὴν πίστιν μου». «Καὶ τί τοῦ ἀπεκρίθημεν, κὺρ Φῶτο;» ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ αἰχμαλῶτοι. «Τοῦ ἀπεκρίθημα, ὅτι θὰ ἀποθάνωμεν ὅλοι χριστιανοί». «Μπράβο, μπράβο, κὺρ Φῶτο», ἀνέκραξαν οἱ αἰχμαλῶτοι. Ταῦτα εἰπόντες ἠτοιμάζοντο ν' ἀποθάνωσιν, ἀλλ' ὁ πόλεμος τῆς 20 Ἰουλίου ἐν τῇ ῥάχει τῆς Κιάφας ἄλλως ἀπεφάσισεν. Ὁ Ἀλῆς νικηθεὶς συνῆψεν εἰρήνην μετὰ τῶν ἐχθρῶν, καθ' ἣν ἠναγκάσθη ν' ἀποδώσῃ τὸν Φῶτον καὶ τοὺς αἰχμαλώτους. Ἀπελευθερωθεὶς ὁ Φῶτος καὶ ἀναχωρῶν ἐκ τῶν Ἰωαννίνων εἰς τὸ Σούλι, εἶπε πλήρης ἐκδικήσεως πρὸς τὸν Ἀλῆν· «Καλὴν ἀντάμωσιν, πασσᾶ, νὰ μᾶς δώσῃ ὁ θεός».

Ἐφθασε τέλος ὁ Φῶτος εἰς τὴν ἀγαπητὴν πατρίδα, ὅπου εὔρε τὸν πατέρα αὐτοῦ πνέοντα τὰ λοιθία ἐκ τοῦ τραύματος, ὅπερ ἔλαβε κατὰ τὴν μάχην. Ὁ Λάμπρος ἀποθνήσκων παρέδωκε παρόντων καὶ ἄλλων ὀπλαρχηγῶν τὴν σπάθην αὐτοῦ εἰς τὸν Φῶτον εἰπὼν· «Ἡ τὰν ἦ ἐπὶ τὰς». Οἱ ὀπλαρχηγοὶ ἀνταμειβόντες τὰς ὑπηρεσίας τοῦ πατρός, ἐκτιμῶντες δὲ καὶ τὸν Φῶτον ἐξέλεξαν αὐτὸν ὀπλαρχηγόν. Εὐχαριστήσας αὐτοὺς ὁ Λάμπρος εἶπε πρὸς τὸν Φῶτον· «Τοῖα πράγματα ἔχεις νὰ ἐκπληρώσῃς, καὶ τὰ τοῖα ἱερά· α') νὰ δικαιώσῃς τὰς εἰς σὲ ἤδη ἀνατεθείας ἐλπίδας τοῦ Σουλίου· β') νὰ ἐκδικήσῃς τὸν θάνατον τοῦ πατρός σου καὶ τῶν ἀδελφῶν μας καὶ γ') νὰ φανῆς ἄξιος τοῦ ὀνόματος τῆς οἰκογενείας σου. Ἐάν, παιδί μου, λείψῃς εἰς ἐν ἀπὸ τὰ χρέη ταῦτα, τὴν κατάραν μου νὰ ἔχῃς καὶ τὸ σπαθὶ αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐνεπιστεύθη ἡμέτερον εἰς τὰ χεῖριά σου, νὰ διαπεράσῃ τὴν καρδίαν σου». Ταῦτα εἰπὼν ἀπέθανεν ὁ Λάμπρος, ἀλλ' ἀφῆκεν υἱὸν μέλλοντα νὰ δοῦσῃ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ καὶ τὴν πατρίδα. Ἐκλεχθεὶς ἀρχηγός ὁ Φῶτος μίαν μόνον φροντίδα εἶχε, πῶς νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἐχθρούς.

Ὅτε ὁ Ἀλῆς μετὰ πολυαρίθμου στρατοῦ ἐπῆλθε κατὰ τοῦ Σουλίου, ὁ Φῶτος συνήθροισεν ὀλίγους στρατιώτας καὶ κατέβη τὰ ὄρη πρὸς προϋπάντησιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἀπαντήσας αὐτὸν κατὰ τὴν Νεμίτζαν ἔτρεψεν εἰς φυγὴν φονεύσας ὑπὲρ τοὺς ἐξήκοντα. Τὴν ἐπαύριον συνήφθη πάλιν μάχη, ἀλλ' ὁ Φῶτος μαθὼν ὅτι ἐχ-

θρικός στρατός ἐμελλε νὰ ἐφορμήσῃ εἰς τὸ Σοῦλι ἀνεχώρησεν. Ἀπελπίσας ὁ Ἄλῃς ἀπὸ τὰς ἀλλεπαλλήλους ταύτας καταστροφὰς προσεκάλεσεν εἰς βοήθειαν τὸν Ἰμβραήμ πασσάν. Μαθόντες οἱ Σουλιῶται, ὅτι ὁ ἐπικουρικός στρατός προσεγγίζει εἰς τὰ σύνορα τοῦ Σουλίου, ἐξῆλθον μετὰ τοῦ Φῶτου καὶ εἰς Κουρίλλαν, μακρὰν τέσσαρας ὥρας τοῦ Σουλίου, συναντήσαντες τὸν ἐχθρὸν ἐπολέμησαν γενναίως. Πρῶτος ὤρμησε ξιφήρης ὁ Φῶτος, ἀλλ' ἐν τῇ ὀρμῇ τῆς ἐφόδου τραυματίζεται καὶ πίπτει ἡμιθανὴς κατὰ γῆς. Μάχη περὶ τὸ πτώμα τρομερὰ συνάπτεται, τῶν μὲν ζητούντων νὰ λάβωσι τοῦτο, τῶν δὲ ἀποκρουόντων τοὺς ἐχθρούς. Βλέπων ὁ Φῶτος τοὺς συμπολεμιστὰς κινδυνεύοντας διὰ τὴν ὀλιγότητα παρεκάλεσε καὶ ἰδίως τὸν ἀδελφὸν Γεώργιον νὰ κατατομήσωσιν αὐτὸν καὶ νὰ λάβωσι τὴν κεφαλὴν. «Κόψατέ μου, ἀδέρφια, τὸ κεφάλι γὰρ νὰ μὴ τὸ πάρουν οἱ ἐχθροὶ καὶ τὸ δώσουν εἰς τὸν πασσάν, δοσις θὰ τὸ ῥίψη βέβαια εἰς τὰ σκυλιά». «Τότε θὰ πάρουν οἱ ἐχθροὶ τὸ κεφάλι σου, ἀπεκρίθησαν οἱ συμπολεμισταί, ὅταν ἀποθάνωμεν ὅλοι». Ταῦτα εἰπόντες γενναίως ἐπολέμουν, μέχρις ὅτου ἀποκρούσαντες τοὺς ἐχθρούς παρέλαβον ἐπὶ τῶν ὤμων τὸν τραυματισθέντα Φῶτον καὶ ἐπανήλθον οἴκαδε. Ὁ Ἄλῃς ἐξεμῆνη διὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους ἦττας τῶν Σουλιωτῶν καὶ στρατολογήσας στρατὸν εἰσήλασεν εἰς τὰ σύνορα τοῦ Σουλίου, ἵνα καταστρέψῃ τοὺς κατοίκους καὶ κατεδαφίσῃ καὶ αὐτὸ τὸ Σοῦλι. Ἀμέσως οἱ Σουλιῶται ἄνδρες καὶ γυναῖκες, παῖδες καὶ γέροντες ἐξῆλθον κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ συνάψαντες μάχην πολλοὺς ἐφόνευσαν. Οἱ Σουλιῶται ἤδη καταβληθέντες ἐκ τῆς πείνης ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσωσι μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τῷ ὄρει νὰ ἀποπεμφθῇ ἐκ τοῦ Σουλίου ὁ Φῶτος ἐπὶ τινα χρόνον.

Μετ' ἀγανακτήσεως ἤκουσαν τὴν πρότασιν ταύτην οἱ Σουλιῶται, ἀλλὰ διεκοίωσαν αὐτὴν εἰς τὸν Φῶτον παρακαλοῦντες θερμῶς νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς πατρίδος χάριν αὐτῆς τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος. Ὁ Φῶτος ὑπακούσας εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ἀνάψας πῦρ ἐξῆλθεν εἰπών· «Δὲν εἶνε ἄξιος ὁ ἐχθρὸς τῆς πατρίδος μου νὰ καθίσῃ ἐκεῖ, ὅπου ἐκάθισαν οἱ Τζαβελλαῖοι». Ἐθήκε πῦρ, ἡ οἰκία ἐκάη, αὐτὸς δὲ κατέβη εἰς τὸ

χωρίον Χορτιά, τρεῖς ὥρας ἀπέχον τοῦ Σουλίου. Ὁ Ἄλῃς διὰ προδοσίας ἐγένετο κύριος τοῦ Σουλίου. Ἄλλ' ὑπῆρχεν ἀκόμη ἀπόρθητον ἐν φρουρίον τὸ Κοῦγγι ὑπερασπιζόμενον ὑπὸ τοῦ Φώτου. Κατὰ τοῦ φρουρίου ὁ Ἄλῃς ἔστειλε στρατόν. Οἱ Σουλιῶται βλέποντες ἐκ τοῦ Κοῦγγι τὸν στρατὸν ἐπερχόμενον κατέβησαν εἰς τὰς ὑπαρσίας τοῦ ὄρους Κοῦγγι καὶ συνάψαντες μάχην ἐνίκησαν.

Σουλιώτισσα ἀποκομίζει τὸν φονευθέντα υἱόν.

Κατὰ τὴν τελευταίαν πολιορκίαν τοῦ Σουλίου ὑπὸ τοῦ Ἄλῃ πασσαὶ οἱ ἀνδρειότεροι Σουλιῶται κατέλαβον τὰς ἐπικαιροτάτας θέσεις ἔχοντες ἀντιμετώπους τοὺς ἀνδρείους Ἀρβανίτας καὶ Λιάπηδας. Εἰς τινὰ τῶν ἐπικαίρων θέσεων ἦτο ὁ Τούσιας ἔχων εἰκοσιν ἀνδρείους στρατιώτας, ἀντικρὺ τούτου ἦτο ὁ Γκιολέκας ἔχων ἐξήκοντα ἐπιλέκτους Λιάπηδας. Ὁ Γκιολέκας προσεπάθει νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Τούσιαν ἐκ τῆς θέσεως, ἀλλ' οὗτος ἀνίστατο γενναίως μαχόμενος ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος. Ἡ μάχη κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἔμεινεν ἄκριτος· ἄλλην τινὰ ἡμέραν ὁ Ἄλῃ πασσαὶς διέταξε γενικὴν ἐφοδὸν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπολέμουν ὁ Τούσιας καὶ ὁ Γκιολέκας ὡς λέοντες. Ὁ Ἄλῃς κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν περιεπάτει ἀπὸ προχώματος εἰς πρόχωμα ὑπισχνόμενος χρηματικὰς ἀμοιβὰς καὶ ἀξιώματα εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἤθελον φονεῦσθαι περισσοτέρους Σουλιώτας ἢ ἤθελον καταλάβῃ προχώματα Σουλιωτῶν. Αἱ ὑποσχέσεις καὶ αἱ προτροπαὶ τοῦ Ἄλῃ ἐξήγειραν τὴν φιλοτιμίαν τῶν Ἀρβανιτῶν, οἵτινες ἀνδρείως ἐπετίθεντο κατὰ τῶν προχωμάτων, ἀλλ' ἀπεκρούοντο ὑπὸ τῶν Σουλιωτῶν μὴ δυνάμενοι νὰ καταλάβωσιν οὐδὲ ἐν πρόχωμα. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ἐφονεύθησαν ἑκατὸν πενήτηκοντα Ἀρβανῖται. Καὶ ὁ μὲν Ἄλῃς κατησχυμμένος περὶ τὴν ἐσπέραν ἀπῆλθεν εἰς Ἰωάννινα, οἱ δὲ Ἀρβανῖται ἔκλαιον τοὺς φονευθέντας. Μεγαλείτερος κοπετὸς καὶ θρῆνος ἦτο εἰς τὰ προχώματα τοῦ Γκιολέκα, διότι οἱ περισσότεροι καὶ ἀνδρειότεροι τούτου ὁπαδοὶ ἐφονεύθησαν. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἐθρήνουν καὶ ἐμυρολόγουν οἱ σύντροφοι τοῦ φονευθέντος. Ἄλλ' εἰς τὰ προχώματα τῶν Σουλιωτῶν ἀντὶ θρήνων καὶ κοπε-

τῶν χοροὶ ἐγίνοντο καὶ ἄσματα ἐψάλλοντο ἠρωϊκὰ ὑπὲρ τῶν φονευθέντων Σουλιωτῶν. Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπομένης ἡμέρας ὁ Γκιολέκας ἔχων τὴν φλοκάταν ἀνεστραμμένην μετὰ φωνῆς θρηνώδους φωνάζει: « Ἄρχηγὲ Τούσια, ἀρχηγὲ Τούσια. «Τί θέλεις, ἀποκρίνεται ὁ Τούσιαις, ἀρχηγὲ Γκιολέκα ;» Ὁ Γκιολέκας λέγει: « Ὑμεῖς οἱ Σουλιῶται εἶσθε θηρία, ὄχι ἄνθρωποι. Ἡμεῖς μὲν καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἐθρηνοῦμεν τοὺς φονευθέντας, ὑμεῖς δὲ ἄδετε ὡσάν οἱ φονευθέντες δὲν ἦσαν ἄνθρωποι οὐδὲ συγγενεῖς. Ἀκλαύστους καὶ ἀμυρολογήτους θὰ ἀφήσητε τοὺς φονευθέντας νὰ ταφῶσιν ; Φεῦ τῶν φονευθέντων τόσον ἀνδρείως !» « Δίκαια λέγεις, ἀπήντησεν ὁ Τούσιαις. « Ἡμεῖς εἴμεθα σκληροὶ ἄνθρωποι, οὐδέποτε κλαίμεν, οὐδὲ μυρολογοῦμεν τοὺς φονευομένους. Οἱ θρηνοὶ καὶ οἱ κοπετοὶ ἴδιοι εἶνε τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ συνήθισαν νὰ μὴ μυρολογῶσι τοὺς φονευομένους». Ἐνῶ οὗτοι τοιαῦτα ἔλεγον, ἰδοὺ γυνὴ Σουλιώτισσα ἀναφάνεται εἰς τὸ πρόχωμα τοῦ Τούσια καὶ ἐρωτᾷ: « Εἶπατέ μοι, πῶς ἐφονεύθη ὁ υἱός μου ; ὀρθὸς καὶ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ἢ πρηγῆς καὶ ἐκ τῶν ὀπισθεν ; ἐπέδειξε κατὰ τὸν πόλεμον γενναϊότητα ἢ ἐδειλίασε ;» « Ναί, Θειάκω (οὕτως ὠνομάζετο ἡ γυνὴ αὐτῆ, ἡ μήτηρ τοῦ φονευθέντος), ὀρθὸς καὶ ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ἐφονεύθη φονεύσας τρεῖς Τούρκους». « Ἀφοῦ οὕτως ἔχει, λαμβάνω αὐτὸν εὐχαρίστως εἰς ταφὴν». Εἰπούσα ταῦτα ἔτριψε κατὰ γῆς τεμάχιον σχοινοῦ, ἐγονυπέτησεν, ἐφίλησε τὸ παγερόν πρόσωπον τοῦ υἱοῦ, καὶ εἶπεν: « Ἔχε τὴν εὐχὴν μου, τέκνον μου. Γενναίως ὑπερήσπισας τὴν τιμὴν τῆς πατρίδος σου». Στραφεῖσα δὲ πρὸς τοὺς ἄλλους εἶπεν: « Ἐπιθέοσατε αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὤμων μου καὶ τὰ ἄρματα αὐτοῦ». Δακρύοντες οἱ σύντροφοι περιέζωσαν τὸ γιγταγάνι περὶ τὴν ὄσφυν αὐτοῦ καὶ τὸ ὄπλον ἐκρέμασαν ἐκ τοῦ λαίμου καὶ οὕτως ἔχοντα ἀπέθεσαν ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς μητρὸς, ἧτις ὑπερήφανος ἐβάδιζεν εἰς τὸ Σοῦλι, ἵνα ἐνταφιάσῃ αὐτόν. Ὁ Γκιολέκας ἐκ τοῦ πλησίον προχώματος βλέπων ταῦτα εἶπε πρὸς τοὺς Σουλιώτας: « Εἶσθε διάβολοι, ὄχι ἄνθρωποι. Ἀνόητος εἶνε ὁ Ἄλῆς, ὅστις πολεμεῖ κατὰ τοιούτων ἀνδρῶν.»

Ὁ Ἀλῆ πασσᾶς, οἱ Σουλιῶται καὶ ὁ Ζέρβας.

Ἡ ὄραία ἀπάντησις τοῦ Ἀριστείδου πρὸς τὸν Μαρδόνιον καὶ ἡ φιλοπατρία, τὴν ὁποίαν ὁ Ἀριστείδης καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέδειξαν, ἐνθυμίζουσιν ἡμᾶς τὸν Ἀλῆ πασσᾶν, τοὺς Σουλιώτας καὶ τὸν Ζέρβαν.

Ἐπὶ ἔτη πολλὰ ἐπολέμει ὁ Ἀλῆ πασσᾶς κατὰ τοῦ Σουλίου ἀγωνιζόμενος νὰ κυριεύσῃ αὐτὸ καὶ νὰ καθυποτάξῃ τοὺς Σουλιώτας· ἀλλ' οἱ νέοι αὐτοὶ Σπαρτιάται ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ αἰσθήματος τῆς ἐλευθερίας γενναίως πάντοτε ὑπερήσπιζον τὴν πατρίδα αὐτῶν καὶ ἡρωϊκῶς ἀπέκρουον τοὺς πολυαριθμούς στρατοὺς τοῦ Ἀλῆ. Κατὰ τὸ 1800 ἀπελπίσας ὁ Ἀλῆς ὅτι θὰ κατορθώσῃ τι διὰ τῶν ὀπλῶν κατέφυγεν εἰς τὴν δύναμιν τῶν χρημάτων. Ὅθεν στέλλει πρέσβεις εἰς τὸ Σούλιον καὶ δι' αὐτῶν προσφέρει χρήματα πρὸς τοὺς Σουλιώτας, ὑπισχνόμενος καὶ ἀσυδοσίαν καὶ ὁποιασδήποτε γαίας ζητήσωσι πρὸς ἀποκατάστασιν, ἂν παραδώσωσι τοὺς ἀπορρήτους βράχους τοῦ Σουλίου.

Ἴδου δὲ ἡ ἀπάντησις τοῦ ἡρωϊκοῦ τούτου λαοῦ εἰς τὰς προτάσεις τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ:

«Βεζῆρ Ἀλῆ πασσᾶ, σὲ εὐχαριστοῦμεν! Ἡ πατρίς μας εἶνε ἀπείρως γλυκύτερα καὶ ἀπὸ τὰ ἄσπρα σου, καὶ ἀπὸ τοὺς εὐτυχεῖς τόπους, ὅπου ὑπόσχεσαι νὰ μᾶς δώσῃς.

» Ὅθεν ματαίως κοιμᾶσαι, ἐπειδὴ ἡ ἐλευθερία μας οὔτε πωλεῖται οὔτε ἀγοράζεται μὲ ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς γῆς, παρὰ μόνον μὲ τὸ αἷμα καὶ μὲ τὸν θάνατον τοῦ ὑστέρου Σουλιώτου».

Σουλιῶται μικροὶ καὶ μεγάλοι.

Ἀποτυχὼν ὁ Ἀλῆς πασσᾶς ἔνεκα τῆς ἀφιλοχρηματίας καὶ τῆς ἰσχυρᾶς φιλοπατρίας τῶν γενναίων Σουλιωτῶν προσέφυγεν εἰς τὰ μέσα τῆς διακρίσεως καὶ τῆς προδοσίας. Προσεπάθησε λοιπὸν νὰ διαφθείρῃ ἰδιαιτέρως τὸν Σουλιώτην Ζέρβαν καὶ διὰ τῆς προδοσίας αὐτοῦ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ὑποδούλωσιν τοῦ Σουλίου. Ὅθεν προσέφερε πρὸς αὐτὸν χρήματα καὶ μεγίστας τιμὰς, ἂν συντελέσῃ εἰς τὴν

παράδοσιν τοῦ Σουλίου. Ἄλλ' ὁ Σουλιώτης Ζέρβας, ἰδοὺ τί ἀπήντησε πρὸς τὸν Ἀλῆ πασσάν·

«Σὲ εὐχαριστῶ, Βεζύρη, διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ ἀγάπην σου, πλήρῃ τὰ δικαιοσύνην πουργία παρακαλῶ νὰ μὴ μοῦ στείλῃς, ἐπειδὴ καὶ δὲν ἤξεύρω νὰ τὰ μετρήσω· καὶ ἂν ἤξευρα, πάλιν δὲν ἤμην εὐχαριστημένος οὔτε μίαν πέτραν τῆς πατρίδος νὰ σοὶ δώσω δι' ἀντιπληρωμὴν καὶ οὐχὶ πατρίδα δλόκληρον, ὡς φαντάζεσαι. Ἡ τιμὴ δὲ ὅπου μοῦ ὑπόσχεσαι, μοῦ εἶνε ἄχρηστος. Πλοῦτος καὶ τιμὴ εἰς ἐμὲ εἶνε τὰ ἄρματα μου, μὲ τὰ ὁποῖα ἀπαθανατίζω τὸ ὄνομά μου ὑπερασπίζων τὴν γλυκνιάτην μου πατρίδα».

Ζέρβας.

— Καὶ μείζον' ὅστις ἀντὶ τῆς αὐτοῦ πατρίδος φίλον νομίζει, τοῦτον οὐδαμοῦ λέγω.

Ὁ ἐν Δραγατσάνῳ ἱερός λόχος.

Πάντα τὰ μέλη τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας ἀνεγνώριζον μίαν ὑπερτάτην ἀρχήν, τὴν ὁποίαν οἱ πρῶτοι ἰδρυταὶ ἐτήρουν ὑπὸ μυστηριώδη τύπον, ὑπὸ τὸν ὁποῖον ὑπενόουν τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσίας. Ὅτε ὅμως πολὺ ηὔξηθησαν οἱ ἑταῖροι καὶ ἀπήτησαν τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἀρχηγοῦ, ἐπ' ὄνοματι τοῦ ὁποῖου ἐνήργει ἡ ἑταιρεία, τότε παρέστη ἡ ἀνάγκη νὰ εὐρεθῇ πραγματικὸς ἄρχων παρέχων πᾶσαν ἐγγύτησιν περὶ ἀρετῆς καὶ ἰκανότητος.

Ὅθεν ἀπετάθησαν πρὸς τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν, ὑπουργὸν τότε τοῦ ἰσχυροῦ τῆς Ρωσίας μονάρχου, ἀλλὰ τούτου ἀποποιηθέντος, προσῆλθον πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ὑπασπιστὴν τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ ὁποῖος φιλογενῆς ὢν καὶ ἐνθουσιώδης ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος ἀπεδέχθη τὴν εἰς αὐτὸν προσενεχθεῖσαν ἀρχήν. Οὗτος λοιπὸν ζητήσας ἀπερίοριστον ἄδειαν ἀπουσίας παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀπῆλθε τῆς Πετροπόλεως καὶ ἐξ Ὁδησσοῦ διαπεράσας τὸν Προῦθον εἰσῆλθεν εἰς Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας καὶ τῇ 24ῃ Φεβρουαρίου 1821 ὑψώσας τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐκήρυξε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Χιλιάδες μαχητῶν Ἑλλήνων, Σέρβων, Βουλγάρων ἐτάχθησαν

ὑπὸ τὴν σημαίαν αὐτοῦ, ἔχοντες ἐμπειροτάτους ἀρχηγούς, τῶν ὁποίων ἐπιστημότεροι ἦσαν ὁ Γεώργιος Ὁλύμπιος, ὁ Φαρμάκης Μακεδῶν καὶ ὁ Ἀθανάσιος Καρπεινησιώτης.

Πεντακόσιοι δὲ ἔφηβοι ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων οἰκογενειῶν, ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας, ἀθροφουεῖς μὲν σπουδασταί, ἀκαμπτοὶ δὲ τὸ φρόνημα ἐκ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας, διακόψαντες τὰς ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ σπουδὰς αὐτῶν προσήλθοι καὶ καταταχθέντες ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἀπετέλεσαν τὸν ἱερὸν λόχον καὶ ὤμοσαν νίκην ἢ θάνατον.

Ἡ Τουρκικὴ ἐξουσία μαθοῦσα τὰ γενόμενα συνεκέντρωσε πολυάριθμον στρατόν, τὸν ὁποῖον ἀπέστειλε κατὰ τοῦ Ὑψηλάντου. Τέσσαρες χιλιάδες ἐκ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἐπετέθησαν κατὰ ἐπτακοσίων ἐπαναστατῶν κατεχόντων ὑπὸ τὸν Ἀθανάσιον Καρπεινησιώτην χαρακώματά τινα πρὸ τοῦ Γαλατσίου. Ἀντίστησαν οὗτοι δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, τὴν δὲ νύκτα διὰ στρατηγήματος διεπέρασαν ξιφῆρεις διὰ τῶν πολεμίων τὴν ἐπομένην οἱ Τούρκοι εἰσελθόντες εἰς Γαλατσίον ἐτράπησαν εἰς λεηλασίαν καὶ σφαγὴν, δισχίλιοι δὲ κατέλαβον ἤδη τὸ Δραγατσάνιον. Ὁ Γεώργιος Ὁλύμπιος ὢν εἰς τὸ διαμέρισμα τοῦτο συνέλαβε τότε νέον σχέδιον μάχης· κατέλαβε πάντα τὰ περὶ τὸ Δραγατσάνιον μέρη, προσέβαλε τοὺς Τούρκους καὶ ἔφερεν αὐτοὺς εἰς ἀμηχανίαν, ἀνήγγειλε δὲ πρὸς τὸν Ὑψηλάντην, ὅστις ἐστρατοπέδευεν εἰς Ῥεμνικὸν μετὰ τεσσάρων χιλιάδων πεζῶν καὶ 2500 ἰππέων καὶ τῶν 500 ἱερολοχιτῶν, νὰ σπεύσῃ, ἀλλ' οὗτος ἔνεκα βροχῆς ἔβαινε βραδέως μετὰ τῆς ὀπισθοφυλακῆς ἐκ δισχιλίων πεντακοσίων ἀνδρῶν.

Οἱ πολιορκούμενοι Τούρκοι πολλακίς ἀπεπειράθησαν νὰ ἐξέλθωσιν, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν. Ὅθεν ἔνα κατορθώσῃ νὰ ἐξέλθωσιν, ἐμβάλλουσι πῦρ εἰς τὸ χωρίον. Ὁ συνταγματάρχης τοῦ ἰππικοῦ Καρζβίας μετὰ παραφορᾶς ἐφορμᾷ κατ' αὐτῶν μετὰ πεντακοσίων ἰππέων παραπεισας καὶ τὸν Νικόλαον Ὑψηλάντην νὰ βοηθήσῃ μετὰ τοῦ ἱεροῦ λόχου τὴν ἔφοδον παρὰ τὰς ῥητὰς διαταγὰς τοῦ Ὀλυμπίου. Οἱ Τούρκοι παραθαρυνθέντες ἐκ τοῦ ἀπονενοημένου τούτου κινήματος ἀντεπεξήλθοι, καὶ πρῶτον μὲν ἔτρεψαν εἰς ἄτακτον φυγὴν τοὺς περὶ τὸν Καρζβίαν, ἔπειτα ἐπιπίπτουσι κατὰ τῶν

πεντακοσίων ἱερολοχιτῶν, οἵτινες, ἂν καὶ ἀβροδίαιτοι καὶ ἀπειροπόλεμοι, ἀντέστησαν γενναίως, καὶ τετρακόσιοι αὐτῶν ἀπέθανον ἥρωικῶς μαχόμενοι τὸν ἐνδοξὸν ὑπὲρ πατρίδος θάνατον τῆ 7 'Ιουλίου 1821, οἱ δὲ ἑκατὸν διέφυγον τὴν σφαγὴν προσδραμόντος τοῦ Ὀλυμπίου, ὅστις διέσωσε καὶ τὴν σημαίαν καὶ δύο τηλεβόλα.

Οἱ τετρακόσιοι οὗτοι μιμηθέντες τοὺς πεσόντας ἐν Χαιρωνείᾳ ἀπέκτεσαν τιμὴν, δόξαν καὶ μνήμην ἀίδιον, κατέλιπον δὲ διὰ τῆς εὐγενοῦς αὐτῶν θυσίας ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀξιολίμητον παράδειγμα εἰς τοὺς συνηλικιώτας αὐτῶν.

Ἡ πατρίς εὐγνωμονοῦσα ἀνήγειρεν ἐν Ἀθήναις εἰς τὸ πεδίον τοῦ Ἄρεως στήλην εἰς μνήμην αὐτῶν πεσόντων ἥρωικῶς ὑπὲρ πατρίδος.

Ἡ ἐν Βαλτετσίῳ μάχη.

Ὁ Κεχαγιάς φθάσας εἰς Τριπολιτσάν, διέσπειρε διαφόρους ἀποστόλους Χριστιανούς εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Πελοποννήσου, κηρύττοντας μετάνοιαν καὶ φέροντας ἀμνηστήρια καὶ προτρεπτικὰ εἰς ὑποταγὴν γράμματα τῶν ἐγκλείστων ἀρχιερέων καὶ προεστώτων, παρήγγειλε δὲ καὶ τὰς Τουρκικὰς ἀρχὰς τῆς Πελοποννήσου, ὅπου εἰσηκούοντο αἱ διαταγαὶ αὐτοῦ, ἀνοχὴν καὶ φιλανθρωπίαν πρὸς τὸν Ῥαγιάν ἀλλὰ δὲν ἐκέρδησε διὰ τοῦ τρόπου τούτου, εἰμὴ τοὺς κατοίκους τινῶν τῶν περὶ τῆς Τριπολιτσᾶς χωρίων. Τὴν δὲ 12 Μαΐου ἀνήγγειλαν αἱ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Ἑλληνικαὶ σκοπιαὶ διὰ σημείων, ὅτι οἱ ἔχθροὶ ἐκινουῦντο πρὸς τὸ Βαλτέτσι. Οὔτε τόσον πλῆθος ἔχθρῶν συνεξεστράτευσεν ἐν Πελοποννήσῳ ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος μέχρι τοῦδε, οὔτε τοιοῦτον πολεμικὸν σχέδιον ἐσχεδιάσθη. Ὁ Κεχαγιάς διήρσε τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς τέσσαρα· χιλίους ἔστειλεν εἰς τὸ Καλογεροβούνι, ἵνα ἐμποδίσῃ δι' αὐτῶν τὸ στρατόπεδον τῶν Βερβαίνων τοῦ νὰ βοηθήσῃ τὸ τοῦ Βαλτετσίου μετὰ τὴν ἐναρξιν τῆς μάχης· ἑξακοσίους ἔστειλεν ὀπισθεν τοῦ Βαλτετσίου εἰς αἰχμαλωσίαν ἢ ὄλεθρον τῶν Ἑλλήνων φευγόντων, βέβαιος ὢν ἐκ τῶν προηγουμένων περὶ τῆς φυγῆς αὐτῶν φανέντος τοῦ ἔχθρου.

Ἔστειλε καὶ τὸν γνωστὸν ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ πολεμικῇ ἐμπειρίᾳ

Ρουμπήν Μπαρδουνιώτην μετὰ τρισχιλίων πεντακοσίων κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν Βαλτετσίῳ· αὐτὸς δὲ ἔχων χιλίους πεντακοσίους ἵππεῖς προσεφῆδρευεν. Ὁ Ρουμπῆς ὤρμησεν ὡς μαινόμενος ἐπὶ τοὺς Ἑλληνας τὴν 2 ὥραν μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, οἱ δὲ σημαιοφόροι ἐχύθησαν πρῶτοι, ἀλλὰ 14 ἔπεσον διὰ μιᾶς. Οἱ Ἕλληνες, παρὰ τὴν συνήθειαν αὐτῶν καὶ τὴν προσδοκίαν τῶν ἐχθρῶν, ὄχι μόνον δὲν ἐλιποτάκτησαν, ἀλλὰ καὶ γενναίως ἀντέστησαν, ἀποκρούοντες εὐτυχῶς τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐφόδους τῶν ἐχθρῶν καὶ συνενισχυόμενοι. Μετὰ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἐφθασαν ἐπικουροὶ ὁ Κολοκοτρώνης, μετ' ὀλίγον δὲ καὶ ὁ Πλαπούτας, ἔχοντες ἀμφοτέρω 1200, καὶ ἐτοποθετήθησαν ὀπισθεν τῶν ἐχθρῶν κόψαντες τὴν συγκοινωνίαν αὐτῶν. Ὁ Κεχαγιᾶς, βλέπων τὴν ἀπροσδόκητον ἀντίστασιν τῶν ἐν Βαλτετσίῳ καὶ τὴν ἐπελθοῦσαν ἐπικουρίαν, ἐπλησίασεν ὅπου ἐγένετο ἡ μάχη, ἔλκων δύο κανόνια καὶ ἤρχισε νὰ κανονιοβολῇ· ἀλλ' ὁ κανονιοβολισμὸς ἔνεκα τῆς θέσεως τῶν κανονίων καὶ τῆς ἀπειρίας τῶν κανονιοβολούντων δὲν ἔβλαπτε τοὺς Ἕλληνας. Ἦλθε μετὰ ταῦτα εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης ὅλον τὸ εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ἢ ὄλεθρον τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῆς προσδοκωμένης φυγῆς αὐτῶν σταλὲν ἐχθρικὸν σῶμα· ἦλθε καὶ τὸ σῶμα τὸ προκαταλαβὸν τὸ Καλογεροβοῦνι καὶ ὁ πόλεμος διήρκει σφοδρὸς ὅλην τὴν ἡμέραν.

Ὅτε ἐπῆλθεν ἡ νύξ, εἰσῆλθον εἰς τὸ χωρίον ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Πλαπούτας εἰς ἐμψύχωσιν τῶν μαχομένων, ἀλλ' ἐπανῆλθον ὅπου καὶ πρότερον καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἤλπιζον ὅτι οἱ Τούρκοι ἀποτυχόντες θ' ἀναχωρήσωσιν, οἱ δὲ Τούρκοι ὅτι οἱ Ἕλληνες μὴ ἔχοντες ἄλλον τρόπον σωτηρίας θὰ φύγωσιν· ἀλλὰ διετήρησαν ἀμφοτέρω τὰς θέσεις αὐτῶν πολεμοῦντες κατὰ τὴν νύκτα ὡς ἐπολέμησαν τὴν ἡμέραν. Περὶ δὲ τὸ μεσονύκτιον ἐπεβοήθησαν τοὺς Ἕλληνας περίπου ἑξακόσιοι ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν Βερβαίων ὑπὸ τὸν Ἀντωνάκην Μαυρομιχάλην, τὸν Πέτρον Μπαρμπιτσιώτην καὶ τὸν Σακελλάριον Καλογωνιώτην, καὶ ἐφόβισαν τοὺς ἐχθροὺς τρυφερίζοντες ἀπροσδοκῆτως ὀπισθεν· ὁ δὲ Μπαρμπιτσιώτης ἀναλογιζόμενος ὅτι οἱ ἐν Βαλτετσίῳ συναδελφοὶ αὐτοῦ ἦσαν ἀπηυδαρμένοι πολεμοῦντες ἀκαταπαύστως 16 ὥρας, ἔλαβε 17 στρα-

τιώτας ἀνδρείους ὡς αὐτός, διέσχισε ξιφῆρης τοὺς μεταξὺ σωροὺς τῶν ἐχθρῶν, εἰσῆλθεν ἀβλαβῆς μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς τὸ χωρίον ὑπὸ τὸ σκότος τῆς νυκτὸς καὶ ἐνδιέμεινε μαχόμενος. Περὶ δὲ τὰ χαράματα ἦλθε καὶ ἄλλη ἐπικουρία ἐκ Βερβαίνων ὑπὸ τὸν Γιατρᾶκον καὶ ἡ μάχη ἐξήφθη ἔτι μᾶλλον. Ἀφοῦ δὲ ἐξημέρωσεν, ὁ Κεχαγιᾶς παρετήρησεν, ὅτι ὁ Ῥουμπῆς ἦτο πανταχόθεν κατεστενοχωρημένος, καὶ ὅτι οὐδεμίαν ἐλπίδα νίκης εἶχε· διὰ τοῦτο ἐσήμανε περὶ τὴν 1 ὥραν τῆς ἡμέρας τὴν ἀνάκλησιν καὶ ὁ Ῥουμπῆς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ὤρμησαν νὰ φύγωσι διὰ μέσου τῶν Ἑλλήνων.

Τοῦτο βλέποντες οἱ ἐγκλιστοὶ ἐρρίφθησαν ἔξω τῶν προμαχώνων ἐπὶ τοὺς φεύγοντας κτυποῦντες αὐτοὺς ὀπισθεν, ἐν ᾧ αὐτοὺς ἐκτύπουν οἱ ἄλλοι ἔμπροσθεν. Οἱ ἐχθροὶ ἐπιπτον σωρηδόν· καὶ ἐπ' ἐλπίδι νὰ μὴ καταδιώκωνται φεύγοντες, ἐρρίπτον ἔμπροσθεν τῶν Ἑλλήνων τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ αὐτῶν ὄπλα εἰς ἀρπαγὴν. Τὸ τέχνασμα τοῦτο εὐδοκίμησεν ἐν μέρει, καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἔπαθον οἱ φεύγοντες ὄσσην φθορὰν ἄλλως θὰ ἔπασχον. Ἀφ' οὗ δὲ οἱ ἐχθροὶ κατέβησαν εἰς τὴν πεδιάδα, ἐφάνησαν ἐρχόμενοι εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης οἱ προκαταβάντες εἰς Ἄργος Ἕλληνες, οἵτινες φθάσαντες τὴν προτεραιάν περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου εἰς Δολιανὰ, ἔμαθον τὴν ἐν Βαλτετσῖω μάχην, καὶ μηδὲν ἀναπαυθέντες ἔτρεξαν ἐκεῖ νυκτοποροῦντες, ἀλλ' ὑστέρησαν. Ἡ μάχη διήρμησεν 23 ὥρας· ἐξακόσιοι ὑπελογίσθησαν οἱ φονευθέντες καὶ πληγωθέντες Τούρκοι, τέσσαρες δὲ οἱ φονευθέντες καὶ δεκαεπτὰ οἱ πληγωθέντες Ἕλληνες· ἔπεσον εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν καὶ πέντε σημαῖαι. Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν ἔφυγον οἱ Τούρκοι, ἔφθασαν εἰς τὴν Πιάναν ὁ Ζαΐμης, ὁ Κανακάρης, ὁ Χαραλάμπης καὶ οἱ Πετμεζάδες μετὰ χιλίων ἐκ Λεβιδίου, ὅπου ἐστρατοπέδευσαν εἰς φύλαξιν τῆς θέσεως ἐκείνης· καὶ ἂν δὲν ἀνεχώρουν οἱ ἐχθροί, ὁ παντελής ἀφανισμὸς αὐτῶν ἦτο ἀφευκτός. Περαιτωθείσης τῆς μάχης ἐδημηγόρησεν ὁ Κολοκοτρώνης καὶ παρήγγειλε νὰ νηστεύσωσιν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην, Παρασκευὴν, δοξολογοῦντες καὶ εὐχαριστοῦντες τὸν Θεόν, ὅστις ἔδωκε τὴν νίκην.

Εἶδομεν τοὺς Ἕλληνας ἕως χθὲς διασκορπιζομένους καὶ φεύγοντας ἔμπροσθεν τῶν ἐχθρῶν ὁσάκις καὶ ὅπου συνήντων αὐτοὺς·

ἐπὶ δὲ τῆς περὶ τῆς ὁ λόγος μάχης βλέπομεν αὐτοὺς τούτους νικῶν-
 τας διὰ τῆς ἐπιμονῆς αὐτῶν καὶ γενναιότητος· καὶ τὸ παραδοξό-
 τερον, βλέπομεν αὐτοὺς νικῶντας, ἀφ' οὗ τρισχίλιοι ἐκλεκτοὶ Ἄλ-
 θανοὶ ἐνεδυνάμωσαν τοὺς ἐχθρούς, καὶ ἐν ᾧ πρώτην φορὰν ἐγένετο
 πόλεμος ὑπὸ τὴν γενικὴν ὁδηγίαν ἀρχηγοῦ ἐμπείρου καὶ δυναμέ-
 νου ὡς ἐκ τῆς ὑψηλῆς θέσεως αὐτοῦ νὰ βραβεύσῃ τοὺς νικητάς.
 Ἡ παράδοξος αὕτη μεταβολὴ δὲν προῆλθεν ἐξ ἐλλείψεως τῶν Τούρ-
 κων, ὧν καὶ τὸ πολεμικὸν σχέδιον ἦτο ὀρθὸν καὶ ἡ γενναίότης
 μεγάλη, ἀλλ' ὀφείλεται ὅλη εἰς τὴν γενναίαν ἀπόφασιν τῶν ἐν τῷ
 χωρίῳ ὀλίγων Ἑλλήνων νὰ νικήσωσιν ἢ νὰ ἀποθάνωσιν, εἰς τὴν
 θερμὴν συνδρομὴν τῶν ἐξῴθεν ἐπιβοηθησάντων καὶ εἰς τὸ ἐκ συχῆς
 συναντήσεως τῶν ἐχθρῶν ἀναγεννόμενον μετ' ὀλίγων θάρρους. Ἡ νίκη
 αὕτη ἐνίσχυσε τὸν κλονιζόμενον ἀγῶνα. Κατῆσχυμμένος ὁ Κεχα-
 γιάς δι' ὅσα ἔπαθεν ἔσπευσε νὰ συνάψῃ νέαν μάχην ἐλπίζων ὅτι
 θὰ ἀπονίψῃ τὸ αἶσχος αὐτοῦ.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Ὁ τελευταῖος Παλαιολόγος

(Γ. Βιζυνοῦ).

— Τὸν εἶδες μὲ τὰ μάτια σου, γιατί, τὸν βασιλέα,
 ἢ μήπως καὶ σὲ φάνηκε, ὅσῳ ὄνειρο νὰ ποῦμε,
 ὅσῳ παραμῦθι τάχα;

— Τὸν εἶδα μὲ τὰ μάτια μου, ὡσὼν καὶ σένα νέα,
 πᾶ νὰ γενῶ κατὸ χρονῶ, κι' ἀκόμα τὸ θυμοῦμαι,
 ὅσῳ νᾶταν χθὲς μονάχα.

Ἐστὴν πόλι, ἔς τὴν χρυσόπορτα, ἔς τὸν πύργον ἀπὸ κάτω,
 εἶν' ἓνα σπήλαιο πλατὺ, στρωμένο ὅσῳ παλάτι,
 ὅσῳ ἄγιο παρεκκλήσι.

Καὶ ἓνας Τούρκος δὲν μπόρῃ νὰ κρατηθῇ κοντά του,
 κανεὶς τῆς σιδηρόπορτας ναῶρῃ τὸ μονοπάτι,
 νὰ πᾶ νὰ τὸ μὴνύσῃ :

Ἄναγνωσματάριον Ε' τάξ. Ἰω. Κοφινιώτου

Μόνο κανένας χριστιανός, κανένας ποῦ τὸ ἔξερει,
 περὶ π' αὐτοῦ κρυφά, κρυφά καὶ τὸν σταυρό του κάνει
 μὲ φόβο καὶ μ' ἐλπίδα,
 Ἔτσι κ' ἐγώ, βαστούμενη ἔς τὸ πατρικὸ μου χέρι,
 ἐπῆγα καὶ προσοκύνῃσα. Καὶ ἔδ' αὐτοῦ μ' ἐφάνη —
 ὄχι μ' ἐφάνη! Εἶδα:

Μέσ' ἔς τὸ σκοτάδι τὸ βαθὺ ἐν ἄστρο ἴσάν λυχνάρι,
 ἴσάν μία φλόγα μυστικὴ ἀπ' τὸν Θεὸ ἀναμμένη,
 γαλάζια λάμνη γύνει.
 Καὶ φέγγει τὴν λευκόχλωμη τοῦ Βασιλέως χάρι.
 Ἐποῦ μὲ κλειομένα βλέφαρα ἐξαπλωμένος μένει
 ἔς τὴν ἀργυρῆ του κλίνη.

— Ἀπέθανε, γιατί; — Ποτέ, παιδάκι μου, κοιμᾶται,
 κοιμᾶται μόνο! Τὴν χρυσῆ κορῶνα ἔς τὸ κεφάλι,
 τὸ σκῆπτρό του ἔς τὸ χέρι.
 Καὶ ἴσάν παλῆοι τὸν σύντροφοι, πιστοὶ τὸν παραστάται,
 ἔς τὰ στήθη του ὁ σταυραετός, ἔς τὰ πόδια τὸν προβάλλει
 δικέφαλο ξεφτέρι.

Ἐπὶ ἀπ' τὸ κεφάλι τὸν ἡ ἀσπίδα παραστέκει
 κ' ἐκεῖ ἴσάν τὸ χρυσόπλεκτο, τὸ ψηφωτὸ ζωνάρι
 τὴν μέση του κατέχει,
 ἴσάν ἀστραπή, π' ἀπέμεινε χωρὶς ἀστροπελέκι,
 ξεροβά, ὡς κάτου, κρέμεται τὰστραφτερὸ θηκάρι,
 μέσα σπαθὶ δὲν ἔχει!

— Γιατί, γιατί; Ποῦ εἶναι το; — Βαμμένο μέσ' ἔς τὸ αἷμα
 ἀκόμ' ὡς τώρα βρίσκεται ἔς ἑνὸς ἀγγέλου χέρι,
 ἔς τὸν οὐρανὸν ἐπάνου. . . .

"Ήτανε τότε ποῦ ἡ Τουρκιὰ τὴν πόλι ἐπολέμα.
Μέσα μιὰ φουχτα ἐλεύθεροι, ἀπ' ἔξω μύρο ἀσκέρι,
Οἱ σκλάβοι τοῦ Σουλτάνου.

Κι' ὁ Μωχαμὲτ ὁ ἴδιος ἔπει ἔς τᾶγοιό του τᾶι·
— Δός μου τῆς Πόλης τὰ κλειδιά! τοῦ Κωνσταντίνου κράζει,
καὶ τὸ σπαθί σου δός μου!
— "Ἐλα καὶ πάρο'τα! λέγ' αὐτὸς τοῦ Τούρκου τοῦ μουχιάρη,
"Ἐγὼ δὲν δίνω τίποτε! Τίποτ' ἐνόσω βράζει
μία στάλα γαῖμα ἐντός μου!—

Κ' ἐπρόβαλαν τὰ λάβαρα, κι' ἀρχίνησεν ἡ μάχη!
Σαράντα ἔμεραις πολεμοῦν, ἑσαράντα ἔμερονύχια·
χιτυποῦνται καὶ χτυποῦνε,
Οἱ Τούρκοι ἄν τὰ κύματα κ' οἱ Χριστιανοὶ ἄν βράχοι,
Κι' οὔτε τῶν Φράγκων προδοσιαὶς οὔτε τῶν φλόρων δίχτυα
τὸν Βασιλέα σειοῦνε.

Ἐξ' ἀπ' τὸ κάστρο χύνεται μὲ σπάθα γυνωμένη,
ποῦ σφάζει Τούρκων ἑκατοσταὶς κι' Ἀγαρηῶν χιλιάδες—
Ἐκεῖνος κι' ὁ στρατός του
Μὰ ἦτ' ὀλίγος ὁ στρατός, κ' οἱ πρῶτοι λαβωμένοι!
Ἐπέσαν τᾶρχοντόπουλα, ἐφύγαν οἱ Ῥηγάδες
κι' ἀπέμεινεν ἄτός του.

"Ὅσο τὸν ζώνουν τὰ σκυλιά, τόσο χτυπᾷ καὶ σφάζει,
ἄν πληγωμένος λέοντας, ἄν τίγρη τῆς ἐρήμου,
ποῦ τὰ παιδιά της σκούζουν.
Μὰ κεῖ που πέφτει τᾶλλογο! Καὶ πέφτ' αὐτὸς καὶ κράζει:
— Δὲν βροῖσκειτ' ἕνας χριστιανὸς νὰ πάρο' τὴν κεφαλὴν μου,
πρὶν πᾶν καὶ μὲ σκλαβώσουν;—

Μιά τρίχα, καὶ τὸν ὀκότιωγεν Ἀράπηκη λεπίδα !
 Μὰ δὲν τὸ ἤθελ' ὁ Θεός. Δὲν ἤθελε ν' ἀφήσῃ
 τῶν χριστιανῶν τὸ γένος
 Αἰώνια δίχως βασιλεῶ κα' ἐλευθερωτῶς ἐλλπίδα,
 Γι' αὐτὸ προστάξ' ἔν' ἄγγελο νὰ πᾶ νὰ τὸν βοηθήσῃ,
 ὅαν ἦταν κυκλωμένος.

Κι' αὐτὸς τὸν μαῦρο λακπατᾶ, τὸν βασιλεῶ γλυτώνει
 Τὸ κοφτερὸ του τὸ σπαθὶ τοῦ παῖρον' ἀπὸ τὸ χέρι.
 Τοὺς Τούρκους διασκορπίζει.
 Πὰ ᾧ τὰ λευκά του τὰ φτερά τὸν βασιλέα σκώνει,
 μέσ' ᾧ τὸ πλατὺ τὸ σπήλαιο, ποῦ σ' εἶπα τότε φέρει,
 κα' ἐκεῖ τότε κοιμίζει.

— Καὶ τώρα περὶ δὲν εἰμπορεῖ, γιαγιάκα, νὰ ἔξυπνήσῃ ;
 — ὦ, βέβαια! Καιρούς, καιρούς, σηκώνει τὸ κεφάλι,
 ᾧ τὸν ἔπνο τὸ βαθύ του,
 καὶ βλέπ' ἂν ἦρθεν ἡ στιγμὴ, πῶχ' ὁ Θεὸς ὀρίσει,
 καὶ βλέπ' ἂν ἦρθ' ὁ ἄγγελος γιὰ νὰ τοῦ φέρῃ πάλι
 τὸ κοφτερὸ σπαθὶ του.

— Καὶ θάρθῃ ναί, γιαγιάκα μου; — Θάρθῃ, παιδίμου, θάρθῃ.
 Καὶ ὅταν ἔρθῃ, τί χαρὰ ἔστῃ γῆ, ἔστῃν οἰκουμένη,
 ᾧ ὅποιους θὰ ζοῦνε τότε !
 Διπλό, τριπλό θὰ πάρομε αὐτό, ποῦ μᾶς ἐπάρθῃ,
 κα' ἢ Πόλι κα' ἢ Ἀγία Σοφία ἰδική μας θὲ νὰ γένῃ.
 — Πότε, γιαγιά μου; Πότε;

— Ὅταν τρανέψῃς, γυιόκα μου, κι' ἀρματωθῆς καὶ κάμῃς
 τὸν ὄρκο ἔστῃν Ἐλευθεριά, σὺν κ' ὄλη ἡ νεολαία,
 νὰ σώσετε τὴ χώρα —

Τότε θὲ νᾶρθ' ὁ ἄγγελος κι' ἀγγελικαὶ δυνάμεις,
 νὰ ἔμβουνε, νὰ ξυπνήσουνε, νὰ ποῦν ἔστον Βασιλέα
 πῶς ἦλθε πειὰ ἡ ὥρα!

Κι' ὁ Βασιλεὺς θὰ σηκωθῆ τὴν σπάθα του νὰ δράξῃ,
 κι' ὁ στρατηγός σας θενὰ ἔμβῃ ἔς τὸ πρῶτό του βασιλεῖο
 τὸν Τοῦρκο νὰ χτυπήσῃ.

Καὶ χτύπα, χτύπα θὰ τὸν πᾶ μακρὰ νὰ τὸν πετάξῃ
 ἔπισω ἔς τὴν Κόκκινη Μηλιά, καὶ πῖς ἀπὸ τὸν ἥλιο,
 ἔποῦ πειὰ νὰ μὴ γυρίσῃ!

Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Παναγίας.

Χαῖρε, Μαρία, δοξασμένη,
 φῶς ζωηφόρον καὶ φαιινόν,
 τῇ χάριτί σου εὐλογημένη,
 ἔκθαμβος εἶδεν ἡ οἰκουμένη,
 τὸν βασιλέα τῶν οὐρανῶν.

Σὲ ἀναμέλπει πᾶσα ἡ κτίσις,
 ὅτι σωτήρα ἔσχες υἱόν.
 Ἐν εὐφροσύνῃ σκιρτᾷ ἡ φύσις,
 ὅτι παρήχθη ἐκ σοῦ ἡ λύσις
 τῶν τοῦ ἀνθρώπου ἁμαρτιῶν.

Χαῖρε ἡ πύλη τῆς σωτηρίας,
 ὕδατος ζῶντος χαῖρε πηγὴ
 χαῖρε δοχεῖον Θεοῦ σοφίας,
 λαμπρῶς ἡμέρας χαῖρε αἰγὴ.

Σὺ εἶ τὸ μάννα τῶν πενομένων,
 σκέπη καὶ μήτηρ τῶν δεσφανῶν,
 παρηγορία τῶν θλιβομένων,
 σὺ εἶ προστάτις ἀδικουμένων
 καὶ βακτηρία τῶν ἀσθενῶν.

Χαῖρε ὁ πύργος τῆς ἐκκλησίας,
ἀκτὺς ἡλίου τοῦ νοητοῦ,
χαῖρε τὸ τεῖχος τῆς βασιλείας,
χαῖρε τὸ ἄνθος τῆς εὐωδίας
τοῦ πλαστουργοῦ μας καὶ ποιητοῦ.

Λέσποινα, δέξαι τὰς παρακλήσεις
καὶ ἰκεσίας πάντων ἡμῶν,
καὶ δεομένους ᾧ μὴ θελήσης
ἀπροστατεύτους ἡμᾶς νᾶφήσης
ἐν ὥρᾳ πένθους καὶ στεναγμῶν !

Παράφρασις τοῦ Η΄ ψαλμοῦ.

Ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου
ἐν πάσῃ, Κύριε, τῇ γῆ !
ὁ οὐρανὸς τὰς καλλονὰς σου
ἀπεικονίζει κ' εὐλογεῖ.
Ἐκ θηλαζόντων Σὺ χειλέων
αἶνον ἐξάγεις βροφικόν,
ἐχθρὸν κ' ἐκδικητὴν ἀρχαῖον
καταδαμάζων καὶ νικῶν.
Τὸν οὐρανόν, τὸν τῆς ἡμέρας,
τὸν οὐρανὸν τὸν τῆς νυκτός,
τὸν ἥλιον καὶ τοὺς ἀστέρας
ἐθεμελλώσας αὐτός.
Τί ἔστιν ἄνθρωπος καὶ τοῦτον
τῇ μνήμῃ σου ἀναπολεῖς ;
νῖὸς ἀνθρώπου, καὶ τοσοῦτον
περιποιεῖσαι καὶ φιλεῖς ;
ὦ, πῶς βραχύ τι παρ' ἀγγέλοις
κατὰ τὴν φύσιν ἐλαττώων,
τιμῇ καὶ δόξῃ ἐπὶ τέλους

κατεστεφάνωσας αὐτόν.
 Κατέστησας αὐτόν μονάρχην
 τῆς πλάσεώς σου ἰσχυρόν,
 τῶν ἔργων ἐπιτρέψας ἄρχειν
 τῶν κοσμογόνων σου χειρῶν.
 Ὑπέταξας αὐτῷ ἀθρόα
 προβάτων ἔθνη καὶ βοῶν
 καὶ πάντα ὅσα τρέφ᾽ ἡ πόα
 τῶν πεδιάδων καὶ γαιῶν·
 Πτηνὰ, νηκτὰ καὶ ἐρπετά σου,
 πᾶν ὅ,τι ζῆ καὶ σ᾽ εὐλογεῖ,
 ὡς θανμαστόν τὸ ὄνομά σου
 ἐν πάσῃ, Κύριε, τῇ γῆ.

Ἠλ. Ταναλίδης.

Ὁ Εὐαγγελισμός.

Κώδων τοῦ ναοῦ σημαίνει,
 τέρονται οἱ οὐρανοί·
 ἄνωθεν ἤχεῖ φωνή,
 «Χαῖρε, κεχαριτωμένη.»

✠

Ἀρωμάτων εὐωδίας
 ἐνεπλήσθη ὁ ναός,
 συνηγμένος ὁ λαὸς
 ἀναπέμπει εὐλογίας.

✠

Χαῖρε τῆς ζωῆς ἡ ζωσα
 καὶ ἀκένωτος πηγὴ,
 ἣν ὁ κόσμος εὐλογεῖ
 καὶ δοξάζει πᾶσα γλῶσσα.

✠

Χαῖρε, μήτηρ Παναγία,
ἧς ἐδείχθη ὁ βλαστός
ἐν ἀγίοις θαυμαστός
καὶ ἀνθρώπων σωτηρία.

Ἐκλεκτὸν Θεοῦ δοχεῖον
ἠ δεχθεῖσα τὸν Θεόν,
σὲ γεραίρει πᾶς αἶων
δι' ἁσμάτων ἐγκαρδίων.

Ἐν χαρᾷ, ὦ γῆ, εὐφραίνου
τοῦ Ἀνάρχου ὁ υἱὸς
δι' ἡμᾶς ὑπερφνωῶς
γίνεται υἱὸς παρθένου.

Ὁ Δῆμος καὶ τὸ καρνοφύλλι του.

Ἐγέρασα, μωρὸς παιδιά. Πενήντα χρόνους κλέφτης
Τὸν ὕπνο δὲν ἐχόρτασα, καὶ τῶρ' ἀποσταμένος
Θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Ἐστέρηψ' ἡ καρδιά μου.
Βροῖσι τὸ αἷμα τῶχνα, σταλαματιὰ δὲ μένει.

Θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Κόψτε κλαρὶ ἀπ' τὸ λόγγο,
Νῆναι χλωρὸ καὶ δροσερό, νῆναι ἀνθοὺς γεμάτο,
Καὶ στρωῶστε τὸ κρεββάτι μου καὶ βάλτε με νὰ πέσω.

Ποῖος ξέρει ἀπ' τὸ μνημά μου τί δένδρο θὰ φυτρώσῃ !
Κι' ἂν ξεφυτρώσῃ πλάτανος, στὸν ἴσκιο του ἀποκάτω.
Θᾶρχωνται τὰ κλεφτόπουλα τᾶρματα νὰ κρεμᾶνε.
Νὰ τραγφοῦν τὰ νειᾶτά μου καὶ τὴν παλληκαριά μου.

Κι' ἂν κυπαρίσσι ὄμορφο καὶ μαυροφορμένο,
Θᾶρχωνται τὰ κλεφτόπουλα τὰ μηλά μου νὰ παίρουνν,
Νὰ κλαίουνν ταῖς λαβωματιαῖς, τὸ Δῆμο νὰ σχωρᾶνε.

Ἔφαγ' ἡ φλόγα τάρματα, οἱ χρόνοι τὴν ἀνδρεία μου.
 Ἦρθε κ' ἐμένα ἢ ὦρα μου. Παιδιά μου, μὴ μὲ κλάψτε.
 Τὰνδρειωμένου ὁ θάνατος δίνει ζωὴ στὴ νεότη.
 Σταθῆτ' ἐδῶ τριγύρω μου, σταθῆτ' ἐδῶ σιμά μου,
 Τὰ μάτια νὰ μοῦ κλείσετε, νὰ πάρτε τὴν εὐχή μου.

Κ' ἐν' ἀπὸ σᾶς τὸ νιώτερο ἄς ἀνεβῆ τὴ ῥάχη,
 Ἄς πάρη τὸ τουφέκι μου, τᾶξιο μου καρνοφύλλι,
 Κι' ἄς μοῦ τὸ ῥίξη τρεῖς φοραῖς, καὶ τρεῖς φοραῖς ἄς σκούξῃ.
 «Ὁ Γέρο-Δῆμος πέθανε, ὁ Γέρο-Δῆμος πάει!»
 Θ' ἀναστενάξ' ἡ λαγκαδιά, θὰ νὰ βογγίξ' ὁ βράχος,
 Θὰ βαρκομήσουν τὰ στοιχειά, ἢ βρύσαις θὰ θολώσουν
 Καὶ τὰγεράκι τοῦ βουνοῦ, ὅπου περνᾷ δροσάτο,
 Θὰ ξεφυχήσῃ, θὰ σβυστῆ, θὰ ῥίξη τὰ φτερά του,
 Γιὰ νὰ μὴ πάρη τὴ βοή ἄθελα καὶ τὴ φέρη
 Καὶ τήνε μάθη ὁ Ὀλυμπος καὶ τὴν ἀκούσῃ ὁ Πίνδος
 Καὶ λυώσουνε τὰ χιόνια τους καὶ ξεραθοῦν οἱ λόγγοι.

Τρέχα, παιδί μου γρήγορα, τρέχα ψηλὰ 'στὴ ῥάχη
 Καὶ ῥίξε τὸ τουφέκι μου. Στὸν ὕπνο μου ἐπάνω
 Θέλω γιὰ ὕστερη φορὰ ν' ἀκούσω τὴ βοή του.

Ἐτρεξε τὸ κλεφτόπουλο σὰν νᾶτανε ζαρκαδι,
 Ψηλὰ 'στὴ ῥάχη τοῦ βουνοῦ καὶ τρεῖς φοραῖς φωνάζει
 «Ὁ Γέρο-Δῆμος πέθανε, ὁ Γέρο-Δῆμος πάει!»
 Κ' ἐκεῖ ποῦ ἀντιβοοῦσανε οἱ βράχοι, τὰ λαγκαδία,
 Ρίχνει τὴν πρώτη τουφεκιά, κ' ἔπειτα δευτερώνει.
 Στὴν τρίτη καὶ τὴν ὕστερη, τ' ἄξιο τὸ καρνοφύλλι
 Βροντᾷ, μουγκρίζει σὰν θεριό, τὰ σωθικά του ἀνοίγει,
 Φεύγει ἀπ' τὰ χέρια, σέρνεται 'ς τὸ χῶμα λαβωμένο,
 Πέφτει ἀπ' τοῦ βράχου τὸ γκρεμό, χάνεται, πάει, πάει.

Ἄκουσ' ὁ Δῆμος τῆ βοῇ μέσ' ἕς τὸ βαθὺ τὸν ὕπνο,
 Τάχῳ του χεῖλι ἐγέλασε, ἔσταύρωσε τὰ χέρια. . . .
 «Ὁ Γέρο-Δῆμος πέθανε, ὁ Γέρο-Δῆμος πάει!»

Τὰνδρειωμένον ἡ ψυχῇ, τοῦ φοβεροῦ τοῦ Κλέφτη,
 Μὲ τῆ βοῇ τοῦ τουφεκιῦ ἕς τὰ σύγγεφ' ἀπαντιέται.
 Ἄδεσφικὰ ἀγκαλιάζονται, χάνονται, σβυῶνται, πᾶνε.

Ὁ Σαμουήλ.

«—Καλόγερε, τί καρτερεῖς κλεισμένος μέσ' ἕς τὸ Κοῦγκι;
 Πέντε νομᾶτοι σῶμειναν, κ' ἐκεῖνοι λαβωμένοι,
 Κ' εἶνε χιλιάδες οἱ ἐχθροὶ ποῦ σ' ἔχουνε ζωσμένον.
 Ἔλα νὰ δώσης τὰ κλειδιά, πέσε νὰ προσκνήσης,
 Κι' ἀφέντης ὁ Βελήπασσας δεσπότη θὰ σὲ κάμη.»

Ἔτσι ψηλὰ ἀπὸ τὸ βουνὸ φωνάζει ὁ Πήλιο-Γκούσης.
 Κλεισμένος μέσ' ἕς τὴν ἐκκλησιὰ βρίσκειτ' ὁ Σαμουήλης,
 Κι' ἀγέρας παίρνει τῆ φωνῇ τοῦ Πήλιου τοῦ προδότη.

Χωρὶς ψαλμούς καὶ θνυματά, χωρὶς φωτοχυσία,
 Γονατισμένοι, σκνυθρωποί, μπρὸς ἕς τὴν ὥραία Πύλη,
 Πέντε Σουλιώταις στέκονται μὲ τὸ κεφάλι κάτου.
 Βουβοί, δὲν ἀνασαίνουνε καὶ βλέπεις κᾶπον κᾶπον
 Ὅπου ἓνα χέρι σκόνεται καὶ κάνει τὸ σταυρὸ του.
 Ἀκίνητα ἕς τὸ μάρομαρο σέρονται τὰ σπαθιά τους,
 Σπαθιά ποῦ τόσο ἐδούλεψαν γιὰ τὸ γλυκὸ τους Σοῦλι!

Δὲν φαίνετ' ὁ καλόγερος: μόνος του ἕς τ' ἅγιο Βῆμα
 Προσηύχετο κ' ἠτοίμαζε τῆ μυστικῇ θυσία.
 Σφιχτά, σφιχτά ἕς τὰ χέρια του ἐβάστα τὸ ποτήρι
 Καὶ μύρια λόγι' ἀπόκουφα ἔλεγε τοῦ Θεοῦ του.

Τὰ μάτια, κατακόκκινα ἀπ' ταῖς πολλαῖς ἀγρύπνιαις,
Ἐκύτταζαν ἀκίνητα τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα.

Τί θάλασσα ποῦ κύματα ἔχει κρυφαῖς ἐλπίδες! . . .
Σιγᾶτε, βρόντοι τουφεκιῶν, πάπτε φωναῖς πολέμου,
Κι' ὁ Σαμουὴλ τὴν ὕστερη τὴν Κοινωνιὰ θὰ πάρη.

Κ' ἐκεῖ ποῦ κύτταζ' ὁ παπᾶς τὴ Σάρκα τοῦ Θεοῦ του,
Ἐκύλιε' ἀπ' τὰ μάτια του ἕς τοῦ ποτηριοῦ τὰ σπλάγγνα
Σὰν τὴ δροσοῦλα διάφανο κρυφὰ κρυφὰ ἓνα δάκρυ.

« — Θεέ μου καὶ πατέρα μου, θαμμένος ἐδῶ μέσα
Ἐδίψασα. Χωρὶς νερὸ ἢ θεία κοινωνιὰ σου ¹
Θὰ ἔμειν' ἀτελείωτη. Δέξου, γλυκέ μου Πλάστη,
Αὐτὸ τὸ μαῦρο δάκρυ μου, μὴ τὸ καταφρονέσης·
Ἄμύλυντο καὶ καθαρὸ βγαίν' ἀπ' τὰ φυλλοκάρδια·
Δέξου το, πλάστη, δέξου το, ἄλλο νερὸ δὲν ἔχω.»

Ἦτανε ἥλιος κ' ἔλαμψε τὸ ἱερὸ τὸ σκεῖος.
Τὸ αἷμα ἐξεσατάθηκε, ἄχτισε, ζωντανεύει.
Ἀναγαλλιᾶζει ὁ Σαμουὴλ ποῦ εἶδε τὴ Θεία χάρι
Καὶ τρέμοντας ἀγκάλιασε τὸ Θεῖκὸ Ποτήρι
Καὶ τῶσοφιξε ἕς τὰ χεῖλη του κι' ἄκουσε ποῦ χτυποῦσε,
Σὰν νᾶτανε λαχταριστὴ καρδιά, ζωὴ γιομάτη.

Ἄνοιγ' ἢ Πύλη τοῦ ἱεροῦ, σκύφτουν τὰ παλληκάρια·
Τὰνδρειωμένα μέτωπα τὸ μάρμαρο χτυποῦνε,
Καὶ καρτεροῦν ἀκίνητα τοῦ γέροντα τὰ λόγια.

¹) Οὐδείς ἀγνοεῖ ὅτι τὸ ζέον ὕδωρ εἶνε στοιχεῖον ἀπαραίτητον πρὸς ἐκτέ-
λεσιν τοῦ Θείου μυστηρίου.

Ἐπρόβαλ' ὁ καλόγερος. Τὸ πρόσωπό του φέγγει
 Σὰ χιονισμένη κορυφή ἔς τοῦ φεγγαριοῦ τὴ λάμψη.
 Ἵστὰ λαβωμένα χέρια του βαστοῦσ' ἓνα βαρέλι.
 Πῶκλειε μέσα θάνατο, φωτιά κι' ἀπσιπιοσία.
 Ἐκεῖνο μόνο τῶμενε, ἐκεῖνο μόνο φθάνει.

Ἐμπρὸς ἔς τὴν Πύλη τοῦ ἱεροῦ μονάχος του τὸ στένει
 Καὶ τρεῖς φοραῖς τωδύλογησε καὶ τρεῖς φοραῖς τωδύχεται.
 Σὰν νᾶταν Ἁγία Τράπεζα, σὰν νᾶταν Ἄρτοφόρι,
 Ἐπίθωσ' ὁ καλόγηρος ἐπάνω τὸ ποτῆρι,
 Καὶ οἰωπηλὸς κι' ἀτάραχος ἄναψε θειαφοκέρι.
 Τὰ γόνατά του ἐχτύπησαν ὀρμητικὰ τὴν πλάκα,
 Ἐσήκωσε τὰ χέρια του, τὸ πρόσωπό του ἀνάφτει,
 Κ' οἱ πέντε τὸν ἐκύνταζαν βουβοὶ μέσα ἔς τὰ μάτια.

Ἡ δέησις.

« — Πατέρα μου, σ' ἐδοῦλενα
 Πιστὰ σαράντα χρόνια,
 Καὶ τώρα ἔς τὰ γεράματα
 Μοῦ δίνεις καταφρόνια!
 Τὸ θέλημά σου ἄς γενῆ!
 Λυπήσου μας, σπλαγγίσου
 Καὶ πάψε τὴν ὀργή σου

Σ' ἐσένα, σὰν ὄρφανερα,
 Ἔδωκα τὴν ψυχή μου,
 Τὸ Σοῦλί μου τ' ἀγκάλιασα
 Στὸν κόσμο γιὰ παιδί μου...
 Τώρα τὸ Σοῦλι τῶχασα...
 Ἦλθ' ἡ στερενή μου μέρα,
 Θᾶλθω σ' ἐσέ, πατέρα.

Μέτρησε πόσοι ξμείναμε !
 Οί ἄλλοι πεθαμένοι
 Μέσ' ἔς τὰ λαγκάδια σέρονται
 Νεκροί καὶ λαβωμένοι !
 Ἄταφ', ἀμυρολόγητα
 Σήπονται τὰ κουφάρια
 Στοῦ λόγγου τὰ χορτάρια.

Ἄθρηνα καὶ λύκοι ἐχόρτασαν
 Τὰ μαῦρα κρέατά μας.
 Συχώρεσε, συχώρεσε,
 Πλάστη, τὰ κρῖματά μας !
 Καὶ τώρα ποῦ θὰ νᾶλθωμε
 Κ' ἡμεῖς ἔς τὴν ἀγκαλιά σου,
 Δέξου μας σὺν παιδιά σου.

Καὶ κύτταξε τὰ χέρια μας
 Τώρα σ' ἔσὲ σκωμένα,
 Πῶς εἶν' ἀπὸ τὸ ἄπιστο
 Τὸ αἶμα λερωμένα,
 Κ' εὐχαριστήσου, Πλάστη μου,
 Καὶ πές—Εὐλογημένοι,
 Πιστοί μου ἀνδρειωμένοι.—

Τώρα τὸ Σοῦλι ἀπέθανε·
 Δὲν ἔμειν' ἓνα χέρι
 Ποῦ νὰ ἔμπορῆ ἔς τὰ δάκτυλα
 Νὰ σφίξῃ τὸ μαχαῖρι
 Πατέρα παποδύναμε,
 Γενοῦ ἔς ἐμᾶς πατριδα,
 Ἄλλη δὲν ἔχω ἐλπίδα.

Ἐκεῖ ψηλά ᾽ς τὸ θρόνο σου,
 Στὴν τόση βασιλεία,
 Δῶσε ᾽ς ἐμᾶς τοὺς δύστυχους
 Μικρὴ μιὰ κατοικία,
 Νὰ μοιάξῃ μὲ τὸ Σοῦλί μας,
 Καὶ δῶσέ μου ἓνα βράχο
 Κ' ἐκεῖ τὸ Κοῦγκι νᾶχω.

Χῶμα ᾽ς τὸ Σοῦλι ἐλεύθερο
 Γιὰ νὰ ταφῶ δὲ μένει
 Ἐλέησόν με, Πλάστη μου,
 Συχώρησε νὰ γένη
 Τὸ Κοῦγκί μου ἢ ἐκκλησιά,
 Τὸ ἱερό σου Βῆμα
 Τοῦ Σαμουήλ τὸ μνήμα.

Ἐδῶ ποδάρι ἄπιστο
 Ποτὲ δὲν θὰ τολμήσῃ,
 Ποτέ....τὸ εἶπα, τῶρκισα,
 Τὸ Κοῦγκι νὰ πατήσῃ.
 Μαζί μου παίρνω τὰ κλειδιά,
 Πλάστη μου, δὲν τὰ φίνω,
 Οὔτε ᾽ς ἐσὲ τὰ δίνω.

Ἐκεῖ ᾽ψηλά ᾽ς τὸν οὐρανὸ
 Νὰ τὰ φορῆ στὴ μέση
 Ὁ Σαμουήλ ὁ δοῦλός σου
 Θὰ σὲ παρακαλέσῃ.
 Πατέρα μου, μὴ πειραχθῆς.
 Κάμε μου αὐτὴ τὴ χάρι,
 Ἄλλος νὰ μὴ τὰ πάρῃ.

Καὶ τώρα, τώρα πᾶκουσες
 Τὸν πόνο, τὸν καῦμό μας,
 Δέξου μας καὶ θ' ἀφήσωμε
 Τὸ Σοῦλι τὸ γλυκό μας.
 Τὸ Σοῦλι, ἄχ! πῶς τῶχασα!
 Ψυχὴ μου, μὴ δακρύσης...
 Εἶν' ὥρα νὰ τ' ἀφήσης.»

Κι' ἀπλώνοντας τὰ χέρια του
 ἔς τοὺς πέντε του συντρόφους,
 «— Θεέ μου πολυέλεε!
 Τώρα ποῦ θὰ ν' ἀφήσω
 Τὸν κόσμο, καὶ ἔς τὸν ἴσκιό σου
 Θᾶλλθ' ὁ φτωχὸς νὰ ζήσω,
 Μιὰ χάρι θέλω, Πλάστη μου·
 Τὰ πέντε τὰ παιδιὰ μου
 Νὰ τᾶχω συντροφιά μου.

Τᾶνάθρεψα ἄσπρον κόρφο μου·
 Γιὰ ἰδέ τα τὰ καῦμένα,
 Ἄλλοτε δὲν ἀγάπησαν
 Παρὰ ἐσὲ κ' ἐμένα.
 Παιδιὰ μου, μὴ δειλιάσετε,
 Νᾶχετε τὴν εὐχή μου...
 Θὰ ζήσετε μαζί μου.»

Σταλαματιὰ, σταλαματιὰ τὰ δάκρμά τους πέφτουν
 Κ' ἢ πλάκα ποῦ τὰ δέχεται ῥαγίζεται καὶ τρίζει.
 Παράπονο τοὺς ἔπιασεν, ὄχι θανάτου φόβος,
 Καὶ κλαίοντας ὁ Σαμουήλ, εἰς τῶνά του τὸ χέρι
 Τὸ ἱερὸ ποτήρι του καὶ σᾶλλο τὴ λαβίδα,
 Ἄρχινησε τὴν Κοινωνιὰ τοῦ Πλάστη νὰ μοιράζη.

Ὁ πρῶτος ἐμετάλαβε, μεταλαβαίνει κι' ἄλλος,
 Τὴν ἔδωσε ἔς τὸν τρίτον, κι' ὁ τέταρτος τὴν παίρνει,
 Καὶ φθάνει ὡς τὸν ὕστερο καὶ τοῦ τήνε προσφέρει.
 Κ' ἐκεῖ ποῦ ἔφαλλ' ὁ παπᾶς μὲ τὴ γλυκεῖα φωνή του
 «Τοῦ δέλπνου σου τοῦ μυστικοῦ
 »Σήμερον, υἱὲ Θεοῦ»...

Φωναῖς ἀκούονται, χτυπιαῖς, ἀλαλαγμός, ἀντάρα.
 Πλακώσανε οἱ ἄπιστοι, καλόγερε, τί κάνεις ;...
 Ἐσήκωσε τὰ μάτια του ὁ Σαμουήλ ἔς τὸν κρότο
 Κ' ἔσταξ' ἀπ' τὴ λαβίδα του ἐπάνω ἔς τὸ βαρέλι
 Μιὰ φλογερὴ σταλαματιὰ ἀπ' τοῦ Θεοῦ τὸ γαῖμα...
 Ἄστροπελέκια ἐπέσανε, βροντάει ὁ κόσμος ὅλος,
 Λάμπει ἔς τὰ γνέφ' ἢ ἐκκλησιά, λάμπει τὸ μαῦρο Κοῦγκι!
 Τί φοβερὴ κεροδοσιὰ πῶλαβε ἔς τὴ θανή του
 Τὸ Σοῦλι τὸ κακότυχο, καὶ τί καπνὸ, λιβάνι !...

Ἀνέβαινε ἔς τὸν οὐρανὸ καὶ τοῦ παπᾶ τὸ ἄσσο
 Κι' ἀπλώθηκε ὅσ' ἀν τρομερὴ καὶ φοβερὴ μαυρίλα,
 Σὰ σύγνεφο κατάμανρο κ' ἐθόλωσε τὸν ἥλιο.
 Κ' ἐν ᾧ τάνεβαξ' ὁ καπνός, κ' ἐν ᾧ τὸ συνεπαίρνει,
 Τὸ ἄσσο πάντ' ἀρμένιζε κ' ἐδιάβαινε ὅσ' Ἄχαιος.
 Κ' ἐκεῖθεν ὅπου διάβηκε ὁ φλογερός του ἴσκιος,
 Ὅσ' ἄν νᾶταν μυστικὴ φωτιά ἐρόγγιζε τὸ λόγγο.
 Καὶ μὲ ταῖς πρώταις ἀστραπαῖς καὶ μὲ τὰ πρωτοβρόχια
 Χλωρὸ χορτάρι ἔφύτρωσε, δάφναις, ἐληαῖς, μυρτούλαις,
 Ἐλπίδαῖς, νίκαις καὶ σφαγαῖς, χαραῖς κ' ἐλευθερίαις.

Ὁ Κατοαντώνης.

Ἐοεῖς ὅπου τὸν εἶδετε ἕψηλὰ ἔς τὰ κορφοβούνια,
 Σταυραῖοι καὶ πέροδικες, ξηφτέρια, χελιδόνια,
 Ἐλάτε νὰ τοῦ στήσετε τραγοῦδι μυρολόγι.
 Τὸν Κατοαντώνη πιάσανε, κλάπτε, πουλιά μου, κλάπτε,

Ένας παπᾶς τὸν πρόδωκε ! Μαχαῖρι νὰ τοῦ γένη
 Ἡ κοινωιὰ ποῦ τῶβαψε τᾶφωρισμένο στόμα,
 Θηλειὰ κι' ἀστρίτης ἔτὸ λαιμὸ τᾶγιο του πετραχῆλι,
 Νὰ μὴ βρεθῆ πνευματικὸς νὰ τὸν ξομολογήῃ
 Κι' ἀγαπημένα δάκτυλα τὰ μάτια νὰ τοῦ κλείσουν !

Τὸ γκαρδιακὸ τᾶδέροφι του, ὁ Γιώργος ὁ Χασιώτης,
 Ἐξυπνος ἀκουρμαίνεται, κοιμᾷτ' ὁ Κατσαντώνης.
 Ἡ εὐλογία τὸν ἔψησεν, ἡ θέρημ τὸν ἀνάφτει.
 — Ξύπνα, ἀδερφέ μου, ξύπνησε ἔτὸν ὄμο νὰ σὲ πάρω·
 Πλακώσανε οἱ Διάπηδες καὶ θὰ μᾶς πιάσουν σκλάβους.

— Τρέχ', ἀδελφέ μου, γλύτωσε, μὴ μὲ ψυχοπονιέσαι.
 Κι' ἂν μ' ἀγαπᾶς καὶ ἐπιθυμᾶς νὰ πάω εὐχαριστημένος,
 Κόψε μου τὸ κεφάλι μου, νὰ μὴ τὸ πάρ' ὁ Ἀράκης.
 Καὶ φέρ' το πάνω ἔς τ' Ἀγραφα, καὶ διάλεξ' ἕνα βράχο
 Καὶ δός τοῦ το νὰ τὸ φορῆ, κορφὴ του νὰ τὸ κάμη,
 Νὰ τὸ φορῆ, νὰ τὸ βαστᾷ σὰν περικεφαλαία.
 Ἐλ', ἀδελφέ μου, γλήγορα, γλήγορα νὰ μὲ κόψης,
 Νὰ πάγω κεῖ ψηλὰ-ψηλὰ, νὰ φύγω δῶθε μέσα,
 Νᾶρχωνται μαῦρα σύγνεφα, νᾶρχωντ' ἀστροπελέκια
 Νὰ μοῦ θυμᾶνε τὸν καπνὸ, νὰ μοῦ θυμᾶν τὴ λάμψη
 Τοῦ τουφεκιοῦ μου ποῦ ὄφρατ' ἔτὰ χέρια σου θὰ μείνη.
 Νὰ τ' ἀγαπᾶς, νὰ τὸ φιλῆς, νὰ τῶχης σὰν ἀδέροφι.

Ὁ Γιώργος ἐκατάλαβε πῶς τ' ἀναβαίν' ἡ θέρημ,
 Τὸν ἄρπαξε ἔτὸν ὄμό του κι' ἀπ' τὴ σπηλιὰ πετιέται.
 Ἐπῆρε τὸν ἀνήφορο, ἔτὸ ξάγναντο προβαίνει,
 Ἐξῆρτα βλέπει Ἰσάμηδες ποῦ τὸν ἐκνηγοῦσαν.
 Κάθε φορὰ ποῦ σίμωνᾶν, ἔστενε μετερίζι
 Τοῦ Κατσαντώνη τὸ κορμὶ κι' ἄδειαζε τᾶρματά του.
 Χαρὰ ἔστὴ μάνα πῶκαμε παιδιὰ τέτοια λεοντάρια !
 Ἀναγνωσματάριον Ε' τάξ. Ἰω. Κοφινιώτου

Ἔτσι κνηγηθήκανε τὰ δυὸ πιστὰ τὰδέξφια.
 Ὅσο ποῦ βγήκε ὁ ἀγγερινὸς κι' ἀχνίζανε τὰστέφια.
 Τότε λαβώθηκε βαρειά ὁ Γιῶργος ἔτο ποδάρι,
 Καὶ τοὺς ἐπιάσαν ζωντανούς, ἔς τὰ Γιάννινα τοὺς φέραν.

✽

Καὶ μιὰν ἀγγὴ ἔς τὸν Πλάτανο ποῦ ἀπὸ μικρὸ κλωνάρι ¹
 Ἐχόντρυνε κ' ἐπλάτυνε, βυζαίνοντας τὸ γαῖμα,
 Τὴν ὥρα του τὴν ὕστερη, βαρειά σιδερωμένα.
 Τοῦ Βάλτου, τοῦ Ξηρόμερου τὰ δυὸ θεριὰ προσμένουν.
 Χίλιον λογιῶνε σύνεργα, δαυλιά, σφυρί, κι' ἀμόνι
 Σκόρπια ἔς τὸ χῶμα βρίζονται κ' ἐκεῖνοι τὰ τηρᾶνε.
 Ὁ Γιῶργος ὅαν κ' ἐδάκρυνε γιὰ τὸ γλυκό του ἀδέφφι.
 Τοῦ Κατσαντώνη μιὰ ματιὰ, κ' ἐστέρφεψε τὸ δάκρυ.
 Κ' ἐκεῖ ποῦ διηγούντανε τῶνα τὰδέξφια ἔς τᾶλλο
 Τὰ περασμένα νιάτά τους, τὴν κρούα τὴ βρουσοῦλα,
 Τὸ φόβο τοῦ Ἀλήπασσα, τοῦ Γκέκα τὴ λαχτιάρα,
 Ἐξασν' ἀστράφτ' ἓνα σπαθὶ καὶ γέρον' ἓνα κεφάλι.
 «Χριστὸς ἀνέστη, πλάκωσα!» φωνάζ' ὁ Κατσαντώνης,
 Κ' ἓνα φιλὶ, στεγνὸ φιλὶ ἀπὸ μακρὰ τοῦ ὄρχινει.

✽

Μέσ' ἔς τὰ κλαριά τοῦ πλάτανου, μέσ' ἔς τὰ χλωρὰ τὰ φύλλα,
 Ὅαν νᾶταν ἔς τὸ λημέρι της, ἐκρούφτηκ' ἡ ψυχὴ του,
 Κ' ἐκύτταζε τὸν ἀδερφὸ ποῦ τότε μαρτυρεῖουν.
 Ἀνὸ γύφτοι τὸν ἐστρώσανε δεμένονε ἔς τᾶμόνι
 Κι' ἀρχίσανε μὲ τὸ σφυρί γὰ τότε πελεκᾶνε.
 Σκλήθραιοι πετῶν τὰ κόκκαλα, σκορπᾶνε τὰ μεδοῦλια.
 Νεῦρα, κομμένα κρέατα σέρνονται ὅαν ξεσκλιδία,
 Καὶ κειὸς τηράει τὸν οὐρανὸ καὶ γλυκοτραγουδάει

✽

¹ Ὁ Πλάτανος ἦτο ἐν Ἰωαννίνοις ὁ τόπος τῆς καταδίκης καὶ τῶν μαρτυριῶν, ὁ αἰμοσταγῆς Γολγοθᾶς, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐβασανίσθησαν τοσοῦτοι ἥρωες.

— Χτυπᾶτε, πελεκᾶτέ με
 Σκυλιά, τὸν Κατσαντιώνη
 Δὲν τὸν τρομάζει Ἀλήπασσας,
 Φωτιά, σφυρὶ κι' ἄμόνι.

⚡

Μιὰν ὥρα πελεκούσατε, τὰ χέρια τους δειλιάζουν,
 Οἱ γύφτοι βαρεθῆκανε καὶ τὸ λαιμὸ τοῦ κόβουν.
 Ἄνοιγοκλοῦς ὁ λάρυγγας, μαῦρο πετᾶ τὸ γαῖμα.
 Καὶ μέσ' ἄστὸν κόκκινὸ του ἄφρό, μέσ' ἄστὴ βραχὴ γαργάρα
 Μισοκομμέν' ἀκούονται τοῦ τραγουδιοῦ τὰ λόγια.

⚡

— Χτυπᾶτε, πελεκᾶτέ με,
 Σκυλλιά, τὸν Κατσαντιώνη
 Δὲν τὸν τρομάζει Ἀλήπασσας,
 Φωτιά, σφυρὶ κι' ἄμόνι.

⚡

Ὁ πλάτανος ὅαν ἐνοιωσε ἄστὴ ῥίζα του τὸ γαῖμα,
 Ἀλαίμαργα τὸ ζούφηξε νὰ μὴ τὸ πιῇ τὸ χῶμα,
 Κ' ἐστοίχειωσε κ' ἐθέριεψε κι' ἄπλωσε τὰ κλωνάρια
 Τόσο χονδρὰ κι' ἀτάραγα καὶ τόσο φουντωμένα,
 Ποῦ τᾶβλεπ' ὁ Ἀλήπασσας τὴ νύχτα ἄστῶνειρό του
 Κ' ἐφώναζε κ' ἐλάμπαζε μὴν ἔλθ' ἐκεῖν' ἢ μέρα
 Ποῦ τὰ κλαριὰ τοῦ πλάτανου τὴν Πόλη θὰ πλακώσουν.

Ὁ Κολωνός.

(Σοφοκλῆς, Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ, 668-795)

Τῆς πλουσίας καὶ κραταιᾶς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν εἶνε ὁ
 πάγκαλος Κολωνός ἢ λαμπροτάτη ἐξοχή. Ἄπ' ἄκρου εἰς ἄκρον
 στίλβει ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου. Αἱ χλοεραι καὶ πυκνόφυλλοι
 νάπαι αὐτοῦ εἶνε δροσερώταται. Οὔτε αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου οὔτε
 ὁ ἄνεμος ἔχουσιν εἰσδύσει ποτὲ ἐκεῖ. Εἰς τὸν ἥρεμον καὶ σύνδεν-

δρον τοῦτον τόπον, ὑπὸ τὰ πυκνὰ φύλλα τοῦ ὠραίου κισσοῦ, ἔχει ἡ καλλιέλαδος ἀηδὼν τὴν προσφιλῆ αὐτῆς κατοικίαν. Ἐνταῦθα ἀπὸ δένδρου εἰς δένδρον καὶ ἀπὸ θάμνου εἰς θάμνον πετώσα ἀνοίγει τὸ θεῖον αὐτῆς στόμα καὶ ᾄδει τὸ μελαγχολικὸν καὶ γλυκύτατον ᾄσμα αὐτῆς. Ὅλος ὁ τόπος ἀντιλαλεῖ ἐκ τῶν θείων ᾄσμάτων αὐτῆς. Ἐνταῦθα διαμένει εὐχαρίστως ὁ θεὸς Διόνυσος καὶ αἱ τροφοὶ αὐτοῦ, αἱ καλλιστέφανοι Νύμφαι. Θάλλει δὲ ὑπὸ τὴν δρόσον τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὁ χαριέστατος νάρκισσος μετὰ τῶν ὠραίων ἐλικοειδῶν ἀνθῶν αὐτοῦ. Ὁ νάρκισσος, τὸ εὐμορφον ἄνθος, διὰ τοῦ ὁποῖου στέφουσι τὰς σεμνὰς κεφαλὰς αὐτῶν ἡ θεὰ Δήμητρα καὶ ἡ ὠραία κόρη αὐτῆς Περσεφόνη. Θάλλουσι δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ ἄλλα ἄνθη πάμπολλα μικρὰ καὶ εὐμορφα, κίτρινα, ἐρυθρά, κυανᾶ, λευκά, πάντα θαλερά, πάντα ὡς χρυσοὺς ἀπαστράπτοντα.

Ἐξοχὴ θαυμασία! Τόπος θεῖος! Κρῆναι πλεῖστα ἀκατάπαυστα βέουσι. Τὰ δροσερὰ καὶ κρυσταλλώδη ὕδατα αὐτῶν ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἀκαταπαύστως βέοντα ποτίζουσι τὴν ἱερὰν ταύτην γῆν καὶ τρέφονται πλέον τὰ ἄνθη καὶ αὐξάνουσι τὰ δένδρα καὶ στίλβουσι τὰ φύλλα καὶ γίνονται πάντα ὠραῖα καὶ θαλερά. Εἰς τοιοῦτους τόπους αἱ σεμνὰ Μοῦσαι καὶ ἡ χρυσῆ Ἀφροδίτη πολὺ εὐχαρίστως μένουσι. Θάλλει δὲ προσέτι κατὰ τὸν τόπον τοῦτον ἐν μεγίστῃ ἀφθονίᾳ καὶ φυτόν τι ὅπως διόλου ἄγνωστον εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ εἰς τὴν μεγάλην Πελοπόννησον. Φυτόν, τὸ ὁποῖον δὲν ἐφύτευσαν χεῖρες ἀνθρώπων, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεός, ἡ ἀειθαλής δηλ. καὶ καρποφόρος ἐλαία, τὸ ἱερὸν δένδρον, τὸ ὁποῖον ἐξόχως ἀγαπᾷ ἡ Ἀθηναῖα καὶ θερμῶς προστατεύει ὁ μέγας Ζεὺς, βαρέως τιμωρῶν πάντα, ὅστις ἤθελε τολμήσῃ νὰ βλάψῃ αὐτό.

Χ. Παπαμάρκος.

Ὁ κῆπος τοῦ Ἀλκινόου.

(ἽΟμηρος, Ὀδύσσεια η 80 κ. ἐξ.)

Ἄφου ὁ Ὀδυσσεὺς ἐσώθη ἐκ τοῦ ναυαγίου, μετ' ὀλίγον ὠδηγήθη πρὸς τὸν Ἀλκίνοον τὸν βασιλεῖα τῶν Φαιάκων. Ὅτε ἐπλη-

σίασεν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ἔμεινεν ἐκστατικός ἐκ τῆς ὠραιότητος αὐτῶν. Ἔστιλβον οἱ τοῖχοι, αἱ θύραι καὶ ἡ ὄροφή, ὅπως στίλβει ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη. Ὁ Ὀδυσσεύς ἰστάμενος ἔξωθεν τῆς πύλης τῶν ἀνακτόρων ἔκθαμβος παρατηρεῖ ἄλλοτε μὲν τὰ περίξ τῶν ἀνακτόρων καὶ ἄλλοτε τὰ ἐντὸς αὐτῶν. Τὰ ἐντὸς τῶν ἀνακτόρων ἦσαν λαμπρά, ἀλλὰ καὶ τὰ περίξ αὐτῶν δὲν ἦσαν κατώτερα.

Ἐμπροσθεν τῶν ἀνακτόρων ὑπῆρχεν αὐλή καὶ μετ' αὐτὴν κῆπος πολὺ ὠραίος τετραγωνικός, ἀρκετὰ μέγας καὶ πανταχόθεν περιπεφραγμένος. Ὁ κῆπος οὗτος ἦτο διηρημένος εἰς τρία μέρη. Ταῦτα διεκρίνοντο πολὺ καλὰ ἀπ' ἀλλήλων. Εἰς τὸ πρῶτον μέρος ὑπῆρχον μόνον ὀπωροφόρα δένδρα, πυκνόφυλλα καὶ πολὺ θαλερά· ἀπιδέαι, ῥοιαί, μηλέαι, συκαῖ, ἐλαῖαι, βρίθουσαι ὀπωρῶν ὠραιότητων καὶ γλυκυτάτων. Τὰ δένδρα ταῦτα δὲν ἦσαν ὅπως εἶνε τὰ ἄλλα δένδρα τοῦ κόσμου. Αὐτὰ κατὰ πάσας τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, καὶ τὸν χειμῶνα ἀκόμη, ἔφερον ἄνθη καὶ ὀρίμους καρπούς. Ἐπνεεν ἀκαταπαύστως μαλακὸς Ζέφυρος καὶ εἰς τινὰ δένδρα ἐφύοντο ἄνθη καὶ εἰς ἄλλα ὀρίμαζον οἱ καρποί. Τὰ ἄπια, τὰ μῆλα καὶ τὰ σῦκα ὀρίμαζον ὄχι ὅλα συγχρόνως, ἀλλὰ τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου, οὕτως ὥστε δι' ὅλου τοῦ ἔτους ὑπῆρχον εἰς τὰ δένδρα στιλπνοὶ καὶ ὀριμοὶ καρποί.

Εἰς τὸ δεῦτερον μέρος ἦτο πεφυτευμένη ἄμπελος, βρίθουσα σταφυλῶν. Ἡ ἄμπελος αὕτη δὲν ἦτο ὅπως εἶνε αἱ ἄλλαι ἄμπελοι τοῦ κόσμου. Αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς οὔτε πᾶσαι συγχρόνως ὀρίμαζον οὔτε πᾶσαι συγχρόνως ἦσαν ἄωροι, οὔτε πᾶσαι συγχρόνως ἐξέλιπον. Ἐδῶ εἰς τὴν ἄμπελον ταύτην ἄλλαι μὲν σταφυλαὶ εἶχον ἤδη ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ὀριμάσῃ, ἀλλ' ἔμεινον εἰς τὰ κλήματα καὶ ἐξηραίνοντο ὑπὸ τοῦ ἡλίου· ἄλλαι ἤδη ἦσαν ὀριμοὶ καὶ ἐτρύγων αὐτάς οἱ τρυγηταί· ἄλλαι εἶχον ἤδη τρυγηθῆ καὶ ἀπέθλιβον ταύτας οἱ ἐργάται εἰς τοὺς ληνοὺς· ἄλλαι ἦσαν ὅλως διόλου ἄωροι, μόλις τότε ρίψασαι τὰ ἄνθη αὐτῶν, καὶ ἄλλαι μόλις τότε ἤρχίζον νὰ ὀριμάζωσιν. Αἱ σταφυλαὶ δι' ὅλου τοῦ ἔτους δὲν ἔλειπον. Ὑπῆρχον πάντοτε.

Τὸ τρίτον μέρος ἦτο εἰς τὸ βάθος τοῦ κήπου. Εἰς αὐτὸ ἦσαν πεφυτευμένα παντὸς εἴδους λαχανικὰ καταπράσινα καὶ θαλερά·

τατα, διατηρούμενα δι' ὄλου τοῦ ἔτους τρυφερὰ καὶ στιλπνά. Ἐδῶ ἔρρεον καὶ δύο κρήναι. Τὸ ὕδωρ τῆς μιᾶς ἐχύνετο εἰς αὐλάκια, τὰ ὁποῖα διεκλαδίζοντο εἰς πάντα τὰ μέρη τοῦ κήπου καὶ ἐπότιζον αὐτόν· τὸ δὲ ὕδωρ τῆς ἄλλης δι' ὑπογείων ὀχετῶν, ὑπὸ τὸ ἔδαφος τῆς αὐλῆς ἐκτεινομένων, διωχετεύετο εἰς τὰ ἀνάκτορα διὰ τὰς διαφόρους χρείας αὐτοῦ. Ὁραῖα καὶ θαυμαστὰ πάντα!

Χ. Παπαμάρκος.

Ἐ λ ε υ σ ῖ ς.

Ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Ἐλευσίνα μετέβαινον οἱ ἀρχαῖοι. Ἀθηναῖοι διὰ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ. Ἡ ὁδὸς αὕτη εἶνε ἀκριβῶς ἡ σημερινὴ ἢ φέρουσα ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Ἐλευσίνα. Αὕτη διασχίζει ἐξω τῆς πόλεως τὸ μέγα ἐξ ἐλαιῶν δάσος, ἔπειτα εἰσδυομένη εἰς τὸν βουνὸν διέρχεται τὰ τελευταῖα τῆς Πάρνηθος ἀντερείσματα διὰ τῆς θελκτικῆς κλεισσορείας τοῦ Κορυδαλλοῦ, ὅπου ὑπάρχει ἡ μικρὰ μονὴ τοῦ Δαφνίου μετὰ τῆς μεγαλοπρεποῦς Βυζαντιακῆς αὐτῆς ἐκκλησίας. Εὐθύς δ' ὡς διέλθῃ ὁ περιηγητὴς τὴν δίοδον, αἶφνης ἐκτυλίσσεται πρὸ τῶν ὀμμάτων αὐτοῦ ἡ περιλαμπρὸς τῆς θαλάσσης ἐπιφάνεια, τὰ κυανᾶ κύματα τὰ λούοντα τὴν Σαλαμίνα καὶ τὸ μικρὸν χωρίον, ἔνθα ἡ ἀρχαία Ἐλευσίς, κειμένη εἰς τὸ βάθος τοῦ ἡρέμου αὐτῆς κόλπου· πορρωτέρω ὑψοῦνται τὰ ὄρη τῆς Μεγαρίδος καὶ αἱ ὕψηλαὶ τοῦ Κιθαιρῶνος κορυφαί. Εἶτα κατὰ μῆκος τῶν ἀλμυρῶν λιμνῶν ἡ ὁδὸς παρὰ τὴν ἀκτὴν φέρει εἰς τὸ χωρίον τὸ κατοικούμενον σήμερον ὑπὸ Ἀλθανοφῶνων Ἑλλήνων. Ἐνταῦθα ὑπάρχει τὸ περίφημον ἱερὸν τῆς Δήμητρος. Ἡ μικρὰ τῆς Ἐλευσίνος πόλις, εἰς τὴν ὁποῖαν ἡ Δημήτηρ ἐζήσῃ καὶ ὑπέστη ταλαιπωρίας καὶ ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους τὰ μυστήρια τῆς λατρείας αὐτῆς, ἦτο διὰ τοὺς Ἕλληνας ἀληθὴς ἀγία Γῆ. Τὸ πᾶν ἀνεκάλε· τὴν θεὰν καὶ ἔφερε τὸν τύπον τῶν βημάτων αὐτῆς.

Ἐδείκνυον τὸ φρέαρ πλησίον τοῦ ὁποῖου ἐκάθισε, τὸν οἶκον τὸν ζένισαντα αὐτὴν, τὴν θέσιν τοῦ πρώτου ναοῦ, τὸν ὁποῖον εἰς αὐτὴν ἀνήγειραν.

Περὶ τὴν ἀγίαν πόλιν οἱ βράχοι, αἱ ἐλάχιστα ἀνωμαλῖαι τοῦ

εδάφους φέρουσιν ὀνόματα ἀνακαλοῦντα εἰς τὰς εὐσεβεῖς ψυχὰς τὸν γήινον τῆς θεᾶς βίον. Κατ' ἔτος ἅπανα ἡ Ἑλλάς προσήρχετο πρὸ τῶν σεβαστῶν τούτων μνημείων, ὅπως ἐκδηλώσῃ πανηγυρικῶς τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῆς εἰς τὴν θεάν, ἡ ὅποια ἐδώρησε τὸν σίτον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα. Ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις, εἰς τὰς ἀρχαίας ὑπέικουσαι συνηθείας καὶ εἰς τὰ αὐστηρὰ τοῦ Δελφικοῦ μαντείου παραγγέλματα, ἀφιέρουν εἰς τὴν Ἐλευσίνα τὰς ἀπαρχὰς τῶν καρπῶν. Αἱ Ἀθῆναι μάλιστα καὶ αἱ σύμμαχοι αὐτῆς πόλεις οὐδέποτε παρέλιπον νὰ προσφέρωσι τὰς εὐσεβεῖς ταύτας προσφοράς. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἔτι τοῦ Ἀδριανοῦ ἡ σύνοδος τῶν Πανελλήνων, ἡ ὅλον τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον ἐκπροσωποῦσα, προσέφερε κατὰ τὰ παλαιὰ τοῦ Ἐ' αἰῶνος παραγγέλματα λατρείαν εἰς τὴν εὐεργετικὴν θεάν, ἡ ὅποια ἐδίδασκε τὴν γεωργίαν.

Γ ε ν ν ὀ α ρ ἔ τ.

Ἡ φαειρὰ αὕτη λίμνη ἡ ὀνομαζομένη καὶ Τιβεριάδος θάλασσα ἢ θάλασσα τῆς Γαλιλαίας ἔχει μῆκος περὶ τὰ 15 μίλια καὶ πλάτος περὶ τὰ 6 ἕως 8. Εἶνε δὲ χώρα τερπνοτάτη τῆς ἀγίας γῆς. Τὸ φοειδὲς κάτοπτρον σχηματίζον τὸ βαθυκύανον ὕδωρ αὐτῆς λάμπει ἐν μέσῳ τῶν ὄρεων, καὶ ὀφθαλμὸς τῆς χώρας ὑπὸ τῶν ἀγαπώντων τὰς εἰκονικὰς ἐκφράσεις ἀνατολιτῶν ὀνομάζεται. Ἀπὸ μεσημβρίας καὶ ἀπὸ βορρᾶ ὀρίζεται ὑπὸ εὐφώρων πεδιάδων, ἀπ' ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν περιβάλλουσιν αὐτὴν λόφοι καὶ βουνὰ ὠραῖα τὸ σχῆμα. Ἀπὸ τῶν ἀποτόμων καὶ γραφικῶν αὐτῶν χαραδρῶν ἐκπηδῶσιν ὀρητικῶς πάντα χυνόμενα εἰς τὴν λεκάνην τῆς θαλάσσης τῆς Γαλιλαίας. Ἐνίοτε δὲ ἀπὸ τούτων κατερχόμενοι σφοδροὶ ἄνεμοι καὶ ἀνεμοστρόβιλοι ἀναταράττουσι μετὰ δυνάμεως τὸ συνήθως ἡσυχον ὕδωρ, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἡ γαλήνη ἐπανέρχεται. Τὸ καθαρὸν τοῦτο δροσερὸν καὶ γλυκὺ ὕδωρ τρέφει πλῆθος ἰχθύων ὁ πημὴν καὶ αἱ ἀκταὶ εἶνε ἀμμώδεις.

Ἡ εὐφορία τοῦ ἐδάφους καὶ τὸ ἥπιον τοῦ κλίματος συντελοῦσι πολὺ εἰς τὴν ἐπιτυχῆ καλλιεργίαν τῶν εὐχύμων καρπῶν τῶν με-

σημειωνῶν χωρῶν, φοινίκων δηλ. καὶ ἐσπεριδοειδῶν, σταφυλῶν καὶ πεπόνων καὶ σιτηρῶν. "Αν οἱ κάτοικοι ἐκαλλιέργουν καλλίτερον τὴν γῆν ταύτην, ἤθελεν ἀποβῆ φυσικὸν θερμοκήπιον, ἔνθα πάντα τὰ εὐγενῆ φυτὰ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀραβίας ἠδύναντο νὰ εὐδοκιμῶσι. Πυκνὰ δένδρα καὶ θάμνοι ἐναλλάξ μετ' ἀγρῶν σιτοφόρων περιβάλλουσι τὴν βορειοδυτικὴν ἀκτὴν. Ἀφθονώτατα δὲ καὶ πυκνότατα ῥοδόχροα ἄνθη καὶ δάφναι κοσμοῦσι λόφους καὶ κοιλάδας. Ἀπὸ δὲ τῶν συστάδων τῶν δένδρων ψάλλουσιν ἡ κίχλη καὶ ἡ ἀηδὼν καὶ ἀπὸ τῶν κοιλωμάτων τῶν περὶ τὰ Μάγδαλα βράχων ἀκούεται ἡ φωνὴ τῶν ἀγρίων περιστερῶν, αἵτινες κατὰ σμῆνη ἀνὰ ἑκατοντάδας περιίπτανται καὶ ἀπὸ τῶν καρπῶν τοῦ λωτοῦ τρέφονται.

Ἐν τῇ εὐδαίμονι ταύτῃ κοιλάδι πληθυσμοὶ πυκνοὶ ἔζων ἄλλοτε ἐν συχοτάτῃ ἐπικοινωνίᾳ. Πόλεις ἀνθηραὶ καὶ χωρία τὴν βιομηχανίαν ἀσκοῦντα καὶ μαγευτικοὶ κῆποι καὶ ἀγροὶ περιεκύλου τὴν χαρίεσσαν λίμνην. Πλοῖα φορητὰ διεσταυροῦντο πρὸς ἄλλα, ἐφ' ὧν ἑταξείδευον ἄνθρωποι· λέμβοι δὲ εὐθύμους ἡμίλους ἀπὸ παρακτίας πόλεως εἰς ἄλλην παρακτίαν μεταφέρουσαι συνήντων πλοιαρία ἀλιευτικά, καὶ καθ' ὅλην τὴν λίμνην καὶ τὴν περιβάλλουσαν αὐτὴν ζώνην κίνησις, ζωὴ καὶ σφρίγος παρετηροῦντο. Εἰς τοὺς τόπους τούτους συχνότατα διέτριβεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ἐκ τοῦ ἐκεῖ δὲ κινουμένου πλήθους τὸ ἑταστικὸν αὐτοῦ βλέμμα διέκρινε καὶ ἐξέλεξε τοὺς δραστηριωτάτους τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ. Εἰς τὴν λίμνην ταύτην καὶ τὰς ὄχθας ὁ μέγας τῶν ἀνθρώπων ἀλιεὺς ἀκαταπόνητος ἔρριπτε τὸ δίκτυον τοῦ λόγου τοῦ ἀγρεύοντος τὰς ψυχὰς, ἄλλοτε ἐν σχολαῖς, ἄλλοτε ἐν οἰκίαις, ἄλλοτε ἀπὸ τῶν διηθησιμῶν παροχθίων λοφίσκων καὶ ἄλλοτε ἀπὸ τῶν πλοιαρίων τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.

Σήμερον ἡ πλήρης θελγῆτρων χώρα εἶνε βεβυθισμένη εἰς λύπην. Τῶν πόλεων, αἵτινες εἶδον τὰ πλεῖστα τῶν θαυμάτων αὐτοῦ καὶ δὲν μετενόησαν, οὐδ' ἔχνη φαίνονται. Τὰ ἐπὶ τῶν λόφων δάση καὶ αἱ ἄμπελοι ἐξηφανίσθησαν. Ὀλίγα δένδρα μόνον φοινίκων, συκῶν καὶ ἐλαιῶν παρατηροῦνται ἔτι. Ὁ ἀρωματώδης θάμνος, ὅστις ἐφύετο παρὰ τὰς ἀμμώδεις ὄχθας καὶ περιέστεφε τὴν λί-

μνην, δὲν ὑπάρχει πλέον. Ἐντὶ τοῦ στόλου τῶν πλοιαρίων, ἅτινα διέσχίζον ἄλλοτε τὴν λίμνην, κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν μόνον μεμονωμένα ἱστιοφόρα ταράττουσι τὰ ἤσυχα ὕδατα, ἐπὶ τῶν ὁποίων κατοπτρίζεται ὁ γαλανὸς οὐρανός.

Ἄ Ο Ἰ ο ρ δ ἄ ν η ς .

Ὁ κυριώτερος καὶ μέγιστος ποταμὸς τῆς Παλαιστίνης εἶνε ὁ Ἰορδάνης. Ὁ Ἰορδάνης ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ποταμῶν, οἱ ὁποῖοι ἐξέρχονται ὡς εἰς ποταμὸς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο. Διερχόμενος πρὸς νότον χύνεται εἰς τὴν λίμνην Τιβεριάδα. Ἐντεῦθεν πάλιν ἐξέρχόμενος καὶ μετὰ πορείαν δέκα τριῶν μιλίων πρὸς νότον διατρέχων ἐντὸς βαθείας καὶ ἐλικοειδοῦς κοίτης καὶ ἄλλους ρύακας εἰσδεχόμενος καὶ μεγαλείτερος ἀποβαίνων ἐκβάλλει εἰς τὴν Νεκρὰν θάλασσαν. Ἡ κοιλὰς δέ, τὴν ὁποίαν διατρέχει ἀπὸ τῆς Τιβεριάδος λίμνης μέχρι τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης, καλεῖται κοιλὰς Ἰορδάνου. Τὸ εὖρος αὐτοῦ πρὸς τὰς ἐκβολὰς ὑπολογίζεται κατὰ μέγα μέρος περὶ τοὺς ἑβδομήκοντα πόδας, τὸ δὲ βάθος εἰς ἑννέα. Κατὰ τὸν Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον ἐπλημμύρει συνήθως. Ὁ Ἰορδάνης ἀναφέρεται συχνάκις εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν. Εἰς τὴν Παλαιάν Διαθήκην σπουδαῖον γεγονός ἀναφέρεται, ἡ διάβασις αὐτοῦ ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰσραὴλ, διαχωρισθέντων τῶν ὑδάτων μέχρις οὗτου ἅπας ὁ λαὸς διέβη ὑπὸ τὴν ὄδηγίαν τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ. Ἄλλοτε διεχωρίσθησαν τὰ ὕδατα αὐτοῦ, ὅτε ὁ Ἥλιος ἔλαβε τὴν μηλωτὴν καὶ ἐπάταξε τὸ ὕδωρ, ὅπερ διαχωρισθὲν ἀφῆκεν ἐλευθέραν τὴν διάβασιν εἰς αὐτὸν καὶ τὸν Ἑλισσαιέ. Εἰς δὲ τὴν Καινὴν Διαθήκην τὸ ἐπιφανέστατον συμβᾶν εἶνε τοῦτο. Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς βαπτίζει τοὺς μετανοοῦντας ἐν Βηθαβαρὰ πέραν τοῦ Ἰορδάνου. Τὰ ὕδατα τοῦ Ἰορδάνου ἠγίασεν αὐτὸς ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς, εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου βαπτισθεὶς, ἐπιφανέντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν εἶδει περιστερᾶς καὶ τοῦ Πατρὸς ἐπιμαρτυροῦντος τὸν υἱὸν αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἠὲ δόκησε.

Ἡ π ρ ω ῖ α.

Ὡς εἰς τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους, οὕτω καὶ εἰς ἐκάστην ἡμέραν ἔδωκεν ὁ δημιουργὸς ἴδια θέληγτρα, ἰδίας καλλονάς. Καθ' ἐκάστην καὶ ἐν μέσῳ τῶν καθημερινῶν ἀσχολιῶν μου καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου τῶν ἔργων μου βλέπω καὶ θαυμάζω τὴν θείαν ἀγαθότητα, τὴν πανταχοῦ καὶ εἰς πάντας παρέχουσαν τὰ πλούσια Αὐτῆς δῶρα.

Ὅποιαί τῷ ὄντι νέαι ἐντυπώσεις κυριεῦοσι τὴν ψυχὴν μου τὸ πρῶν, ὅτε ἐξεγειρόμενος ἀπὸ τοῦ εὐεργετικοῦ ὕπνου ἀσπάζομαι πάλιν τοὺς ἐμοὺς καὶ ἀνευρίσκω τὴν ζωὴν καὶ τὴν κίνησιν, μεθ' ὧν ἄρχονται τὰ ἔργα ἐκάστης ἡμέρας! Καὶ πόσον αἱ γαληνιαῖαι αὐταὶ ἐντυπώσεις διαφέρουσι τῶν αἰσθημάτων τῆς ἐσπέρας, ὅτε τὰ πάντα τείνουσι πρὸς τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν, ὅτε τὰ μέλη τοῦ σώματός μου εἶνε κεκμηκότα, σκότος δὲ καὶ οὐρανὸν καὶ γῆν περιβάλλει!

Πόσον δὲ ἀλλόια μοὶ φαίνεται ἅπανα ἡ δημιουργία ἐν τῇ λάμπει τῆς μεσημβρινῆς ὥρας, ὅτε ἡ ζωὴ ἐπὶ τὴν ὑψίστην ἤλθε τῆς ἐνεργείας βαθμίδα! Πόσον δὲ ἀντίθετα πρὸς ταῦτα αἰσθήματα πληροῦσι τὴν καρδίαν μου, ὅταν ἀγρυπνῶν ἐν καιρῷ τοῦ σκοτεινοῦ μεσονυκτίου νομίζω, ὅτι παρίσταμαι εἰς τὴν σιωπὴν τοῦ θανάτου καὶ ὑπὸ τοῦ σκότους τοῦ τάφου περικυκλοῦμαι!

Ναί, ἡ διαφορὰ τῶν ὥρῶν τῆς ἡμέρας τοσοῦτον ἰσχυρῶς ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων καὶ τοῦ νοῦ ἐπενεργεῖ, ὥστε ἕκαστος θνητὸς νομίζει, ὅτι ἄλλος ἄνθρωπος εἶνε τὸ πρῶν καὶ πάντῃ ἄλλος τὴν ἐσπέραν. Τὴν πρωΐαν πλήρης δυνάμεων τὰ πάντα φαιδρότερον καὶ καθαρώτερον βλέπει, κρίνει πάντα ἐπιεικέστερον, εἶνε μᾶλλον φιλόργων, ἔχει ἐλπίδας. Τὴν ἐσπέραν ἀκουσίως καθίσταται σοβαρώτερος, δειλότερος, κρίνει μετὰ μεγαλειτέρας ἀυστηρότητος, εὐκολώτερον ὀργίζεται, εἶναι μᾶλλον εὐαίσθητος εἰς τὴν χαρὰν καὶ εἰς τὴν λύπην, περὶ πλείστων ἀδημονεῖ καὶ ἀποδειλιᾷ, πολλὰ ὑπὸ ἥττον εὐνοϊκὴν ὄψιν παρατηρεῖ. Τὴν ἐσπέραν ἐκπλήττεται ἀναπολῶν τὴν τόλμην τῶν πρωϊῶν αὐτοῦ βουλευμάτων, καὶ τὴν πρωΐαν γελαῖ διὰ

τὴν ἀνανδρίαν, τὴν ὁποίαν ἠσθάνθη κατὰ τὴν παρελθούσαν ἐσπέραν.

Οὕτως ὁ Δημιουργὸς ὑπέβαλε πάντα καὶ αὐτὰ τὰ συνηθέστερα τοῦ βίου ἡμῶν εἰς τὸν νόμον σωτηρίου καὶ θαυμαστῆς ποικιλίας, ἐμποδιζούσης τὴν κόπωσιν καὶ τὴν ἀκηδίαν. Ἀκαταπαύστως μεταλλαγή τῶν ἀντικειμένων καὶ τῶν αἰσθημάτων διατηρεῖ ἐν ἡμῖν τὴν ἐνεργητικότητα, ἄνευ τῆς ὁποίας ἀδύνατος ἀποβαίνει οἰαδήποτε τῆς καταστάσεως ἡμῶν βελτίωσις.

Θὰ εἶμαι ἄρα γε ἀδιάφορος πρὸς τὰ θεῖα ταῦτα κατασκευάσματα, πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς γῆς ταύτης τάξιν, τὴν ὀρισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἔνα χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ἐπίγειον εὐδαιμονίαν μου καὶ εἰς τὴν κατὰ μικρὸν τελειοποίησιν τῆς οὐσίας μου τῆς ἀθανάτου ;

Ὅχι· εἶμαι χριστιανός. Οὐδὲν ἐπομένως μοὶ εἶνε ἀδιάφορον, δυνάμενον νὰ μοὶ ἀποκαλύψῃ τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ. Εἶμαι τέκνον τοῦ Ὑψίστου, τοῦ Παντοδυνάμου· πῶς δύναμαι λοιπὸν νὰ βλέπω ἄνευ βαθυτάτης συγκινήσεως τὰ ἔργα τοῦ αἰωνίου μου πατρὸς ;

Περικυκλώσατέ με, ὦ ἀναμνήσεις ὅλων τῶν πρωϊνῶν ὥρῶν, τὰς ὁποίας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας ἐπὶ τῆς γῆς διῆλθον ! Ἐγέθητε αὐθις ἐν ἐμοί, ἅγια αἰσθήματα, ἅτινα μὲ εἶχετε καταστήσει εὐδαίμονα, ὅτε ἔβλεπον ὑψόμενον διὰ τῶν νεφελῶν ἐφ' ὅλης τῆς ἀνθρῶς φύσεως τὸν ἀκτινοβόλον ἥλιον τῆς ἀνατολῆς καὶ ὅτε σύμπασα ἢ κτίσις οἰοεὶ φεγγαγομένη ἐξύμνει τὴν αἰωνίαν ἀγαθότητα τῆς θείας προνοίας ! ῥεῦσατε αὐθις, ὦ γλυκέα δάκρυα, τῆς ἐκστάσεώς μου, ἅτινα συνεσκιάζετε τοὺς ὀφθαλμούς μου, ὅτε τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ ἔργα, χρυσοῦμενα ὑπὸ τῶν πρώτων τῆς ἡμέρας ἀκτίνων, ἀνήγγελλον τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτοῦ ! Θέλω νὰ ὑμνήσω, θέλω νὰ θαυμάσω τὸν Δημιουργὸν τοῦ Παντός, ὅστις εἶνε καὶ Πλάστης ἐμὸς, τὸν Πατέρα τῆς ὅλης δημιουργίας, ὅστις καὶ ἐμὸς εἶνε Πατήρ.

Μεγιστάνες τῆς γῆς, ἐξοδεύετε τοὺς θησαυροὺς ὑμῶν εἰς πομπικὰς τελετὰς καὶ πανηγύρεις, εἰς ἐπινοήματα κενοδοξίας μάταια. Πόσον γυμνὴ καὶ πτωχὴ ἀναφαίνεται ἡ λαμπρότης ὑμῶν, συγκρινομένη πρὸς τὴν λάμψιν τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἡ ὁποία φωτίζει τὸν ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἐγερθέντα κόσμον !

Καθ' ἐκάστην ἐαρινὴν πρωΐαν ἡ φύσις ἐορτάζει τὴν ἰδίαν αὐτῆς ὠραιότητα. Καὶ αὐτὸν τὸν ἄγριον καταπλήσσει ἡ δύναμις τῶν θείων αὐτῶν φαινομένων. Ὅποια ἔρα αἰσθήματα αἰσθάνεται κατ' ἀνάγκην ἡ καρδία τοῦ πεφωτισμένου χριστιανοῦ!

Ἡ νύξ ἐτελείωσε τὸ εὐεργητικὸν ἔργον τῆς ἀναπαύσεως· εἰς τὸν κεκημηκότα ἔδωκε νέας δυνάμεις, εἰς τὸν πάσχοντα ἐπέχυσε τὸ τοῦ ὕπνου βάλαμον, τοῦ δυστυχοῦς τὴν ψυχὴν διὰ παραμυθητικῶν ἐνουπνίων καθησύχασε. Πλησιάζει ἡ ὥρα τῆς ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἐξεγέρσεως πάντων. Ἦδη τὸ ὄχρον λυκαυγὲς ἐπιφαίνεται ἐπὶ τῶν λόφων καὶ εἰς τὰ ὑψηλὰ τῶν ἀκρωρείων δάση· αἱ καλύβαι καὶ οἱ παρακείμενοι θάμνοι ἐξέρχονται βαθμηδὸν ἀπὸ τοῦ μυστηριώδους σκοτούς κατ' ἀρχὰς συγκεχυμένως, εἶτα δὲ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σαφῶς ἀργυροειδῆς ὁμίχλη κατακάθεται ἐπὶ τῶν λειμῶνων καὶ ὑπεράνω ἐκτείνεται τῶν ὑδάτων. Ὁ κορυδαλλὸς ἀναβαίνει πρὸς τὰ νέφη ψάλλον, ὅπως ἀσπασθῆ τὴν ἐπερχομένην αὐγὴν, ἡ δὲ τοῦ ἀλέκτορος φωνὴ ἀκούεται μακρόθεν ἀναγγέλλουσα τὴν ἐπιφώσκουσαν ἡμέραν. Ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος διακρίνονται τὰ ὑψηλὰ ἔρη, ὡς γιγαντιαῖα φαντάσματα, ὑπὸ πέπλον σκοτεινὸν καὶ κυανοειδῆ ἐξ ἀποστάσεως ἐμφανιζόμενα.

Ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον χρωματίζονται τὰ πλησίον ἀντικείμενα. Τὸ ἄστρον τῆς αὐγῆς λάμπει εἰσέτι, διαχέον φῶς ἄχρουν ὑπεράνω τῶν νεφῶν, ὧν τὰ κράσπεδα ὑπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἔτι ἀοράτου ἡλίου ἐπιφλεγόμενα φωτίζουσι διὰ θνοφερῶς ἀντανακλάσεως τοὺς ἀγρούς καὶ τὰς πεδιάδας. Χρυσᾶ κύματα πυρὸς ἐκχέονται ἀπὸ ἀνατολῶν ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος καὶ ἡ στίλβη αὐτῶν αὐξάνεται ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν. Ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων ἀναβαίνουν οἱ φλόγες, ὡς ἀπὸ ὀλοκαυτωμάτων προσφερομένων ἐπὶ τῶν βωμῶν τοῦ Ὑψίστου· φωσφόρος ἀτμὸς περιβάλλει τὰ ἄλση καὶ τοὺς γηλόφους, καὶ αὐτὰ τὰ πρὸς δυσμὰς νέφη φωτίζονται κατὰ νῶτον. Τὰ πτηνὰ ἐγείρονται εἰς τοὺς θάμνους καὶ ἐγκαταλείπουν τὰς φωλεὰς αὐτῶν, τὰ πρόβατα τῆς ποιμνῆς, τὰ τέως ἀκίνητα, ἀρχίζουσι νὰ ἐγείρωσι τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ νὰ κινῶνται, ὁ δὲ φιλόπονος γεωργὸς ἐξέρχεται πρὸ τῆς καλύβης αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ εὐωδιάζοντος πολυανθοῦς πεδίου. Ἀλλὰ βαθεῖα ἐπικρατεῖ εἰσέτι ἐπὶ

τῆς γῆς ἡσυχία, καὶ τὰ πάντα εὐρίσκονται οἷονεῖ ἐν ἀκροάσει καὶ ἀπειθοχῆ μεγάλου τινὸς σημεθεηκότος.

Αἴφνης δροσερὰ πρῶινῃ αὔρα ἐξ ἀνατολῶν πνεύουσα καταδροσίζει πάντα τὰ πλάσματα. Οἱ ἀνθηροὶ τῶν δένδρων κλώνες σείονται, τὰ ἀνθη τοῦ ἀγροῦ φρίσσουσι, τὰ ὄρη καταλάμπονται. Οἱ ἐπὶ τῶν λειμῶνων καὶ τῶν ποταμῶν ἀτμοὶ ὑψοῦνται πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐν εἴδει μαρμαρυγῶδῶν στηλῶν.

Χαρμοσύνως κοχλάζει τὸ ἀπὸ τῆς πέτρας βέον ὕδωρ καὶ τὸ ἡσυχον βυάκιον ὃ ἀὴρ ἀντηχεῖ ὑπὸ τοῦ κελαδήματος ποικίλων πτηνῶν· νέα ζωὴ, κινήσεις, χαρὰ ἀκούονται εἰς τὰ χωρία καὶ εἰς τὰς πόλεις· ἡ γῆ ἅπασα ἀλαλάζει· ὅλος ὁ οὐρανὸς φλογίζεται. . , ὃ ἥλιος ἀνέτειλεν.

Ὡ! ὅποῖον πυκνὸν πλῆθος θελκτικῶν χρωμάτων καὶ ἤχων! Ὅποῖον ἐνθουσιαστικὸν ὄντως θέαμα παρίστησιν ἡ νέα αὕτη θαυμαστὴ πλάσις, ἐξερχομένη ἀπὸ τοῦ κενοῦ καὶ τῆς ἐρημίας τῆς νυκτός! Ὁ ναὸς τοῦ ὑψίστου ἠνοιξεν. Ὁ ἥλιος ἀνέστυρε τὸ ἱερὸν παραπέτασμα, τὸ ἀποκρύπτον τὴν λαμπρότητα τῆς δημιουργίας. Ἄπασα ἡ γῆνιν σφαῖρα φαίνεται ὡς ἐν μόνον θυσιαστήριον ἀποτελοῦσα.

Πᾶν ὅ,τι ἔχει πνοήν, ἐξυμνεῖ διὰ φαιδρῶν αἰσθημάτων τὸν ἀποκεκρυμμένον Πατέρα, ὄντινα τοσαύτη λάμψις περιβάλλει· τὸ δὲ ἄστρον τῆς αὐγῆς ἐγένετο ἄφαντον ἵνα ἀναγγεῖλη εἰς ἄλλους λαοὺς τὴν εὐεργετικὴν παντοδυναμίαν τοῦ Δημιουργοῦ.

Μεγιστᾶνες καὶ ἄρχοντες τῆς γῆς, καταναλίσκετε τοὺς θησαυροὺς ὑμῶν πρὸς παρασκευὴν πομπικῶν ἑορτῶν, τὰς ὁποίας ἡ κενοδοξία ὑμῶν ἐπενόησε. Τί εἶνε ἡ λάμψις τοῦ χρυσοῦ ὑμῶν, παραβαλλομένη πρὸς τὸ φῶς φλογεροῦ οὐρανοῦ; Τί εἶνε οἱ πολῦτιμοι ὑμῶν λίθοι, συγκρινόμενοι πρὸς τὰ ἑκατομμύρια τῶν ψεκᾶδων στιλβούσης ἐφ' ἐκάστης ἀνθερίκης λειμωνήρους βοτάνης, ἐφ' ἐκάστου στάχους; Τί ἡ πορφύρα καὶ τὰ σηρικὰ, δι' ὧν καλύπτετε κενοδόξως τὸ φθαρτὸν ὑμῶν σῶμα, ἐὰν συγκριθῶσι πρὸς τὰ γοητευτικὰ χρώματα τῶν ἀνθέων, ἅτινα παρὰ τοὺς πόδας ὑμῶν σαλεύουσι καὶ ἀπὸ τῶν τρυφερῶν αὐτῶν καλύκων πληροῦσι τὴν ἀτμόσφαιραν παντοδαπῆς εὐωδίας;

Διὰ τὸν χριστιανόν, διὰ τὸν φιλόθεον ἄνθρωπον ἐκάστη ἐπάνοδος τῆς πρωΐας ἀποτελεῖ νέαν ἑορτὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.

Καὶ ὅταν ἡ πρωϊνὴ τοῦ χειμῶνος ὥρα ἀντὶ ἀνθρώπων διασκορπίζῃ ἐπὶ τῶν παραθύρων ἡμῶν νιφάδας χιόνος, ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς φύσεως καὶ ἡ ἀγαθότης τοῦ Δημιουργοῦ οὐχ ἤττον θαυμασται εἶνε. Καὶ ἐν χειμῶνι ὑπὸ τῆς αὐτῆς καταλαμβανόμεθα τέρψεως, ἡ αὐτὴ πληροῖ τὴν καρδίαν ἡμῶν εὐθυμία. Ἐνῶ δὲ κατὰ τὴν ἑαρινὴν πρωϊάν, οὕτως εἰπεῖν, ἐκχέεται ἅπαντα ἡμῶν ἡ ψυχὴ εἰς τὰ ἄπειρα θέληγτρα τῆς φύσεως, κατὰ τὴν πρωϊάν τὴν χειμερινὴν συστελλόμεθα καὶ περιοριζόμεθα ἐντὸς ἡμῶν καὶ κατὰ τινα τρόπον ἀναγκάζόμεθα ν' ἀνήκωμεν εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ εἰς τοὺς ἡμετέρους μᾶλλον, ἢ εἰς ἄλλον τινά.

Ναί, Παντοδύναμε, Πανάγαθε! Εἰς ἀπάσας τὰς ὥρας τοῦ ἔτους Σὺ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἀφειδῶς διαχέεις τὰ ἀνεξάντλητα δῶρα τῆς χάριτος καὶ παντοδυναμίας Σου! Οὐδέποτε ἀφῆκες καὶ οὐδὲ ἀφίνεις νὰ παρέλθῃ ἡμέρα ἢ ὥρα, χωρὶς νὰ δώσης δείγματα τῆς παρουσίας Σου, τοῦ μεγαλείου Σου. Ἄλλ' ἵνα Σὲ ἀναγνωρίσωμεν δεόντως πανταχοῦ καὶ ἐν πᾶσι, πρέπει τὸ Πνεῦμά Σου νὰ φωτίσῃ ἡμᾶς, πρέπει ἡ θρησκεία ν' ἀνοίξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς ἡμῶν. Τὸ ἄλογον ζῶον βλέπει μόνον τὴν ζωὴν δηλ. τὴν ὑλικήν, τὴν αἰσθητὴν φύσιν· ἀπ' ἐναντίας τὸ πνεῦμα προσβλέπει εἰς τὰ γήϊνα φαινόμενα, τὴν πνευματικὴν φύσιν, τὰ οὐράνια, τὰ θεῖα,

Ἐπειδὴ δὲ ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ ὁσιότης τῶν ἀνθρώπων διαφέρουσι, ἀνάγκαιως διάφορα εἶνε καὶ τὰ αἰσθήματα αὐτῶν, τὰ ὑπὸ τοῦ ὥραίου τῆς πρωΐας θεάματος διεγερόμενα. Ὁ εἰς τὰς σωματικὰς ἡδονὰς παραδεδωμένος, ὁ μόνον περὶ τῆς ὑλικῆς εὐημερίας του καὶ περὶ τῆς γῆϊνης αὐτοῦ ὑπάρξεως μεριμνῶν, κοιμᾶται τὸ ἑσπέρας ἐν μέσῳ ὄνειρων ἡδυπαθῶν, ἐν μέσῳ πολυμερῶν σχεδίων καὶ ποταπῶν παθῶν, καὶ μετ' αὐτῶν τὸ πρωὶ ἐγείρεται. Περαιτῶναι τὴν ἡμέραν διὰ τινος βασιάνου, ἢν αὐτὸς ἑαυτῷ πλάττει, καὶ τὴν ἐπιούσαν τὴν αὐτὴν ἀνακεῖ βᾶσανον. Ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν ὑπάρχει πεποίθησις, οὐδεμίαν ἡσυχὴν ἀφοσίωσις εἰς τὸν Κυβερνήτην τῶν ὄλων, καὶ ἐπομένως οὐδεμίαν εὐφροσύνην. Ὁ τοιοῦτος ἐγειρόμενος τοῦ ὕπνου σκέπτεται τί θέλει φάγει, τί θέλει πῖει, τίνι τρόπῳ θέλει δια-

σχεδιάσει, πῶς θέλει ἐκδικηθῆ κατ' ἐχθροῦ, διὰ τίνων μέσων θέλει δυνηθῆ νὰ θριαμβεύσῃ κατὰ τοῦ ἀντιπάλου αὐτοῦ καὶ νὰ ταπεινώσῃ αὐτόν. Ζῶν εἶνε ἄλογον, καὶ ζῶνδεις εἶνε αἱ ὀρέξεις του, αἱ ἐλπίδες του, αἱ προσπάθειά του. Καὶ ἀφοῦ διέλθῃ τὴν ἡμέραν δι' ἀλληλοδιαδόχου μεταλλαγῆς ἡδονῶν καὶ πόνων, διασκεδάσεων καὶ δυσαρέστων συμβάντων, ἵσταται τὸ ἐσπέρας πτωχός, ὡσπερ ἦτο τὴν πρωίαν, ἄνευ μονίμου καρποῦ, χωρὶς ψυχικῆς γαλήνης. Ἀπέλαυσεν ἡδονῆς ἐφημέρου, ἣν δὲν αἰσθάνεται πλέον· ἀντ' αὐτῆς δὲ ἐκέρδησεν ἀλγηδύνα τινά, μεταμέλειαν, μέριμναν, ἧτις συνοδεύει αὐτόν ἐπὶ τῆς νυκτερινῆς κλίνης. Ἐν ἰδρωτὶ τοῦ προσώπου του εἰργάσθη, ἐπεράτωσε τὸ ἡμερήσιον ἔργον του, ἠύξησεν ἐπὶ μακρὸν τὴν περιουσίαν αὐτοῦ, ἀλλ' οὐδαμῶς ἀνύψωσε τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ ἀξίαν. Κατακλίνεται μετ' οὐ πολὺ ἐπὶ τῆς στρωμνῆς, καὶ ἰδοὺ ἀπώλεσε μίαν ἡμέραν ἀνωφελῶς ὡς πρὸς τὴν βελτίωσιν καὶ τὴν ἀληθῆ ἡδονὴν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ. Οὕτως ἐπαυλαμβάνονται αἱ ἡμέρα, αἱ ἐβδομάδες, τὰ ἔτη. Ὁ ἄνθρωπος γίνεταί γέρον, ὁ γέρον πτώμα. Ἡ ζωὴ ἦτο εἰς αὐτόν ἄσκοπος. Ὁ, τι πέπληκται, μένει ὀπισθεν· ὅ, τι ἀπέλαυσεν, ἐξηρανόσθη.

Πόσον ἀλλοίως παρίσταται ἐκάστη πρωία τοῦ βίου εἰς τὸν πνευματικὸν ἄνθρωπον, εἰς τὸν μαθητὴν τοῦ Ἰησοῦ! Πόσον διάφορα τῶν εἰρημένων αἰσθήματα ἐκζωπυροῦσι καὶ ἐνισχύουσι τὴν καρδίαν τοῦ ἀληθοῦς χριστιανοῦ, ὅταν ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἐγερθῆ! Ὑψοῦ οὗτος τοὺς ὀφθαλμοὺς εὐγνωμόνως πρὸς τὸν Θεόν, διότι διὰ τοῦ Θεοῦ μόνον ζῆ, μόνον χάριτι θεία ἐγείρεται. Ἡ θεία Πρόνοια ἔσωσεν αὐτόν ἀπὸ παντοειδῶν συμφορῶν, ἐνῶ τὰ πάντα ἔκειντο ὑπὸ βαθυτάτου ὕπνου δεδεδεσμευμένα, ἐνῶ οὐδεὶς ἐγρηγόρει ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἡ θεία Πρόνοια ἐφρόντισε περὶ αὐτοῦ, ἐνῶ αὐτὸς εἰσέτι ἠγρόει τὴν ὑπαρξίν του, ἡ θεία Πρόνοια διενόηθη περὶ αὐτοῦ πρὶν ἐπι αὐτὸς γεννηθῆ· διὸ καθ' ἐκάστην πρωίαν φαίνεται εἰς αὐτόν ὅτι ἀκούει τὴν φωνὴν τοῦ Ὑψίστου, λέγουσαν εἰς αὐτόν ὡς ἄλλοτε εἰς τὸν Ἰώβ· «Ποῦ ἦσθα ὅτε ἐθεμελίωσα τὴν γῆν; ἀπάγγελόν μοι εἰ ἐπίστασαι οὐνεσιν. Τίς ἔθετο τὰ μέτρα αὐτῆς, εἰ οἶδας; ἢ τίς ὁ ἐπαγαγὼν σπαρτίον ἐπ' αὐτῆς; Ἐπὶ τίνος δὲ οἱ κρῖκοι αὐτῆς πεπλήγασι; Τίς δὲ ἔστιν ὁ βαλὼν λίθον γωνιαῖον ἐπ' αὐτῆς; Ὅτι

ἐγεννήθησαν ἄστρο, ἤρεσάν με φωνῇ μεγάλη πάντες ἄγγελοι μου καὶ ἕμνησαν».

Πλήρης εὐγνωμοσύνης ὁ ἀληθὴς χριστιανὸς προσπίπτει ἐν πνεύματι εἰς τὸν Ὑψιστον καὶ ἀναφωνεῖ: «Θεὸ Πανοικίριμον καὶ Πανάγιε, ἄφατος καὶ ἀτελεύτητος εἶνε ἡ ἀγαθότης Σου! Διηνεκῶς ὀφείλω ἐξ ὅλης ψυχῆς νὰ σὲ εὐγνωμονῶ καὶ νὰ σὲ λατρεύω, διότι ἀναρίθμητοι εἶνε αἱ ἐνεργεσίαι Σου. Οὐδέποτε ἀποκάμεις, Πάτερ μου, ἐπιδαφιλεύων τὰ πλούσια ἐλέη Σου. ὦ! τίς ἕμνος ἐξαρκεῖ πρὸς δόξαν τῶν θαυμασιῶν Σου; ποία καρδιά εἶνε ἐπὶ τῆς γῆς ἱκανῶς ἀξία ἵνα προπέμπῃς Σὲ ἐξυμνήσῃ; Φεῦ, ὦ τάλας, μόνον νὰ φελλίζω δύναμαι! Κύριε, οὐκ εἰμι ἐνώπιόν Σου ἢ κόνις καὶ σποδός. Καὶ ὅμως τολμῶ ὡς τέκνον ταπεινὸν νὰ ἐπικαλεσθῶ Σέ, ἐγὼ ὁ καὶ σήμερον ὡς καὶ πάντοτε οὐδὲν δυνάμενος ἄνευ Σοῦ. Σὺ δὲ ἐν τῇ ἀπειρίᾳ τῶν οἰκτιρισμῶν Σου εἰσακούεις καὶ τῶν ἐμῶν δεήσεων, μοὶ χορηγεῖς τὴν κραταιὰν προστασίαν σου καὶ πληροῖς τὴν καρδίαν μου πασῶν τῶν ἡδονῶν, ὧν κατέστησας καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κοινωνὸν τὸ ἀσθενὲς πλάσμα Σου, τὸν ἄνθρωπον».

Διὰ τοιούτων πρωϊῶν αἰσθημάτων ἀγνίζων τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἔρχεται ὁ χριστιανὸς τοῦ ἔργου τῆς ἡμέρας. Ὑπὸ τῆς ἀρετῆς ἐνισχυθεὶς καὶ κρείττων ἑαυτοῦ γενόμενος εἰσέρχεται εἰς τὴν τύρβην τοῦ καθημερινοῦ βίου ἀφόβως καὶ ἀκινδύνως. Ὁ πατὴρ ἀσπάζεται φιλοστοργότερον τὰ ἐκ τοῦ ὕπνου ἐγερθέντα τέκνα του, εἶνε εἰς αὐτὸν καθ' ἐκάστην πρωΐαν, οὕτως εἰπεῖν, νέα πλάσματα, ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ δοθέντα εἰς αὐτόν. Ἡ σύζυγος σφίγγει τρυφερώτερον ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς τὸν εὐσεβῆ αὐτῆς σύζυγον, ὃν ὁ Θεὸς διέσωσεν εἰς αὐτήν. Ἡ θρησκεία διαχέει τὴν λάμπην αὐτῆς ἐφ' ὅλων τῶν πραγμάτων, καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἥττον σπουδαίων, διαθέτουσα τὴν καρδίαν πρὸς ἡμερώτερα αἰσθητάματα, πρὸς τὴν πραότητα, τὴν ἐπιείκειαν, τὴν ὑπομονήν, τὴν ἀγάπην.

Πρωΐαν, ὑπὸ τῆς θρησκείας καθωραϊσθεῖσαν, οὐδέποτε ἀκολουθεῖ συννεφῆς ἡμέρα: διότι ὅσα πράττομεν γίνονται μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῷ Θεῷ, ὅ,τι δὲ συμβαίνει εἰς ἡμᾶς εἶνε ὁδηγία τῆς αἰωνίου Προνοίας, ἧς ἡ ἀγαθότης ἀκατάληπτος διαμένει ὡσπερ καὶ ἅπαντα

ἡ ὑπαρξίς ἡμῶν. Οὐδεὶς κίνδυνος καταπτοεὶ ἡμᾶς, διότι ὁ ἀποστέλλων τοὺς κινδύνους εἶνε ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Αὐτὸς δὲ ὁ ἐν τῇ ἡσυχῇ νυκτὶ ἀγρυπνῶν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ὑπὲρ τῶν ἀγαπητῶν ἡμῶν. Αὐτὸς ὡς ἀείποτε, οὕτω καὶ κατὰ τὴν πορείαν τῆς ἡμέρας ἀγαπᾷ ἡμᾶς καὶ ὑπὲρ ἡμῶν μεριμνᾷ.

Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ πάσχων ἄνθρωπος, ὁ ἐπὶ τῆς ὀδυνηρᾶς κλίνης κατακείμενος, ἢ ὑπὸ τοῦ βάρους τῆς πένιας καταβεβλημένος, ἢ ὑπὸ οἰκογενειακοῦ δυστυχήματος πληγεὶς εἰς τὴν καρδίαν, ἢ τῶν κακῶς πεπραγμένων δίδων δίκην, καταλύει κατὰ τὸ ἡμισυ τὴν δύναμιν τῶν πόνων αὐτοῦ, ἐὰν ἐν τῇ πρωϊνῇ ὥρᾳ δυνηθῇ, ὑπεράνω τῶν γηϊνῶν ὑψούμενος, νὰ προσεγγίσῃ τῆς ψυχῆν αὐτοῦ πρὸς τὰ οὐράνια. Ἡ ἐωθινὴ προσευχὴ, δι' ἧς ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἵπταται ἐλευθέρα καὶ πλήρης ἀγάπης πρὸς τὸν πλάστην αὐτῆς, φέρει ὡς βέβαιον καρπὸν τὴν γαληνιαίαν καὶ ἀκαταμάχητον ἐκείνην πεποίθησιν πρὸς τὸν Πρωτοουργὸν τῆς ἡμετέρας εἰμαρμένης, τὴν εὐσεβῆ καὶ σταθερὰν ἐκείνην ἀφοσίωσιν εἰς τὴν θέλησίν του, ἣν οὐδεμία συμφορὰ νὰ διαταράξῃ δύναται. Τὰ πρῶτα ἐωθινὰ αἰσθήματα, ἅπερ αἰσθάνεται καὶ ἐκφράζει ἡ ψυχὴ ἡμῶν, ἀντηχοῦσιν εἰς ἡμᾶς καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου τῶν καθημερινῶν ἔργων καὶ μεριμνῶν, καθὼς πολλάκις πρωϊνὸν τι ὄνειρον προξενεῖ εἰς ἡμᾶς ἡδέϊαν ἐντύπωσιν ἐφ' ὅλην τὴν ἡμέραν διαρκοῦσαν. Κατὰ τὰς πρώτας πρωϊνὰς στιγμὰς τὰς εἰς τὴν προσευχὴν ἀφιερωμένας, ἡ ψυχὴ ἀνυψοῦται εὐκολώτερον, ἢ εἰς πᾶσαν ἄλλην ὥραν πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὕψος, ὅθεν δύναται νὰ ἐκτιμήσῃ δεόντως τὴν ἀληθῆ μηδαμινότητα τῶν γηϊνῶν καὶ νὰ ἀποδώσῃ εἰς πάντα μόνον τὴν ἀνήκουσαν εἰς αὐτὰ ἀξίαν.

Ἄλλ' ὅσον τερπνὴ καὶ εὐεργετικὴ εἶνε διὰ πάντα χριστιανὸν ἡ εἰς τὰς πρώτας στιγμὰς τῆς ἀρχομένης ἡμέρας ἀνύψωσις τοῦ πνεύματος αὐτοῦ πρὸς τὸν Δημιουργὸν καὶ πατέρα τῶν ὄλων, τοσοῦτον ἄκαρπος ἦθελεν ἀποβῆ αὕτη, ἂν ἐξέπιπτεν εἰς ἀπλῆς συνηθείας ἔργον, εἰς ἀνάγνωσιν ἢ ἀπομνημόνευσιν τυπικῶν προσευχῶν, γινομένων ἄνευ εὐσεβοῦς διαλογισμοῦ καὶ χωρὶς θρησκευτικοῦ αἰσθήματος. Ὁ ἀληθὴς χριστιανὸς σπανίως, ἤτοι μόνον εἰς τὰς ζωηρὰς τῆς ψυχῆς συγκινήσεις, διὰ τοῦ στόματος προσεύχεται

ται, ἀλλ' ἡ καρδία αὐτοῦ προσεύχεται ἀδιακόπως, ἀλλὰ διὰ τοῦ νοῦ πάντοτε αὐτὸς ὁμιλεῖ πρὸς τὸν Θεόν. Εἷς δὲ εὐσεβῆς καὶ ἐνδόμυχος λογισμὸς, εἷς σιγαλὸς στεναγμὸς ἐκ βάθους καρδίας πρὸς τὸν χορηγὸν τῆς ζωῆς ἀποτεινόμενος ἀντάξιός εἶνε πολυύρων προσευχῶν, εἷς τὰς ὁποίας ἡ ψυχὴ οὐδὲν λαμβάνει μέρος.

Καὶ ὅμως ἡ μετ' εὐσεβείας ἀνάγνωσις κατασκευαστικῶν ἑωθινῶν προσευχῶν μεγίστης ψυχικῆς ὠφελείας δύναται νὰ γίνῃ εἰς ἡμᾶς παραγωγός, ἐὰν ἀντὶ νὰ ἐπαναλαμβάνωμεν μηχανικῶς τοὺς λόγους τοῦ συγγραφέως αὐτῶν διαθερμαίνωμεν τὴν ἡμετέραν εὐσέβειαν εἰς τὸ πῦρ τῆς εὐσεβείας αὐτοῦ καὶ διὰ τῶν ξένων ἰδεῶν καὶ σκέψεων διεγείρωμεν τὴν τοῦ ἰδίου ἡμῶν πνεύματος ἐνέργειαν.

Διότι οὐδεὶς ἐκ τῶν συγγραφόντων προσευχὰς πρὸς ἀναγωγὴν τῆς ψυχῆς εἰς εὐσέβειαν γινώσκει καθ' ὅλοκληρίαν τὰ ἡμέτερα αἰσθήματα, τὰς ἐλπίδας, τὰς ἐπιθυμίας, τοὺς πόνους καὶ τὰς θλίψεις ἡμῶν. Ἐκτὸς ἡμῶν μόνον εἰς τὸν πάντα γνωρίζοντα Θεὸν εἶνε γνωστὰ πάντα, ἡ ἐνδόμυχος χαρὰ, αἱ ἀνάγκαι ἡμῶν, οἱ πόθοι καὶ οἱ σκοποὶ ἡμῶν.

Διὸ συνήθως πλεῖστοι τῶν καθ' ἑκάστην προσευχομένων, ἀφοῦ ἀναγνώσωσιν ἢ ἀπομνημονεύσωσι ψυχρῶς καὶ καθ' ἑξῆς μόνον τὴν σχοινοτενῆ αὐτῶν προσευχὴν, μένουσιν ἐλαφρόνοι ὡς καὶ πρότερον. Ἐν τῇ μαρίᾳ αὐτῶν πιστεύουσιν, ὅτι προσήνεγκον τὴν ὀφειλομένην θυσίαν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ὅτι ἤδη δικαιοῦνται νὰ ἀποδώσωσι καὶ εἰς τὰς καθημερινὰς αὐτῶν κλίσεις τὴν δέουσαν τροφήν. Μόλις περατώσωσι τὴν ἑωθινὴν προσευχὴν, ἐγκαταλείπουσι πάντα πρὸς τὸν Θεὸν λογισμὸν καὶ βαδίζουσιν ἵνα τοὺς ἀδελφούς αὐτῶν ἀδικήσωσι, τὰς ἀδελφὰς αὐτῶν συχοφαντήσωσι, τὴν ἀφρότητα αὐτῶν μιάνωσι. Φεῦ! αὐτοὶ οὐδὲν εἶνε τοῦ Ἰησοῦ μαθηταί. Ἡ πρωϊνὴ εὐσέβεια αὐτῶν οὐδαμῶς κέκτηται τὴν δύναμιν τοῦ νὰ ἐπενεργήσῃ σωτηρίως ἐπὶ τὴν πορείαν ὀλοκλήρου τῆς ἡμέρας. Πίπτουσιν αὐτοὶ εἰς τὸν βόρβορον τῶν κακιῶν καὶ τῶν ἀκαθάρτων αὐτῶν ὀρέξεων, ἀπὸ τοῦ ὁποίου οὐδεμίαν προσευχὴν ἑωθινὴν ἢ ἑσπερινὴν ἰσχύει νὰ καθαρῶσιν αὐτούς.

Ἀληθῆς ἑωθινὴ προσευχὴ, σύμφωνος πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ, προϋποτίθησι κατ' ἀνάγκην, ὅτι προσεγγίζοντες ἐν πνεύ-

ματι εἰς τὸν Ἀγιώτατον τῶν ὄντων ἀναγνωρίζομεν προηγουμένως τὰς ἀδυναμίας, τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ σφάλματα ἡμῶν, ὅτι ἐνώπιον τοῦ παναγίου καὶ παντεπόπτου Θεοῦ ἰστάμενοι ἐρυθριῶμεν, τὸν ῥύπον ἡμῶν κατανοοῦντες. Αὕτη δὲ ἡ αἰδώς, ἣν αἰσθανόμεθα εἰς ἡμᾶς, αὕτη ἡ ἐσωτερικὴ ἐρυθρίασις διὰ τὰ ἀπόκρυφα ἡμῶν αἴσχη, διὰ τὰς εἰς ἡμᾶς ἐρριζωμένας πονηρὰς ἐξεις καὶ κακὰς ιδιότητας, εἶνε ἐνταυτῷ μήτηρ τῶν καλλιτέρων ἡμῶν βουλευμάτων καὶ οὕτως εἰπεῖν ἐπισήμως ὑπόσχεσις, ὅτι θέλομεν προσπαθῆσαι νὰ διέλθωμεν καθ' ἅπασαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην βίον ἀμίαντον καὶ νὰ καταστῶμεν παρά ποτε εὐγενέστεροι, ἐπεικίεστεροι, κοινωφελέστεροι, φιλανθρωπότεροι.

Μόνον τοιαύτη ἐθωνὴ προσευχὴ εἶνε ἀληθῶς χριστιανικὴ καθοσίωσις τῆς ἡμέρας, μόνον τοιοῦτον ὀλοκαύτωμα εἶνε εὐπρόσδεκτον εἰς τὸν Θεόν, μόνη τοιαύτη προσφορὰ εἶνε τὸ πολυτιμώτατον δῶρον, ὅπερ δυνάμεθα νὰ προσφέρωμεν εἰς Αὐτόν, μόνον τοιαύτη πρωϊνὴ ὥρα ἔπεται ψυχικῆς γαλήνης ἡμέρα.

Εἰς τὰ ὄμματά τοῦ χριστιανοῦ παρίσταται ἄρα ἡ ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἔγερσις ὡς σπουδαιοτάτη στιγμή, δυνάμενη ν' ἀποφασίσῃ περὶ τῆς τύχης ὅλης τῆς ἡμέρας. Ἡ πρωϊνὴ αὕτη ἔγερσις, ἐπερχομένη μετὰ ὠρῶν τινῶν παῦσιν τῶν συνήθων ἐνεργειῶν τῆς ζωῆς καὶ μετὰ εἰδός τι ἀναισθησίας, εἶνε διὰ τὸν χριστιανὸν ἀπεικόνισμα καὶ προγνωστικὸν σημεῖον τῆς ἀπὸ τοῦ ὕπνου τοῦ θανάτου ἐγέρσεως. Ζῆς! Ἴδου ἡγέρθη: τοῦτο εἶνε τὸ πρῶτον τῆς ζωῆς αἶσθημα. Ἄν διαρκούντος τοῦ ὕπνου ἡ ψυχὴ σου ἐχωρίζετο ἀπὸ τοῦ σώματος, οἱ φίλοι σου καὶ οἱ συγγενεῖς σου ἤθελον τὸ πρῶτὸν κλαίει παρὰ τὸ νεκρὸν λείψανόν σου. Καὶ ὅμως ἤθελες ἐγερθῆ οὐχὶ ἐνταῦθα, ἀλλ' εἰς ἄλλην τινὰ μονὴν τοῦ Ἰψίστου. Ἠγέρθη! Οὕτω θέλεις ἐξέρχεσθαι πάντοτε ἀπὸ τοῦ σκότους συντόμου ἀναισθησίας, ἧτις ἀποκαλεῖται ὕπνος ἢ θάνατος. Τὴν ἀκατάπαυστον δὲ μεταλλαγὴν τοῦ ὕπνου καὶ τῆς ἐγρηγόρσεως οὐκ ἐπὶ ματαίῳ, οὐχὶ ἀσκόπως διέταξεν ἡ τοῦ Δημιουργοῦ σοφία. Τὰ πάντα ἐπὶ τῆς γῆς εἶνε προεικονίσματα τῆς μελλούσης ζωῆς καὶ τῆς αἰωνιότητος.

Θέλω ἐγερθῆ, ναί, θέλω ἐγερθῆ καὶ γὰρ μίαν ἡμέραν ἀπὸ τοῦ τελευταίου μου ὕπνου, ὦ αἰώνιε Θεε εὖ τῶν ζώντων καὶ τῶν νεκρῶν!

Πῶς θὰ εἶνε εἰς ἐμὲ τότε, ὅταν οἱ γήινοι ὀφθαλμοί μου δὲν θέλωσι βλέπει πλέον τὸ φῶς τοῦ παρόντος κόσμου, ἀλλ' ἡ ἀνατέλλουσα ἤως τῆς αἰωνιότητος θέλει μὲ περιβάλλει διὰ τῆς ἀτιδίου αὐτῆς λάμπειας; Θέλω ἐγερθῆ καὶ τότε καθὼς νῦν ἐνταῦθα. Μετὰ τὸν ὕπνον ἐκάστης νυκτὸς ἀνευρίσκω τοὺς φίλους μου· οὕτω θέλω ἀνεύρει αὐτοὺς καὶ μετὰ τὸν ὕπνον τοῦ τάφου. Καὶ ἐκεῖ ἄνω θέλω ἴδει ἑμαυτὸν περικυκλούμενον ὑπὸ τῶν ἀγαπητῶν μου καὶ θέλω αὐθις ἀσπασθῆ αὐτοὺς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποβιώσαντας, τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἐγερθέντας ἀπὸ τοῦ ὄνειρου τῆς ἐπιγείου ζωῆς. "Ω! ὅποια πρωῖα, ἡ πρωῖα ἐκείνη τοῦ βελτίονος κόσμου! Ὅποια ἐγερσις, ἡ ἐγερσις τῆς αἰωνιότητος! Ἀναλογιζόμενος αὐτὴν αἰσθάνομαι τὴν ψυχὴν μου πάλλουςαν ἤδη ὑπὸ ἀφάτου ἡδονῆς.

Εἶθε καὶ τότε νὰ τρέμῃ ἡ καρδία μου ὑπὸ ἡδονῆς καὶ οὐχὶ ὑπὸ φόβου! Εἶθε καὶ τότε, ὦ θεέ μου, νὰ δύναμαι νὰ θεωρῶ τὴν ἄπειρον ἀγάπην σου μετὰ τῆς αὐτῆς γαλήνης, μετὰ τῆς αὐτῆς πεποιθήσεως, μεθ' ὧν ἀναβλέπω πρὸς σὲ ἐνταῦθα κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, καθ' ἣν ἀπαλλάσσομαι ἀπὸ τῶν δεσμῶν τοῦ ὕπνου! Πάτερ μου, μὴ μ' ἐγκαταλείψης καὶ τότε! "Ω! ἡδὺ εἶνε τὸ πρὸς ὕπνον κατακλίνεσθαι, ὅταν τις δύναται νὰ ἐλπίζῃ φαιδρὰν πρωΐαν. Καὶ ὁ θάνατος δὲν εἶνε πικρὸς, ὅταν δὲν ἔχη τις νὰ φοβῆται φρικώδη ἐγερσιν. Πάτερ μου, πάτερ μου, μὴ μ' ἐγκαταλείψης!

Τοὺς πρωτίστους διαλογισμούς μου, τὰ πρώτιστα αἰσθήματά μου, ἐνόσω ἐπὶ τῆς γῆς οἰκῶ, θέλω ἀφιεροῦ εἰς σὲ Πανάγιε, ἀνὰ πᾶσαν πρωΐαν. Διὰ τῶν διαλογισμῶν δὲ καὶ τῶν αἰσθημάτων μου αὐτῶν θέλω ἀγνίξει ἅπαν τὸ τῆς ἡμέρας ἔργον μου. Δι' αὐτῶν θέλω καθαρῶσαι καὶ βελτιώσαι ἑμαυτόν, ὅπως ἀνὰ πᾶσαν ἐσπέραν κατακλίνομαι πρὸς ἀνάπαυσιν μετὰ τῆς συνειδήσεως, ὅτι δὲν ἐζῆσα ἀνωφελῶς τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ τοῦλάχιστον ἐπειράθην νὰ πράξω ἀγαθὴν τινα πράξιν,

"Ὅπως ἐνταῦθα, ὦ θεέ μου, εἶσο καὶ ἐκεῖ ὁ πρῶτός μου στοχασμός, καὶ ἐκεῖ ὅταν ἀναφανῆ δι' ἐμὲ ἡ ἠὼς τῆς αἰωνίου ὑπάρξεως!

Δ. Μαυροκορδάτος.

Ἡ μεσημβρία.

Προκαλεῖ εἰς ἡμᾶς ἡ γαλήνη τῆς πρωΐας ἀγίας ἀποφάσεις· διατίθουσιν ἡμᾶς ἡ ἡρεμία τῶν ἑσπερινῶν ὥρων πρὸς σοβαρὰς σκέψεις· αἱ μεσημβριναὶ ὁμῶς ὥραι διεγείρουσιν ἐξαιρέτως τὴν δραστηριότητα ἡμῶν. Μεσοῦσης τῆς ἡμέρας, εὐρισκόμεθα εἰς αὐτὴν τὴν τύρβην, οὕτως εἶπεν, τῶν καθ' ἡμέραν γιγνομένων καὶ τῶν ἡμερησίων ἡμῶν ἔργων, διὰ τοῦτο τότε παρά ποτε ἔχομεν ἀνάγκην ἀπάσης τῆς ἀρετῆς ἡμῶν. Κατὰ τὸ μέσον τοῦ θροῦ τῆς ἡμέρας, καθ' ὃ παντοῖα πράγματα ἀπαιτοῦσι τὴν προσοχὴν ἡμῶν, καθ' ὃ μυρία περιστάσεις καὶ ἀφορμαὶ παροξύνουσιν ἡμᾶς, ἐξεγείρουσι τὴν ὀργὴν ἡμῶν, παρορμῶσιν ἡμᾶς εἰς ἐκδίκησιν, εἰς φθόνον, εἰς χαιρεκακίαν, ἐμβάλλουσιν εἰς ἡμᾶς τὴν ἐπιθυμίαν ἀλλοτρίας περιουσίας καὶ πλεῖστα ἄλλα ἀνοίκεια πάθη, κατὰ τὸ μέσον, λέγω, τοῦ θροῦ τῆς ἡμέρας τίθενται εἰς δοκιμασίαν αἱ δόξαι ἡμῶν, ἡ δὲ ἀρετὴ ἡμῶν ὑφίσταται ἀγῶνα κατὰ παντοειδῶν καὶ βιαιῶν πειρασμῶν. Δὲν εἶνε ἴσως τοσοῦτον δυσχερὲς τὸ νὰ ἔχη τις ἀγαθὰς προαιρέσεις ἢ νὰ λάβῃ καλὰς ἀποφάσεις· ἀλλ' εἶνε βεβαίως δυσχερέστατον νὰ ἐφαρμόσῃ τις τὰς προαιρέσεις καὶ τὰς ἀποφάσεις ταύτας, ὑπὸ τῶν ἀναγκῶν τοῦ κοινωνικοῦ βίου περιστοιχιζόμενος, πάντοτε μετὰ τῆς δεούσης σκέψεως καὶ μετὰ συνέσεως χριστιανικῆς.

Τούτου ἕνεκα τὸ μέσον τῆς ἡμέρας ἀποτελεῖ σπουδαιοτάτην περίοδον εἰς τὸν βίον τοῦ χριστιανοῦ. Ὁ χριστιανὸς εὐρίσκειται τότε κατὰ τὸ ἡμισυ τῆς ὁδοῦ ἐνὸς τῶν βραχείων χρονικῶν διαστημάτων, ἐξ ὧν συναπαρτίζεται ὁ βραχὺς αὐτοῦ ἐπίγειος βίος. Αἱ εὐγενέστεραι ἀποφάσεις τῆς πρωΐας, αἱ ἀγαθότεραι ἑσπεριναὶ σκέψεις, οὐδὲν εἶνε, φροῦδαὶ ἀπόλλυνται, ἐὰν τὰ ἔργα τῆς ἡμέρας δὲν ἀνταποκρίνωνται. Τὰ ἔργα ἀποτελοῦσι τὸ εἰς αὐτὰς κυριώτερον μέρος τοῦ ἡμετέρου βίου· πάντα τὰ λοιπὰ εἶνε ἀπλῶς προπαρασκευὴ ἢ ἀπήχησις αὐτῶν.

Ὡσπερ ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὴν μεσημβρίαν, οὕτω καὶ ἡ φύσις ἅπασα διατελεῖ τρόπον τινὰ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν μεγίστην αὐτῆς δραστηριότητα. Ὁ ἥλιος εἰς τὸ μεσουράνημα ἀκτινοβολεῖ καυστικῶς. Πάνθ' ὅσα ἔχουσι ζωὴν, ὅσα ἐπὶ τῆς γῆς ἔρπουσιν ἢ ἴσταν-

ται εἰς τὸν αἰθέρα ἢ εἰς τὰ βάθη τῶν ποταμῶν, τῶν λιμνῶν καὶ τῶν θαλασσῶν νήχονται, ἐγρηγοροῦσι καὶ σπεύδουσι πρὸς τὸν ὄρι-
σθέντα εἰς αὐτὰ σκοπόν. Τὸ πᾶν εἶνε ζωὴ καὶ λαμπηδών. Κατὰ-
πονος ὑπὸ τῆς ἐργασίας ὁ ἄνθρωπος ζητεῖ ἀνάψυξιν. Προσφιλεῖς
χεῖρες παρασκευάζουσιν εἰς τὸν πεινῶντα τὰ γλυκύτατα ἐδέσματα,
ἵνα δώσωσιν εἰς αὐτὸν νέας δυνάμεις πρὸς περάτωσιν τοῦ ἔργου τῆς
ἡμέρας. Καὶ ἡ εὐλογία τοῦ Κυρίου παρέχει ἄφθονον τὴν ἀναψυκτι-
κὴν τροφήν εἰς ἀναρίθμητα πλήθη πλασμάτων Αὐτοῦ. Καὶ ὁμως ὁ
πλοῦτος αὐτοῦ οὐδέποτε ἐξαντλεῖται· εἰς πάντας εἶνε παρεσκευα-
σμένη ἀναγκαῖα τροφή καὶ ἀείποτε ὑπάρχει πλεονάζων. Ὁ πλού-
σιος παρακάθηται εἰς τράπεζαν πολυτελεῶς κεκοσμημένην, ὁ χει-
ρῶναξ ἐκέρδησε καὶ εὕρισκει τὸν ἄρτον αὐτοῦ. Ὁ ἀετός εἰς τὰ
ὑψη τοῦ αἰθέρος, ὁ σκῶληξ εἰς τὸν βόρβορον, ὁ λέων εἰς τὴν ἔρη-
μον, πάντες εὕρισκous τὴν κατὰλληλον εἰς ἑαυτοὺς τροφήν. Περὶ
πάντων φροντίζει ὁ μέγας Τροφεὺς καὶ Συντηρητὴς τῆς φύσεως.
Οὐδεὶς παρ' Αὐτοῦ ἐλησημονήθη.

Ἐὰν εἰς τὴν διάνοιαν περιλάβῃς διὰ μιᾶς μόνης ὄψεως τὴν παμ-
μεγέθη ἐστίασιν, ἣν ἡ ἀγαθότης τοῦ Δημιουργοῦ παρασκευάζει
ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν εἰς τὰ πλάσματα Αὐτοῦ, ὧν οὐκ εἶνε ἀριθμὸς
ὑπ' ἀνθρωπίνης ἐκφραζόμενος γλώσσης, πῶς δύνασαι ν' ἀνησυχῆς,
ὧ δύσπιστε, περὶ τοῦ ἐπιουσίου σου ἄρτου; Διατί εἶσαι περίφοβος
καὶ ἀδημονεῖς καὶ λέγεις· Τί θέλομεν φάγει; καὶ τί θέλομεν πῖει;
καὶ τί θέλομεν ἐνδύθῃ; Διατί ρίπτεις περιδεῆ βλέμματα εἰς τὸ
μέλλον, καὶ λέγεις· Θέλω ἔχει ἄρά γε πάντοτε ἀρκοῦντα τὰ ἐπι-
τήδεια; Θέλω ἄρά γε ἔχει, ὅταν εἰς ἔσχατον φθάσω γῆρας, τὰ
ἀναγκαῖα, ὅπως μὴ ἀποθάνω εἰς ταλαιπωρίαν; Θέλω ἔχει ἄρά γε
τὰ ἀπαιτούμενα ἵνα θρέψω καὶ ἐνδύσω τὰ τέκνα μου; Τί θέλουσι
γίνει οἱ ἐμοί, ὅταν δὲν θέλω δύνασθαι πλέον νὰ ἐργάζωμαι ὑπὲρ
αὐτῶν; Ὅποια τις θέλει εἶναι ἡ τύχη τῶν φιλιτάτων μου, ἐὰν
αἴφνης μὲ ἀναρπάσῃ ὁ θάνατος; Τίς θέλει ἐπιμεληθῇ περὶ αὐτῶν,
ἐὰν δὲν ἀφήσω εἰς αὐτὰ μικρὰν τινα περιουσίαν;

Ὀλιγόψυχε, ἀπόβλεπον εἰς τὴν ἀπειρομεγέθη ἐστίασιν, ἣν ἡ
πατρικὴ χεὶρ τοῦ Θεοῦ σου ἐτοιμάζει καθ' ἐκάστην ἡμέραν εἰς σέ
καὶ εἰς τοὺς σοὺς καὶ εἰς πάντα τὰ ζῶντα. Δὲν τρέφει ἔτι καὶ νῦν

ὁ Κύριος ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν δι' ὀλίγων ἄρτων μυριάδας πολλὰς εἰς τὴν ἔρημον; Τίς ἐφρόντισε μέχρι τοῦδε περὶ σοῦ καὶ περὶ τῶν σῶν; Τίς ἐφρόντισε περὶ τῶν πατέρων σου; Νομίζεις ὅτι ὁ πλοῦτος αὐτοῦ δύναται νὰ ἐξαντληθῇ, ὅτι ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ ἀγάπη Αὐτοῦ ἔχουσι ὄρια;

Ὅταν ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ παρακαθίσας εἰς εὐθυμοῦσαν τράπεζαν φαιδρῶς ἀπολαύης τῶν δώρων τοῦ Θεοῦ, ἐνθυμήθητι ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν στιγμήν ὁ Κύριος τρέφει ἑκατομμύρια λαῶν καὶ πλήθη ἄλλα ἀναρίθμητα ἐμψύχων ὄντων. Αὐτὸς χορταίνει τὸν πλοῦσιον καὶ τὸν πένητα καὶ οὐδένα ἀφίνει ν' ἀπολεσθῇ. Ὅποιον ἄμετρον πλοῦτον εὐλογίας διέσπειρεν ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, ὥστε ἕκαστον ἐπίγειον πλάσμα νὰ εὐρίσκη ἀρκοῦσαν τὴν τροφήν αὐτοῦ καὶ ἐξ αὐτῆς πάλιν πλεῖστα νὰ εἶνε τὰ περισσεύοντα! «Μὴ λοιπὸν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὐριον» ἢ γὰρ αὐριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς. Ἐρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἢ κακία αὐτῆς».

Ἐκάστη μεσημβρία ἀναμινῆσκει ἡμᾶς τὴν πατρικὴν πρὸς ἡμᾶς καὶ τοὺς ἡμετέρους ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Ἡ εὐλογία Αὐτοῦ τρέφει καὶ ποτιζεῖ ἡμᾶς. Αὐτὰ δὲ τὰ δῶρα Αὐτοῦ, ὧν τότε ἀπολαύομεν, εἶνε οὕτως εἰπεῖν προσκλήσεις, ἵνα εἰς Αὐτὸν ἀποβλέπωμεν καὶ καταστῶμεν ἕξιοι Αὐτοῦ. Καὶ καθὼς Αὐτὸς περὶ ἡμῶν ἐφρόντισε καὶ ἐδωρήσατο εἰς ἡμᾶς περισσεῖαν ἀγαθῶν, οὕτω καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ ἐνθυμώμεθα ἐκείνους, οἵτινες ἔνεκεν διαφορῶν λόγων ἢ καὶ ἐξ ἰδίας ἴσως ὑπαιτιότητος δὲν δύναται ἐπίσης φαῖδροι ὡς ἡμεῖς νὰ προσκαθίσωσιν εἰς τράπεζαν. Ὅφειλομεν, δαψιλῇ ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια, νὰ μὴ λησμονῶμεν τοὺς πεινῶντας καὶ διψῶντας καὶ στερουμένους καὶ αὐτῆς τῆς τροφῆς, ἣν ἡμεῖς ῥίπτομεν εἰς τὰ ζῶα, ἢ τὴν ὁποίαν ἀφίνομεν ἀνωφελῶς νὰ διαφθαρῇ ἐπὶ τῆς τραπέζης ἡμῶν.

Ἵμεῖς οἱ ἐν ἀφθονίᾳ βιοῦντες ἐνθυμεῖσθε τοὺς πένητας, ὁσάκις ἀπολαύητε τῶν ἡδονῶν ἐστιασέως τινος. Φεῦ! ὅσα δαπανᾶτε εἰς ἕν μόνον γεῦμα ἡμῶν, εἰς οἶνους ἐξωτικούς, εἰς ἐκλεκτὴν πολυψίαν καὶ εἰς περίεργα ἀρτύματα, πρὸς γαργαλισμὸν τοῦ οὐρανίσκου ἡμῶν ἐπὶ τινὰς στιγμᾶς, ἤθελον ἐξαρκέσει ὅπως θρέψωσιν εἰς διάστημα πολλῶν ἐβδομάδων πτωχὴν καὶ τιμίαν οἰκογένειαν, ἥτις

περιμένει δι' ὑμῶν παρὰ τῆς θείας Προνοίας τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν τροφήν. Γενήτε ἀληθῶς ὄργανα τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ὑμέτερον τῆς ἐνεργείας κύκλον, γενήτε ἄγγελοι τῶν ἀπόρων, τῶν ὑπὸ ἀμηχανίας συνεχομένων, καὶ ἐλεήσατε αὐτούς ὅπως ἠλέησεν ἡμᾶς ὁ Θεός. Ὁ πλοῦτος αὐτὸς εἶναι τὸ τάλαντον, τὸ ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας δεδανεισμένον εἰς ὑμᾶς, ἵνα δι' αὐτοῦ ἀποκτήσῃτε φίλους ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἀποταμιεύσῃτε θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ. Ὅ,τι κοινῶς ἰδιοκτησίαν ἀποκαλεῖτε νῦν, χριστιανοί, εἶνε τοῦ Θεοῦ κτῆμα· ἐδανείσθη δὲ εἰς ὑμᾶς ὅπως διοικήσῃτε αὐτὸ φρονίμως καὶ καταστήσῃτε αὐτὸ χρήσιμον εἰς εὐδαιμονίαν πολλῶν. Διὸ ὀφείλετε νὰ ποιήσῃτε χρῆσιν αὐτοῦ συμφώνως πρὸς τὴν θέλησιν τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο δώσατε φαγεῖν τῷ πεινῶντι, ποτίσατε τὸν διψῶντα, περιβάλετε τὸν γυμνόν, ἐπισκέψασθε τὸν ἀσθενῆ, φροντίσατε περὶ τοῦ ἐν φυλακῇ. Ἐφ' ὅσον δὲ ἐποιήσατε ταῦτα ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν τῶν ἐλαχίστων, ἐποιήσατε αὐτῷ τῷ Ἰησοῦ, αὐτῷ τῷ Θεῷ ὑμῶν.

Ἐὰν ὁ μεσημβριάζων ἥλιος ἀναμνησῇ ἡμᾶς τοσοῦτον σοφῶς τὰ πλοῦσια τοῦ Δημιουργοῦ εὐεργετήματα, ἐπίσης ζωηρῶς ὑπεθυμίζει ἡμᾶς ἡ αὐτὴ τῆς ἡμέρας ὥρα καὶ τὴν ἔνεκα τῶν εὐεργετημάτων αὐτῶν ὀφειλομένην εἰς τὸν μέγαν ἡμῶν Εὐεργέτην εὐγνωμοσύνην. Ἄλλ' ἡ ἀληθὴς εὐγνωμοσύνη δὲν ἐκδηλοῦται ἀπλῶς ἐν λόγοις, ἀλλὰ πρὸ πάντων δι' ἔργων ἀποδεικνύεται. Δὲν ἀρκεῖ ἡ πρὸ τοῦ γεύματος εὐχαριστήριος προσευχή, ἀλλ' ἀπαιτοῦνται ἅπασαι αἱ πράξεις ἡμῶν, ἅπασα ἡ διαγωγὴ ἡμῶν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, ὅπως ἐκφράσωμεν ἐπαξίως τὰ αἰσθήματα τῆς εὐχαριστίας ἡμῶν πρὸς τὸν Δοτῆρα τοσοῦτων ἀγαθῶν.

Παρὰ πλείσταίς χριστιανικαῖς οἰκογενεαῖς διατηρεῖται πατροπαράδοτος καὶ σεβαστὴ συνήθεια οὐδέποτε νὰ παρακάθηνται εἰς τράπεζαν, πρὶν ἐπικαλεσθῶσι τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ εἴτε σιωπηλῶς εἴτε μεγαλοφώνως, εὐχαριστηρίου τινὸς εὐχῆς ὑφ' ἑνὸς τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας προφερομένης. Τὸ ἔθιμον ὅμως τοῦτο παραμελεῖται καὶ παντελῶς εἰς ἀχρησίαν ἔπεσε παρ' ἐκείνοις, οὔτινες ὑπὸ ψευδοῦς αἰδοῦς τυφλοῦμενοι ἐρυθριῶσιν, ὡσάντις πρόκειται νὰ ὁμολογήσωσι δημοσίᾳ τὰ εὐεργετήματα τοῦ Θεοῦ. Οὗτοι μεταλαμβάνουσι τῶν πλουσίων δωρημάτων τῆς φύσεως χωρὶς

νά συλλογισθῶσιν Ἐκείνον, ἐξ οὐ πάντα προέρχονται, ἀπαραλλάκτως ὡς τὰ λόγου ἄμοιρα ζῶα, ἅτινα εὐρίσκουσι τὴν τροφήν αὐτῶν εἰς τὰ δάση καὶ κατεσθίουσι τοὺς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους διεσπαρμένους καρπούς χωρὶς κἄν ν' ἀναβλέψωσιν εἰς τοὺς κλάδους τοῦ δένδρου, ἀφ' ὧν οἱ καρποὶ αὐτοὶ κατέπεσον.

Ἀληθῶς εἰπεῖν, αἱ καθ' ἐκάστην κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν καὶ ὑπὸ τὸν αὐτὸν τύπον ἐπαναλαμβάνόμεναι προσευχαί, καθιστάμεναι διὰ τῆς ἕξεως μηχανῆς ἔργον οὐδενὸς λογισμοῦ διεγερτικόν, ἀποβάλλουσιν ἐπὶ τέλους τὴν ἐν αὐταῖς εὐλάβειαν. Τοῦτο δὲ ἴσως ἠνάγκασε πολλοὺς χριστιανοὺς νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν ἄλλως παρ' αὐτῶν ὡς καλὴν ἀναγνωριζομένην συνήθειαν τῆς πρὸ τοῦ δείπνου προσευχῆς. Ἄλλ' ὅμως, διὰ τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς συνηθείας ταύτης ἀφανίζεται καὶ τὸ ὀλίγον καλόν, τὸ ὅποῖον ἡ συνήθεια αὕτη παρήγαγεν ἐνίοτε εἰς τινάς· οὕτω δὲ ὁσημέρα ἐνδυναμοῦται ἡ ἐλαφρόνοια τῶν πολλῶν καὶ ἐντεῦθεν προέρχεται ἡ λήθη τοῦ θείου τῶν ἀγαθῶν Δοτῆρος. Διότι πολλὰκις ὁ ἄνθρωπος, εἰς ὃν τὸ παράδειγμα τῶν ἄλλων δὲν ἀναμιμνήσκει τὸν θεὸν ἐπὶ πολλὰς ἐβδομάδας, συνηθίζει νὰ μὴ ἐνθυμῆται Αὐτόν.

Κατ' ἔθιμον τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων προσήγοντο εἰς τὰ συμπίσια τὰ τεταριχευμένα λείψανα τῶν προγόνων, ὅπως διὰ τῆς ὄψεως ταύτης προσκαλῶνται οἱ συμπόται εἰς μετρίαν καὶ φαιδρὰν ἀπόλαυσιν τῶν ἀπὸ τῆς τραπέζης ἡδονῶν, ἀναμιμνησκόμενοι αὐτοὶ τὴν βραχύτητα τοῦ βίου καὶ τὴν ἀστασίαν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Διατί οἱ χριστιανοὶ νὰ μὴ ἀνακαλῶσι πρὸς ἀλλήλους εἰς τὰ συσσίτια αὐτῶν, ὥσπερ ἄλλοτε εἰς τὰς λεγομένας ἀγάπας, τὰ πρὸς τὸν Θεὸν εὐγνωμοσύνης καθήκοντα αὐτῶν διὰ κοινῆς εὐχαριστίας πρὸς τὸν μέγαν ἀπάντων τροφόν;

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅτε κατεκλίθη ἐπὶ δείπνῳ μετὰ τῶν μαθητῶν Αὐτοῦ, λαβὼν τὸν ἄρτον ἠλόγησε, λαβὼν δὲ καὶ τὸ ποτήριον ἠευχαρίστησε τὸν Θεόν. Πῶς ἄρα οἱ φέροντες τὸ ὄνομα Αὐτοῦ εὐρίσκουσι μεμπτήν καὶ ἀπορρίπτουσι τὴν τοιαύτην συνήθειαν; Εἴμεθα ἡμεῖς κρείττονες καὶ εὐγενέστεροι τοῦ ἐν γεννητοῖς εὐγενεστάτου, ἢ σοφώτεροι τοῦ σοφωτάτου τῶν σοφῶν τῆς γῆς;

Καὶ μόνη ἡ χαμηλῇ τῇ φωνῇ προσευχὴ πρὸ πάσης βρώσεως καὶ μόνον τὸ πρὸς προσευχὴν αἰδῆμον σχῆμα τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, ἡ σοβαρὰ σιωπὴ, ἡ ἐπὶ τινας στιγμάς, δίδει ἀφορμὴν εἰς τινας αὐτῶν ἵνα διευθύνωσι τοὺς λογισμοὺς αὐτῶν πλήρεις εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Δημιουργὸν πάντων τῶν κατὰ τὸν βίον ἀγαθῶν. Ἡ δὴλωσις αὕτη τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς εὐλαβείας τῶν παρόντων, ἡ σιωπηλὴ αὐτῶν στάσις, τὸ σοβαρὸν αὐτῶν καὶ συνεσταλμένον ἔχουσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον βροπὴν τινα πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν εὐλάβειαν, ποτὲ μὲν τούτου, ποτὲ δὲ ἐκείνου τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, καὶ φέρει σήμερον ἢ αὔριον τὰς ψυχὰς αὐτῶν εἰς ἐνδόμυχον ἀναγνώρισιν τῶν θεῶν εὐεργεσιῶν. Διατί λοιπὸν ἀπορρίπτετε τὸ εὐχερὲς καὶ ἀξιωματικόν αὐτὸ μέσον πρὸς διατήρησιν καὶ πολλαπλασιασμὸν τῶν θρησκευτικῶν αἰσθημάτων; Ἐὰν ὑμεῖς δὲν ἔχητε ἴσως ἀνάγκην αὐτοῦ, γινώσκετε ὅποιον σωτήριον ἀποτέλεσμα δύναται νὰ ἔχη παρὰ τοῖς ἄλλοις τὸ ὑμέτερον παράδειγμα. Μήπως δὲν ὀφείλετε εἰς τὸν πλησίον τῆς μετὰδοσιν ἀγαθῶν αἰσθημάτων;

Ἄναμφιβόλως, μακρὰ καὶ καθ' ἑξίν μόνον ἐπαναλαμβανομένη προσευχὴ ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἐστίασεως φέρει κάματον καὶ οὐδόλως εἰς εὐλάβειαν διατίθησι. Προσευχὴ ἀπ' ἄκρου χείλους ἄνευ μετοχῆς τῆς καρδίας εἶνε κατάχρησις, εἶνε ὕβρις πρὸς τὸν Παντοδύναμον, τὸν ἐτάζοντα τὰς καρδίας καὶ τῶν καρδιῶν μόνον τὸ αἰσθηματικὸν προσδεχόμενον.

Ἄλλὰ διατί καὶ ὑμεῖς οἱ νουνεχέστεροι μετὰξὺ τῶν χριστιανῶν ἀποδοκιμάζετε καὶ τοὺς ὀλίγους καὶ ἀπλοῦς καὶ ἐκφραστικὸς λόγους, δι' ὧν δύναται τις ν' ἀναμνήσῃ εἰς τοὺς μέλλοντας νὰ ἀπολαύσωσιν ἐκ τῶν δώρων τοῦ Θεοῦ τὴν εὐγνωμοσύνην, ἣν ὀφείλομεν πάντες εἰς τὸν παρέχοντα εἰς ἡμᾶς τὰ ἀνεξάντλητα Αὐτοῦ ἐλέη; Τοιαύτη σύντομος καὶ εὐσεβῶν ἰδεῶν περιεκτικὴ εὐχὴ ὁμιλεῖ ἀναντιρρήτως εἰς τὴν καρδίαν καὶ εἶνε ἐπαγωγὸς πρὸς εὐσέβειαν.

Λίαν ψυχαγωγὸς καὶ ἀποτελεσματικωτάτη εἰς τοὺς ἁμοτραπέζους γίνεται ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος εὐσεβῆς συνθήθεια, ἐὰν ἀντὶ νὰ ἀφίνωσιν εἰς ἓνα ἢ εἰς πλειοτέρους ὁμοῦ παιῶν, ὡς συνηθίζεται,

νά λέγωσιν ἀπὸ μνήμης ὀρισμένην τινὰ καὶ πάντοτε τὴν αὐτὴν προσευχὴν, αὐτὸς ὁ οἰκοδεσπότης ἢ ἡ οἰκοδέσποινα ἀναλαμβάνοντες τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος αὐτοῦ, ὑπενημιζῶσιν εἰς τὰ τέκνα καὶ ὁμοτραπέζους αὐτῶν πρὸ τοῦ γεύματος διὰ καταλλήλου καὶ βραχείας εὐχῆς, ἢ δι' εὐλήπτου καὶ εἰς τὰς παρούσας τῆς οἰκογενείας περιστάσεις ἀρμοζούσης βήσεως τὴν ἄπειρον ἀγαθότητα καὶ τὴν μεγαλοδωρίαν τοῦ φιλοστόργου ἡμῶν Πατρὸς τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Καὶ ὅμως ἡ ἀνάμνησις αὐτῆ τῆς πρὸς τὸν πλάστην ἡμῶν ὀφειλομένης εὐγνωμοσύνης οὐδὲν ἄρκει εἰς τὸν ἀληθῆ χριστιανόν, εἰς τὸν ἀληθῆ σοφόν· αὐτὸς ζητεῖ νὰ ἐκδηλώσῃ διὰ παντὸς ἔργου τῆς ἡμέρας τὰ αἰσθήματα, τὰ πληροῦντα τὴν καρδίαν αὐτοῦ.

Καὶ δὲν ἔχει μὲν ὁ χριστιανὸς ἀκαταπαύστως καὶ ἐν πάσῃ ἀσχολίᾳ αὐτοῦ διὰ στόματος τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ ἐπαναλαμβάνει εἰς πᾶσαν αὐτοῦ ὁμιλίαν τὰς φράσεις, «*Ἄν θέλῃ ὁ Θεός, μετὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ!*» Τοιαῦται φράσεις μεταβάλλονται ἐπὶ τέλους εἰς ἕξιν οὐδὲν λέγουσαν, καὶ μακρὰν τοῦ νὰ θεωρῶνται τεκμήρια ἀληθοῦς εὐσεβείας, παριστῶσι τὸν ποιῶντα χρῆσιν αὐτῶν μᾶλλον ὡς ὑποκριτῆν.

Ὁ χριστιανός, ὁ οὐ μόνον ὀνόματι ἀλλὰ καὶ πράγματι τοιοῦτος, σπουδάζει ν' ἀποδείξῃ τὴν εἰλικρίνειαν τῶν εὐσεβῶν αὐτοῦ αἰσθημάτων καὶ τὴν ἐγκάρδιον αὐτοῦ εὐγνωμοσύνην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πλάστην του διὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς δραστηριότητος ἐν τῇ ἐργασίᾳ αὐτοῦ, διὰ τῆς φιλανθρωπίας του, διὰ τῶν ἔργων τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης.

Τῶν πεπερασμένων ὀρίων τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος μὴ ἐπιτρέπόντων αὐτῷ τὴν σύγχρονον περὶ πολλὰ πράγματα ἐνασχόλησιν, δὲν δυνάμεθα ἀκαταπαύστως νὰ διανοώμεθα τὸν Θεὸν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ποικίλων ἀσχολιῶν καὶ τῆς τύβης τοῦ ἡμετέρου βίου. Ἄλλ' οὐδὲ ὀφείλομεν νὰ ἀσχολώμεθα διηνεκῶς περὶ τὰ θεῖα, διότι καὶ νὰ προσευχώμεθα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐργαζώμεθα ὀφείλομεν. Δυνάμεθα ὅμως νὰ ἰδιοποιηθῶμεν ἀρχὰς τινὰς σωτηρίου, νὰ θέσωμεν κανόνας τινὰς ἀπαραβάτους τῆς ἡμετέρας διαγωγῆς, οὓς νὰ ἔχωμεν ἀέπιστε πρὸ ὀφθαλμῶν ἐν πάσαις ταῖς πράξεσιν ἡμῶν. Τῇ δὲ βοηθείᾳ τῶν

ἀρχῶν καὶ τῶν κανόνων αὐτῶν, καὶ μεσοῦσης τῆς ἡμέρας, ὅτε ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐνεργητικότητος καὶ τοῦ ἡμερησίου ἡμῶν ἔργου ἰστάμεθα, ἕκαστος δύναται νὰ ἐπιθεωρήσῃ ἔστω καὶ ἐπιτροχάδην τὰ ἤδη κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην πεπραγμένα καὶ νὰ εἴπῃ ἐν αὐτῷ τὰ ἐξῆς· «ἐξεπλήρωσα ἀρά γε εὐσυνειδήτως ἅπαντα τὰ καθήκοντά μου ;»

Ἄνοικίος τις κλίσις δὲν με παρέσυρεν εἰς ἀθεμίτους πράξεις καὶ ἀνόσια φρονήματα, ἔνεκεν τῶν ὁποίων θέλω μετανοήσαι ; Κατέστην ὠφέλιμος εἰς τινα ; Ἐγενόμην εἰς τινα αἴτιος χαρᾶς, δι' ἣν θέλει με εὐλογεῖ ; Ὅ,τι δὲν ἐπραξά ἢ δὲν ἠδυνήθην νὰ πράξω κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῖς τῆς ἡμέρας, τοῦτο θέλω πράξει, εἰ δυνατόν, ἐντὸς τοῦ δευτέρου ἡμίσεος. Ἡ παροῦσα ἡμέρα δὲν πρέπει νὰ εἶνε ἐκ τῶν χειροτέρων τοῦ βίου μου· τοῦλάχιστον ἄς μὴ εἶνε ἐκ τῶν μελλουσῶν νὰ μαρτυρήσωσί ποτε κατ' ἑμοῦ.

Οὐδὲν δύναται ν' ἀποτρέψῃ ἡμᾶς κατὰ τὴν μεσημβρίαν ἐκάστης ἡμέρας ἀπὸ τοιοῦτων στιγμιαίων σκέψεων. Καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἀσχολιῶν ἡμῶν ἀρκοῦντα εὐρίσκομεν πρὸς τοῦτο καιρόν. Ἐρχομεν ἄρα καθῆκον τοιαῦτα νὰ σκεπτώμεθα. Τοιαῦτα δὲ σκεπτόμενοι καὶ κατὰ τὰς σκέψεις ταύτας ρυθμιζόντες τὰς πράξεις ἡμῶν καὶ ἀπασαν τὴν διαγωγὴν ἡμῶν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν πραγμάτων τοῦ καθημερινοῦ βίου, ἀποκτῶμεν πολύτιμόν τι χρῆμα, ὅπερ δὲν ἀγοράζεται ἀντὶ χρυσίου, χρῆμα, ὅπερ δύναται ἀπὸ πολλῶν ἀπροσδοκῆτων κακῶν ν' ἀπαλλάξῃ ἡμᾶς, χρῆμα, ὅπερ ἐστὶ τὸ καλλίτερον καὶ ἀσφαλέστερον ἔρυμα τῆς ἐσωτερικῆς ἡμῶν εἰρήνης καὶ εὐδαιμονίας, ἡγουν ἀποκτῶμεν τὴν σύνεσιν καὶ τὴν ἀταραξίαν τῆς ψυχῆς εἰς τοὺς λόγους καὶ εἰς τὰ ἔργα.

Ἡ δὲ σύνεσις καὶ ἀταραξία αὕτη τῆς ψυχῆς εἰσὶν ἀναγκαῖαι, οὐχὶ τόσοσιν κατὰ τὰς ἡσυχούς πρωϊνάς ὥρας, οὐχὶ τόσοσιν ἐν τῇ μονῶσει τῆς ἐσπέρας, ὅσον ἐντὸς τοῦ θορύβου τῶν καθημερινῶν πραγμάτων, ἐντὸς τοῦ μεγάλου πλήθους τῶν ἀσχολιῶν, ἐν ταῖς σχέσεσι καὶ ἐν τῇ συναντήσεσι φίλων καὶ ἐχθρῶν, χρηστῶν καὶ κακῶν ἀνθρώπων. Ἐν ταῖς τελευταίαις ταύταις περιστάσεσι πρὸ πάντων ἐστὶν ἐπάναγκες οὐδὲν ἀπερισκέπτως νὰ λέγωμεν ἢ νὰ

πράττωμεν, ἀλλὰ νὰ ἐξετάζωμεν προηγουμένως ἂν ὅ,τι μέλλομεν νὰ εἴπωμεν ἢ νὰ πράξωμεν εἶνε δίκαιον, φρόνιμον, φιλόανθρωπον.

Ἰπὸ τοιούτων σκέψεων ἐνδυναμούμενος, ὦ χριστιανέ, ἐπανάρχου ἐν τῷ κύκλῳ τῶν τεταγμένων σοι ἔργων. Ἔσο δὲ νῦν ὁ πρῶτος δίδων διὰ τοῦ ζήλου καὶ τῆς δραστηριότητός σου τὸ παράδειγμα ἀληθοῦς καὶ ἐπαξίου εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν πανάγαθον Δημιουργόν, ἐνεκεν τῶν παρ' Αὐτοῦ δοθεισῶν σοι νοερῶν καὶ σωματικῶν δυνάμεων. Ὑπάγε καὶ ἀπόδειξον κατὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθικόντων τοῦ ἐπαγγέλματός σου ὅτι ἀληθῶς ἐπιζητεῖς αὐτὸν τὸν σκοπὸν τῆς θείας Προνοίας, καταγινόμενος εἰς ὠφέλιμα ἔργα καὶ ποιῶν χρῆσιν τῶν φυσικῶν καὶ ἐπικτήτων πλεονεκτημάτων σου ἐπ' ἀγαθῶ τῶν τέκνων σου, τῆς πατρίδος σου, ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Πᾶσα δὲ ἐνασχόλησις χρήσιμος, πᾶσα ἐργασία παραγωγικὴ, ὅσον εὐτελής καὶ ἂν εἶνε, συντελεῖ εἰς τὴν κοινὴν εὐπραγίαν.

Ἐπιμελοῦ τὸ ἐπιτήδευμά σου καὶ ἐκτέλει τὰ ἐξ αὐτοῦ καθήκοντα μετὰ φαιδρότητος καὶ χαρᾶς. Ἡ φαιδρότης τοῦ προσώπου σου, μαρτυροῦσα περὶ τῆς ἐσωτερικῆς σου αὐταρκειᾶς, ἀναθαρρύνει τοὺς ἀποκάμνοντας καὶ διαδίδεται καὶ εἰς τοὺς περὶ σέ. Ἄλλως τε, ὅσα ἡδέως πράττεις, εὐκολώτερον καὶ καλλίτερον ἐκτελοῦνται.

Ἐπιτέλει τὸ ἔργον σου, τὸ ἐπάγγελμά σου οὕτως, ὥστε νὰ σοι περιποιῇ τιμὴν. Θέλεις δὲ βεβαίως τιμηθῆ, ἰάν, κατὰ τὴν ἐκπλήρωσιν μετ' αὐστηρᾶς εὐσυνειδησίας πράττης καὶ πάντοτε μετ' ἀδιαφθόρου τιμιότητος πολιτεύησαι, καὶ εἰς ἕκαστον ἀποδίδης τὸ ἀνήκον εἰς αὐτόν. Ἡ ἐντεῦθεν ἐμπιστοσύνη τῶν συμπολιτῶν σου θέλει φέρει τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ σέ καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον τὸν σόν, καὶ θέλει στρώσει ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τὴν ὁποίαν διανύεις κατὰ τὸν παρόντα βίον, ὡς εὖοσμα ἄνθη, ἀπείρους μικρὰς ἡδονάς, τὰς ὁποίας δὲν δύνασαι ν' ἀποκτήσης διὰ χρημάτων.

Ἐπιτέλει τὸ ἐπιτήδευμά σου, τὴν καθημερινὴν ἐργασίαν σου μετὰ τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀκριβείας, αἵτινες εἶνε τὸ ἥμισυ παντός ἔργου. Προσφέρου εὐμενῶς πρὸς ἐκείνους, οἵτινες βοηθοῦσιν εἰς τὸ ἔργον σου, ἢ ἐξαρτῶνται ἀπὸ σοῦ, ἢ τῶν ὁποίων προϊστασαι.

Ἔσο πρὸς αὐτοὺς πατήρ, μήτηρ, φίλος, διδάσκαλος, σύμβου-

λος. Οὐδαμοῦ δύνασαι εὐκολώτερον νὰ ἐκδηλώσῃς τὴν φιλανθρωπίαν σου. Οὐδαμοῦ ταχύτερον ἀνταμείβεται ἡ ἀγαθότης τῆς καρδίας σου, ἢ ὅσον ὅπου πατρικὴ τις προσαγόρευσις ἢ παρηγορία, φιλικὸν βλέμμα θαρρύνσεως ἢ ἀμοιβῆς σὲ καθιστᾷ προσφιλεῖ εἰς πάντας, ἐνῶ ἀπ' ἐναντίας φιλόνεικον καὶ στρυφνὸν ἦθος, τρόπων χαλεπότης καὶ διηνεκῆς δυσaréστησις καὶ μέμψις ἀπαθοῦσι καὶ τοὺς καλλιτέρους καὶ πικρίαν ποτίζουσιν αὐτούς. Ἐπὶ τοὺς περὶ σέ, εἰς αὐτὴν τὴν ἀκμὴν τῶν ἔργων τῆς ἡμέρας, σπεῖρον ἄφθονον χαράν, καὶ θέλεις βεβαίως θερίσει τοὺς ὠραίους αὐτῆς καρπούς πρὸ τῆς ἐσπέρας.

Οὕτω πολιτευόμενος, τοιαῦτα πράττων, θέλεις ἀποδείξει κάλλιον ἢ διὰ κενῶν λόγων τὴν εὐγνωμοσύνην σου πρὸς τὸν οὐράνιον σου Εὐεργέτην. Τοιουτοτρόπως ἕκαστον τῶν ἡμερησίων σου ἔργων θέλει λαμπρύνει τὴν ἔνθερόν σου πίστιν. Οὕτως ἡ ὥρα τῆς μεσημβρίας θὰ εἶνε εἰς σέ ὡς ἐν μέσῳ ἑορτῆς ἀνάπαυσις, ἐξ ἧς θέλεις βλέπει τὰ ἀγαθὰ καὶ ὠφέλιμα ἔργα, ὅσα ἤδη ἔπραξας καὶ ὅσα θέλεις εἰσέτι πράξει.

Πάτερ, ὦ Πάτερ Οὐράνιε, ὃ δίδων εἰς ἡμᾶς τὸν ἐπιούσιον ἡμῶν ἄρτον, πόσον ἀναξίως ἔλαβον πολλάκις τὸν ἄρτον αὐτὸν ἀπὸ τῆς χειρὸς Σου! Πόσον σπανίως ἐνεθυμήθην, ὅτι ἔνευ τοῦ ἐλέους Σου ἤθελον εἶναι ὁ ἐλεεινότετος τῶν θνητῶν, ὅτι διὰ τῆς εὐλογίας Σου ὑπερεπλήσθη ἀγαθῶν ὁ οἶκός μου. Εἰς σέ μόνον ὀφείλω χάριν, Πάτερ, ὅτι ἀναπνέω, ὅτι ζῶ, ὅτι ἔχω δυνάμεις ἵνα καταστῶ χρήσιμος καὶ ὠφέλιμος εἰς τοὺς περὶ ἐμέ καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν, εἰς τὴν ἵποίαν μὲ κατέταξας. Καὶ ὅμως ποσάκις ἐλησημόνησα τὴν ἀγαθοποιίαν Σου! Ποσάκις ἀπέδωκα τὴν περιουσίαν καὶ τὴν κοινωνικὴν μου θέσιν καὶ πάνθ' ὅσα κέκτημαι καὶ πᾶν ὅ,τι εἶμαι μόνον εἰς τὴν ἰδίαν μου φρόνησιν, εἰς τὴν πρόνοιάν μου, εἰς τὴν ἐμὴν ἐπιμέλειαν καὶ δραστηριότητα, εἰς τὰ προτερήματα τὰ ἐμά! Ἄλλὰ Σὺ, πανύψιστε Θεέ, οὐδόλως ἀποκάμνεις εἰς τὰς εὐεργεσίας Σου, καὶ τὸ ἐλέός Σου, ὡς ὁ ἥλιός Σου, λάμπει ἄνωθεν εὐγενῶς καὶ ἐπ' ἐμέ τὸν ἀνάξιον, ὡς ἐπὶ τοὺς ἀξίους.

Ὅχι, δὲν θέλω ἐπιμείνειν πλειότερον ἐν τῇ ἀχαριστίᾳ μου ταύτῃ. Πᾶσα μεσημβρία θέλει μοι ἀναμιμνήσκει τὴν ἄπειρον ἀγαθότητά

Σου και τὸ καθήκον, ὅπερ ἔχω πρὸς Σέ, νὰ Σοὶ δεικνύω τὴν εὐγνωμοσύνην μου διὰ τῆς καλῆς χρήσεως τῶν δυνάμεων καὶ τῶν λοιπῶν δώρων Σου.

Τὴν εὐγνωμοσύνην μου, λέγω. Φεῦ! πῶς δύναμαι νὰ ἀποδώσω τὴν ὀφειλομένην εἰς Σέ χάριν; Τί δύναμαι νὰ δώσω, ὅπερ νὰ μὴ ἔλαβον παρὰ Σοῦ; Ἄπασα ἡ εὐγνωμοσύνη μου εἰς μόνην τὴν εὐδαιμονίαν μου ἀπολήγει· διότι Σὺ μὲν, Πάτερ πανάγαθε, οὐδὲν ἄλλο παρ' ἐμοῦ ζητεῖς ἢ αὐτὴν τὴν εὐδαιμονίαν μου, ἐγὼ δὲ προσπαθῶν νὰ Σοὶ δώσω δείγματα τῆς εὐγνωμοσύνης μου διὰ τῆς ταπεινῆς προσφορᾶς ἀγαθῶν ἔργων, πρὸς αὐτὴν τὴν εὐδαιμονίαν μου σπεύδω. ὦ πανοικτιρμον Θεέ! πόσον μέγας Σὺ εἶσαι! πόσον δὲ ἀνάξιός ἐγὼ εἶμαι τῆς ἀπείρου σου εὐσπλαγχνίας!

ὦ ἦλιε δικαιοσύνης καὶ ἀγαθότητος! ἔσο δεδοξασμένος εἰς αἰῶνας αἰῶνων. Σοὶ μόνῳ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις!

Ἡ ἐσπέρα.

ὦ γλυκυτάτη τῶν ὥρῶν τοῦ ἡμερονυκτίου, ἦσυχε ἐσπέρα, ὥρα ἀναπαύσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος φθάνει εἰς τὸ τέλος τοῦ ἡμερησίου αὐτοῦ ἔργου, καὶ σὺ εἶσαι ἀξία τῆς μελέτης τοῦ χριστιανοῦ! Ὅποιας καὶ πόσας ἡδονὰς πλειστάκις εἰς ἐμὲ παρέσχες! καὶ πόσων εὐγενῶν αἰσθημάτων ἐνέπλησας τὴν καρδίαν μου! Ἐνίοτε τὴν πρωίαν ἔρριπτον ἀνήσυχα βλέμματα ἐπὶ τοῦ προκειμένου μοι ἔργου τῆς ἡμέρας, ἢ περιδεῶς εἶχον πρὸς κρισίμους τινὰς στιγμὰς τῆς τύχης μου, ἢ ἔχαιρον λογιζόμενος ἡδέϊας τινὰς ἀπολαύσεις τῆς ἡμέρας ἐκείνης· ἐλθούσης δὲ τῆς ἐσπέρας καὶ προσεγγιζούσης τῆς πρὸς ὕπνον κατακλίσεως, πάντα ταῦτα εἶχον παρέλθει, πλεῖστα τῶν ὅσα ἐφοβούμην ἢ ἤλπιζον ὅπως ἄλλοῖα μοι ἐφάνησαν. Μόνον ἀναμνήσεις καὶ εἰκόνες τοῦ παρελθόντος αὐτοῦ περιίπταντο εἰσέτι περὶ ἐμέ, ἵνα ἐπὶ τέλους ἐξαφανισθῶσιν ἐντὸς τῶν ὀνείρων τοῦ ὕπνου.

Πόσον γλυκύθυμος ἦχε ὁ ἐσπερινὸς κῶδων εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ ἀεκοπιακῶτος γεωργοῦ ἢ χειροτέχνου! Πόσον ἠδὺ εἶνε τὸ νὰ ἀνακαύηται μετὰ ὠφέλιμον ἐργασίαν! Διὰ πόσων δὲ θεληγῆτρων περιε-

κόσμησεν ἡ εὐεργετικὴ χεὶρ τοῦ Δημιουργοῦ τὴν ἐσπέραν, τὴν ἀνταμεΐβουσιν διὰ τῆς ἀναψύξεως τὰ ἔργα τῆς ἡμέρας!

Δὲν ἀνήκει ὄντως μεταξύ τῶν λαμπροτέρων φαινομένων τῆς φύσεως ἡ θερπνὴ θερινὴ ἐσπέρα; Τίς δὲν ἐθαύμασε μετ' ἐκστάσεως τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα δύνοντος ἡλίου, ὅταν ὁ φαεινὸς αὐτοῦ δίσκος ἐξαφανίζεται μετὰ μικρὸν ὀπισθεν τῶν ὁρέων ἢ βυθίζεται ἐν τὸς τῶν ὑδάτων τῆς θαλασσίας λίμνης, ἵνα εἰς ἄλλας χώρας ἀναφανῆ καὶ φέρῃ καὶ ἐκεῖ φῶς, ζῶν καὶ χαράν; Ὁ οὐρανὸς χρωματίζεται διὰ ποικίλων χρωμάτων. Οἱ πέριξ λόφοι καὶ αἱ κορυφαὶ τῶν δασῶν, ὑπὸ τῶν τελευταίων ἀκτίνων τοῦ ἀποχωροῦντος ἡλίου καταλαμπόμενοι, παρίστανται ὡς φλόγες ἀναβαίνουσαι ἀπὸ βωμῶν ἰδρυθέντων ὑπὸ τῆς τῶν ἀνθρώπων εὐγνωμοσύνης. Ὁ γεωργὸς ἄδων ἐπιστρέφει οἴκαδε ἀπὸ τῶν ἀγρῶν, εὐτυχῆς νομιζόμενος ὅτι ἐπεράτωσε τὸ ἔργον τῆς ἡμέρας. Τὰ ποιμνία ἐγκαταλείπουν τὰς βοσκάς αὐτῶν καὶ ὀδηγοῦνται πρὸς τὰς ἐπαύσεις. Ὁ θροῦς εἰς τὰς κοιλάδας καὶ ἐκτὸς τῶν κωμῶν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καταπαύει καὶ κατὰ μικρὸν τοῦ σκότους καλύπτοντος τὰς πόλεις καὶ τὰ ἄλση, τὰς καλύβας καὶ τὰ μέγαρα, σιωπῶσι καὶ τὰ ἠδύφογγα πτηνά. Τὰ πάντα ἐπὶ τέλους ἡρεμοῦσι, τὰ πάντα ἀναπαύονται.

Καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα αἱ ἐσπεριναὶ ὥραι, καίπερ στερούμεναι τῆς θερινῆς μεγαλοπρεπειᾶς τῆς φύσεως, οὐχ ἥττον παρέχουσιν εἰς ἡμᾶς ἐξαιρετὰ θέληγτρα. Αἱ ὥραι αὗται συναθροίζουσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἰς στενὸν οἰκιακὸν κύκλον τοὺς φίλους. Εἰς τὴν μακρὰν τοῦ χειμῶνος ἐσπέραν συνέρχονται ἑνωρὶς περὶ τὴν ἐστίαν ἐντὸς καλῶς τεθερμασμένων καὶ πεφωτισμένων δωματίων τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας πρὸς εὐάρεστον συνδιάλεξιν, ἢ κοινὴν ἀνάγνωσιν, ἢ εὐκόλους ἐνασχολήσεις, ἢ ἀθῶα παίγνια, ἐνῶ ἕξω βρέμει ἡ χειμερία καταιγίς, βραγδαῖος δὲ ὄμβρος ἢ νιφάδες χιόνος βάλλουσι πανταχόθεν τὰ ἀσφαλῆ οἰκήματα καὶ ἐν τῇ σκοτεινῇ νυκτὶ παρασκευάζουσι τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώπων ἐργαζόμενοι καὶ μοχθοῦντες καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ὀφείλουσι τὰς εὐαρεστοτέρας τοῦ βίου αὐτῶν

στιγμὰς εἰς τὰς ἑσπερινὰς ὥρας. Ἡ ἑσπέρα εἶνε ἡ ἑορτὴ τοῦ κεκοπιακóτος· εἶνε δὲ ἑορτὴ καὶ τῶν ἐναρέτων καὶ χρηστῶν.

Ὁ ἐπελθὼν ζόφος τῆς νυκτὸς ἀποχωρίζει, οὕτως εἰπεῖν, ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ κόσμου ὅλου καὶ περιορίζει ἡμᾶς ἐντὸς τοῦ στενοῦ κύκλου τῶν οἰκειῶν ἡμῶν, ἐπὶ τέλους δὲ ἐντὸς ἡμῶν αὐτῶν. Σκότος περιεκάλυψε τὰ ἐργαστήρια καὶ τοὺς περιπάτους ἡμῶν, τὰς κατοικίας τῶν ἐχθρῶν καὶ τῶν φίλων ἡμῶν. Ὁ κόσμος φαίνεται ὡς ἂν εἰ ἀπέθνησκε δι' ἡμᾶς ἀνὰ πᾶσαν τοῦ ἡλίου δύσιν· μένομεν δὲ οὕτω μόνοι μετὰ τῶν ἐντυπώσεων καὶ τῶν ἀναμνήσεων τοῦ παρελθόντος.

Ἡ τάξις αὕτη τῆς φύσεως προῶρισται βεβαίως οὐ μόνον νὰ παρέχη τὴν ἀναγκαίαν ἀνάπαυσιν εἰς τὸ κεκμηλὸς σῶμα ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ συναγείρη καὶ τὸ πνεῦμα ἡμῶν, τὸ εἰς τὰς περιπετειᾶς καὶ εἰς τὰ πράγματα τῆς ἡμέρας διακεχυμένον, ὥστε αὐτὸ ἑαυτοῦ νὰ κρατῇ. Κατὰ τὴν ἑσπέραν οὐδεὶς ἤχος προσβάλλει τὴν ἀκοὴν ἡμῶν. Ἰδοὺ ἡ στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποίαν δυνάμεθα τοσοῦτω μᾶλλον ἀταράχως ν' ἀκούσωμεν τὴν ἔνδον φωνήν. Περὶ ἡμᾶς τὰ πάντα εὐρίσκονται ἐν ἡρεμίᾳ, ἀλλ' ἔτι σαφέστερον καὶ ἰσχυρότερον παρίστανται εἰς ἡμᾶς πλεῖσται ἐπιθυμίαι καὶ αἰσθήματα τῆς ληξάσης ἡμέρας. Οὐδὲν βλέπει ὁ ὀφθαλμὸς ἡμῶν τὰ χρώματα καὶ ἡ λάμψις τοῦ φωτὸς οὔτε θέλγουσι πλέον, οὔτε διασκεδάζουσι τὰ βλέμματα ἡμῶν· ἀλλὰ τούτου ἕνεκα εἶνε καταλληλοτάτη ἡ ὥρα, ἵνα διὰ τῶν νοερῶν ὀφθαλμῶν ἐμβλέψωμεν εἰς ἡμᾶς αὐτούς. Δὲν εἴμεθα πλέον διατεθειμένοι καθὼς κατὰ τὴν προίαν. Πᾶσα ἡμέρα ἔχει ἰδίαν ῥοπήν πρὸς τὸν βίον ἡμῶν καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον μεταβάλλει ἡμᾶς. Διατί, ὦ ἄνθρωπε, ἀσμένως παρατηρεῖς καὶ μελετᾷς μόνον τὰς ἐξωτερικὰς μεταβολὰς καὶ τὰς ἀλλοιώσεις τῶν περικυκλούντων σε ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων; Σὺ αὐτὸς δὲν εἶσαι ἄξιός τῆς προσευχῆς σου καὶ τῆς μελέτης σου;

Ἄνὰ πᾶσαν ἑσπέραν νέαν ἔχεις πείραν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σπουδαίαν, τὴν πείραν τῶν κατὰ τὴν παρελθούσαν ἡμέραν συμβάντων εἰς σέ. Τί δὲ ἄλλο συντελεῖ τὸ νὰ καταστήσῃ ἡμᾶς σοφοὺς καὶ νοήμονας πλείότερον τῆς προσωπικῆς ἡμῶν πείρας; Ἡ ἡρεμία καὶ τὸ σκότος τῶν ἑσπερινῶν ὥρῶν σὲ προσκαλοῦσι νὰ με-

λετήσης τὰ πράγματα καὶ τὰ γεγονότα, τῶν ὁποίων ἔλαβες πεί-
ραν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Ὀλιγοῦς τοῦ καθήκοντος τοῦτου
ἴσως ἔνεκεν ῥαθυμίας ἢ ἔξωθεν ἢ ἐλαφροῦς. Ἀλλὰ πόσον ἀξιο-
λύπητος εἶσαι, ἀπορρίπτων οὕτω μετὰ περιφρονήσεως ἢ ἀδιαφο-
ρίας τὸ λαμπρότερον μέρος, τὸ ἀληθές προτὸν τοῦ βίου σου !
Πλεῖστα τῶν ὅσα σήμερον εἶδες, ἐγνώρισας ἢ ἐπραξας θέλουσι σοὶ
ἀποβῆ πάντᾳσι μάταια, θέλουσι λησμονηθῆ, ἐὰν ἐν ἡσυχῳ τινὶ
στιγμῇ τῆς ἐσπέρας δὲν ἀνακαλέσης αὐτὰ εἰς τὴν μνήμην σου
καὶ δὲν σκεφθῆς ἐπ' αὐτῶν, ἵνα ὠφελθῆς ἐκ τῶν ἐξ αὐτῶν προ-
κυπτόντων διδαγμάτων. Ἰδέ, εἰς τί εἶνε χρήσιμα τὰ πρῶτα ἔτη τῆς
παιδικῆς σου ἡλικίας, τῶν ὁποίων οὐδεμίαν διετήρησας μνήμην.
Δὲν σοὶ φαίνονται ὡς ἂν οὐδέποτε ὑπῆρξαν διὰ σέ ; Ἀπαρραλλάκτως
θὰ εἶνε εἰς σέ καὶ τὸ πλεῖστον τῆς ἐπιλοίπου ζωῆς σου, ἐὰν δὲν με-
λετήσης σπουδαίως τὴν ἱστορίαν ἐκάστης τῶν ἡμερῶν σου. Ἐθέρι-
σας, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθης νὰ διατηρήσης τὸν συγκομισθέντα καρπὸν.

Μὴ λέγε δέ, ὅτι ὁ καθ' ἡμέραν βίος σου εἶνε μονοειδής, μονότο-
νος καὶ μικροῦ ἀξίος. Ὁχι, πάντα τὰ συμβαίνοντα εἰς σέ εἶνε σπου-
δαῖα, ἐὰν μάθης νὰ ὠφελῆσαι δεόντως ἐξ αὐτῶν.

Διατί ζῆς ; Πρὸς τί σπεύδεις ; Ἐπὶ τίνι σκοπῷ ἐργάζεσαι καὶ
μεριμνᾷς καὶ μοχθεῖς ; Βεβαίως ἵνα καταστήσης σεαυτὸν ἐπὶ μᾶλ-
λον εὐτυχέστερον. Ἀλλὰ ποῖαν αὔξησιν εὐδαιμονίας δύνασαι νὰ ἐλ-
πίζης καταφρονῶν τὴν σκέψιν καὶ τὴν σοφίαν, διὰ τῶν ὁποίων μό-
νων καθίστανται ἐφικτὰ τὰ ἀγαθὰ πάντα ; Καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει
ὅτι ἀναξίως ἐδόθησαν εἰς σέ ὑψηλαὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ λειτουργίαι,
πλοῦτη πολλά, σχέσεις ἐντιμοί, δὲν θέλεις ἀρὰ γε ἔνεκα τῆς ἀνα-
ξιοτήτος σου ταύτης ἀπολέσει αὐτοὺς τὰ πάντα ; Πιστεύεις ὅτι
ἄνευ ἀκριβοῦς γνώσεως σεαυτοῦ, ἄνευ ἰσχυρῆς ἐγκρατείας, ἄνευ
σταθερᾶς καὶ εὐλικρινοῦς εὐσεβείας δύνανται νὰ σοὶ παράσχωσι τὰ
ἀγαθὰ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου ἀληθῆ καὶ μόνιμον ἀπόλαυσιν ;

Γενοῦ σοφώτερος, καὶ θέλεις καταστήθῃς ἄξιος πάσης εὐδαιμο-
νίας. Ἀρχὴ δὲ σοφίας ἐστὶ τὸ «Γινῶθι σαυτὸν». Ἀλλὰ πῶς
δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν ἡμᾶς αὐτούς, ἐὰν δὲν παρατηρῶμεν τὰ
καθημερινὰ συμβάντα τοῦ βίου ἡμῶν ; Ἀναπόλει, ἄνθρωπε, εἰς
τὰς στιγμὰς τῆς ἐσπερινῆς σχολῆς ὅσα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς

περατωθείσης ἡμέρας συνέβησαν εἰς σέ. Ἴσως μεταξύ ὅλων αὐτῶν τῶν συμβάντων οὐδὲν ὑπάρχει ἰδιαζόντως ἐκπληκτικόν, οὐδὲν διεγείρει τὴν περιέργειαν ἢ τὸν θαυμασμόν σου· ἀλλὰ πάντοτε δύνασαι εἰς αὐτὰ νὰ ἀναγνωρίσῃς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Εἴχες διανοηθῆ νὰ πράξῃς ἔργα τινὰ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν· πάντα δὲν ἐπέτυχον κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σου. Τίς πταίει εἰς τοῦτο; Ἴσως αἰτία, ὅτι ταῦτα ἐγένοντο ἄλλως ἢ ὅπως ἤθελες, δὲν εἶσαι σὺ μόνος, ἀλλὰ καὶ ἐξωτερικαὶ τινες περιστάσεις, τὰς ὑποίας δὲν ἠδύνασο νὰ προΐδῃς. Ἀλλὰ τίς διέταξε τὰς περιστάσεις αὐτὰς οὕτως; Οὐχὶ ἄρα γε αὐτὴ ἡ χεὶρ τῆς ὑψίστης Σοφίας.

Αἱ ἐσπεριναὶ ὥραι συνήθως καθιστῶσιν ἡμᾶς ἀτολμοτέρους καὶ δειλοτέρους. Ἀνησυχούμεν, ἀποβάλλομεν πᾶν θάρρος, εἰς ἀθυμίαν περιπίπτομεν εὐκολώτερον, ἀναλογιζόμενοι τὰς δυσχερείας τοῦ ἡμετέρου ἐπιχειρήματος. Προβλέπομεν προσκόμματα καὶ κινδύνους, τοὺς ὑποίους διαρκούσης τῆς ἡμέρας δὲν ἐβλέπομεν. Τοῦτο δὲ προέρχεται ἐκ τῆς φυσικῆς προφυλάξεως, μετὰ τῆς ὑποίας συνήθως πράττομεν πάντα ἐν καιρῷ νυκτός καὶ ἐκ τῆς ἀτονίας καὶ τῆς ἐξασθενήσεως τῶν δυνάμεων ἡμῶν, τῆς ἐπερχομένης μετὰ τὴν σύντονον τῆς ἡμέρας ἐργασίαν. Καὶ ὅμως ἡ ἐσπέρα ἔπρεπε νὰ διπλασιάσῃ τὴν πεποίθησιν ἡμῶν πρὸς τὰς εὐεργετικὰς διευθύνσεις τῆς θείας Προνοίας· διότι τότε ὅλαι αἱ ἀναμνήσεις τῆς περατωθείσης ἡμέρας κηρύττουσιν εἰς ἡμᾶς τῆς ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, πᾶσα ὥρα μαρτυρεῖ τὴν πατρικὴν Αὐτοῦ μέριμναν. Διὰ πόσων ἀοράτων κινδύνων, ἀπειλούντων τὴν υἰεῖαν, τὴν περιουσίαν καὶ τὴν ζωὴν ἡμῶν, διήλθομεν ἀσφαλεῖς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην! Τοῦ Θεοῦ ἡ ἀγάπη ὑπερήσπισεν ἡμᾶς. Τοῦ Θεοῦ ἡ ἀγάπη ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς στιγμὰς τινὰς χαρᾶς, παραμυθίας ἢ ἐλπίδας, αἵτινες ἀνεζωπύρησαν τὸ καταπεπτωκὸς ἡμῶν φρόνημα.

Διὰ τοῦτο καὶ δυστυχῆς ἐὰν εἶσαι, ἄνθρωπε, καὶ ἐὰν κατακλινησαι πρὸς ὕπνον εὐφροντις καὶ πλήρης ἀνησυχίας καὶ φόβου, ἀνύψωνε τὸ πνεῦμά σου πρὸς τὸν Παντοκράτορα, πρὸς τὸν πανοικτίρμονα Πατέρα τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Αὐτὸς γινώσκει τοὺς πόνους σου καὶ τὸ καθημερινόν σου φορτίον. Μὴ ἀπελπίζου· ὁ Θεὸς εἶνε ἀείποτε Θεὸς καὶ δὲν θέλει σ' ἐγκαταλείψει. Αὐτὸς ἦτο Θεὸς καὶ Θεὸς σου,

ὅτε ἐν εὐτυχαστέροις καιροῖς δὲν ἤθελες νὰ πιστεύσῃς ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ περιέλθῃς εἰς τὴν παροῦσαν δυσμοιρίαν. Αὐτὸς ἐφρόντιζε περὶ σοῦ, ὅτε σπανίως ἢ οὐδαμῶς ἐνεθυμείσο Αὐτόν. Αὐτὸς εἶνε Θεὸς σου καὶ νῦν, ὅτε στενάζεις ἀπὸ τοῦ βάρους τῆς θλίψεώς σου, καὶ εἰς σὲ παρασκευάζει φαιδρὰς ἡμέρας, τὰς ὁποίας σύ, δειλὸς καὶ μικροψυχὸς ὢν, ἴσως οὐδὲ νὰ σκεφθῆς τολμᾶς. Φοβοῦ λοιπὸν καὶ μὴ ἀπελπίζου· ἀλλ' ἐλπίζε ἐπὶ Κύριον. Σφῶζε δὲ μόνον τὴν καρδίαν σου καθαρὰν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ, καὶ ἡ εὐδαιμονία σου θὰ εἶνε βεβαία.

Ἐνίοτε ὁσάκις κατὰ τὰς ἑσπερινὰς ὥρας σχολάζομεν, διδακτικώτατον καὶ λυσιτελέστατον εἶνε τὸ νὰ διεξερχώμεθα διὰ τῆς διανοίας οὐ μόνον τὰ τῆς ἡμέρας συμβάντα, ἀλλὰ καὶ τὴν διαγωγὴν καὶ τὴν πολιτείαν ἡμῶν. Εὐρίσκεις, ὦ ἄνθρωπε, πολλὴν ἡδονὴν κρίνων τοὺς ἄλλους· διατί δὲν μανθάνεις νὰ θεωρῆς σεαυτὸν ὡς ξένον σοι πρόσωπον καὶ νὰ ἐξετάζῃς καὶ κρίνῃς τὰ φρονήματά σου, τὰς πράξεις σου καὶ τὴν καθόλου διαγωγὴν σου; Διέρχου τὰς καθημερινὰς πράξεις σου καὶ σκόπει ἵνα βεβαιωθῆς ἂν πρὸς πάντας ὀμίλησας ἢ ἐπολιτευθῆς ἐσκεμμένως καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης φρονήσεως. Καὶ ἂν οὐχί, διατί τοῦτο; Σ' ἐπλάνησεν ἄρα γε ἀπλῆ ἐλαφρόνεια, ἢ βίαιόν τι πάθος σὲ παρέσυρεν εἰς ἔργα καὶ λόγους, διὰ τῶν ὁποίων ἐλύπησας ἢ ἠδίκησας ἄλλους, σεαυτὸν δὲ ἰδίως ἔβλαψας; Ἐνέπνευσας ἄρα γε εἰς ἄλλους διὰ τῶν τρόπων σου ἀγαθὴν περὶ σοῦ γνώμην, ἢ παρέσχες ἀφορμὰς, ἵνα εὐλόγως σὲ θεωρήσωσιν ὡς χαίρεκακον, λάλον, μάταιον, ὑπερήφανον, πλεονέκτην; Δὲν προετίμησας πολλάκις νὰ φανῆς φοβερὸς μᾶλλον, ἢ σεβαστὸς καὶ ἀξιαγάπητος εἰς ἄλλους; Ἐκεῖνοι, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀνεδείχθης σκληρὸς, ἀρόχολος, χαλεπὸς, θέλουσι σ' ἐπαινῆ ἢ σὲ χλευάζει; Ἐκεῖνοι, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀνεπιεικῶς προσηγάθης, θέλουσι σὲ ὑποστηρίξει ὡς ἔνθερμοι φίλοι εἰς τὰς κρίσιμους περιστάσεις; Οἱ παρὰ σοῦ ἀποπλανηθέντες ἢ ἐξαπατηθέντες καὶ οἱ διὰ κενῶν υποθέσεων φανακισθέντες δύνανται νὰ ἔχωσι πεποίθησιν εἰς τὴν εὐθύτητα τοῦ νοῦ σου, εἰς τὴν ἀγαθότητα τῆς καρδίας σου, δύνανται νὰ ζητήσωσι τὴν φιλίαν σου ἢ νὰ ὀμιλήσωσι καλὰ περὶ σοῦ;

Τοιαύτης φύσεως σχέσεις ἐν τῇ ἡσυχῇ μόνωσει τῶν ἑσπερινῶν

ώρων ανοίγουνσι τοῖς νοεροῖς ἡμῶν ὀφθαλμοῖς τὴν πρὸς τὰ ἀπόρητα τῶν ἡμετέρων καρδιῶν ὁδόν. Τοιαῦται σκέψεις δεικνύουσιν ἡμῖν τὸ μαῦρον πλῆθος τῶν ἐλαττωμάτων ἡμῶν, πρὸς τὰ ὅποια ἐξ ἐλαφρονοίας ἢ ἐκ φιλαυτίας τυφλώτομεν συνήθως. Διὰ τοιούτων σκέψεων ἀνακαλύπτομεν διατὶ πολλάκις τὰ ἐπιχειρήματα ἡμῶν ἀποτυγχάνουσι, διατὶ πολλοὶ ἀντιπράττουσιν εἰς ἡμᾶς δημοσίως ἢ ἐν τῷ κρυπτῷ. Σκέψεις τοιαῦται σαφηνίζουσι διατὶ δὲν προχωροῦμεν εἰς τὰς ὑποθέσεις ἡμῶν, ἀλλ' ἀπὸ ἀποτυχίας εἰς ἀποτυχίαν καὶ ἀπὸ λύπης εἰς λύπην περιπίπτομεν. Διὰ τοιαύτης δὲ ἀμερολήπτου ἐξετάσεως μανθάνομεν ὅτι εἰς πλείστας περιστάσεις ἀπροβούλως καὶ ἀφρόνως ἐπολιτεύθημεν, διότι δὲν ἠβελήσαμεν ἢ ἀκολουθήσωμεν ἀκριβῶς τοὺς κανόνας τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς χρηστότητος. Τοιαῦται σκέψεις διδάσκουσιν ἡμᾶς ὅτι, ἵνα ὦμεν εὐδαίμονες ἐν τῷ παρόντι κόσμῳ, ἀνάγκη πᾶσα νὰ διάγωμεν διηνεκῶς καὶ ἀμεταπτώτως ἔμφορα καὶ ἐνάρετον βίον.

Ὅσον ὀδυνηρὰ εἶνε αἱ ἀνακαλύψεις αὗται, τοσοῦτον πολῦτιμοι νομίζονται ὑπὸ τοῦ ἀληθοῦς χριστιανοῦ. Ὁ χριστιανός, ὁ ἐπιδιώκων τὴν ἠθικὴν βελτίωσιν αὐτοῦ, καταλαμβάνει οὕτως ἐπ' αὐτοφώρῳ τὰ ἐλαττώματα αὐτοῦ, τὰ ὅποια ἐλάνθανον αὐτὸν ἐν τῷ μέσῳ τῆς τύχης καὶ τῶν περισπασμῶν τοῦ βίου τῆς ἡμέρας. Ἴνα δὲ καταστρέψῃ τὰ ἐλαττώματα ταῦτα, ἀποφασίζει γενναίως εὐθύς τὴν ἐπιούσαν νὰ πράξῃ τὸ ἐναντίον τῶν πεπραγμένων. Ἦδη γινώσκει τὸν ἐχθρὸν καὶ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ καὶ ὁμνυεὶ νὰ νικήσῃ αὐτόν.

Πρὸς τοῖς ἄλλοις ἢ ἐξετάσεις τῶν ἐν τῇ παρελθούσῃ ἡμέρᾳ γενομένων μέγιστον παρέχει θέλητρον ὅταν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν:

« Ἡ ἡμέρα αὕτη δὲν παρηλθεν ἀνωφελῶς ὡς πρὸς τὴν κοινωνίαν· δὲν παρηλθε χωρὶς νὰ προβῶ βήματά τινα εἰς τὴν τελειοποίησιν. Ἐνίοτε κατεπολέμησα τὰς κακὰς ἐξεις μου, τὰ φουικά μου ἐλαττώματα, τὴν κλίον μου πρὸς τὸν θυμὸν, τὸ μῖσος ἢ τὸν φθόνον. Καὶ σήμερον, ἐφ' ὅσον αἱ ἀσθενεῖς μου δυνάμεις μοι ἐπέτρεψαν, διέσπειρα ἄνθη τινα εἰς τὸν βίον τῶν ἀδελφῶν μου· τοῦλάχιστον κατέστησα ἓνα ἐξ αὐτῶν φαιδρὸν καὶ εὐτυχῆ. Δύναμαι ἀφόβως νὰ κατατάξω τὴν ἡμέραν ταύτην εἰς τὰς σπουδαίας τοῦ ἐπιγείου μου βίου ἡμέρας. Ἡ ἡμέρα αὕτη δὲν θέλει εἶναι ἀσθη-

ρός κατήγορός μου ενώπιον τοῦ Μεγάλου Κριτοῦ· ἀπ' ἐναντίας θέλει μαρτυρήσει ὑπὲρ ἐμοῦ, ἴσως δὲ εἰς τὴν ὑστάτην τῆς παρουσίας ὑπάρξεως ὧραν θέλει λάμψει εἰς τοὺς νοεροὺς οφθαλμοὺς μου φαιδρὰ καὶ παρήγορος».

“ὦ! πόσον γλυκὸ εἶνε τὸ ν' ἀποκοιμᾶται τις μετὰ τοιούτων αἰσθημάτων! Ὅποια εὐδαιμονία τὸ νὰ ἐγείρηται ἀπὸ τοῦ ὕπνου καὶ νὰ κατακλίνηται μετὰ τοιούτων χριστιανικῶν φρονημάτων! Εἰς τὸ ἐξῆς οὐδεμίαν ἐσπέραν θέλω ἀφίνει νὰ παρέρχηται χωρὶς ν' ἀναπολήσω κατὰ νοῦν πάντα τὰ συμβάντα, πάσας τὰς πράξεις καὶ πάντας τοὺς διαλογισμοὺς τῆς παρελθούσης ἡμέρας.

Τ Ε Λ Ο Σ

